

Research and development of water hyacinth handicraft products San Pa Muang Subdistrict Mueang District Phayao Province <i>Chanokporn Aunsuchat, Bunjird Sremon</i>	973
Development of Teaching Models Based on Contemporary Teaching-Learning Processes for Pre-service Teachers in Graduate Diploma Program in Teaching Profession <i>Chompunoot Putinatr Ekkuaboon</i>	995
The role of the positive psychological capital of employees and businesses size during crisis situations on innovative work behavior <i>Chaiyut Klebbua, Amaraporn Surakan, Kanoknit Phanawat</i>	1010
Language Strategies and Social meaning communication in the text of Soo Kwan Chants Isan <i>Chanyuth Sonjan</i>	1022
Factors Influencing Consumers' Acceptance of Novel Food in the Category of Cultured Meat <i>Natchaya Daophakhanan, Thanapon Wimonard</i>	1041
The Value-Added Approach of Development of Product Upgrades for Chili Pepper Growers in Ban Yang Nam Klat Nuea Community, Yang Nam Klat Nuea Sub district, Nong Ya Plong District, Phetchaburi <i>Darunee Thippluk, Daran Phramkaew, Saowalak Wiboonkam, Kamontip Rakkiattiyod, Sombat Waiyarat, Wannesa Seefa</i>	1058
The Developments of The Verbal Working Memory Innovation Test for Healthy Children <i>Thanit Poonvongprasert, Chinnawat Paksupho, Sanit Srikoon</i>	1071
The Study on Diversity in Multicultural Society Based on Cultural Capital and Resources on the Thai-Cambodian Border, Surin Province <i>Nisanath Kaewwinud, Ubonwan Suwannaputit, Tarinee Meecharoen, Supawit Niyomphant</i>	1087
The Ideology in Thai Travel Magazines's Tourism Discourse <i>Patcharaporn Kachin, Cherdchai Udomphan</i>	1101
The Impact of Marketing Mix Strategies on Tourist Motivation and Decision Making: A Case Study of Klong Khon Ecotourism Community, Mueang District, Samut Songkhram Province <i>Patthanan Tangwannawit, Patsaphon Khamlai, Surimart Nakrod</i>	1114
The community processes of creating harmony of Thap Ti Lek sub-district administrative organizations, Mueang District, SuphanBuri Province <i>Pakamon Charoensalung, Cherdchai Doungpamorn, Nattaphat Cha-um, Rotjanaporn Srichuangchot, Patchara Wanpiwat, Jaturong Suthawan</i>	1125
Integrating Isan Folk Song with Ruesi Dadton Poses for the Elderly Club <i>Phaksachiphon Khanthong, Phanthip Sritham, Pinmanee Saramai, Savitree Thaotho, Chaiyawat Namboonlue, Arunya Buangam</i>	1136
Public Participation in Organizing Cultural Tourism Events: Case Study of So Remembrance Festival, Kusuman District, Sakon Nakhon Province <i>Worameta Yodboon, Theerawat Jaitad</i>	1150
Extension of Music Therapy for the Elderly to Support the Elderly Society in Sakon Nakhon Province <i>Sayan Boonbai</i>	1162

วิจัยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา <i>ชนกพร อ้วนสุชาติ, บรรเจิด ศรีมูล</i>	973
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู <i>ชมภูนุช พุฒินิตร เอกเกื้อบุญ</i>	995
บทบาทของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลที่ทำงานในธุรกิจที่มีขนาดต่างกันในช่วงสถานการณ์วิกฤตที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน <i>ชัยยุทธ กลีบบัว, อมราพร สุรการ, กนกนิจ พนาวาส</i>	1010
กลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสวดวิญญูสาณนทอ์งถิ่นอีสาน <i>ชาญุฑุฑ สอนจันทร์</i>	1022
ปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้บริโภคต่อการยอมรับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง <i>ณัฐชยา ดาวภคินันท์ก, ธนภณ วิมูลอาจ</i>	1041
แนวทางการพัฒนาการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกพริกพราวนในชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี <i>ดร.ณัฐ ทิพย์ปลุก, ดาริน พราหมณ์แก้ว, เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล, กมลทิพย์ รักเกียรติยศ, สมบัติ ไวยรัช, วรณิศรา สีฟ้า</i>	1058
การพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ <i>ธนิต พูนวงศ์ประเสริฐ, ชินวัฒน์ ภาคสุโพธิ์, ศานิตย์ ศรีคุณ</i>	1071
การศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ <i>นิตานาถ แก้ววินิต, อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์, ชาริณี มีเจริญ, ศุภวิช นิยมพันธ์ุ</i>	1087
อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมการท่องเที่ยวของนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย <i>พัชรารัตน์ คชินทร์, เชิดชัย อุดมพันธ์ุ</i>	1101
กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจเดินทางท่องเที่ยวและการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคก อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม <i>พัชรนันท์ ตั้งวรรณวิทย์, พรรษพล คำไล่, สุริมาศ นาครอด</i>	1114
กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี <i>ภคมน เจริญสลง, เชิดชาย ดวงภมร, ณัฐพัชร์ ชะอ่อม, รจนารัตน์ ศรีช่วงโชติ, พชร วรรณภักดิ์, จาตุรงค์ สุทวัน</i>	1125
บูรณาการเพลงพื้นบ้านอีสานกับท่าฤๅษีดัดตนสำหรับชมรมผู้สูงอายุ <i>ภักศจิภรณ์ ชันทอง, พันธุ์ทิพย์ ศรีธรรม, ปิ่นมณี สารมัย, สาวิตรี เกาว์โท, ไชยวัฒน์ นามบุญลือ, อรุณญา บัวงาม</i>	1136
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา งานเทศกาลโล่รำลึกอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร <i>วรมธ ยอดบุญ, วีระวัตร ใจทัศน์</i>	1150
ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร <i>สายันต์ บุญใบ</i>	1162

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 43 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2567

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยากรด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม-กุมภาพันธ์/เล่ม 2 มีนาคม-เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม-มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม-สิงหาคม/เล่ม 5 กันยายน-ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ทั้งภายในและภายนอกจากหลากหลายสถาบัน

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
บรรณาธิการ ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อิศพล อินตะเสนา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รั้งคุณูปวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ศาสตราจารย์ ดร.อรุณจักรี สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภุตศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกวัชต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ตาวรัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เข้มศรีพงษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ ตันติรจนวงค์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ พิรศักดิ์โสภณ	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุตรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.วนิช นิรันทรานนท์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์รื่น	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี	มหาวิทยาลัยรัตนนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังข์พันธานนท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธนานันท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.เกษมศักดิ์ โชติชาครพันธ์	มหาวิทยาลัยรัตนนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมินทร เบ้าธรรม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mr. Adrian R. Plant	

เลขานุการ ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

ผู้ช่วยเลขานุการ จิรวรรัตน์ ภูสีฤทธิ พัทศรีวิไล รุ่งวิสัย

สำนักงานกองบรรณาธิการ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทรศัพท์ 0-4375-4321 ต่อ 1754 หรือ 0-4375-4416
กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ
ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

Contents

Research and development of water hyacinth handicraft products San Pa Muang Subdistrict Mueang District Phayao Province <i>Chanokporn Aunsuchat, Bunjird Sremoon</i>	973
Development of Teaching Models Based on Contemporary Teaching-Learning Processes for Pre-service Teachers in Graduate Diploma Program in Teaching Profession <i>Chompunoot Putinatr Ekkuaboon</i>	995
The role of the positive psychological capital of employees and businesses size during crisis situations on innovative work behavior <i>Chaiyut Klebbua, Amarporn Surakan, Kanoknit Phanawat</i>	1010
Language Strategies and Social meaning communication in the text of Soo Kwan Chants Isan <i>Chanyuth Sonjan</i>	1022
Factors Influencing Consumers' Acceptance of Novel Food in the Category of Cultured Meat <i>Natchaya Daophakhanan, Thanapon Wimonard</i>	1041
The Value-Added Approach of Development of Product Upgrades for Chili Pepper Growers in Ban Yang Nam Klat Nuea Community, Yang Nam Klat Nuea Sub district, Nong Ya Plong District, Phetchaburi <i>Darunee Thippluk, Daran Phramkaew, Saowalak Wiboonkarn, Kamontip Rakkiattiyod, Sombat Waiyarat, Wanneesa Seefa</i>	1058
The Developments of The Verbal Working Memory Innovation Test for Healthy Children <i>Thanit Poonvongprasert, Chinnawat Paksupho, Sanit Srikoon</i>	1071
The Study on Diversity in Multicultural Society Based on Cultural Capital and Resources on the Thai-Cambodian Border, Surin Province <i>Nisanath Kaewwinud, Ubonwan Suwannapusi, Tarinee Meecharoen, Supawit Niyomphant</i>	1087
The Ideology in Thai Travel Magazines's Tourism Discourse <i>Patcharaporn Kachin, Cherdchai Udomphan</i>	1101
The Impact of Marketing Mix Strategies on Tourist Motivation and Decision Making: A Case Study of Klong Khon Ecotourism Community, Mueang District, Samut Songkhram Province <i>Patthanang Tangwannawit, Patsaphon Khamlai, Surimart Nakrod</i>	1114
The community processes of creating harmony of Thap Ti Lek sub-district administrative organizations, Mueang District, SuphanBuri Province <i>Pakamon Charoensalung, Cherdchai Doungpamorn, Nattaphat Cha-um, Rotjanaporn Srichuangchoi, Patchara Wanpiwat, Jaturong Suthawan</i>	1125
Integrating Isan Folk Song with Ruesi Dadton Poses for the Elderly Club <i>Phaksachiphon Khanthong, Phanthip Sritham, Pinmanee Saramai, Savitree Thaoto, Chaiyawat Namboonlue, Arunya Buangam</i>	1136
Public Participation in Organizing Cultural Tourism Events: Case Study of So Remembrance Festival, Kusuman District, Sakon Nakhon Province <i>Worameta Yodboon, Theerawat Jaitad</i>	1150
Extension of Music Therapy for the Elderly to Support the Elderly Society in Sakon Nakhon Province <i>Sayan Boonbai</i>	1162

สารบัญ

วิจัยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ชนกพร อ้วนสุชาติ, บรรเจิด ศรีมูล	973
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ชมกฤษ พุฒิเนตร เอกเกื้อบุญ	995
บทบาทของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลที่ทำงานในธุรกิจที่มีขนาดต่างกันในช่วง สถานการณ์วิกฤตที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน ชัยยุทธ กลีบบัว, อมราพร สุรการ, กนกนิจ พนาวาส	1010
กลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູวັຍສຳນວນທ້ອງຖິ່ນອີສານ ชาญยุทธ สอนจันทร์	1022
ปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้บริโภคต่อการยอมรับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ณัฐชยา ดาวภาคินันท์ก, ธนภณ วิมูลอาจ	1041
แนวทางการพัฒนาการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกพริกพราวนในชุมชน บ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ดรุณี ทิพย์ปลุก, ดาริณ พราหมณ์แก้ว, เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล, กมลทิพย์ รักเกียรติยศ, สมบัติ ไวยรัช, วรณิศรา สีฟ้า	1058
การพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ ธนีส พูนวงศ์ประเสริฐ, ชินวัฒน์ ภาคสุโพธิ์, ศานติย์ ศรีคุณ	1071
การศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณ ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ นิศานาด แก้ววินัด, อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์, ธาวิณี มีเจริญ, ศุภวิช นิยมพันธ์ุ	1087
อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมการท่องเที่ยวของนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย พัชราภรณ์ คชินทร์, เชิดชัย อุดมพันธ์	1101
กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจเดินทางท่องเที่ยวและการตัดสินใจของ นักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พัทธนันท์ ตั้งวรรณวิทย์, พรระพล คำไล่, สุริมาศ นาครอด	1114
กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ภคมน เจริญสลุง, เชิดชาย ดวงภมร, ณัฐพัชร์ ชะอุม, รจนารณ ศรีช่วงโชติ, พชร วรรณภิวิน, จาตุรงค์ สุทวัน	1125
บูรณาการเพลงพื้นบ้านอีสานกับทำถาຸຊີດັດຕນສຳລັບຊຸມຮມູຊຸງອາຍຸ ภักศจิภรณ์ ชันทอง, พันธิทิพย์ ศรีธรรม, ปิ่นมณี สาระมัย, สาวิตรี เถาว์โท, ไชยวัฒน์ นามบุญลือ, อรัญญา บัวงาม	1136
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา งานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร วรเมธ ยอดบุน, วีระวัตร ใจทัศน์	1150
ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร สายันต์ บุญใบ	1162

วิจัยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

Research and development of water hyacinth handicraft products San Pa Muang Subdistrict Mueang District Phayao Province

ชนกพร อ้วนสุชาติ¹, บรรเจิด ศรีมูล^{1*}
Chanokporn Aunsuchat¹, Bunjird Sreemoon^{1*}

Received: 31 August 2023

Revised: 06 April 2024

Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ฉบับนี้จัดทำขึ้น 1.) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริโภคในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ 2.) เพื่อออกแบบ และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 3.) เพื่อส่งเสริมการใช้วัสดุจากธรรมชาติ ตอบสนองตามกระแสสังคมที่หันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการวิจัยมี 7 ขั้นตอนคือ 1.) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ และเก็บข้อมูลภาคสนาม ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2.) สอบถามความต้องการของผู้ผลิตและผู้บริโภค ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา 3.) ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความต้องการของผู้ผลิตและผู้บริโภค 4.) สอบถามความพึงพอใจรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา 5.) สร้างผลิตภัณฑ์ ร่วมกับกลุ่มสานผักตบชวา (ชวาวาด) 6.) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 7.) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ ถ่ายภาพเพื่อบันทึกภาพลายสานและผลงานต้นแบบ แบบสัมภาษณ์ความต้องการรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (ชวาวาด) แบบสอบถามการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา และแบบสอบถามความพึงพอใจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรกลุ่มสานผักตบชวา (ชวาวาด) 9 คน กลุ่มประชากรผู้บริโภคที่มีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา 63 คนและ ประชากรผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ผักตบชวาเพื่อสอบถามความพึงพอใจผลงานต้นแบบ 63 คน ผลการวิจัย พบว่า มีความต้องการรูปแบบโคมไฟห้องแบบที่ 5 ปลายะโต ในระดับมากที่สุด S.D.=.57 ต้องการลายสานเป็นลายดอกแก้ว S.D.=.69 กลุ่มตัวอย่างเคยใช้โคมไฟระย้าหรือโคมไฟห้อย จำนวน 38 คน และไม่เคยใช้โคมไฟจำนวน 25 คน สถานที่ที่คิดว่าจะนำโคมไฟระย้าหรือโคมไฟห้อยไปใช้มากที่สุดคือ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ มีความต้องการให้ผลิตโคมไฟห้อยจากผักตบชวา อยู่ในระดับมากที่สุดร้อยละ 58.7 ต้องการสีจากธรรมชาติร้อยละ 82.5 มีลักษณะแข็งแรง สวยงาม ส่องสว่าง ร้อยละ 82.5 และต้องการแสงสีเหลืองนวลร้อยละ 92.1 การสอบถามความพึงพอใจต่อการ

¹ อาจารย์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ Lecturer, Department of Interior Architecture, School of Architecture and Fine Art, University of Phayao

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน อีเมล: ideabunjird@hotmail.com

* Corresponding author E-mail: ideabunjird@hotmail.com

พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา พบว่ามีความพึงพอใจโคมไฟผักตบชวา (โคมไฟห้อย) การใช้สอย ความสวยงาม การให้แสงสว่าง และการใช้งานอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นกับราคาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา(โคมไฟห้อย) ของผู้บริโภคและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมกลุ่มสถานผักตบชวา อยู่ที่ราคา 2,500 บาท มากที่สุดจำนวน 50 คน และมีความพึงพอใจในการ ซื้อ-ขาย ในราคา 2,500 บาท มากที่สุดจำนวน 46 คน

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ หัตถกรรม ผักตบชวา โคมไฟ สันป่าม่วง

Abstract

This research project on developing handicraft products of water hyacinth in San Pa Muang sub-district, Mueang district, Phayao province aimed to 1) Investigate the consumer demand for product design and development. 2) Design and Develop the handicraft product design of water hyacinth in San Pa Muang sub-district, Mueang district, Phayao province. 3) To encourage using of natural materials responding to social trends that turn to care about the environment. The research process consisted of 7 steps: 1) Studied preliminary data and collected field data, and reviewed relevant research on the development of water hyacinth handicraft products. 2) Inquired about the needs of manufacturers and consumers for the development of handicraft products from water hyacinth. 3) Designed and developed products based on the needs of manufacturers and consumers. 4) Obtained feedback on the satisfaction with the design of the developed products. 5) Collaborated with the water hyacinth weaving group (Chawawad) to create the products. 6) Analyzed and synthesized the data. 7. Summarized the research results, discussed the findings, and made recommendations. The research tools used included: taking pictures to record weaving patterns and prototype products, conducting interviews on the design requirements for the development of water hyacinth handicraft products (Chawawad), administering a questionnaire on the development of water hyacinth handicraft products, and a satisfaction survey among different groups, including 9 weavers from the water hyacinth weaving group (Chawawad), 63 consumers were interested in developing water hyacinth handicraft products, and 63 individuals were interested in water hyacinth products and wanted to provide feedback on the prototype products.

The research found that there was a high demand for the design of the fifth style of giant snakehead (Pla Chado) lamp, with an S.D. of 0.57. The preferred pattern for the lampshade was a flower design, with an S.D. of 0.69. The sample had previously used or was currently using rattan lamps, with 38 people, and 25 people who had never used rattan lamps. The most popular places to use rattan lamps were restaurants and coffee shops. There was a high demand for producing rattan lamps from water hyacinth, with 58.7% of the respondents agreeing to it. 82.5% of respondents wanted natural colors, with 82.5% preferred strong, beautiful, and bright light,

and 92.1% preferred soft yellow light. In terms of customer satisfaction with the development of water hyacinth handicraft products, they were highly satisfied with the water hyacinth rattan lamps in terms of design, beauty, brightness, and functionality. The opinions of consumers and those who support the water hyacinth industry on the price of water hyacinth rattan lamps were that the highest price they were willing to pay was 2,500 baht, with 50 people, and 46 people had the highest satisfaction in buying at 2,500 baht.

Keywords: Product, handicraft, Water hyacinth, Lanterns, San Pa Muang

บทนำ

จากนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นแนวทางขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การผลิตให้สมดุลและยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) มีหลักการคือการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการ (Value Creation) โดยใช้องค์ความรู้ นวัตกรรม ผสานกับความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นไทย โดยเน้นการคิดอย่างสร้างสรรค์ และสร้างแรงบันดาลใจจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมของสังคม เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจสู่การเชื่อมโยงคุณค่าทางสังคม (ที่มา: เศรษฐกิจสร้างสรรค์ The Creative Economy, 2552) นั้นเป็นการพัฒนาประเทศที่มีความสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว (ที่มา: เสาวรภัย กุสุมา ณ อยุธยา, 2553)

ศิลปกรรมท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อโลกในยุคปัจจุบัน สิ่งใดๆ ล้วนเกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของธรรมชาติให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ตามความต้องการด้านการใช้งาน ความสะดวกสบาย และด้านจิตใจ ซึ่งเป็นความต้องการของมนุษย์อย่างไม่จำกัด และมีความต้องการสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอจึงเกิดแรงผลักดันให้มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์งานต่างๆ จะสังเกตได้ว่าแต่ละสิ่งนั้นล้วนมีการจัดการ มีวิวัฒนาการแปรเปลี่ยนตามความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดย

มีการออกแบบตัดแปลงแก้ไขและปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย ความต้องการ และเทคโนโลยี (ที่มา: วรณี สหสมโชค, 2549) ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่จังหวัดพะเยามีกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ซึ่งเป็นสินค้าประเภทงานฝีมือและหัตถกรรม โดยจัดเป็นหนึ่งในประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นภูมิปัญญาการสานที่ได้รับสืบทอดกันมาและยังคงความเป็นเอกลักษณ์ มีการใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ผสานกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่นในการผลิต และเนื่องด้วยกระแสสังคมที่หันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม รักษาโลก ลดการใช้พลาสติก เพื่อลดปริมาณขยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ แนวคิดคนรุ่นใหม่นิยมหันมาใส่ใจ และเลือกใช้วัสดุจากธรรมชาติกันมากขึ้น จึงทำให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค

แต่จากการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (กลุ่มชาวาวาด) ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เบื้องต้น พบว่า ปัจจุบันกลุ่มลูกค้ามีความต้องการของตกแต่งบ้าน ร้านอาหาร และร้านกาแฟเพิ่มขึ้น ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมนั้นมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ หมวก กระเป๋า ตะกร้า ถาดรองเท้าแตะ เสื้อ และ โคมไฟ โดยเฉพาะโคมไฟ

ซึ่งเป็นรูปแบบเดิมและยังไม่ได้ได้รับการพัฒนา จึงยังไม่เป็นที่พึงพอใจทำให้ผู้บริโภคยังไม่ตัดสินใจซื้อ ประกอบกับในช่วงปัจจุบันผู้บริโภคถามถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์แบบอื่นที่แตกต่างจากเดิมอยู่บ่อยครั้ง

ดังนั้นกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (กลุ่มชวาवाद) จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์โคมไฟ สำหรับใช้ตกแต่งบ้านและร้านอาหาร ให้สอดคล้องกับผู้บริโภคที่เปลี่ยนเป็นกลุ่มวัยทำงาน และวัยรุ่น โดยใช้วัตถุดิบผักตบชวา ประกอบกับฝีมือการสาน ที่ความเชี่ยวชาญร่วมพัฒนากับผู้วิจัยเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค สร้างงานสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจสู่การเชื่อมโยงคุณค่าทางสังคม เพิ่มมูลค่าของสินค้า เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นในส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์โคมไฟจากผักตบชวา (โคมไฟต้นแบบ) เนื่องจากทางกลุ่มสานผักตบชวาและกลุ่มผู้บริโภคมีต้องการและมีความจำเป็นอย่างมากในการได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน อีกทั้งยังสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดรูปแบบหัตถกรรมผักตบชวาในรูปแบบอื่นๆ ได้อีกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริโภคในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์
2. เพื่อออกแบบ และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
3. เพื่อส่งเสริมการใช้วัสดุจากธรรมชาติตอบสนองตามกระแสสังคมที่หันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม

บททวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หัตถกรรมผักตบชวา (ชวาवाद)

ประวัติการทำงานหัตถกรรมผักตบชวา ภายใต้ชื่อแบรนด์ CHAWAWAD (ชวาवाद) จากการถามประวัติการทำงานป้าवाद หรือนางवाद ยายเย็น มีครอบครัวพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงเบ็ด เลี้ยงไก่ เป็นอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว เวลาว่างก็จักสานตะกร้า กระเจาด กระบุงไซ สุ่ม อุปกรณ์จับสัตว์น้ำที่ทำจากไม้ไผ่ มาจนถึงปี พ.ศ.2522 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จพระย่า) ได้เสด็จมาเยี่ยมชมที่ประมงจังหวัดพะเยา ทรงเห็นว่า กว๊านพะเยา เป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่มีวัชพืช ผักตบชวา เป็นจำนวนมาก ทรงให้ผู้ติดตามหาวิทยากรจากศูนย์ศิลปาชีพบางไทรมาเป็นผู้ฝึกสอนการทำผักตบชวา มาทำเป็นของใช้ต่างๆ

ปัจจุบันสินค้าของ ชวาवाद มีหลากหลายครอบคลุมเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ ตะกร้า จานรองแก้ว แจกัน กล้องใส่ไวน์ หมวก กระเป๋า รองเท้า เสื้อ เสื้อผ้า โดยราคาเริ่มต้นหลักสิบไปถึงประมาณ 2,500 บาท และไม่เพียงผลิตสินค้าตามแบบของตนเอง ยังรับผลิตตามความต้องการของลูกค้าด้วย ส่งผลเกิดความประทับใจ โดยเฉพาะต่างชาติ ทั้ง ญี่ปุ่น เยอรมัน ฝรั่งเศส นิยมสั่งผลิตสินค้าในรูปแบบแตกต่างออกไป “ลูกค้าหลักจะมีสองกลุ่มคือคนในพื้นที่จังหวัดพะเยา ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และลูกค้าชาวกรก่อนข้างมาก บางครั้งลูกค้าเดินทางไปยังจังหวัดอื่นก็แวะมาอุดหนุน จึงต้องมีหน้าร้านไว้รองรับ โดยกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาซื้อมีทั้ง วัยรุ่น วัยทำงาน ผู้ใหญ่ รวมไปถึงผู้สูงอายุ ด้วยเพราะรูปแบบทำออกมาตอบรับกับความต้องการอย่างวัยรุ่นกับวัยทำงานตอนนี้เดินทางมาเป็นลูกค้าก่อนข้างมาก” (ที่มา: https://www.sentangsedtee.com/career-channel/article_24805 /ชวาवाद)

จากการสัมภาษณ์แนวคิดกลุ่มसानผักตบชวา (ชวาวาด) ในปัจจุบันได้คำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น คำนึงถึงผู้บริโภคที่เป็นโรคภูมิแพ้ ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ฯลฯ ในปี พ.ศ. 2553 ได้ทดลองใช้พืชผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาช่วยย้อมผักตบชวาเพื่อให้ได้สีสันทน สวยงาม โดยเอายอดสักมาช่วย ย้อมจะได้เป็นสีน้ำตาล เอาโคลนมาหมัก จะได้เป็นสีน้ำตาลอมเขียว เอาขมิ้นมาช่วย ย้อมจะได้เป็นสีเหลือง และเอาคลั่งมาช่วย ย้อมจะได้เป็นสีบานเย็น ในปี พ.ศ.2555 มีหน่วยงานราชการและเอกชนได้เข้ามาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้เทคนิคงานผ้าทอ เข้ามาผสมผสาน จนได้เป็นผักตบชวาทอผสมกับฝ้าย ย้อมด้วยสีธรรมชาติ สามารถนำมาทำผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย ทำให้เกิดกลุ่มลูกค้าใหม่ๆมากขึ้น ปี พ.ศ.2560 ได้เป็นหนึ่งใน OTOP BRANDNAME 35 กลุ่ม ทั่วประเทศ ภายใต้ชื่อ CHAWAWAD (ชวาวาด) ได้มาจากชวา คือผักตบชวา วาด คือ ชื่อของป่าวาด และเป็นที่มาของ BRANDNAME

2. ผักตบชวา

ผักตบชวานำเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 จากประเทศอินโดนีเซีย ในฐานะพืชประดับสวยงาม โดยเจ้านายฝ่ายในที่ตามเสด็จประพาสประเทศอินโดนีเซีย และใส่อ่างดินเลี้ยงไว้หน้าสนามวังสระประทุม จนกระทั่งน้ำท่วมวังสระประทุม ผักตบชวาจึงหลุดลอยแพร่กระจายไป ปัจจุบันผักตบชวาได้แพร่ลุกลามไปตามหนองน้ำ คลอง บึง ทั่วประเทศ และกลายเป็นวัชพืชที่ต้องใช้งบประมาณในการกำจัด การแพร่ของผักตบชวา 1 ต้น สามารถแพร่ได้เป็น 1000 ต้น ในระยะเวลา 1 เดือน และ

ถึงแม้ไม่มีน้ำ เมล็ดของผักตบชวาก็สามารถทนแล้งได้ถึง 15 ปี และเมื่อมีน้ำที่เหมาะสมก็สามารถงอกเป็นต้นใหม่ได้

และที่กว๊านพะเยาก็มีการกำจัดผักตบชวาออกจากผิวน้ำ ในฐานะที่เป็นวัชพืชซึ่งสามารถแพร่พันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่าการเพิ่มจำนวนของผักตบชวา 1 ต้น สามารถแตกไหลได้ 12 ต้นในพื้นที่ 1 ตารางเมตร ในระยะเวลา 6 สัปดาห์ และในระยะเวลาที่ยังเพิ่มน้ำหนักได้ถึง 35 เท่า และจากการกำจัดนี้เองทางชุมชนจึงเกิดอาชีพหัตถกรรมसानผักตบชวาขึ้น โดยใช้ก้านผักตบชวามาจักรสานถักทอเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างอาชีพและรายได้สืบต่อกันมา ที่มา: ศิริประภา โศบายาธิ. การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ของกลุ่มแม่บ้านหมู่บ้านต่อมดง และหมู่บ้านศรีอภัย อำเภอมือง จังหวัดพะเยา. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2555

3. ลายในการสานผักตบชวาของกลุ่มसानผักตบชวา (ชวาวาด)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลลวดลายการสานผักตบชวาของกลุ่ม (ชวาวาด) พบว่าการสานผักตบชวาได้ใช้ทักษะการสานแบบพื้นบ้าน และมีการรักษาลายดั้งเดิมไว้ เช่น ลายดอกแก้ว ลายคุณลายเมล็ดข้าว ลายดอกหมาก ลายตาแสง ลายเม็ดมะยม และได้พัฒนารูปแบบให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับตลาดในปัจจุบัน โดยนำเทคนิคการทอผ้ามาผสมผสานเป็น ผักตบชวาทอผสมกับฝ้าย ย้อมสีด้วยสีธรรมชาติมาใช้กับผลิตภัณฑ์ เช่น ครั่ง ยอดสัก ดอกอัญชัน ขมิ้น มะม่วง และการหมักโคลนอีกทั้งการหมักโคลนเป็นการช่วยป้องกันเชื้อราได้อีกด้วย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลายสานจักตบชวา

ลำดับ	รูปภาพ	ชื่อลาย	ลำดับ	รูปภาพ	ชื่อลาย
1		ลายเม็ดข้าว	8		จักตบชวาทอผสมกับฝ้าย ย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ
2		ลายดอกหมาก	9		ลายดอกแก้ว
3		ลายขีด	10		ลายเม็ดมะยม
4		ลายคุณ	11		ลายมัดขามแง่มุม
5		ลายคุณผสมลายขีด	12		ลายขีดผสมเส้นเกลียว
6		ลายตาแสง	13		ลายสอง หรือลายผ้าบ้าน
7		ลายไทย			

4. การออกแบบโคมไฟ

4.1 ประเภทของโคมไฟ แบ่งเป็น โคมไฟส่องสว่างทั่วไป โคมไฟส่องผนัง โคมไฟตั้งพื้น โคมไฟชนิดตกแต่ง โคมไฟห้อย โคมไฟโต๊ะทำงาน และโคมไฟชนิดราง

4.2 แสงและตัวกลางในการให้แสงผ่าน

4.2.1 แสงที่ส่องผ่านตัวกลาง

ตัวกลางโปร่งใส Transparency ให้แสงทะลุผ่านและสามารถมองเห็นทะลุผ่านได้

- ตัวกลางโปร่งแสง Translucent ให้แสงทะลุผ่านได้ แต่ไม่สามารถมองเห็นทะลุผ่านไป

- ตัวกลางทึบแสง Solid แสงและสายตาไม่สามารถมองเห็นทะลุผ่านได้

5. เทรนด์การออกแบบแสงไฟเพื่อการตกแต่ง Lighting Design Trend 2020

5.1 ใช้หลอดไฟ LED เพื่อการอนุรักษ์และลดค่าใช้จ่าย (Save world save cost) ประหยัดพลังงานและลดความร้อนจากหลอดไฟ

5.2 ฟังก์ชันสั่งงานระบบไฟผ่านแอปพลิเคชันเพื่อการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (smart life) การสั่งงานในระยะไกลผ่านสมาร์ทโฟน (Smart Phone) บนระบบแอปพลิเคชัน โดยเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย (WIFI) เข้ากับระบบแล้วใช้โทรศัพท์มือถือแทนรีโมทคอนโทรล ซึ่งผู้ใช้งานสามารถควบคุมระบบไฟได้ไกลกว่าเดิมและรวดเร็วกว่าระบบรีโมทคอนโทรล

5.3 ความอ่อนโยนของแสงสว่างที่เป็นมิตร คือการออกแบบสภาพแวดล้อมที่สัมผัสได้ถึงความผ่อนคลาย แสงสว่างที่อ่อนโยน ไม่เจิดจ้าเกินไป ไม่ปล่อยความร้อนจากหลอดไฟและให้ความรู้สึกที่เป็นมิตร จากแสงสว่างที่เบาบางนุ่มนวล โดยใช้แสงจากหลอดไฟ LED

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความต้องการจากผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แนวทางการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวา เน้นที่รูปแบบและรูปทรงผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 54.3 ชื่นชอบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวาชนิดย้อมสี/เคลือบเงา ร้อยละ 66.9 เห็นควรประยุกต์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวากับวัสดุอื่น ร้อยละ 75.00 และผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวาเมื่อนำมาประยุกต์กับหนังแท้ เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากที่สุด ร้อยละ 39.6 ต้องการประยุกต์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวาลายสก็อตมากที่สุด (ที่มา: PRAPASRI PHOTHONG 2009)

สินค้าตกแต่งบ้านเป็นสินค้าที่สามารถผลิตได้ในอุตสาหกรรมขนาดเล็กสามารถนำแนวทางการออกแบบที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ ผสมผสานกับงานฝีมือเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ โคมไฟเป็นสินค้าตกแต่งบ้านที่ช่วยให้บรรยากาศภายในบ้านมีความสวยงามเพิ่มมากขึ้น ตลาดของโคมไฟมีแนวโน้มทางการตลาดที่สามารถไปได้เรื่อยๆ เนื่องจากการเติบโตของที่อยู่อาศัยที่มีเพิ่มมากขึ้น ผู้บริโภคมีการตกแต่งที่อยู่อาศัยอยู่ตลอดเวลา โคมไฟเพื่อการตกแต่ง มีหลายประเภท ทั้งโคมไฟตั้งพื้น โคมไฟแขวนผนัง และโคมไฟแขวนเพดาน เป็นต้น โดยส่วนมาก ขนาดของโคมไฟที่ใช้ตกแต่งบ้านจะมีขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่กับผู้บริโภคที่จะเลือกซื้อให้เหมาะสมกับการใช้งาน โคมไฟขนาดเล็กผู้ซื้อสามารถนำสินค้ากลับได้เอง แต่โคมไฟขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่มีพื้นที่การขนส่งที่มาก ผู้ซื้อมักใช้บริการของทางร้านค้าในการจัดส่ง ทำให้เกิดการสูญเสียพลังงานจากการขนส่งที่ไม่จำเป็น จากปัญหาเหล่านี้บริษัทเฟอร์นิเจอร์ชื่อดัง "IKEA" ได้แก้ปัญหาด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ในรูปแบบของ "Flat pack design" บรรจุภัณฑ์

แบบราบบลินค้าสามารถอดชิ้นส่วนและบรรจุลงในกล่องที่ลูกค้าสามารถนำกลับได้เองอย่างสะดวก (ที่มา: สิริจันทร์ญา นิมนวล, 2557)

ในปัจจุบันมนุษย์ได้รู้จักการนำวัสดุหลายๆ อย่างมาประกอบเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ และมีวิวัฒนาการแปรเปลี่ยนมาโดยตลอด ตามความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีการออกแบบดัดแปลงแก้ไขและปรับปรุงให้เหมาะกับยุคสมัยและเทคโนโลยีในสมัยนั้น ๆ งานหัตถกรรมที่มีคุณค่าในตัวเอง เพราะใช้วัตถุดิบที่มีความงามตามธรรมชาติในด้านคุณค่าทางศิลปะหัตถกรรมทำขึ้นด้วยมือซึ่งต่างจากผลิตภัณฑ์ที่ทำจากโรงงานจึงมีคุณค่าเฉพาะตัวในแต่ละชิ้น ลวดลายจากการสาน สอด ทอ ถัก และรูปแบบแสดงถึงลักษณะพื้นเมือง พื้นบ้านที่แตกต่างกันไป (ที่มา: วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2522)

การออกแบบผลิตภัณฑ์ นักออกแบบจะต้องพิจารณาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) หน้าที่ใช้สอย การออกแบบเหมาะกับการใช้งาน 2) วัสดุต้องเลือกวัสดุที่เหมาะสม สมกับงาน มีความทนทานและประหยัด 3) โครงสร้างของ ผลิตภัณฑ์ควรทำให้เหมาะกับงานมีความทนทาน ประหยัด และใช้วัสดุที่เหมาะสม 4) ความสะดวกสบายในการใช้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมในการใช้งานและขนาดความสูง และ 5) ความงามที่มีรูปร่างและ ขนาดที่เหมาะสม และ สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค (ที่มา: อุดมศักดิ์ สาริบุตร, 2550)

การสร้างต้นแบบเฟอร์นิเจอร์จากผักตบชวาเป็นการใช้หลักการทางภูมิปัญญาชาวบ้านจากการใช้วัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์เป็นผลงานรวมกับวัสดุร่วมสมัย เช่นการใช้ผลิตภัณฑ์หนังเข้ามา มีส่วนร่วมในการสร้างความน่าสนใจให้กับชิ้นงานงานเฟอร์นิเจอร์จากผักตบชวายังเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้านซึ่งเป็นที่พึงพอใจของตกแต่งเพื่อประโยชน์ใช้สอยและอำนวยความสะดวกในการออกแบบและกระบวนการ

ออกแบบขึ้นรูปด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะพื้นฐานของชุมชนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป (ที่มา: อำไพ แสงจันทร์ไทย และ พจนันทรธรรมณรงค์วิทย์ การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร)

การผลิตเครื่องเขินในเชิงอุตสาหกรรมและพาณิชย์ประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาด้านการออกแบบและกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมทั้งการส่งเสริมเป็นอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์ ด้านการออกแบบพบว่ารูปแบบไม่ทันสมัย ลวดลายไม่สวยงาม (ที่มา: ฐปนัท แก้วปาน และ ชิตชัย ควรเดชะคุปต์, 2561)

โคมไฟตั้งโต๊ะเครื่องจักสานทำให้ทราบถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแสง หลักการและองค์ประกอบของโคมไฟ การเลือกใช้หลอดไฟ และการติดตั้งโคมไฟหรือหลอดไฟในบริเวณต่าง ๆ (ที่มา: ปิยฉัตร พรหมบุรี, 2537)

กล่าวโดยสรุปการวิจัยการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟ) ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์นำเอาวัสดุร่วมสมัยผสมผสานกับงานฝีมือการสานผักตบชวาเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์โคมไฟเลือกใช้อุปกรณ์และหลอดไฟเพื่อประหยัดพลังงานลดความร้อนจากหลอดไฟ และคำนึงถึง หน้าที่ใช้สอยหรือการออกแบบให้เหมาะกับการใช้งาน เลือกว่าวัสดุที่เหมาะสม สมกับงานมีความทนทานและประหยัด โครงสร้างของผลิตภัณฑ์คำนึงถึงความเหมาะสมกับงานที่ทนทาน ประหยัด และใช้วัสดุที่เหมาะสมในด้านความสะดวกสบายในการใช้คำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมในการใช้งานและขนาดของผลิตภัณฑ์ความงามคำนึงถึงรูปร่างและขนาดที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคตาม

แนวคิดการออกแบบ (ที่มา: อุดมศักดิ์ สาริบุตร, 2550)

วิธีการวิจัย เครื่องมือวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย

1. ลักษณะของงานวิจัยและวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ โดยศึกษาข้อมูล

การผลิต ทบทวนวรรณกรรม สอบถาม ออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) จากความต้องการของผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยการร่วมมือกับกลุ่มसानผักตบชวา ชวาวาด สอบถามความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) วิเคราะห์และสรุปผล

โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรเป้าหมาย และเกณฑ์การคัดเลือก

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion criteria) ของประชากรเป้าหมาย คือ

1. กลุ่มชุมชนหัตถกรรมผักตบชวา (ชวาวาด) อายุ 18 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการสานผักตบชวา หรือ บริหารจัดการ การตลาด แนะนำสินค้า ขายสินค้า

2. กลุ่มประชากรผู้บริโภคที่สนใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา อายุ 18 ปี

ขึ้นไป บุคคลทั่วไปที่ชื่นชอบ และสนใจผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา

3. กลุ่มประชากรผู้ที่สนใจในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวาเพื่อประเมินความพึงพอใจอายุ 18 ปีขึ้นไป บุคคลทั่วไปที่ชื่นชอบ และสนใจผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา โดยทั้งสามกลุ่มเป็นการขอความยินยอมด้วยวาจา

2.2 กลุ่มตัวอย่าง และขนาดตัวอย่าง

ขนาดตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร $p = 0.5$ สามารถคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับประชากรที่มีขนาดเล็กได้ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน

ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

ซึ่งขนาดตัวอย่างของประชากรแต่ละกลุ่มอ้างอิงจากตารางของเครซีและมอร์แกน มีจำนวนดังนี้

1. กลุ่มชุมชนหัตถกรรมผักตบชวา (ชวาวาด) ใช้ขนาดตัวอย่าง 10 คน คัดจากขนาดประชากรจำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้สานผักตบชวา จำนวน 9 คน และผู้จัดการด้านการตลาด ติดต่อประสานงานจำนวน 1 คน

2. กลุ่มประชากรผู้บริโภคที่สนใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ขนาดตัวอย่าง 63 แบบสอบถาม คัดจากจำนวนประชากร 75 คน ต่อสัปดาห์

3. กลุ่มประชากรผู้ที่สนใจในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวาเพื่อประเมินความพึงพอใจ ขนาดตัวอย่าง 63 แบบสอบถาม คัดจากจำนวนประชากร 75 คน ต่อสัปดาห์

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 ถ่ายภาพ บันทึกภาพลายสานและผลงานต้นแบบ

3.2 แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง ศึกษาความต้องการรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (ชวาวาด)

3.3 แบบสอบถาม ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา และประเมินความพึงพอใจ

4. ระเบียบวิธีวิจัย ขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1

1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มผู้ประกอบการชุมชนหัตถกรรมผักตบชวา (กลุ่มชวาวาด) ต.สันป่าม่วง อ.เมือง จ.พะเยา

2. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ลงพื้นที่ศึกษาความเป็นมาของกลุ่ม

4. ศึกษาแนวคิดในการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2

ลงพื้นที่สอบถามความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมผักตบชวา และความต้องการของผู้บริโภค เกี่ยวกับปัจจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟ) เพื่อเป็นการจัดเตรียมข้อมูลด้านความคิดเห็นใช้เป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟ) ร่วมกับชุมชน ประเด็นการเก็บข้อมูล

1. ศึกษาสถานที่ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ)

2. การออกแบบ ประเภท ของผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) และเทรนด์การออกแบบแสงไฟเพื่อการตกแต่ง

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

ขั้นตอน 3

ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) จากความต้องการของผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยร่วมมือกับชุมชน

ขั้นตอน 4

สอบถามการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟ)

ขั้นตอนที่ 5

ผลิตภัณฑ์โคมไฟจากผักตบชวาร่วมกับชุมชน (ผลิตภัณฑ์โคมไฟต้นแบบ)

ขั้นตอนที่ 6

สอบถามความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ต้นแบบ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจ (ผลิตภัณฑ์โคมไฟต้นแบบ)

ขั้นตอนที่ 7

สรุปผลการวิจัย และจัดทำรายงานผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา จากแบบสัมภาษณ์ และส่วนข้อมูลทั่วไปจากแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และความพึงพอใจ โดยทำการวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การเสนอแนะแนวทางการออกแบบ สรุปข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม และผลิตเป็นผลงานต้นแบบ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ คือ

1. ความต้องการของผู้บริโภคในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า มีความต้องการพัฒนารูปแบบโคมไฟแบบห้อยรูปแบบปลาตะเพียนในระดับมากที่สุดและต้องการรูปแบบปลาตะเพียนในระดับมาก

2. เพื่อออกแบบและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา พบว่า กลุ่มผู้บริโภคส่วนมากเคยใช้โคมไฟแบบห้อยและต้องการผลิตภัณฑ์โคมไฟแบบห้อยแบบปลาตะเพียนที่มีลวดลายการสานลายดอกแก้ว ผู้บริโภคส่วนมากจะนำโคมไฟไปใช้ในร้านอาหาร ร้านกาแฟ

และบ้านพักอาศัย สีของผลิตภัณฑ์ผักตบชวาต้องการสีที่ได้จากธรรมชาติ แสงเหลืองนวล และมีความแข็งแรงสวยงาม

3. เพื่อส่งเสริมการใช้วัสดุจากธรรมชาติ ตอบสนองกระแสสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจกับการใช้วัสดุผักตบชวาที่เป็นวัสดุและสีที่มาจากธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. จากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สานผักตบชวา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตสินค้า ตกแต่งบ้านเพื่อจำหน่าย พบว่าทางกลุ่มผู้สานผักตบชวา (กลุ่มชาวาวาด) เคยสานโคมไฟตั้งโต๊ะ และโคมไฟระย้าหรือโคมไฟห้อยผ้าเพดานเนื่องจากไม่ได้ทำมาหลายปีแล้วจึงทำให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้งานจึงไม่ได้ผลิต และในปัจจุบันนี้มีผู้ประกอบการร้านอาหาร และลูกค้าที่หาของตกแต่งบ้านมีความต้องการให้ผลิตโคมไฟแขวนผ้าเพดานมากขึ้น และกลุ่มสานผักตบชวา (กลุ่มชาวาวาด) ประกอบกับทางกลุ่มชาวาวาดมีความต้องการที่จะพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟในรูปแบบแขวนผ้าเพดาน จากการสัมภาษณ์กลุ่มสานผักตบชวาทราบว่าลายที่เหมาะสมกับการทำโคมไฟจะต้องเป็นลายที่สามารถให้แสงไฟลอดผ่านได้ อีกทั้งยังต้องมีลวดลายสวยงาม เช่น ลายดอกแก้ว ลายเม็ดมะยม ลายมัดขามแง่มุม ลายตาแสง

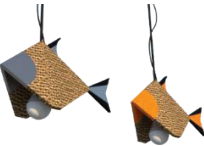
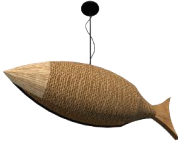
2. จากแบบสอบถามความต้องการการพัฒนาแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) สอบถามผู้บริโภคที่สนใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถาม (n=63) เป็นเพศ ชายร้อยละ 38.1 เพศหญิงร้อยละ 61.9 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 46-60 รองลงมา ช่วงอายุ 31-45 ปี อาชีพ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ รองลงมา เป็นพนักงานบริษัทเอกชน

ส่วนที่ 2 ความต้องการการพัฒนารูปแบบ
การพัฒนาผลิตภัณฑ์โคมไฟจากผักตบชวา

ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ต้องการโคมไฟจากผักตบชวารูปแบบ

แบบที่	ต้องการรูปแบบโคมไฟห้อย	ระดับความต้องการ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	เรือพาย 	3.95	0.705	มาก
2	ผักบัว 	4.33	0.648	มาก
3	ปลาฉลาม 	3.51	0.759	มาก
4	ปลาตะเพียน 	4.44	0.667	มาก
5	ปลาชะโด 	4.63	0.576	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.17	0.283	มาก

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยความต้องการของผู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มसानผักตบชวาจากกลุ่มตัวอย่าง 63 คน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.28) และมีความต้องการโคมไฟ

จากผักตบชวาแบบที่ 5 ปลาชะโด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.57) ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาในการผลิตโคมไฟต้นแบบ

ตารางที่ 4 ลวดลายการสานที่เหมาะสมและสวยงามในการสานเป็นโคมไฟ

ลายนที่	ชื่อลวดลายการสานผักตบชวา	ระดับความต้องการ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ลายตาแสง	3.03	0.64	ปานกลาง
2	ลายเม็ดมะยม	3.35	0.57	ปานกลาง
3	ลายดอกแก้ว	4.21	0.69	มาก
4	ลายดอกแก้ว (เส้นแบน)	3.95	0.63	มาก
5	ลายมัดขามแง่มุม	3.16	0.36	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม		3.53	0.33	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการวิจัย พบว่าลวดลายการสานที่เหมาะสมและสวยงามในการสานเป็นโคมไฟโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.33) ต้องการลายนที่ 3 ลายสานผักตบชวาลายดอกแก้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.69) ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นลายในการผลิตโคมไฟต้นแบบ

ผลการวิจัย ความต้องการการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ)

กลุ่มตัวอย่างเคยใช้โคมไฟพระย้า (โคมไฟห้อย) ร้อยละ 60.3 ไม่เคยใช้ ร้อยละ 39.7

สถานที่ที่คิดว่าจะนำโคมไฟพระย้าหรือโคมไฟห้อยไปใช้ ร้านอาหาร/ร้านกาแฟ ร้อยละ 54 และบ้านพักอาศัย ร้อยละ 46

ตารางที่ 5 ความต้องการให้ผลิต สี ลักษณะ และแสง ของโคมไฟพระย้าจากผักตบชวา (n=63)

ความต้องการให้ผลิตโคมไฟพระย้าจากผักตบชวา	ความถี่	ร้อยละ
ระดับความต้องการให้ผลิตโคมไฟพระย้าจากผักตบชวา		
มากที่สุด	37	58.7
มาก	26	41.3
ปานกลาง	0	0
น้อย	0	0
น้อยสุด	0	0

ตารางที่ 5 ความต้องการให้ผลิต สี ลักษณะ และแสง ของโคมไฟระย้าจากผักตบชวา (n=63) (ต่อ)

ความต้องการให้ผลิตโคมไฟระย้าจากผักตบชวา	ความถี่	ร้อยละ
ความต้องการสีของโคมไฟผักตบชวา		
สีจากธรรมชาติ	52	82.5
สีหมักโคลน	11	17.5
อื่นๆ	0	0
ความต้องการลักษณะของโคมไฟผักตบชวา		
แข็งแรง	2	3.2
สวยงาม	3	4.8
ส่องสว่าง	6	9.5
อื่นๆ แข็งแรง, สวยงาม, ส่องสว่าง	52	82.5
ความต้องการแสงของโคมไฟผักตบชวา		
แสงขาวสว่าง	5	7.9
แสงเหลืองนวล	58	92.1
อื่นๆ		

จากตารางที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า มีความต้องการให้ผลิตโคมไฟระย้าจากผักตบชวาในระดับความต้องการมากที่สุด ร้อยละ 58.7 และระดับมาก ร้อยละ 41.3 ต้องการสีของโคมไฟจากสีที่ได้จากธรรมชาติ ร้อยละ 82.5 ต้องการลักษณะของโคมไฟที่มีความแข็งแรง สวยงาม ส่องสว่าง ร้อยละ 82.5 และต้องการแสงของโคมไฟเป็นสีเหลืองนวล ร้อยละ 92.1

5.3 การออกแบบพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (กลุ่มชาวเวด) และการผลิตการออกแบบโคมไฟจากผักตบชวาผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด โดยกำหนดธีมหลักของชุดโคมไฟจากแนวคิดคำขวัญจังหวัดพะเยา “กว๊านพะเยาแหล่งชีวิต” เพื่อใช้เป็นรูปแบบในการสอบถามความต้องการรูปแบบโคมไฟห้อย ทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ แบบที่ 1 เรือพาย แบบที่ 2 ผักบัว แบบที่ 3 ปลาไหล แบบที่ 4 ปลาตะเพียน และแบบที่ 5 ปลาชะโด และเมื่อได้ผลสรุปการออกแบบโคมไฟจากผักตบชวา (ตารางที่ 3) จากแบบสอบถามความต้องการ

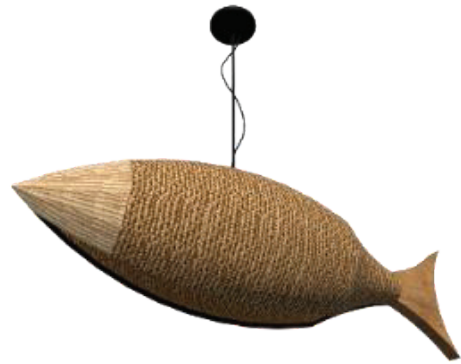
ที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มสถานผักตบชวาต้องการให้ผลิตในรูปแบบที่ 5 ปลาชะโด ผู้วิจัยจึงร่วมมือกับกลุ่มสถานผักตบชวา (ชาวเวด) โดยมีขั้นตอนการผลิตดังนี้

5.3.1 ขั้นตอนการออกแบบ

การออกแบบโคมไฟจากผักตบชวาผู้วิจัยได้นำผลการวิจัย ความต้องการการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟ) ประกอบกับนำข้อมูลแบบร่างเสนอกลุ่มสถานผักตบชวา (ชาวเวด) ในรูปแบบที่ 5 ปลาชะโด ภายใต้ชื่อผลงาน “แหวกว่ายสุขสันต์” โดยนำมาร่วมมือกับกลุ่มสถานผักตบชวา (ชาวเวด) ร่วมกันหาวิธีการสถานผักตบชวาและแบบที่เหมาะสมเพื่อออกแบบปรับปรุงทรง ลักษณะ ให้มีความเหมาะสม และกำหนดวิธีการสานลาย ให้ได้ขนาดที่เหมาะสม และได้ลายตามที่ต้องการ เพื่อผลิตโคมไฟจากผักตบชวาในขั้นตอนต่อไป

รูปที่ 2 ภาพการร่วมมือออกแบบพัฒนาโคมไฟ

รูปที่ 3 แบบร่างภาพจำลองสามมิติโคมไฟ

5.3.2 ขั้นตอนการผลิต

เมื่อได้ข้อสรุปรูปแบบ วิธีการสาน และ จัดเตรียมวัสดุที่ใช้เรียบร้อยแล้วจึงเริ่มการผลิตด้วยการทำแม่แบบโครงสร้างโดยแกะโฟมให้ได้รูปร่าง

และขนาดตามที่ต้องการ จากนั้นตัดแยกโฟมเป็น 4 ส่วน และพันรอบด้วยเทปเพื่อกันโฟมแตก ส่วน การแยกชิ้นโฟม เพื่อใ้แห้งในขั้นตอนการถอดโฟม ออกหลังจากที่สานหุ้มด้วยผักตบชวาแล้วเสร็จ

รูปที่ 4 โครงสร้างแม่แบบก่อนการสานผักตบชวา และการขึ้นรูปโคมไฟโดยสานผักตบชวา

5.3.3 ผลงานต้นแบบโคมไฟจากผักตบชวา (โคมไฟห้อย)

การผลิตต้นแบบโคมไฟจากผักตบชวา (โคมไฟห้อย) ใช้แนวคิดมาจากความอุดมสมบูรณ์ของ “กว๊านพะเยาแหล่งชีวิต” ที่เป็นบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ เป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญ มีพื้นที่ปลาน้ำจืดกว่า 48 ชนิด เป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชาวพะเยา โอบล้อมด้วยขุนเขา มีวัดวาอาราม และชุมชนมากมายโดยรอบ (ที่มา: museumthailand 2566)

โคมไฟปลาชะโด ภายใต้ชื่อผลงาน “แหวกว่ายสุขสันต์” เป็นตัวแทนของปลาในกว๊าน แสดงให้เห็นถึงแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ความสุข ความสดชื่น ความเจริญเติบโต ที่ทุกชีวิตได้อยู่อาศัยและถูกหล่อเลี้ยงด้วยน้ำจืดในกว๊านพะเยา ไม่เพียงแต่สัตว์น้ำที่อยู่ในแหล่งน้ำเท่านั้นแต่ยังสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของการใช้น้ำในการอุปโภค และการเกษตร ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” และบริเวณรอบกว๊านพะเยายังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมความงาม

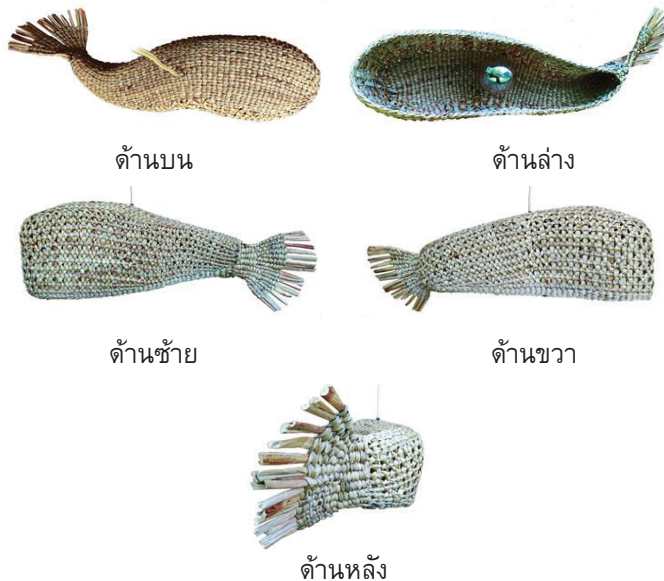
ปลาชะโด เป็นปลาน้ำจืดขนาดใหญ่รูปร่างลำตัวค่อนข้างกลมยาว โดยมีขนาดโตเต็มที่ได้ถึง 1 เมตร หรือ 1.5 เมตร น้ำหนักถึง 20 กิโลกรัม พื้นลำตัวสีน้ำตาลอมเขียว มีลายประสีดำกระจาย

ทั่วตัว (ที่มา: วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี 2566) และเป็นหนึ่งในชนิดพันธุ์ปลาที่พบได้ในกว๊านพะเยาในปัจจุบัน (ที่มา: ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดพะเยา 2566)

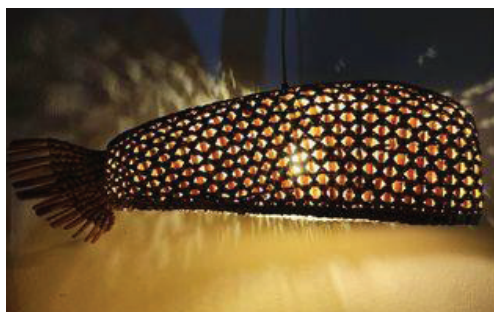

รูปที่ 5 ปลาชะโด

ที่มา: <https://www.facebook.com/NaturePlayandLearnClub/>

รูปที่ 6 ผลงานโคมไฟต้นแบบ

รูปที่ 7 ทศนียภาพขณะเปิดไฟผลงานโคมไฟต้นแบบ

5.4 จากแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์โคมไฟ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถาม (n=63) เป็นเพศ ชายร้อยละ 19.05 เพศหญิง ร้อยละ 80.95 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 31-45 ปี

รองลงมาช่วงอายุ 31-45 ปี อาชีพ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ รองลงมาพนักงานบริษัทเอกชน

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมโคมไฟจากผักตบชวา

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมโคมไฟจากผักตบชวาผักตบชวา (N =63)

ลำดับ	การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย)	ระดับความพึงพอใจ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ความพึงพอใจโคมไฟผักตบชวาที่วัสดุและสีจากธรรมชาติ รั้งสิ่งแวดลอม	4.16	.410	มาก
2	ความพึงพอใจกับการใช้สอยโคมไฟผักตบชวา	4.30	.528	มาก
3	ความพึงพอใจกับความสวยงามของโคมไฟผักตบชวา	3.84	.627	มาก
4	ความพึงพอใจกับการให้แสงสว่างของโคมไฟผักตบชวา	3.94	.564	มาก
5	ความพึงพอใจกับการใช้งานของโคมไฟผักตบชวา	4.17	.423	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.08	0.332	มาก

จากตารางที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.08, S.D.=.332) มีความพึงพอใจโคมไฟผักตบชวา วัสดุ

และสีจากธรรมชาติ รั้งสิ่งแวดลอม การใช้สอย ความสวยงาม การให้แสงสว่าง และการใช้งานอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นกับราคาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย) จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศและความถี่ในการตอบคำถามความคิดเห็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย) ราคาเท่าไร (N =63)

ลำดับ	คำถามราคาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา	ราคาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟห้อย)					รวม
		3,000 บาท	2,500 บาท	2,000 บาท	1,500 บาท	อื่นๆ ปรอทระบุจำนวนเงิน	
1	ชาย	3	8	1	0	-	12
2	หญิง	4	42	5	0	-	51
รวม		7	50	6	0	-	63
ร้อยละ		11.11	79.36	9.52	0	-	100

$\chi^2 = 2.897$ Sig = .235

จากตารางที่ 7 สรุปได้ว่าจากกลุ่มตัวอย่าง 63 คน เพศชายและหญิงคิดว่าราคาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย) ราคา 2,500 บาท มากที่สุดจำนวน 50 คน ร้อยละ 79.36

รองลงมา คิดว่าราคา 3,000 บาท จำนวน 7 คน ร้อยละ 11.11 และราคา 2,000 บาท จำนวน 6 คน ร้อยละ 9.52

ตารางที่ 8 ความพึงพอใจพึงพอใจในการซื้อ-ขาย ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย) จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศและความถี่ในการตอบคำถามความคิดเห็น ความพึงพอใจในการซื้อ-ขาย ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย) (N =63)

ลำดับ	เพศ	ราคาผลิตภัณฑ์ (โคมไฟห้อย)				อื่น ๆ โปรดระบุจำนวนเงิน	รวม
		3,000 บาท	2,500 บาท	2,000 บาท	1,500 บาท		
1	ชาย	3	8	1	0	-	12
2	หญิง	4	38	9	0	-	51
	รวม	7	46	10	0	-	63
	ร้อยละ	11.11	73	15.87	0	-	63

$$X^2 = 3.186, \text{Sig} = 0.203$$

จากตารางที่ 8 สรุปได้ว่าจากกลุ่มตัวอย่าง 63 คน เพศชายและหญิงมีความพึงพอใจในการซื้อ-ขาย ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา (โคมไฟห้อย) ราคา 2,500 บาท มากที่สุดจำนวน 46 คน ร้อยละ 76 รองลงมา ราคา 2,000 บาท จำนวน 10 คน ร้อยละ 15.87 และ ราคา 3,000 บาท จำนวน 7 คน ร้อยละ 11.11

การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

สินค้าตกแต่งบ้านเป็นสินค้าที่สามารถผลิตได้ในอุตสาหกรรมขนาดเล็กสามารถนำแนวทางการออกแบบที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ผสมผสานกับงานฝีมือเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์โคมไฟเป็นสินค้าตกแต่งบ้านที่ช่วยให้บรรยากาศภายในบ้าน

มีความสวยงามเพิ่มมากขึ้น ตลาดของโคมไฟมีแนวโน้มทางการตลาดที่สามารถไปได้เรื่อยๆ เนื่องจากการเติบโตของที่อยู่อาศัยที่มีเพิ่มมากขึ้น (สิรินทร์ญา นิ่มนวล, 2557) สอดคล้องกับ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาต้นแบบโคมไฟ โดยการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคเพื่อเน้นพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ (โคมไฟห้อย) ร่วมกับกลุ่มชาวาวาด ประกอบกับการนำความต้องการของผู้บริโภคที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากการสานผักตบชวา เป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า ซึ่งมีความพึงพอใจราคาซื้อขายอยู่ที่ 2,500 บาทต่อชิ้น จากการวิจัยพบว่าผู้ผลิตได้กำไรขึ้นละ 1,250 บาท นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมการใช้วัสดุจากธรรมชาติ โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม และวิถีของชุมชน ซึ่งทำให้การพัฒนาประเทศให้มีความสอดคล้อง

กับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว (เสาวรภย์ กุสุมาน อยุยา, 2553) ซึ่งเป็นผลงานหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ โดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของธรรมชาติให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คำนึงถึงความต้องการด้านการใช้งานที่สะดวกสบาย ทางด้านจิตใจมีการตอบสนองด้วยผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปแบบใหม่ ตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างไม่จำกัด ต้องการสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยใน ส่วนความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ (โคมไฟห้อย) ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านของรูปแบบโคมไฟ วัสดุ สี รักรักรธรรมชาติ การใช้งาน ความสวยงาม แสงสว่าง และการใช้สอย สอดคล้องกับการศึกษาความต้องการจากผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ แนวทางในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวา เน้นที่รูปแบบและรูปทรงผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 54.3 ซึ่งชอบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผักตบชวาชนิดย้อมสี/เคลือบเงา ร้อยละ 66.9 (PRAPASRI PHOTHONG, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่มีความพึงพอใจรูปแบบโคมไฟ ในระดับมาก และต้องการสีจากธรรมชาติ ซึ่งการเคลือบเงาเป็นการเคลือบเงาแบบใสเพื่อป้องกัน เชื้อราเท่านั้น สีของผลิตภัณฑ์ที่ได้จะยังคงเป็น สีตามธรรมชาติดั้งเดิม

การสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ตามกระแส สังคมที่หันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม จากกระแสการรณรงค์รักษโลก โดยตัวผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็น วัสดุจากธรรมชาติ โดยใช้หลอดไฟ LED เพื่อประหยัด พลังงานไฟฟ้า และสอดคล้องกับการช่วยส่งเสริม การกำจัดผักตบชวาออกจากผิวน้ำ ในฐานะที่เป็น วัชพืชซึ่งสามารถแพร่พันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว โดย ใช้ก้านผักตบชวามาจักสานถักทอเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ (ศิริประภา โคมายาชิ, 2555) ให้แก่ชุมชน ประกอบกับขนาดของโคมไฟ ที่มีขนาดเล็กที่ผู้ซื้อสามารถนำสินค้ากลับได้เอง

เป็นการการสูญเสียพลังงานจากการขนส่ง (สิรินทร์ญา นิ่มนวล, 2557)

โดยรูปแบบของโคมไฟต้นแบบได้ใช้ ลายดอกแก้ว ซึ่งเป็นลายรูปแบบที่ 3 จากแบบสอบถาม ลายดอกแก้วเป็นลายที่มองเห็นตัวลายได้ชัดเจน มีช่องว่างให้แสงทะลุผ่าน และมีส่วนที่เป็นเส้นทึบ แสง ทำให้ได้มิติของแสงเงาที่สวยงามในขณะที่ เปิดไฟ และในขณะที่ปิดไฟโคมไฟก็ยังสวยงามมี รูปทรงโดดเด่น เป็นรูปทรงของปลาชะโดตัวใหญ่ ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของกว๊านพะเยา มีตัวกลมยาวเห็นหางชัดเจน โดยกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เคยใช้โคมไฟห้อย และต้องการนำ โคมไฟไปใช้ตกแต่งร้านอาหาร ร้านกาแฟ มากที่สุด มีความต้องการให้ผลิตโคมไฟห้อย จากผักตบชวา อยู่ในระดับมากที่สุด ต้องการสีจาก ธรรมชาติ มีลักษณะแข็งแรง สวยงาม ส่องสว่าง และต้องการแสงไฟสีเหลืองนวล สอดคล้องกับ กระแสการออกแบบแสงไฟเพื่อการตกแต่ง เนื่องจากสีเหลืองนวลให้ความรู้สึกอบอุ่น โยของแสงสว่างที่เป็นมิตร เกิดสภาพแวดล้อมที่สัมผัส ได้ถึงความผ่อนคลาย ไม่เจิดจ้าเกินไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้นอกจากจะได้ ชิ้นงานต้นแบบในการนำไปผลิตและจำหน่ายสร้าง รายได้แล้ว ยังสามารถเป็นแนวทางในการต่อยอด พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผักตบชวาให้ ตรงต่อความต้องการผู้ใช้งานมีความหลากหลาย มากขึ้น สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนได้ ต่อไป

สรุปผล

ผลการวิจัยสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย คือได้ศึกษาความต้องการของผู้บริโภค ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อออกแบบ พัฒนา และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ หัตถกรรมผักตบชวา ตำบลสันป่าม่วง อำเภอ

เมือง จังหวัดพะเยา และเพื่อส่งเสริมการใช้วัสดุจากธรรมชาติ ตอบสนองตามกระแสสังคมที่หันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม โดยการเพิ่มทางเลือกที่เป็นรูปแบบใหม่ให้แก่ผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

1. การต่อยอดโคมไฟโดยทำชุดโคมไฟระย้าเพื่อเพิ่มรูปแบบและการใช้งานที่หลากหลายมากขึ้น

2. การนำวัสดุผักตบชวาไปประยุกต์ใช้กับของตกแต่งบ้านประเภทอื่นๆ เพื่อเพิ่มทางเลือกแก่ผู้บริโภคและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มหรือชุมชนได้

3. การผสมวัสดุผักตบชวาเข้ากับวัสดุจากธรรมชาติอื่นๆ ที่หลากหลายจะสร้างความแปลกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์ได้ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการรักษาโลกและสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกลุ่มสานผักตบชวา (ชวาวาด) ต.สันป่าม่วง อ.เมือง จ.พะเยา

ขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัยงบประมาณรายได้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีงบประมาณ 2565

ขอบคุณคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยพะเยา มติรับรองโครงการวิจัย เลขที่โครงการ UP-HEC 2.1/071/65

เอกสารอ้างอิง

- ฐปณิต แก้วปาน และ ชิตชัย ควรเดชะคุปต์. (2561). ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินตกแต่งบ้านประเภทให้แสงสว่าง. *วารสารวิจัยศิลป ปีที่ 9 ฉบับที่ 2* กรกฎาคม - ธันวาคม.
- ปิยฉัตร พรหมบุรี. (2537). *โคมไฟตั้งโต๊ะ เครื่องจักรสาน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปบัณฑิต สาขาวิชาเครื่องเคลือบดินเผา คณะมัณฑนศิลป์, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- มิวเซียมไทยแลนด์. *กว๊านพะเยา สายน้ำแห่งชีวิต*. เข้าถึงได้จาก: <https://www.museumthailand.com/th/1725/storytelling>
- วรรณิ สหสมโชค. (2549). *การออกแบบเฟอร์นิเจอร์*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริม เทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. *ปลาชะโด*. เข้าถึงได้จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%B0%E0%B9%82%E0%B8%94>
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2522). *5 นาทีกับศิลปะไทย*. กรุงเทพฯ: ปาณยา.
- สารานุกรม กว๊านพะเยา. *ปลาในกว๊านพะเยา*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.phayaolake.ict.up.ac.th/content/27>
- สิรินทร์ญา นิ่มนวล. (2559). *โครงการออกแบบโคมไฟสำหรับธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการขนส่ง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์ The Creative Economy*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ.
- อันติกา. (2560). คนพะเยา เต็มใจเอื้อมผักตบชวา ทำเฟอร์นิเจอร์ - เสือ สร้างแบรนด์ "ชวาวาด" ต้นเป็นสินค้าส่งออก, *มติชน เส้นทางเศรษฐกิจออนไลน์*. เข้าถึงได้จาก: https://www.sentangsedtee.com/career-channel/article_24805.

อุดมศักดิ์ สาริบุตร. (2550). *การออกแบบเฟอร์นิเจอร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อำไพ แสงจันทร์ไทย และ พงษ์ธรรม ณรงค์วิทย์. (2561). เทคนิคการสร้างต้นแบบเฟอร์นิเจอร์จากจักตบชวา. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2*. (หน้า. 873). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

PHOTHONG, P. (2009). *Study and Development Wicker Ware Product With a Java Weed*. (The Faculty of Fine And Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thunyaburi).

การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

Development of Teaching Models Based on Contemporary Teaching-Learning Processes for Pre-service Teachers in Graduate Diploma Program in Teaching Profession

ชมภูนุช พุฒิเนตร เอกเกื้อบุญ¹
Chompunoot Putinatr Ekkuaaboon¹

Received: 14 March 2024

Revised: 14 June 2024

Accepted: 20 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ระยะที่ 2 การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน ระยะที่ 3 การทดลองใช้ และระยะที่ 4 การประเมินผล กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ สถานศึกษา เอกชนแห่งหนึ่ง ใน จ.นนทบุรี จำนวน 28 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ตามการลงทะเบียนเรียน ในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบทดสอบความรู้ การออกแบบหลักสูตรเป็นแบบวัดแบบอัตนัยและเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค และ 2) แบบ ประเมินความสามารถการออกแบบหลักสูตร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) แนวทางการจัดกิจกรรม และ 5) การวัดและประเมินผล คุณภาพของ รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การนำรูปแบบไปใช้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครูมีความรู้ความสามารถออกแบบหลักสูตรที่เพิ่มขึ้น และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ใน ระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอน, กระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย, หลักสูตรประกาศนียบัตรสาขา วิชาชีพครู

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะการจัดการการศึกษาเชิงสร้างสรรค์, สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, อีเมล: Chompunootput@pim.ac.th

¹ Assistant professor, School of Creative Educational Management, Panyapiwat Institute of Management, E-mail: Chompunootput@pim.ac.th

Abstract

The main purpose of this research was to develop teaching models based on contemporary teaching-learning processes for pre-service teachers in the Graduate Diploma Program in Teaching Profession. The research process unfolded in four phases: Phase 1: Study of problem conditions and requirements in organizing teaching and learning. Phase 2: Development of teaching and learning models. Phase 3: Test the teaching and learning models. Phase 4: Evaluation of the teaching and learning models. The experiment utilized a sample of 28 pre-service teachers in the Graduate Diploma Program at a private higher educational institution in Nonthaburi Province, selected through purposive sampling. 1) A subjective test with scoring criteria 2) A curriculum design competency assessment form with scoring criteria. Data analysis included percentages, means, and standard deviations.

In this study, the results indicate that the developed teaching models, based on contemporary teaching-learning processes for pre-service teachers in the Graduate Diploma Program in Teaching Profession. is composed of the following five components: 1) the principles, 2) the objectives, 3) the content and structure, 4) the steps of learning activities, and 5) the measurement and evaluation. The model was evaluated as highly appropriate overall. There was an indication of improved curriculum design ability among pre-service teachers, and overall satisfaction was high.

Keywords: Teaching models, Contemporary teaching-learning processes, Graduate diploma program in teaching profession

บทนำ

กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ยิ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (ปกรณัทรศน์ ศรีไวย และบุญชม ศรีสะอาด, 2565) สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบการศึกษาทุกระดับทั่วโลก ทำให้สถานศึกษาเกือบทุกแห่งทั่วโลกต้องปิดการเรียนการสอน ข้อมูลของ UNESCO (เทียน ทองแก้ว,

2563) พบว่า มีจำนวนผู้เรียน 1.38 พันล้านคนได้รับผลกระทบจากการปิดสถานศึกษา ซึ่งเป็นผลกระทบต่อเนื่องอย่างกว้างขวาง และเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาที่เด่นชัดที่สุดคือ การเรียนการสอนที่ต้องดำเนินงานต่อมิให้หยุดชะงัก จึงมีการปรับการเรียนสอนในหลายรูปแบบ เกิดนวัตกรรมทางความคิด มีรูปแบบใหม่ทางการเรียนการสอน การจัดเรียนการสอนทางไกลโดยใช้สื่อออนไลน์ จึงถูกระดมเข้ามาช่วยแก้ปัญหาทางการเรียนการสอน (บำเพ็ญ หนูกลับ, 2565) แม้ว่าหลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้คลี่คลายและมีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้น แต่โลกและบริบทรอบตัว ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งวิถีชีวิตความต้องการ

หรือความคาดหวังทางสังคม (อานุกาฬ เลขะกุล, 2564) ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพผู้เรียน (ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ และประทุมทอง ไตรรัตน์, 2566) ที่ผ่านมามีทิศทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่กระบวนทัศน์การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง เป็นการปรับเปลี่ยนที่มีความยืดหยุ่น คล่องแคล่ว ทันต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก และสังคมที่เปราะบาง เต็มไปด้วยความกังวล เข้าใจยากและไม่สามารถคาดการณ์ได้ สถาบันการศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เชิงวิชาการ และมีทักษะจำเป็นในอนาคตทั้งทักษะทางเทคโนโลยี ทักษะทางสติปัญญาการแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะทางอารมณ์ และสังคม (ปรกรณ์ทรศน์ ศรีโยวีย์ และบุญชม ศรีสะอาด, 2565; สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

ข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ที่ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพอครุ พบว่า ในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 2019 การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วย เป็นการปรับเปลี่ยนกะทันหัน ยังไม่ทันตั้งรับหรือไม่ได้เรียนรู้วิธีการเพียงพอทั้งผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งอาจทำให้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์เกิดปัญหา ขาดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงผู้เรียนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี ข้อมูลต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้เกิดความรอบรู้โดยไม่ผ่านระบบการศึกษาแบบเดิม แต่ผู้เรียนยังขาดการวิเคราะห์

ข้อมูลจากสาเหตุหรือแหล่งที่มาที่ถูกต้อง หลังสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมห้องเรียนลดลง และยังพบความสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสังเกตผู้เรียน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพอครุ ในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ที่พบว่า ในระหว่างการปฏิบัติกรออกแบบหลักสูตร ช่วงแรกผู้เรียนไม่สามารถออกแบบหลักสูตรได้ด้วยตนเอง ยังต้องอาศัยผู้สอนคอยชี้แนะแนวทาง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างยังเป็นรูปแบบเดิม โดยเน้นไปที่การบรรยายเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้มาใช้ตอนปฏิบัติได้ ประกอบกับการออกแบบหลักสูตร จัดทำเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูล จากแหล่งการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ได้ แต่ยังไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าข้อมูลที่นำมาเป็นแบบอย่างนั้นถูกต้อง และแหล่งข้อมูลที่ค้นหานั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากการป่มเพาะผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถตามเนื้อหารายวิชา ภายใต้หลักสูตรกำหนดแล้ว ควรมีการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะและคุณลักษณะอื่นที่จำเป็น และส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนควบคู่กันไปด้วย

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย เป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีความโดดเด่น ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การค้นพบเชิงวิชาการ และทางสังคม (กรรณิกา พันธุ์ศรี และคณะ, 2566) โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของวิธีการจัดการเรียนรู้ ภายใต้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย เพื่อนำมาพัฒนาความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร กำหนด และเสริมสร้างคุณลักษณะอื่นเพิ่มเติมให้กับผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของวิธีการจัดการเรียนรู้นั้น พบว่ามี 3 วิธีการจัดการเรียนรู้ คือ 1) วิธีการ

จัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นการพัฒนาผู้เรียนทางด้านวิชาการ และทักษะทางสังคมด้านมนุษยสัมพันธ์ ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2547) อ้างอิงใน (อุบลศรี อุบลสวัสดิ์, 2561) 2) การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน ที่มุ่งส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน (ปรีดา นวลรักษา และอัมพร กุลาเพ็ญ, 2565) และ 3) การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในการช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะดิจิทัล ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (กุลธิดา ทุ่งคาโน, 2564)

จากสสภาพัฒนา ปัญหา ความต้องการและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ด้านการออกแบบหลักสูตร ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการ และแก้ปัญหาที่พบ ส่งเสริมให้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้สำหรับเตรียมความพร้อมให้

กับผู้เรียนของตนเองต่อไปได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

1.2 เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

1.3 เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

1.4 เพื่อประเมินรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

แนวคิดทฤษฎี	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
<ul style="list-style-type: none">การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม	การสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย	ความรู้ความสามารถในออกแบบหลักสูตร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

วิธีการศึกษา

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนการสอน

ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยวิธีการที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลการศึกษา และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

2. สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สถานศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งใน จ.นนทบุรี จำนวน 30 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 5 คน อาจารย์ จำนวน 17 คน และนักศึกษา จำนวน 8 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ตามภาระงาน ประสบการณ์สอน และเรียนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19

- 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เป็นข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ แบ่งเป็นข้อคำถามด้านการเรียนการสอน จำนวน 1 ข้อ ข้อคำถามด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ข้อ และข้อคำถามด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ จำนวน 1 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าความสอดคล้องอยู่ที่ 1.00

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 2.3.1 จัดเตรียมรายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา

- 2.3.2 ติดต่อประสานงานเพื่อชี้แจงจุดประสงค์และขอความอนุเคราะห์นัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์

- 2.3.3 ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวันเวลาที่ได้นัดหมาย คนละ 1.00 ชั่วโมง ในขณะทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จัดบันทึกการสัมภาษณ์

- 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย (ฉบับร่าง) โดยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 นำมาสังเคราะห์เป็นหลักการวัตถุประสงค์ เนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผล

2. การประเมินรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย (ฉบับร่าง) เป็นการประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรและการสอน การวัดและประเมินผล และเทคโนโลยีการศึกษาจำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามประสบการณ์

- 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบปลายปิด จำนวน 5 ข้อ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (Likert, 1961) และตอนที่ 2 เป็นแบบปลายเปิด เครื่องมือผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือ
ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.2 ส่งหนังสือในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการ
เรียนรู้ร่วมสมัย และแบบประเมินความเหมาะสม
ให้กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และติดต่อขอรับ
คืนด้วยตนเอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์ความ
เหมาะสมพิจารณาตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป

ระยะที่ 3 การทดลองใช้

การทดลองใช้ เป็นการนำรูปแบบการ
เรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ที่
ผ่านการประเมินความเหมาะสม และปรับปรุงตาม
ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว มาทดลองใช้กับ
กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง ดำเนินการตามระเบียบ
วิธีวิจัยศึกษากลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง
(One Group Pretest-Posttest Design) (พิชิต
ฤทธิ์จรูญ, 2561) ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์
สถานศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งใน จ.นนทบุรี
จำนวน 64 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศ
นียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์
สถานศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งใน จ.นนทบุรี จำนวน
28 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ตามการลง
ทะเบียนเรียนในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร

2. เครื่องมือที่ใช้การในวิจัยแบ่งออกเป็น
2 ประเภท ได้แก่

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ รูปแบบ
การเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย

ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการประเมิน
ความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และมีผล
การประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.40$,
 $S.D.=0.12$)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
คือ 1) แบบทดสอบความรู้การออกแบบหลักสูตร
เป็นแบบวัดแบบอัตนัยและเกณฑ์การให้คะแนน
แบบรูปรีด ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการ
ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญ
3 คน มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00
และมีการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ของ
เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูปรีด จากการวิพากษ์
เชิงคุณภาพ 2) แบบประเมินความสามารถการ
ออกแบบหลักสูตร มีลักษณะเป็นเกณฑ์การให้
คะแนนแบบรูปรีด แปลค่า 5 ระดับ ตรวจสอบ
คุณภาพเครื่องมือจากการวิพากษ์เชิงคุณภาพ โดย
ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ดำเนินทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบ
ทดสอบความรู้การออกแบบหลักสูตรเพื่อวัด
ความรู้การออกแบบหลักสูตร

3.2 นำรูปแบบการเรียนการสอน ตาม
กระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ทดลองใช้เป็นเวลา
8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง ในระหว่างเดือน
ธันวาคม 2566 - เดือนมกราคม 2567 และมอบ
หมายงานเพื่อประเมินความสามารถในการออกแบบ
หลักสูตร ดังนี้ 1) การจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ
จุดหมาย สมรรถนะ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์
2) การจัดทำโครงสร้างเวลาเรียน 3) การจัดทำรหัส
วิชา การเขียนคำอธิบายรายวิชา และ 4) การจัดทำ
แผนการจัดการเรียนรู้

3.3 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ดำเนินทดสอบ
หลังเรียนด้วยแบบทดสอบความรู้การออกแบบ
หลักสูตร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกตามการทดลอง ดังนี้

4.1 การประเมินความรู้การออกแบบหลักสูตร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การประเมินความสามารถการออกแบบหลักสูตร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยเนื้อหาและกิจกรรมในการทดลองใช้รูปแบบ สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เนื้อหาและกิจกรรมการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย

สัปดาห์ที่	กิจกรรม	เวลา
1-2	ทดสอบก่อนการทดลอง การจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	12 ชั่วโมง
3	การจัดทำโครงสร้างเวลาเรียน	6 ชั่วโมง
4-5	การจัดทำรหัสรายวิชา และการเขียนคำอธิบายรายวิชา	12 ชั่วโมง
6	การจัดทำโครงสร้างรายวิชา	6 ชั่วโมง
7-8	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ทดสอบหลังการทดลอง	12 ชั่วโมง
รวม		48 ชั่วโมง

ระยะที่ 4 การประเมินผล

การประเมินผล เป็นขั้นตอนของการวัดความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีวพศุ คณะศึกษาศาสตร์ สถานศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งใน จ.นนทบุรี จำนวน 64 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีวพศุ คณะศึกษาศาสตร์ สถานศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งใน จ.นนทบุรี จำนวน 28 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

ตามการลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับระยะที่ 3

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 5 ข้อ เครื่องมือผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ดำเนินการสอบถามความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวัดความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียน การสอน

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความ ต้องการในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ในช่วง สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาที่เด่นชัด คือ การเรียนการสอนที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง จึงได้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ แต่เนื่องด้วย การปรับเปลี่ยนดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยน กะทันหัน ผู้สอนและผู้เรียนบางส่วนยังไม่ทัน ตั้งรับ หรือได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนแบบออนไลน์แบบเต็มรูปแบบเพียงพอ ทำให้ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์เกิดปัญหาหรือ ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอ หลังจาก สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในห้องเรียนลดลง การเข้าถึงเทคโนโลยีและข้อมูลที่หลากหลาย มากขึ้น ทำให้เกิดความรอบรู้โดยไม่ผ่านระบบ การศึกษาแบบเดิม แต่ผู้เรียนยังขาดการวิเคราะห์ ข้อมูล หรือแหล่งเรียนรู้ในการค้นหาข้อมูลนั้น เชื่อถือได้หรือไม่ จึงควรเลือกวิธีการจัดการเรียน การสอนที่เหมาะสม และควรคำนึงถึงจุดเด่นหรือ จุดมุ่งหมายของวิธีการนั้น ซึ่งสามารถพัฒนา คุณลักษณะอื่นเพิ่มเติม ให้ผู้เรียนไปพร้อม กับ พัฒนาความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาได้ เนื่องจากทักษะและคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้อาจมี ความเชื่อมโยง และส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนา รูปแบบการ เรียนการสอน

ผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน ตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย มีองค์ประกอบ สำคัญ 5 ส่วน คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) แนวทางการจัดกิจกรรม และ 5) การ วัดและประเมินผล ตามรายละเอียดดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 3 วิธีการจัดการเรียนรู้ ภายใต้แนวคิดทฤษฎีการ เรียนรู้ร่วมสมัย ที่มีความสอดคล้องสภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

1.1 การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยนำการเรียนรู้ออนไลน์ และการเรียนใน ห้องเรียนแบบดั้งเดิมเข้าด้วยกัน แบ่งสัดส่วนใน การเรียนออนไลน์ตามความเหมาะสม แต่ยังคง ไว้ซึ่งกิจกรรมในห้องเรียน เช่น การฝึกปฏิบัติ ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

1.2 การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิด วิเคราะห์ 5 ขั้นตอน โดยการฝึกให้ผู้เรียนมีความ สามารถในการคิดจำแนกแจกแจงองค์ประกอบ ต่างๆ ในหลายๆแง่มุมแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อหา สาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การจำแนก ขั้นที่ 2 การ จัดหมวดหมู่ ขั้นที่ 3 การสรุปอย่างสมเหตุสมผล ขั้นที่ 4 การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ และ ขั้นที่ 5 การคาดการณ์บนพื้นฐานข้อมูล

1.3 การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ กลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์ โดยการฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจ ถึงกระบวนการของการทำงานร่วมกันในกลุ่ม ตั้งแต่ การเลือกเป้าหมาย การเสนอวิธีการแก้ปัญหา ตระหนักในความสำคัญของคุณลักษณะ

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนา ความรู้ความสามารถในออกแบบหลักสูตร

3. เนื้อหา ประกอบด้วย 5 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 การจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เรื่องที่ 2 การจัด ทำโครงสร้างเวลาเรียน เรื่องที่ 3 การจัดทำรหัส รายวิชา และการเขียนคำอธิบายรายวิชาเรื่องที่ 4 การจัดทำโครงสร้างรายวิชา และเรื่องที่ 5 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

4. แนวทางการจัดกิจกรรม ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ หรือโจทย์ที่เหมาะสมกับเนื้อหารายวิชา โดยมีการนำหลักการของวิธีการจัดการเรียนรู้ ทั้ง (1) การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ต้องมีการจัดการเรียนรู้ทั้งแบบออนไลน์ และจัดกิจกรรมในห้องเรียน เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลผ่านแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์ (2) การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน มอบหมายให้นักศึกษาได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากโจทย์หรือสถานการณ์ที่ได้รับอย่างเป็นขั้นตอน และ (3) การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม โดยผู้สอนต้องมีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

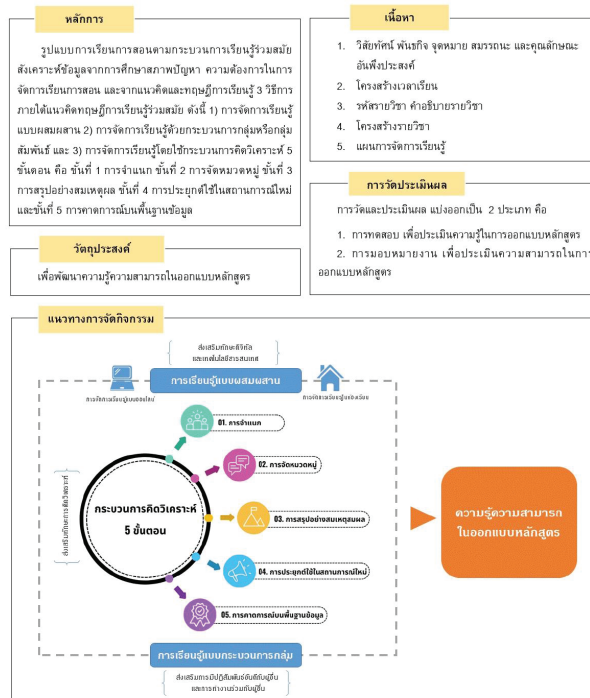
5. การวัดและประเมินผล ออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 การทดสอบ เพื่อประเมินความรู้ในการออกแบบหลักสูตรก่อนและหลังการใช้รูปแบบเป็นแบบทดสอบความรู้แบบอัตนัย และเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค

5.2 การมอบหมายงาน เพื่อประเมินความสามารถในการออกแบบหลักสูตร โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค กำหนดเกณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ดังภาพที่ 2 และผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยผู้เชี่ยวชาญ ดังตารางที่ 2 ตามลำดับ

รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบหลักสูตร สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	M	S.D.	ความหมาย
ความเหมาะสมของส่วนประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย	4.67	0.41	มากที่สุด
ความเหมาะสมของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านการเรียนการสอน	4.33	0.41	มาก
ความเหมาะสมของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านการวัดและประเมินผล	4.00	0.71	มาก
ความเหมาะสมของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	4.33	0.41	มาก
ความเหมาะสมในการนำแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้จริง	4.67	0.41	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.40	0.12	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (M=4.40, S.D.=0.12) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ประเด็นที่มีความเหมาะสมสูงสุด คือ ส่วนประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย (M = 4.67, S.D.= 0.41) และการนำแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้จริง (M = 4.67, S.D.= 0.41) รองลงมา คือ แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านการเรียนการสอน (M=4.33, S.D.= 0.41) แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (M = 4.33,

S.D.= 0.41) และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านการวัดและประเมินผล (M=4.00, S.D.= 0.71) ตามลำดับ

ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้

ผลการทดลองใช้ รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ประเมินความรู้ออกแบบหลักสูตร พิจารณาผลจากคะแนนทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน ผลการเปรียบเทียบแสดงดังตารางที่ 3 และประเมินความสามารถประเมินความสามารถการออกแบบหลักสูตร พิจารณาผลของคะแนนจากการมอบหมายงานเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ผลการเปรียบเทียบ แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบความรู้เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ (n=28 คน)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	M	S.D.
ค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนใช้รูปแบบ	20	10.31	2.32
ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังใช้รูปแบบ	20	16.71	1.56

จากตารางที่ 3 พบว่า ความรู้การออกแบบหลักสูตรของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาชีพครู หลังใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

มีค่าเฉลี่ย 16.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.56 สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ มีค่าเฉลี่ย 10.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.32

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความสามารถออกแบบหลักสูตรผ่านการมอบหมายงานเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 (n=28 คน)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	M	S.D.	คะแนนร้อยละ	แปลผล
ความสามารถการออกแบบหลักสูตร	20	15.42	0.61	77.80	สูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 4 ความสามารถการออกแบบหลักสูตรของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาชีพครู ผ่านการมอบหมายงานมีค่าเฉลี่ย 15.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า คะแนนร้อยละความสามารถการออกแบบหลักสูตร สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ระยะที่ 4 ผลการประเมินผล
ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาชีพครู ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	M	S.D.	ความหมาย
การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยการเรียนออนไลน์แบบมีการบันทึกข้อมูลผ่านโปรแกรม Microsoft Teams ช่วยให้นักศึกษาทบทวนเนื้อหาบทเรียนซ้ำได้ตามความสะดวก	4.54	0.50	มากที่สุด
การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิม ช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนด	4.29	0.45	มาก
การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีความยืดหยุ่นเน้นการค้นคว้า ทำให้นักศึกษานำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการค้นคว้าข้อมูลและเกิดการพัฒนาทักษะดิจิทัลเพิ่มขึ้น	4.21	0.41	มาก
การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพิ่มขึ้น	4.32	0.47	มาก
การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน ทำให้นักศึกษาเกิดการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น	4.36	0.48	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.34	0.03	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (M=4.40, S.D.=0.12) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ประเด็นที่มีระดับคะแนน

ความพึงพอใจสูงสุดคือ การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยการเรียนออนไลน์แบบมีการบันทึกข้อมูลผ่านโปรแกรมไมโครซอฟท์ทีมช่วยให้นักศึกษาทบทวนเนื้อหาบทเรียนซ้ำได้ตามความสะดวก (M=4.54, S.D.=0.50)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาที่เด่นชัดคือ การเรียนการสอนที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง จึงได้จัดการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ บันลือ (2560) ที่กล่าวว่า ปัจจุบันการเรียนออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น จากการศึกษาข้อมูลสามารถแบ่งรูปแบบการเรียนการสอนหลังวิกฤตโควิด-19 ในประเทศไทยออกเป็น 3 รูปแบบ ตามระดับของบทบาทการใช้สื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอน โดยขึ้นอยู่กับความพร้อม ความเหมาะสม และวัยของผู้เรียนคือ 1) การเรียนผ่านระบบออนไลน์ 100% 2) การเรียนในห้องเรียนและปฏิบัติตามนโยบาย Social distancing 3) การเรียนแบบผสมผสาน แต่เนื่องด้วยการปรับเปลี่ยนดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยนกะทันหัน ผู้สอนและผู้เรียนบางส่วนยังไม่ทันตั้งรับทำให้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์เกิดปัญหาหรือไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับ Wei Bao, 2020 ที่กล่าวว่า ในฐานะผู้สอนควรทำความเข้าใจถึงปัญหาการเรียนการสอนออนไลน์ล่วงหน้าและเตรียมแผนการเอาไว้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ รวมถึงมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วย่อยๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน และสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้โดยการใช้เสียงเข้ามาช่วย หลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส

โคโรนา 2019 พบว่า ปฏิสัมพันธ์ในสังคมห้องเรียนลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกา อุตสาสาร และ ปาจริย์ ผลประเสริฐ (2565) ที่กล่าวว่า การระบาดของโรคโควิด-19 ก็ส่งผลกระทบต่อความสัมพัทธ์ทางสังคมในชุมชนเพราะมีข้อจำกัดของการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน ตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ประเด็นที่มีระดับคะแนนความเหมาะสมสูงสุด คือ ส่วนประกอบรูปแบบการเรียนการสอน เนื่องจากผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการออกแบบหลักสูตร พร้อมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาทักษะ คุณลักษณะอื่นที่จำเป็น และส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควบคู่กันไปด้วย 1) การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ที่มุ่งส่งเสริมทักษะดิจิทัลให้กับนักศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กุลจิตตา หุ่นคำใน (2564) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการเรียนอีกทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และยังช่วยพัฒนานักศึกษาให้เกิดทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน ที่มุ่งส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา นวลรักษา และ อัมพร กุลาเพ็ญ (2565) ซึ่งสรุปไว้ว่าวิธีการพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้ชุดกิจกรรมกระบวนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน สามารถช่วยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ดีขึ้น ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และ 3) การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม มุ่งส่งเสริมทักษะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ให้กับ

นักศึกษา สอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547) อ้างอิงใน อุบลศรี อุบลสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นการพัฒนาผู้เรียนทางด้านวิชาการ และทักษะทางสังคมด้านมนุษยสัมพันธ์ ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย พบว่า ความรู้การออกแบบหลักสูตรของนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู หลังการใช้รูปแบบสูงขึ้นกว่าเดิม และมีความสามารถการออกแบบหลักสูตร สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ใช้การจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในบทบาทของผู้สอนได้ใช้รูปแบบการประเมินเพื่อพัฒนา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนคิด การให้ข้อเสนอแนะ ในระหว่างจัดประสบการณ์ตามขั้นตอน เพื่อการปรับปรุงพัฒนางานที่รับมอบหมายให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ บันหุ่ (2559) ที่กล่าวว่า การให้ข้อมูลป้อนกลับ จากผลการประเมินช่วยให้ผู้เรียนตระหนักเกี่ยวกับช่องว่างระหว่างความรู้ความเข้าใจ ทักษะที่ตนเองมีอยู่หรือได้รับจากการเรียนกับเป้าหมายที่คาดหวัง และแนะแนวทางผู้เรียนผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายการเรียนรู้ และในบทบาทของนักศึกษาที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม ทำให้นักศึกษาต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหา หรือองค์ความรู้นั้นก่อนที่จะนำไปถ่ายทอดให้กับเพื่อนนักศึกษาในกลุ่ม ซึ่งทำให้จดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Letrud & Hernes, 2016; Johnson, 2016) ได้สรุปผลไว้ว่า การที่ได้พูดหรือถ่ายทอดความรู้ร่วมกัน และการสอนผู้อื่น

จะช่วยให้จดจำเนื้อหาหรือความรู้นั้นๆ ได้มากขึ้น ถึง 90% จึงส่งผลให้ความสามารถการออกแบบหลักสูตร ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครูเพิ่มขึ้น

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ประเด็นที่มีระดับคะแนนความพึงพอใจสูงสุด คือ การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยการเรียนออนไลน์แบบมีการบันทึกข้อมูลโปรแกรมไมโครซอฟท์ทีม ช่วยให้นักศึกษาทบทวนเนื้อหาบทเรียนซ้ำได้ตามความสะดวก เนื่องด้วยผู้วิจัยใช้การเรียนรู้ออนไลน์ และการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมเข้าด้วยกัน มีการแบ่งสัดส่วนในการเรียนออนไลน์ในเนื้อหาทางทฤษฎีเป็นหลัก มีการบันทึกข้อมูลระหว่างการบรรยาย ผ่านโปรแกรมไมโครซอฟท์ทีมเพื่อให้ผู้เรียนกลับมาทบทวนความรู้ได้ตามความสะดวก แต่ผู้สอนยังคงไว้ซึ่งกิจกรรมในห้องเรียนในส่วนของ การฝึกปฏิบัติ จึงส่งผลให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ พัฒนา พรหมณี (2563) อ้างอิงใน ชานนท์ คำสนิท, สยาม จวงประโคน และชานนท์ จงจินากุล (2566) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือสภาวะทางอารมณ์ของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการตามความคาดหวัง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

โดยผลการวิจัยที่บ่งชี้ว่า มีความพึงพอใจต่อการรูปแบบการเรียนการสอน ตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอน ตอบสนองต่อความต้องการตามความคาดหวัง ของผู้เรียนไปในทาง

บวก และในระหว่างการพัฒนาควรเปิดโอกาสให้
ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดเห็นเพื่อส่งเสริม
ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

**2. ข้อเสนอแนะในการการวิจัยครั้ง
ต่อไป**

2.1 ควรมีการวิจัยติดตามผลความยั่งยืน
ด้านความรู้ความสามารถการออกแบบหลักสูตร
ของผู้เรียนเพิ่มเติม

2.2 ควรนำผลการศึกษาไปต่อยอด โดย
การนำรูปแบบการเรียนการสอนตามกระบวนการ
เรียนรู้ร่วมสมัย ใช้ในพัฒนาผู้เรียนกลุ่มอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา อุตสาสาร และ ปาจรีย์ ผลประเสริฐ. (2565). ผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของครัวเรือน
ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*,
8(1), 21-41.
- กุลธิดา ทุ่งคาโน. (2564). การเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning ในวิถี New Normal. *วารสาร
ครุศาสตร์สาร*, 15(1), 29-43.
- ชานนท์ คำสนิท, สยาม จวงประโคน และชานนท์ จงจินากุล. (2566). การพัฒนาชุดสื่อการเรียนรู้ใน
รูปแบบออนไลน์รายวิชาทฤษฎีดนตรีสากล 2 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 42(1), 58-69.
- ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา และ ประทุมทอง ไตรรัตน์. (2566). สมรรถนะของผู้นำทางการศึกษาเพื่อ
การ อยู่รอดและเติบโตในยุค BANI World. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่ง
แปซิฟิก*, 9(1), 16-28.
- เทื่อน ทองแก้ว. (2563). การออกแบบการศึกษาในชีวิตวิถีใหม่: ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ
COVID - 19. *คุรุสภาวิทยากร*, 1(2), 1-10.
- บำเพ็ญ หนูกลับ. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค
ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยใช้ PIRMA โมเดล ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.
- ปกรณัทรศน์ ศรีไวยัย และบุญชม ศรีสะอาด. (2565). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาพัฒนาสมรรถนะครู
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ
ศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*,
41(5), 97-108.
- ปรีดา นวลรักษา และอัมพร กุลาเพ็ญ. (2565). การพัฒนาทักษะกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน
สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด. *วารสารวณิฏของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 69-88
- พัฒนา พรหมณี. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจและการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ
ในงาน. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)*, 26(1),
59-66.

- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2561). *เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ ปันหุ่น. (2559). การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้เรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 7(2), 13-29.
- สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2564). *ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Skill) เพื่อเตรียมการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Disruption) ของโลกศตวรรษที่ 21: ผลการศึกษาและแนวทางการส่งเสริม*. กรุงเทพมหานคร: เพชรเกษมพรีนติ้งกรุ๊ป
- สุวัฒน์ บรรลือ. (2560). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 11(2), 250-260.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2547). *วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- อุบลศรี อุบลสวัสดิ์. (2561). *การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่ม วิชาภาษาไทยเพื่อการนำเสนอของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- อานุกาญจนะกุล. (2564). ความปกติถัดไปอุดมศึกษา: ความท้าทาย. *วารสารการศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการเรียนรู้*, 1(2), 111-125.
- Johnson, M. (2016). Communicating Politics: Using Active Learning to Demonstrate the Value of the Discipline. *British Journal of Educational Studies*, 64, 315-335. doi:10.1080/00071005.2015.1133798
- Letrud, K., & Hernes, S. (2016). The diffusion of the learning pyramid myths in academia: an exploratory study. *Journal of Curriculum Studies*, 48(3), 291-302.
- Likert, R. (1961). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Wei Bao. (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(2), 107-195.

บทบาทของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลที่ทำงานในธุรกิจที่มีขนาดต่างกันในช่วงสถานการณ์วิกฤตที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน

The role of the positive psychological capital of employees and businesses size during crisis situations on innovative work behavior

ชัยยุทธ กลีบบัว¹, อมราพร สุรการ¹, กนกนิจ พานาวาส²
Chaiyut Klebbua¹, Amaraporn Surakan¹, Kanoknit Phanawat²

Received: 18 March 2023

Revised: 28 June 2023

Accepted: 20 August 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลกับขนาดของธุรกิจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานช่วงสถานการณ์วิกฤต ตัวอย่างวิจัยเป็นบุคลากรที่ทำงานในธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 320 คน วิเคราะห์ผลด้วยสมการถดถอยพหุแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทำนายทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานได้ร้อยละ 60 ($R^2 = .60$) $F(3, 316) = 157.16, p < .05$ โดยอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับขนาดของธุรกิจมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน ($\beta = .09, p = .02$) ซึ่งความสัมพันธ์ในทิศทางบวกที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานช่วงสถานการณ์วิกฤตจะเข้มแข็ง โดยเฉพาะบุคลากรที่ทำงานในธุรกิจวิสาหกิจขนาดย่อม

คำสำคัญ: พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน, ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, สถานการณ์วิกฤต

Abstract

The purpose of this research was to analyze the interaction effect between positive psychological capital and business size on innovative work behavior during crisis situations. The sample included 320 individuals who worked in small and medium-sized enterprises, obtained through simple random sampling. Analysis of the results included using stepwise multiple regression. The results showed that all predictor variables explained 60% of the variance in innovative work behavior at work ($R^2 = .60$) $F(3, 316) = 157.16, p < .05$. The interaction

¹ อาจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² ข้าราชการบำนาญ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ กรมการพัฒนาชุมชน

¹ Lecturer, The Graduate school, Srinakharinwirot University

² Pensioner, Specialist Policy and Planning Analyst, Community Development Department

between positive psychological capital and business size had a positive effect on innovative work behavior ($\beta = .09, p = .02$). The resulting positive association shows that positive psychological capital and innovative work behaviors during crisis situations become stronger when working for small enterprises.

Keywords: Innovative work behavior, Positive psychological capital, Small and medium enterprises, Crisis situations

บทนำ

“ยุค VUCA (VUCA era หรือ VUCA world)” VUCA เป็นสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงานของโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวดเร็ว และยากจะคาดการณ์ (รักรักษ์ วรกิจโกคาทร, 2561) สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่ผ่านมามีผลกระทบหลายมิติอย่างต่อเนื่อง รวมถึงด้านธุรกิจที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจนถึงขั้นปิดตัวหรือต้องเปลี่ยนแปลงธุรกิจเพื่อความอยู่รอด (คมน์ พันธรักรักษ์, 2563; รักรักษ์ วรกิจโกคาทร, 2561, Kuckertz, 2020) โดยเฉพาะธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium-sized Enterprises: SME) ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในประเทศไทยทั้งในปริมาณการจ้างงานและมูลค่าทางเศรษฐกิจ (คมน์ พันธรักรักษ์, 2563) โดยในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่ผ่านมามีธุรกิจ SME ได้เผชิญกับผลกระทบและความท้าทายมากมาย ทั้งข้อจำกัดทางทรัพยากรบุคคลและสินทรัพย์ ทำให้ธุรกิจหยุดชะงัก (คมน์ พันธรักรักษ์, 2563) แม้การแพร่ระบาดจะคลี่คลายลงบ้างแล้วก็ตาม แต่หลายธุรกิจยังคงประสบปัญหาอยู่ ด้วยปัญหาของเงินเฟ้อในหลายประเทศ การลงทุนที่ชะลอตัวตลอดจนต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงเป็นประเด็นสำคัญสำหรับธุรกิจที่จะต้องเตรียมความพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอนหรือสถานการณ์วิกฤต โดยเฉพาะภาคธุรกิจ SME ที่จะต้องฝ่าฟันอุปสรรคหลายประการที่เกิดขึ้นจาก

ผลกระทบของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งนี้

ในการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการนำเสนอแนวคิดสำหรับการบริหารจัดการองค์การเพื่อรับมือกับการทำงานในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและเต็มไปด้วยความคลุมเครือเป็นจำนวนมากไม่น้อย แต่มีหนึ่งแนวคิดของพฤติกรรมกรรมการทำงานที่มีผลการวิจัยยืนยันในเชิงประจักษ์ว่าเป็นพฤติกรรมเชิงรุกในการทำงานที่จะทำให้องค์กรสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ผันผวนและไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับสร้างสรรค์ผลลัพธ์เชิงบวกในมิติต่างๆ ได้ พฤติกรรมเชิงรุกในการทำงานดังกล่าวนี้ คือ “พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน (innovative work behavior)” (เช่น งานวิจัยของ Asurakkody & Shin, 2018; Messmann & Mulder, 2012) พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเป็นการแสดงออกอย่างตั้งใจถึงความคิดของบุคคลในการผลิตสร้างสรรค์ นำเสนอ และนำความคิดนั้นไปลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการทำงานตามบริบทการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ยกระดับผลลัพธ์ของงาน กลุ่มงาน จนถึงระดับองค์กร ทั้งที่เป็นการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและกระบวนการทำงานในเชิงสร้างสรรค์ (Chang & Yang, 2012; Janssen, 2000; Kleysen & Street, 2001; Scott & Bruce, 1994) พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานเป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญ (key competence) ที่ผลการวิจัยที่ผ่านมาพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถช่วยขับเคลื่อนองค์การให้มีความสามารถในการแข่งขัน (Korzilius *et al.*, 2017) สร้าง

ความสำเร็จให้กับองค์กร (Pandey *et al.*, 2019) และช่วยเสริมสร้างให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Gu *et al.*, 2017; Pandey *et al.*, 2019)

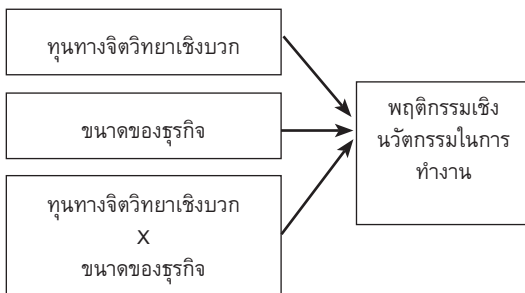
ในสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นอาจไม่ใช่เรื่องง่ายที่บุคคลจะฟื้นคืนกลับมาเช่นเดิม เช่นเดียวกับกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในครั้งนี้ที่อาจเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบากสำหรับธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมในการฟื้นคืนธุรกิจให้กลับมาเป็นปกติ ซึ่งในสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ที่ผ่านมา เช่น การระบาดของ Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) การประสพภัยธรรมชาติที่รุนแรง ได้มีผลการวิจัยชี้ว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (positive psychological capital) ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในตนเอง ความหวัง การมองโลกในแง่ดี และเข้มแข็งทางใจ (Luthans *et al.*, 2005) เป็นทรัพยากรสำคัญภายในบุคคลที่เสริมสร้างให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาในสถานการณ์วิกฤต (Alat *et al.*, 2021; Turluc & Candel, 2021) มีผลต่อกระบวนการฟื้นตัวทางธุรกิจ และเป็นคุณลักษณะที่บุคคลสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ (Luthans *et al.*, 2005) อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของบุคคลอีกด้วย (Mutonyi, 2021; Slåtten *et al.*, 2020)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานอาจมีข้อจำกัดบางประการ ประการแรก งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานเป็นการศึกษาในช่วงสถานการณ์ปกติ ทำให้ข้อค้นพบที่ผ่านมามีข้อจำกัดหรืออธิบายบทบาทของตัวแปรดังกล่าวในช่วงสถานการณ์วิกฤตได้อย่างชัดเจนมากนัก ประการที่สอง แม้การทำงานจะอยู่ในสถานการณ์วิกฤตเดียวกัน

แต่ต้นทุนทรัพยากรในการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกันตามขนาดของธุรกิจอาจมีผลทำให้บุคคลมีแนวทางปฏิบัติหรือพฤติกรรมการทำงานแตกต่างกันไปด้วย ธุรกิจขนาดเล็กรวมถึงเงินทุนหมุนเวียนในธุรกิจหรือมีสถานะทางการเงินไม่มั่นคงเท่าธุรกิจขนาดกลาง แต่ด้วยจำนวนพนักงานในธุรกิจที่มีเพียงไม่กี่คน อาจทำให้ธุรกิจขนาดเล็กมีความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้เป็นที่เชิงรุกเพื่อแสวงหาทางรอดให้กับธุรกิจได้ง่ายกว่าขณะที่ธุรกิจขนาดกลางอาจต้องใช้เวลาในการขับเคลื่อนหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของบุคคลในองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานในสถานการณ์วิกฤต ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าการทำงานในธุรกิจขนาดต่างกัน บุคคลอาจมีเงื่อนไขของทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินธุรกิจต่างกันทำให้ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน นำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานที่ต่างกันออกไป ทำให้คณะผู้วิจัยมีสมมติฐานเบื้องต้นว่าการทำงานในขนาดธุรกิจที่ต่างกันมีอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ต่อความสัมพันธ์ของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้จากงานวิจัยที่ผ่านมา ด้วยการมุ่งเน้นอธิบายความสัมพันธ์ของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของบุคคลากรที่ทำงานในธุรกิจที่มีขนาดต่างกัน (วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม) โดยพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยบนฐานคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (social cognitive learning theory) ที่ถูกนำมาใช้อธิบายกระบวนการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน เช่น งานวิจัยของ Ali *et al.*, (2022); Cao & Zhang (2020); Rahmaningtyas *et al.*, (2022); Riaz

et al., (2018) ที่ได้อธิบายการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของพนักงานในองค์กรด้วยทฤษฎีดังกล่าว โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นอยู่กับปัจจัยภายในบุคคลและสภาพแวดล้อมภายนอกที่เข้ามามีผลกระทบ และหากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปก็จะทำให้ปัจจัยที่เหลือเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Bandura, 1999) ปัจจัยทั้งสามจะเป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน (reciprocal determinism) ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ จากแนวคิดดังกล่าวและสมมติฐานเบื้องต้นที่กล่าวไป ผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยภายในบุคคลและสภาพแวดล้อมสำหรับใช้อธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน คือ ทูทางจิตวิทยาเชิงบวกและขนาดของธุรกิจ ตามลำดับ สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างทูทางจิตวิทยาเชิงบวกกับขนาดของธุรกิจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานช่วงสถานการณ์วิกฤตของบุคคลากรในธุรกิจ SME

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างวิจัย

ประชากร คือ บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานในธุรกิจ SME ในปี พ.ศ. 2562 จำนวน

12,060,369 คน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2563)

ตัวอย่างวิจัย คือ บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานในธุรกิจ SME ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เป็นจำนวน 320 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยการใช้โปรแกรม G*power ของการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ โดยกำหนดค่าพารามิเตอร์นำเข้านี้ จำนวนตัวแปรทำนาย 3 ตัว ความผิดพลาดชนิดที่หนึ่ง (α : Type I error) เท่ากับ 0.05 ค่าอำนาจการทดสอบเท่ากับ 0.95 และกำหนดค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยของ Wojtczuk-Turek (2012) ที่อธิบายความสัมพันธ์ของทูทางจิตวิทยากับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน เท่ากับ 0.33 ผลการคำนวณขนาดตัวอย่างวิจัยแนะนำว่าควรมีขนาดตัวอย่างน้อย 56 คน ประกอบกับกฎความชัดเจน (rule of thumb) ของการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ เกณฑ์ขั้นต่ำของจำนวนตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ จำนวน 100 คน (Hair et al., 2010) และเพื่อเป็นการชดเชยอัตราการสูญหายระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและความสมบูรณ์ของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามไปจำนวน 350 ฉบับ ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนมา 320 ฉบับ โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน พ.ศ. 2565 ผ่านการติดต่อประสานกับธุรกิจ SME ต่างๆ และกรมพัฒนาชุมชนจังหวัดในเครือข่ายของคณะผู้วิจัย

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรม เลขที่การรับรอง SWUEC- 393/2564E

2. เครื่องมือวิจัย เครื่องมือวิจัยสำหรับขั้นตอนนี้เป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วนหลักคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ขนาดของธุรกิจประเภทธุรกิจ ส่วนที่ 2 แบบวัดตัวแปรจำนวน 2 ตัวแปร คือ 1) พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม

ในการทำงาน ประกอบด้วย ข้อคำถาม 5 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาโอกาส การสร้างความคิด การเป็นผู้นำความคิด การประยุกต์ใช้ และการเรียนรู้ และเริ่มใหม่ มีจำนวนข้อคำถาม 16 ข้อ 2) ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ประกอบด้วย ข้อคำถาม 4 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในตนเอง การมองโลกในแง่ดี ความหวัง ความเข้มแข็งทางใจ มีจำนวนข้อคำถาม 12 ข้อ โดยข้อคำถามของแต่ละตัวแปรจะชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างนึกย้อนถึงประสบการณ์การทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2565

คณะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาข้อคำถามของแบบวัดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน และทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกจากผลการสกัดข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาในข้อมูลการสัมภาษณ์บุคลากรที่ทำงานในธุรกิจ SME ที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการทำงานช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด 19 จำนวน 22 กิจการ ตัวอย่างคำถามสัมภาษณ์ “ท่านมีแนวทางอย่างไรในการสร้างความคิดใหม่ๆ ให้กับธุรกิจ/การทำงานขอทีมงานในช่วงวิกฤต” “ท่านมีอะไรเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้ท่านเชื่อว่าจะดำเนินธุรกิจต่อไปได้ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤต” นอกจากนี้ได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทั้งด้านความเที่ยงและความตรง ผลการตรวจสอบคุณภาพพบว่า แบบวัดทั้ง 2 ตัวแปรมีความเที่ยงและความตรงเพียงพอต่อการดำเนินการวิจัยต่อไป รายละเอียดดังนี้

แบบวัดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน มีลักษณะของมาตรวัดเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จากระดับ 1 (มีพฤติกรรมตามข้อคำถามเกิดขึ้นน้อยที่สุด) ถึงระดับ 5 (มีพฤติกรรมตามข้อคำถามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง) ตัวอย่างของข้อคำถาม “ท่านค้นหาข้อมูลใหม่ๆ ที่จะทำให้อาชีพ/กิจการเติบโตต่อไปในอนาคต” “ท่านลงมือปรับปรุงการทำงาน/สินค้า/บริการ ตามแนวคิดที่ได้เสนอกับ

เพื่อนร่วมงานหรือหัวหน้างาน” ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนี IOC ข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC > 0.05 ผ่านเกณฑ์การพิจารณาตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา และด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Cronbach's alpha) ของกลุ่มทดลองใช้ พบว่ามีค่าความเที่ยงในแต่ละองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ในช่วง 0.81 ถึง 0.89

แบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีลักษณะของมาตรวัดเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จากระดับ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ถึงระดับ 5 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ตัวอย่างของข้อคำถาม “ท่านรู้ว่าคุณสามารถนำประสบการณ์เดิมที่มีมาใช้แก้ปัญหาในที่ทำงานของคุณได้ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤต” “ท่านเชื่อว่าสถานการณ์วิกฤตจะผ่านพ้นไป” ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนี IOC ข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC > 0.05 ผ่านเกณฑ์การพิจารณาตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา และด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน พบว่ามีค่าความเที่ยงในแต่ละองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ในช่วง 0.75 ถึง 0.89

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่า Tolerance และค่า VIF เพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ ซึ่งพบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่า tolerance มากกว่า .78 และมีค่า VIF น้อยกว่า 1.28 ไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น (hierarchical multiple regression) นำเข้าตัวแปรกลุ่มอิทธิพลหลัก (main effect) และอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ (interaction effect) ตามลำดับ โดยมีการจัดกระทำตัวแปรขนาดธุรกิจให้เป็นตัวแปรดัมมี่ กำหนดให้การทำงานในธุรกิจ

ขนาดย่อมมีค่าเท่ากับ 0 และการทำงานในธุรกิจขนาดกลางมีค่าเท่ากับ 1 จัดกระทำตัวแปรทางจิตวิทยาเชิงบวกให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (z-score)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของตัวอย่างวิจัยและสถิติพื้นฐานของตัวแปร

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเป็นบุคลากรที่ทำงานในธุรกิจ SME จำนวน 320 คน จาก 5 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคกลาง และตะวันออกร้อยละ 15.63 (n=50) ภาคเหนือร้อยละ 20.63 (n=66) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 21.56 (n=69) ภาคใต้ร้อยละ 21.25 (n=68) และกรุงเทพฯ ร้อยละ 20.94 (n=67) โดยแบ่งเป็นธุรกิจประเภทการผลิตร้อยละ 49.10 (n=157) การบริการ/ค้าส่ง/ค้าปลีกร้อยละ 50.90 (n=163) กลุ่มตัวอย่างวิจัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 67.19 (n=215) ส่วนมากมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 30.94 (n=99) รองลงมาคืออายุระหว่าง 21-30 ปี 41-50 ปี และ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.25 (n=84) 21.88 (n=70) และ 20.94 (n=67) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรพบว่า บุคลากรที่ทำงานในธุรกิจ SME มีระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเฉลี่ย ($M=4.21$, $SD=0.62$) และระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานเฉลี่ย ($M=4.21$, $SD=0.61$) อยู่ในระดับสูง โดยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานในทิศทางบวก $r(320) = .77$, $p < .05$

2. การวิเคราะห์อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับขนาดของธุรกิจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน

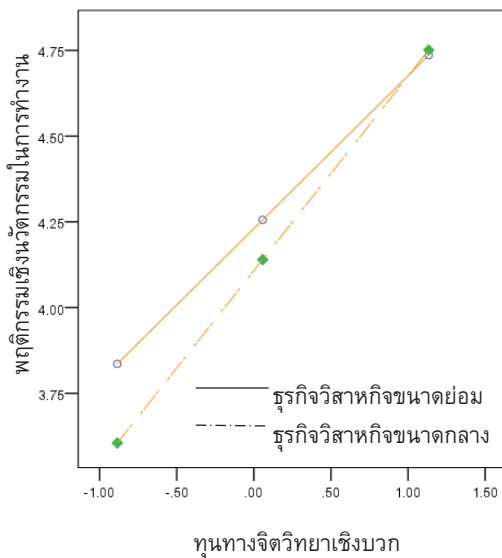
ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรทำนายทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานได้ร้อยละ 60 ($R^2 = .60$) $F(3, 316) = 157.16$, $p < .05$ โดยอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับการทำงานในขนาดของธุรกิจที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .09$, $t = 2.28$, $p = .02$) รายละเอียดดังตาราง 1 กล่าวคือ การที่บุคคลทำงานในธุรกิจที่มีขนาดต่างกันมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของบุคคล โดยความสัมพันธ์ในทิศทางบวกของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานช่วงสถานการณ์วิกฤตจะเข้มข้นขึ้นเมื่อบุคคลทำงานในธุรกิจวิสาหกิจขนาดย่อม และเมื่อนำข้อมูลจัดเป็นแผนภาพความชัน (slope) ของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานแยกตามบริบทขนาดของธุรกิจ (ภาพ 2) จะสังเกตเห็นว่าบุคคลที่มีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกในระดับสูงไม่ทำงานในธุรกิจขนาดย่อมหรือขนาดกลางในช่วงสถานการณ์วิกฤตมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานระดับสูงเหมือนกัน

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุแบบขั้นตอนระดับลดหลั่นของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับขนาดของธุรกิจที่มีต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน (N = 320)

ตัวแปร	β	t
ขั้นที่ 1: อิทธิพลหลักของตัวแปรทำนาย		
ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	.73	18.11*
ขนาดของธุรกิจ	-.08	-2.33*
ขั้นที่ 2: อิทธิพลปฏิสัมพันธ์		
ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก * ขนาดของธุรกิจ	.09	2.28*

$R^2 = .60, R^2 \text{ change} = .007, F = 157.16^*$

หมายเหตุ *p < .05, ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน

ภาพ 2 อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับขนาดของธุรกิจที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน

อภิปรายผลการศึกษา

ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 บทบาทของพลังของทุนมนุษย์อย่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสำคัญอย่างมากต่อการเผชิญปัญหาในช่วงสถานการณ์ที่ยากลำบาก (Alat et al., 2021) และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้บุคคล

แสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บุคคลจะผลิตความคิดเชิงสร้างสรรค์และลงมือปฏิบัติเพื่อจัดการกับสาระพันปัญหาที่เข้ามากระทบกับการดำเนินธุรกิจ แต่การที่ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกจะมีผลต่อพฤติกรรมดังกล่าวได้นั้นอาจขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละธุรกิจ โดยเฉพาะขนาดของธุรกิจที่สะท้อนถึงทรัพยากรที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินธุรกิจตั้งแต่เงินทุนหมุนเวียน จำนวนการจ้างงาน การบริหารจัดการ เครื่องจักรต่างๆ ดังนั้น ในการวิจัยนี้จะอภิปรายถึงบทบาทของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลที่ทำงานในธุรกิจขนาดต่างกันที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานบนฐานของข้อมูลที่ค้นพบดังนี้

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานช่วงสถานการณ์วิกฤตที่ผ่านมา จากผลการวิเคราะห์พบว่า บุคลากรที่ทำงานใน SME มีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานช่วงสถานการณ์วิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในระดับสูง และจากผลการวิเคราะห์อิทธิพลหลักของตัวแปรทำนายในขั้นที่ 1 ของการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น พบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของบุคคลในทิศทางบวก ($\beta = .73$,

$t = 18.11, p < .05$) แสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานสูงขึ้น แม้ธุรกิจจะอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่นเดียวกับผลการวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาในสถานการณ์การทำงานปกติ เช่น งานวิจัยของ Wojtczuk-Turek (2012) และ Etikariena (2018) ที่พบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของบุคคล รวมไปถึงการวิจัยที่ศึกษาในสถานการณ์ช่วงวิกฤต เช่น ผลการวิจัยของ Grözinger *et al.* (2022) ที่ได้พบว่า การดำเนินธุรกิจของ SME หากองค์กรมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกจะส่งผลกระทบต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมของบุคลากรและประสิทธิภาพของการทำงานในช่วงสถานการณ์วิกฤต หรือในงานวิจัยของ Mchiri (2022) ที่พบว่า การที่ผู้ประกอบการมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกจะส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน และยังส่งผลกระทบต่อความมั่นใจของธุรกิจในช่วงสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนอีกด้วย จากข้อค้นพบอาจกล่าวได้ว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีบทบาทร่วมกับทุนทางสังคมและความยืดหยุ่นขององค์กร ในการอำนวยความสะดวกในการฟื้นฟูธุรกิจ SME ซึ่งจิตวิทยาที่เป็นด้านบวกถือได้ว่าเป็นสภาวะทางจิตใจของผู้ประกอบการและบุคลากรที่แสดงถึงความเข้มแข็งและศักยภาพทางจิตใจ แม้จะต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานก็ตาม จิตวิทยาด้านบวกนี้จะช่วยสร้างเสริมพฤติกรรมทางบวก เพื่อให้มีความหวัง มีความมั่นใจในตนเอง พร้อมที่จะหาวิธีการในการแก้ปัญหาได้ต่อไป (Alexander *et al.*, 2014)

การมีทุนจิตวิทยาเชิงบวกสำหรับการทำงานในธุรกิจวิสาหกิจขนาดย่อมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานในช่วงสถานการณ์วิกฤต จากผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับการทำงานในขนาดของธุรกิจที่ต่างกัน

มีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน โดยผลของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของบุคลากรที่ทำงานในธุรกิจขนาดเล็กหรือวิสาหกิจขนาดย่อมจะมีความเข้มแข็งกว่าบุคลากรที่ทำงานในวิสาหกิจขนาดกลาง อาจเนื่องมาจากจำนวนการจ้างงานของธุรกิจวิสาหกิจขนาดย่อมที่มีจำนวนน้อยกว่าวิสาหกิจขนาดกลาง จึงทำให้บุคลากรมีความใกล้ชิด มีโอกาสเข้าถึงเจ้าของกิจการ/หัวหน้า หรือเกิดการฝึกกำลังเพื่อทำงานเป็นทีมในช่วงสถานการณ์วิกฤตได้ง่าย สังเกตได้จากผลการวิจัยของ Wang *et al.* (2021) ที่พบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของผู้นำมีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานในระดับบุคคล โดยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของผู้นำจะสร้างรับรู้ถึงความปลอดภัยทางจิตใจและทำให้บุคคลกล้าที่จะแสดงความคิดสร้างสรรค์ และทดลองทำตามความคิดของตนเอง หรือในงานวิจัยของ Uen *et al.* (2021) ที่พบว่า การรับรู้ทุนทางจิตวิทยาระหว่างทีมงานมีผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานในระดับบุคคล ดังนั้นแม้ธุรกิจขนาดเล็กหรือวิสาหกิจขนาดย่อมจะมีข้อจำกัดทางทรัพยากรในการทำงานหลายๆ อย่างมากกว่าธุรกิจขนาดกลาง แต่ด้วยการจ้างงานที่ไม่เกิน 50 คนในธุรกิจประเภทการผลิตและไม่เกิน 30 คน ในธุรกิจประเภทบริการ/ค้าส่ง/ค้าปลีก จึงมีแนวโน้มที่การรับรู้ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกระหว่างทีมงานหรือผู้นำกับทีมงานของธุรกิจขนาดเล็กในช่วงสถานการณ์วิกฤตทำได้ง่ายกว่า รวมถึงโอกาสในการประสานงานให้บุคลากรในองค์กรทำงานเป็นทีมก็สามารถทำได้คล่องตัวมากกว่า จึงส่งผลทำให้การทำงานในขนาดธุรกิจที่ต่างกันมีอิทธิพลร่วมกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลในการทำนายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน จากผลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเตรียมพร้อมให้บุคลากรทั้งผู้ประกอบการและพนักงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในธุรกิจขนาดย่อมมีทุนทาง

จิตวิทยาเชิงบวกจะมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลในการดำเนินธุรกิจในช่วงเวลาที่ยากลำบากให้สามารถฝ่าวิกฤตไปได้ (Kuckertz *et al.*, 2020; Williams *et al.*, 2017)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

1.1 บุคลากรในธุรกิจ SME ควรพัฒนาทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของตนเอง ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในตนเอง การมองโลกในแง่ดี ความหวัง และความเข้มแข็งทางใจ เนื่องจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นทุนมนุษย์สำคัญที่เน้นการพัฒนาจุดแข็งในเชิงบวกของบุคคลและสามารถสามารถทางจิตวิทยา นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานในองค์กร อีกทั้งทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกยังช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน มีพฤติกรรมการทำงานในเชิงบวก โดยเฉพาะพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน และทำให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการหรือรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

1.2 ผู้ประกอบการหรือหัวหน้าควรให้ความสนใจในการพัฒนาบุคลากรให้มีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก เนื่องจากการให้ความสำคัญกับสภาพจิตใจของพนักงาน ทัศนคติเชิงบวก ความหวัง ความเข้มแข็งทางใจ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และการมองโลกในแง่ดีของคนในองค์กร จะทำให้องค์กรสามารถรับมือกับผลกระทบจากวิกฤตได้ดียิ่งขึ้น ผลที่ตามมาคือเกิดความร่วมมือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่สูงขึ้น เสริมความแข็งแกร่งให้กับการสร้างสรรค์นวัตกรรม และนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงานของธุรกิจ SME ในช่วงวิกฤต นอกจากนี้ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกยังมีบทบาทสำคัญในการทำให้บุคคลในองค์กรแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่องค์กรต้องการออกมา โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการต่อยอดผลการวิจัยชิ้นนี้ ผู้สนใจอาจศึกษารายละเอียดในเชิงคุณภาพของทรัพยากรที่สนับสนุนในการทำงานของธุรกิจขนาดเล็กที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานมีความเข้มแข็ง ซึ่งช่วยทำให้เข้าใจกลไกสำคัญในการสนับสนุนจากองค์กรที่มีต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานในระดับบุคคลได้มากขึ้นและอาจนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจขนาดเล็กให้สามารถแข่งขันได้ดีขึ้นในอนาคต

2.2 เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจอาจทำการวิจัยในเชิงการวิจัยและการพัฒนาหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในองค์กรเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมสำหรับพัฒนาทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยอาจออกแบบกระบวนการสำหรับพัฒนาทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มุ่งเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทการฝึกอบรมของธุรกิจ SME ซึ่งจะช่วยให้ได้องค์ความรู้และกิจกรรมสำหรับฝึกอบรมบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในเชิงสร้างสรรค์ และเตรียมพร้อมให้บุคลากรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ผันผวนได้ต่อไปในอนาคต

2.3 พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของแต่ละบุคคลนอกจากจะแปรผันตามคุณลักษณะทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของแต่ละบุคคลและขนาดของธุรกิจแล้ว อาจมีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานอีกด้วย เช่น ลักษณะงาน/ตำแหน่งงาน ซึ่งในบางหน้าที่อาจไม่เอื้อต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานมากนัก ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป

จึงควรนำตัวแปรลักษณะงาน/ตำแหน่งงานมาเป็นตัวแปรในการศึกษาร่วมกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและขนาดของธุรกิจ

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้าน

การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) และสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการครั้งนี้ เลขที่ทุน B17F640181

เอกสารอ้างอิง

- คมน์ พันธรักษ์. (2563). *การบริหารธุรกิจ SMEs ในช่วงวิกฤตของโรคระบาด COVID-19*. สืบค้นจาก <https://www.tbs.tu.ac.th>
- รักษ์ วรกิจโกคาทร. (2561). *เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการบริหารคนบนโลกแห่งความผันผวน Managing human resources in a VUCA world*. สืบค้นจาก <https://ocsc.go.th>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). *รายงานสถานการณ์ MSMEs ปี 2563*. สืบค้นจาก <https://www.SMEs.go.th/>
- Alat, P., Das, S. S., Arora, A., & Jha, A. K. (2021). Mental health during COVID-19 lockdown in India: Role of psychological capital and internal locus of control. *Curr Psychol*, 1-13. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01516-x>
- Alexander, L., & Van Knippenberg, D. (2014). Teams in pursuit of radical innovation: A goal orientation perspective. *Academy of Management review*, 39(4), 423-438.
- Ali, A., Abbas, S. F., Khattak, M. S., Arfeen, M. I., Ishaque Chaudhary, M. A., & Yousaf, L. (2022). Mediating role of employees' intrinsic motivation and psychological safety in the relationship between abusive supervision and innovative behavior: An empirical test in IT sector of Pakistan. *Cogent Business & Management*, 9(1), 2039087.
- Asurakkody, T. A., & Shin, S. Y. (2018). Innovative behavior in nursing context: A concept analysis. *Asian Nursing Research*, 12(4), 237-244.
- Bandura, A. (1999). A social cognitive theory of personality. In L. Pervin & O. John (Ed.), *Handbook of personality* (2nd ed., pp. 154-196). Guilford Publications. (Reprinted in D. Cervone & Y. Shoda [Eds.], *The coherence of personality*. New York: Guilford Press.)
- Chang, J. C., & Yang, Y. L. (2012). The effect of organization's innovational climate on student's creative self-efficacy and innovative behavior. *Business & Entrepreneurship Journal*, 1(1), 75-100.
- Cao, F. and Zhang, H. (2020). Workplace friendship, psychological safety and innovative behavior in China: A moderated-mediation model. *Chinese Management Studies*, 14(3), 661-676. <https://doi.org/10.1108/CMS-09-2019-0334>

- Etikariena, A. (2018). The effect of psychological capital as a mediator variable on the relationship between work happiness and innovative work behavior. *Diversity in unity: Perspectives from psychology and behavioral sciences*, 23, 379-386.
- Grözinger, A. C., Wolff, S., Ruf, P. J., & Moog, P. (2021). The power of shared positivity: organizational psychological capital and firm performance during exogenous crises. *Small Bus Econ*, 58, 689-716. <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00506-4>
- Gu, H., Duverger, P., & Yu, L. (2017). Can innovative behavior be led by management? A study from the lodging business. *Tourism Management*, 63, 144-157. [dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2017.06.010](https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.06.010)
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2010). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing theory and Practice*, 19(2), 139-152.
- Janssen, O. (2000). Job demands, perceptions of effort-reward fairness and innovative work behaviour. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 73(3), 287-302.
- Kleysen, R. F., & Street, C. T. (2001). Toward a multi-dimensional measure of individual innovative behavior. *Journal of Intellectual Capital*, 2(3), 284-296, DOI:10.1108/EUM0000000005660
- Korzilius, H., Bücker, J. J. L. E., & Beerlage, S. (2017). Multiculturalism and innovative work behavior: The mediating role of cultural intelligence. *International Journal of Intercultural Relations*, 56, 13-24. [doi:10.1016/j.ijintrel.2016.11.001](https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2016.11.001)
- Kuckertz, A., Brändle, L., Gaudig, A., Hinderer, S., Reyes, C. A. M., Prochotta, A., ... & Berger, E. S. (2020). Startups in times of crisis-A rapid response to the COVID-19 pandemic. *Journal of Business Venturing Insights*, 13, e00169.
- Luthans F, Avolio BJ, Walumbwa FO, et al. (2005). The psychological capital of Chinese workers: Exploring the relationship with performance. *Management and Organization Review*, 1(2), 249-271.
- Messmann, G., & Mulder, R. H. (2012). Development of a measurement instrument for innovative work behaviour as a dynamic and context-bound construct. *Human Resource Development International*, 15(1), 43-59.
- Mchiri, A. (2022). Psychological capital and SMEs performance: The role of innovative behavior and risk propensity. *Journal of the International Council for Small Business*, 3(2), 176-183.
- Mutonyi, B.R. (2021). Employees' psychological capital and innovative behavior in higher education. *International Journal of Quality and Service Sciences*, 13(2), 198-215. <https://doi.org/10.1108/IJQSS-02-2020-0024>

- Pandey, A., Gupta, V., & Gupta, R. K. (2019). Spirituality and innovative behaviour in teams: Examining the mediating role of team learning. *IIMB Management Review*, 31(2), 116-126.
- Rahmaningtyas, W., Widhiastuti, R., & Farliana, N. (2022). Organizational Support, Workplace Friendship, and Innovative Behavior among Indonesian University Faculty. *The Journal of Behavioral Science*, 17(2), 42-57.
- Riaz, S., Xu, Y., & Hussain, S. (2018). Understanding employee innovative behavior and thriving at work: A Chinese perspective. *Administrative Sciences*, 8(3), 46.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: A path model of individual innovation in the workplace. *Academy of management journal*, 37(3), 580-607.
- Slåtten, T., Mutonyi, B. R., & Lien, G. (2020). The impact of individual creativity, psychological capital, and leadership autonomy support on hospital employees' innovative behaviour. *BMC health services research*, 20(1), 1-17.
- Turluc, M. N. and Candell, O. S. (2021). *Not All in the Same Boat. Socioeconomic Differences in Marital Stress and Satisfaction During the Covid-19 Pandemic*. *Front. Psychol.* 12:635148. doi: 10.3389/fpsyg.2021.635148
- Uen, J.-F., Vandavasi, R.K.K., Lee, K., Yepuru, P. and Saini, V. (2021). Job crafting and psychological capital: a multi-level study of their effects on innovative work behaviour. *Team Performance Management*, 27(1/2), 145-158. <https://doi.org/10.1108/TPM-08-2020-0068>
- Wang Y, Chen Y and Zhu Y. (2021). *Promoting Innovative Behavior in Employees: The 14Mechanism of Leader Psychological Capital*. *Front. Psychol.* 11:598090. doi: 10.3389/fpsyg.2020.598090
- Wojtczuk-Turek, A. (2012). Innovative work behavior and psychological capital-analysis of relationships. *Organizacja i Zarządzanie: kwartalnik naukowy*, 3(19), 71-88.
- Williams, T. A., Gruber, D. A., Sutcliffe, K. M., Shepherd, D. A., & Zhao, E. Y. (2017). Organizational response to adversity: Fusing crisis management and resilience research streams. *Academy of Management Annals*, 11(2), 733-769.

กลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน

Language Strategies and Social meaning communication in the text of Soo Kwan Chants Isan

ชาญยุทธ สอนจันทร์¹
Chanyuth Sonjan¹

Received: 12 March 2024

Revised: 26 May 2024

Accepted: 12 June 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน โดยวิธีดำเนินการวิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจากศึกษาเอกสารโบราณ อักษรธรรมอีสาน จำนวน 15 สำนวน และเอกสารตัวบทสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 4 ฉบับ มาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลวิธีการใช้ภาษาในบทสູ່ขวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน มีกลวิธีทางภาษา 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) กลวิธีการใช้ภาษาด้านรูปแบบคำประพันธ์ 2) กลวิธีการใช้ภาษาด้านการนำเสนอเนื้อหา 3) กลวิธีการใช้ภาษาด้านการใช้คำประพันธ์ 4) กลวิธีการใช้ภาษาด้านสำนวนโวหาร 2. การสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน มีการสื่อความหมายทางสังคม 2 ลักษณะ คือ 1) การสื่อความหมายว่าด้วยแนวคิดด้านคติความเชื่อ ประกอบด้วย การสื่อความหมายว่าด้วยคติความเชื่อแบบดั้งเดิม และการสื่อความหมายว่าด้วยคติความเชื่อแบบพุทธศาสนา 2) การสื่อความหมายว่าด้วยแนวคิดด้านจิตสำนึกเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

คำสำคัญ: กลวิธีการใช้ภาษา, การสื่อความหมายทางสังคม, สູ່ขวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน

Abstract

This research aimed to study the methods of Language Strategies and Social meaning communication in the text of Soo Kwan Chants Isan. Purposive sampling was used to select 15 versions of Soo Kwan Chants Isan and 4 volumes of printed documents as data for the descriptive analysis study. The results found that 1. Language Strategies in the text of Soo Kwan Chants Isan. There are 4 types of language strategies: 1) strategies for using language

¹ อาจารย์ประจำ, สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

¹ Lecturer, Thai Language, Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University.

Email : Chanyuth_s@hotmail.co.th

in the style of writing, 2) strategies for using language in content, 3) strategies for using language in poetry, 4) strategies for using language in rhetoric. 2. Social meaning communication in the text of Soo Kwan Chants Isan. There are 2 types of social meaning communication: 1) communication of beliefs, consists of communication of the meaning of traditional beliefs and the communication of the meaning of Buddhist beliefs. 2) communication of ecological consciousness, consisting of the relationship between humans and supernatural beings and the relationship between humans and nature.

Keywords: Language Strategies, Social meaning communication, Soo Kwan Chants Isan

บทนำ

คำสวดวิญญ์เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีองค์ประกอบทางวรรณกรรมเช่นเดียวกับวรรณกรรมทั่วไป คือมีรูปภาพ เนื้อหา และอื่นๆ ซึ่งคำสวดวิญญ์ของท้องถิ่นใดก็จะมีรูปแบบเฉพาะในทางฉันทลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ โดยผู้แต่งจะใช้ถ้อยคำภาษาของคนที่เหมาะสมและไพเราะในส่วนที่เป็นเนื้อหา ถึงแม้วรรณกรรมคำสวดวิญญ์จะเป็นบทสั้นๆ แต่ก็สะท้อนความจริงบางประการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น (ประคอง นิมมานเหมินทร์, 2521: 31-32) เช่นเดียวกับ กิ่งแก้ว อุตถากร (2514: 16) ได้กล่าวว่า เนื้อหาของคำสวดวิญญ์ ชี้ให้เห็นหลักศีลธรรม จรรยา อันเป็นความเชื่อ และแนวปฏิบัติของสังคมนั้นๆ คำสวดวิญญ์จึงเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าและน่าสนใจไม่น้อยไปกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นๆ

ขณะที่ สายหยุด บัวทุม (2559: 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของบทสวดวิญญ์ไว้ว่า บทสวดวิญญ์แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านแรกเป็นความสำคัญที่มีต่อ “ขวิญญ์” โดยตรง คือ ความพยายามที่จะเชิญ “ขวิญญ์” ให้กลับมาอยู่กับเจ้าของโดยผ่านบทสวดวิญญ์ จึงต้องใช้ภาษาที่จะทำให้ “ขวิญญ์” เข้าใจและใช้น้ำเสียงที่ไพเราะอ่อนหวาน ส่วนด้านที่สองมีความสำคัญต่อเจ้าของขวิญญ์ เจ้าของสัตว์ เจ้าของสิ่งของที่เชื่อว่ามีขวิญญ์ประจำอยู่เพราะถือว่าเป็นการรวบรวมพลังใจให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะ

เดินทางต่อสู้กับชีวิตต่อไป และส่วนความสำคัญอีกด้านนั้น เป็นความสำคัญต่อการศึกษาวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้ความสามารถของชุมชนท้องถิ่น และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาสาระของบทสวดวิญญ์

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทสวดวิญญ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน เป็นมรดกภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่บรรพชนได้ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและเป็นประเพณีพิธีกรรมที่ผูกติดอยู่กับวิถีการดำเนินชีวิตของคนอีสานมาเป็นเวลาช้านาน การสวดวิญญ์มีการใช้ภาษาที่มีสัมผัสสำนวน มีความไพเราะ และมีเนื้อหาที่สื่อความหมายทางสังคม จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากลวิธีการใช้ภาษา โดยจะศึกษากลวิธีการใช้ภาษาด้านรูปแบบคำประพันธ์ การนำเสนอเนื้อหา การใช้คำประพันธ์ และสำนวนโวหาร ตลอดจนถึงเนื้อหาที่ปรากฏในบทสวดวิญญ์ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในลักษณะต่างๆ ที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านคติเชื่อ และวิถีคิดเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในบทสวดวิญญ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน
2. เพื่อศึกษาการสื่อความหมายทางสังคมในบทสวดวิญญ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และอื่นๆ อันเป็นความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับบทสູ່ขัวัญ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูล และแนวทางในการศึกษา

2. แหล่งข้อมูลหรือกลุ่มเป้าหมาย ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง โดยการสืบค้นเอกสารตัวบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน จากเอกสารโบราณ อักษรธรรมอีสาน ที่กระจายอยู่ตามวัดต่างๆ จำนวน 15 สำนวน ได้แก่ บทสູ່ขัวัญฉบับวัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4 สำนวน บทสູ່ขัวัญฉบับวัดสระไตรนุรักษ์ ตำบลนาเวียง อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร จำนวน 4 สำนวน บทสູ່ขัวัญฉบับวัดป่าพุทธเมตตา ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 สำนวน บทสູ່ขัวัญฉบับวัดบ้านดอนเกลือ ตำบลบึงงาม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 2 สำนวน บทสູ່ขัวัญฉบับวัดไตรภูมิคณาจารย์ ตำบลหัวโทน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 สำนวน และจากเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ 1) หนังสือประชุมสุนทรขัวัญโบราณ ของ จินดา ดวงใจ และบุญ ปริบุญโณ (2495) 2) หนังสือตำรามรดกอีสาน ของ สวิง บุญเจิม (2534) 3) หนังสือสวดมนต์ สູ່ขัวัญ ของพระครูถาวรธรรมรัตน์ (ม.ป.ป.) และ 4) หนังสือสູ່ขัวัญ: คน สัตว์ พืช และสรรพสิ่ง ในเอกสารโบราณอีสาน เอกสารวิชาการลำดับที่ 25 กลุ่มงานอนุรักษ์เอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2558)

3. ปรึวรรตถ่ายถอดบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสานจากเอกสารตัวเขียน จำนวน 15 สำนวน ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสานมาเป็นอักษรไทยปัจจุบันเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำเสนอวิจัยข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยชี้ให้เห็นถึงกลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน

5. สรุปอภิปรายผล และข้อนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงถึงการนำแนวคิดทฤษฎีกลวิธีทางใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในแง่มุมต่างๆ

จากการศึกษาวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน ทำให้เห็นถึงกลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

1. กลวิธีการใช้ภาษาในบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน

จากการศึกษาเอกสารตัวบทวรรณกรรมบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน ทั้งที่เป็นเอกสารตัวบทที่เป็นเอกสารโบราณที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสานและเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าผู้ประพันธ์มีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาในลักษณะต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

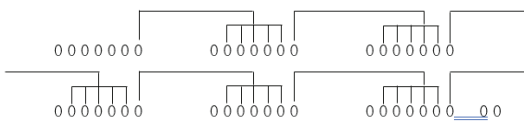
1.1 กลวิธีการใช้ภาษาด้านรูปแบบคำประพันธ์

จากการศึกษาตัวบทสູ່ขัวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน พบว่า รูปแบบการประพันธ์บทสູ່ขัวัญทุกบทมีการแต่งคำประพันธ์ในลักษณะร่ายยาว ซึ่งการแต่งวรรณกรรมอีสานส่วนใหญ่จะนิยมแต่งการประพันธ์แบบร่ายยาวเป็นสำคัญ จารุบุตร

เรื่องสุวรรณ (2520: 84) ได้อธิบายว่า ร่าย หรือ ย้าย มาจาก กาบ (กาพย์) มี 3 ลักษณะ คือ 1) ย้าย ที่ทำตามอย่างกาบวชิรบัณฑิต เรียกว่า “ย้ายวชิรบัณฑิต” 2) ย้ายที่ทำตามอย่างกาบมหาวชิรบัณฑิต เรียกว่า “ย้ายมหาวชิรบัณฑิต” และ 3) ย้ายยาว

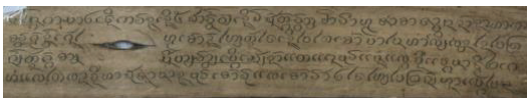
ย้ายยาว มีลักษณะคำประพันธ์คล้ายกับ ร่ายยาวของภาคกลาง ย้ายยาวมีลักษณะที่ประกอบ ไปด้วย 1) คณะ ย้ายยาวหนึ่งบทจะมีจำนวนวรรค ไม่เท่ากัน จะมีจำนวนกี่วรรคก็ได้ แต่จำนวนคำใน วรรคหนึ่งๆ กำหนดให้มีตั้งแต่ 5 คำขึ้นไป จนถึง 14 คำ เป็นอย่างมาก 2) สัมผัสนอก เป็นสัมผัส สระ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 จะส่งสัมผัสไปยังคำ ใดคำหนึ่งในวรรคที่ 2 และคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 จะส่งสัมผัสไปยังคำหนึ่งในวรรคที่ 3 เป็นสัมผัส ร้อยเชือกกันเช่นนี้ตลอดไปจนจบใจความแล้วจึง ขึ้นต้นบทใหม่ ดังที่แสดงแผนภูมิดังนี้

ตารางแสดงแผนภูมิย้ายยาว

เบญจพร เรื่องเลิศบุญ, (2530: 93)

ตัวอย่าง

คำอ่านภาษาไทยปัจจุบัน

“โอกาสๆ ถึงกาลฤดูเดือน 5 ฟ้าฮ้องว่า เดือน 6 ฝนตกฮวยอยุธยา หมู่ข้าชาชาวนา เอา ดาหาพร้าชวน คมดวงเคนใหม่ เข้าดงใหญ่ตัดไถ

เดินไปไพรเข้าป่าไม้ หาเลยลวดไต้ใบพระเนียง ตัดกกขาดสึนปลายฮวยเบิกเสียเอาแต่แก่นบุญ แม่นแล้วจึงแบกมาถิม(ทัง) ไว้เคหังแลไต้ ล้าง จิงหาผู้ช่างมาดูบุญข้าวฮู้และข้าวฮากไถใหญ่ใบ พระเนียงหนาแบกไปนา...” (สตฺขวิญข้า้ว วัดสระ ไตรนุรักษ์ ตำบลนาเวียง อำเภอยายมูล จังหวัด ยโสธร)

“ศรีศรีมือนี่แม่นมือดีมือนิดิถือมะตตะซ็อค โดกใบนี้แม่นโตกไม้จันทน์ขันอันนี้แม่นขันนมหาราช จากปราสาทอิทราปองลงมา ให้หมู่เจ้าให้ผู้เฒ่าแต่ง พาววิญ ศรีองค์อ้วนอ่อนน้อยสองแจ่มจ้อยหนึ่งเฮียง กัน มีทั้งขันเบญจมาสงามองอาจช่อมาลาผู้ใดมา พบพ้องามกะต้อคนมาเห็น ตั้งแต่เว็นฮอดฮุ่งเข้าสอง หน่อเหง้าพระยาเถณ...” (สวิง บุญเจิม, 2534: 322)

1.2 กลวิธีการใช้ภาษาด้านการนำเสนอ เนื้อหา ผู้ประพันธ์มีการเรียงลำดับเนื้อหาอย่างมี ระบบตั้งแต่ต้นจนจบ ประกอบด้วย ส่วนอารัมภบท ส่วนเนื้อหา และส่วนลงท้าย ดังนี้

1) ส่วนอารัมภบท คือ ส่วนเริ่มต้นของ บทสູ່ขวัญ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1.1) กล่าวถึงฤกษ์ยามยามดี ผู้ประพันธ์ มักจะกล่าวอารัมภบทเพื่อประกอบพิธีกรรมใน วันที่มีฤกษ์ดี เป็นมงคล เช่น

“ศรีศรีลิตธิพระพร บวรวิเศษ อตุล เดชเตโช อวาทาหาวะ มหาชะโย มังคะลาติ เรกอะเนก ด้วยราตรี วันนี้แม่นวันดี วันดีถือฤตตะ ไชว โดกอันเป็นโตกไม้จันทน์...” (พระครูถาวร ธรรมรัตน์, ม.ป.ป: 27)

“ศรีศรี มือนี่แม่นมือดี มือชัดหนี เคราะห้อันฮ้าย มื้อหยับยัยเวรกรรม มื้อหน่อกรรม เฝินผาบแพ้มื้อเฝินแก้เสนียดจัญไร มือนี่แม่นมือ พระมาลัยมาโปรด มื้อละโกรธละความหลง มื้อ พระลงมาทางหลุม ช่วยให้ชุ่มทั้งชุ่มแซง...” (สวิง บุญเจิม, 2534: 348)

1.2) กล่าวถึงการขอพร เป็นการอารัมภบทอันชวนอวยพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพบูชาขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ปกป้องรักษาคุ้มครองเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล เช่น

“โอมข้าวสารีเมตเตียวเป็นแสนหน่อ แลหน่อแลแสนลำแลลำแลแสนป้อง แลป้องออกเป็นแสนรวง โอม พุทฺโธ แถนหลวงไซ้ช้อยมาเฮ็ดปองฮั่วข้าว ผุงดูตึกว่าเล็กกว่าคาในเหล่าตึกว่าข้าวทั้งหลาย ตึกว่าผุงตานายทุกบ้าน ขอให้สูงเพียงบัวรวง ให้หอพอข้าง บางเสาเถียง ขอให้เพียงงามเอื้องเถียงเนื้อหาเกี่ยวคดมบาง...” (สุตขวัณข้าววัดป่าสักตาราม อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด)

“ศรีศรี ปะฐะพีแผ่นฮาบ ผู้ข้ากราบสามทีได้เล่าข่าวดีหลังใหญ่ เอาข่าวมาใส่อาศัย มาแต่ใสเล่าหลังนี้ ตั้งแต่ก็มาบ่เห็น แม่นผู้ใดเข็นมาแ่วแม่นไผแก่มาหา จึงได้มากคุณค่า ข้าวพันตำใส่บ่เต็มตอกเสาเข็มและเสาแฮก เศรษฐีแตกตงขวาง จึงเอมวาทก้อ เล้าข้าวพระยาอินทร์ไผได้กินข้าวในเล้าฮอดพระเจ้าทรงธรรม” (สวิง บุญเจิม, 2534: 368)

2) ส่วนเนื้อหา คือ ส่วนที่กล่าวถึงรายละเอียดจุดมุ่งหมายของบทสุภาษิตที่ต่อเนื่องมาจากส่วนที่เป็นอารัมภบท เป็นส่วนที่มีการขยายความมาจากการอารัมภบทอย่างต่อเนื่องกัน ส่วนเนื้อหาทั้งหมดในบทสุภาษิต ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่

2.1) เนื้อหาที่กล่าวถึงการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ประพันธ์มักกล่าวอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เข้าร่วมพิธีกรรมเพื่อให้สำรวจจุลวงไปด้วยดีและให้เกิดความเป็นสิริมงคลหรือเป็นสักขีพยานในการประกอบพิธีกรรม เช่น

“ไชยะตุภังค์ไชยะมังคละ ให้เจ้ามีเตชูอานุภาพ ผาบแพ้วข้าเล็กศรีตรูหายเคราะห์หายนามหายพยาธิโรคฯ ให้เจ้าได้เป็นท้าวเป็นพระยาปากเข็ดปากยา เงินค่าให้เจ้าได้มีหมื่นฮ้อย ช้อยข้าให้เจ้าได้มีหมื่นคน บัดนี้ช้อยจักเชิญดวงบน

ดวงขาวหัว ลงมาดวงฟ้าดวงขาวกลงมาให้หมัดชูหน้ากับทั้งเจ้ามาดฟ้ากาบกาแห่ง ลงมาตั้งหัวผีให้พ่ายลงบายหัวผีให้นองให้ผีตายกองจึงขอนให้ผีตายไขว่ดั่งขนอนตาล บัดนี้ช้อยจักเชิญพระกิตเจ้าฮือบยาวนาน บัดนี้ช้อยจักเชิญพระพานเจ้าเฮื้ออย่าเข้ามาฮอดแล้วช้อยช้อยคุณขวัญอย่างให้ค้อยให้เหียงทางใด...” (อนุรักษ์เอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558: 59)

2.2) เนื้อหาที่กล่าวถึงข้อความกล่าวห้าม คือ เนื้อหาที่พรรณนาถึงสิ่งที่ไม่ควรทำ สถานที่ที่ไม่ควรอาศัยอยู่ หรือสถานที่ต้องห้าม เพราะเป็นสถานที่น่าสะพรึงกลัว และมีสิ่งเร้นลับ เช่น ภูตผี ปีศาจ ผีสง นางไม้ สิ่งเร้นลับ หนองน้ำ ถือน้ำ

“...ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นหิมะวันป่าไม่ใหญ่ ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นไพรหนาพนามาสขวัญเจ้าไปเห็นปราสาทหมื่นห้องทองเหลืองสง่าศรีเห็นนารีแย้มแหม่นาเขาเกาะให้ตาว ขวัญเจ้าสาวเห็นบ่าวน้อยชายชูให้ตาวมา ว่ามาเยอขวัญเยอ ขวัญเจ้าไปเที่ยวค้าแดนไกลประเทศต่าง ขวัญเจ้าอย่างข้ามน้ำทะเลกว้างย่านไกล กะให้หมาสามมีวันนี้ว่ามาเยอขวัญเยอ ขวัญเจ้าไปทางท่าดอนเหนือหาเที่ยว ไปคนเดียวและเล่นฮอดแลให้ตาวมา...” (สวิง บุญเจิม, 2534: 322-323)

2.3) เนื้อหาที่กล่าวถึงการเรียกขวัญเป็นส่วนสำคัญหรือเป็นหัวใจของการสู่ขวัญที่บทสุภาษิตทุกบทจะต้องมีกลวิธีการเรียกขวัญมีอยู่หลายลักษณะ การเชิญขวัญ การอ้อนวอนหรือการขอร้องขวัญ ตลอดจนการข่มขวัญ เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับตนเอง เช่น

“...ขวัญ 32 ขวัญ ให้เข้ามาเข้า 32 ขวัญ ขวัญให้เข้ามาโฮม มาสู่สมในเนื้อ มาสืบเชื้อในคิง ผ้าผืนลายเผือเจ้าก็มี เสื้อหลายสีหลากหลายล้อมกิม ของกินดีคือไข่ต้มก็มี หมากส้มผลผลา

ก็มี เหล้ายาและกล้วยอ้อยก็มี สวรรค์สร้อยเครื่อง
ระรังกี่มี แหวนขำมะโฮงสุบสอดก้อยก็มี ขอดีๆ
มีหลายหลาก ทั้งเหมียงหมากเคี้ยวแดงๆ ทั้งมัน
แซงและมันอ่อน กล้วยอ้อยก้อนวางเป็นถัน น้ำมัน
จันทร์หอมลูปไล้ มีทั้งฮวดดอกไม้สุบเกล้าเกศา
มีทั้งดวงมาลาหอมห่วงเข้า มีทั้งดอกคัตเค้าบาน
จุมจี ตกแต่งดีจึงได้เชิญขวัญเจ้า หมอเฒ่าเฒ่าจ้อยๆ
ขวัญน้อยให้ตำมา ว่ามาเยอขวัญเอย...” (สวิง
บุญเจิม, 2534: 321)

2.4) เนื้อหาที่กล่าวถึงวัตถุเครื่องขวัญ
เครื่องขวัญเป็นวัสดุอุปกรณ์หรือสิ่งของที่ใช้
ในการประกอบพิธีการสู่ขวัญ ที่มีการจัดเตรียมไว้
อย่างพร้อมเพรียง ผู้สู่ขวัญจะพรรณนาถึงอุปกรณ์
ต่างๆ ที่ใช้ในการสู่ขวัญ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร
คาวหวาน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ข้าวตอกดอกไม้
เครื่องประดับตกแต่ง เช่น

“...ขวัญ ตุ๊กตางัดขันทายให้หา
ย่ามีทั้งหมากพริก แลขิงข่ามีทั้งเกลือ แลเทียมคั่ว
มีทั้งผักบัวและหัวสั้ใคร มีทั้งหมากไม้กล่า พลุใบ
แลกล้วยอ้อยมีทั้งเบี้ยฮ้อยแลแพรวา มีทั้งเหล้า
ไหคาแลน้ำยาขมเต็มกอง มีทั้งข่องแลหวีสมบัติมี
พอตือ ย่าจตั้งไปหาสมบัติรำบไล้ ย่าจได้เอามากัน
มีทั้งน้ำมันจันทร์แลสมป่อยมีทั้งน้ำข่ามีน้อยดา
ขวัญ...” (สุดขวัญหม่อหนึ่ง วัดป่าสักดาราณ อำเภอบึง
เสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด)

2.5) เนื้อหาที่กล่าวถึงลักษณะของ
ขวัญ คือ ขวัญที่ประจำอยู่ในส่วนต่างๆ ของคน สัตว์
สิ่งของ ผู้ประพันธ์มีกลวิธีในการพรรณนาลักษณะ
ของขวัญ 32 ขวัญ ให้กลับคืนเข้ามาประจำอยู่ใน
ส่วนต่างๆ ของร่างกายปกติ เช่น

“...ขวัญหัวให้มาอยู่หัวขมเกล้าจ่าย
ขวัญเกล้าให้มาเกล้าขมคิง ขวัญคิงให้มาอยู่คิงละมัย
ขวัญไหล่ให้มาอยู่ไหล่สะมังสัง ขวัญตั้งให้มาอยู่
ตั้งชะแย้ม ขวัญแก้มให้มาอยู่แก้มสะมอลอ ขวัญคอ
ให้มาอยู่คอพิพาก ขวัญปากให้มาอยู่ปากเจรจา

ขวัญตาให้มาอยู่ตาดูแจ่ม ขวัญผู้สาวไปเข็มฝ้าย
เดือนหงายก็ให้มา...” (จินดา ดวงใจ และบุญ
ประปณโณ, 2544: 15)

3) ส่วนลงท้าย หมายถึง ส่วนสุดท้าย
ของบทสู่ขวัญ หรือส่วนปิดท้ายของบทสู่ขวัญ
เป็นส่วนที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึงการอวยพรหรือ
ให้พรแก่เจ้าของขวัญให้ประสบแต่ความสุข
ตลอดถึงการขอพรให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมมีความสุข
ตามสิ่งที่ตนปรารถนา เช่น

“...ขอจงให้อุดมด้วยจตุรพิธพรชัยทั้งสี่
ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อะโรคยาอัน
ถ้วนห้า ปฏิภาณอันถ้วนหก อธิปไตยอันถ้วนเจ็ด
จงเสด็จลงมาภิเษกยังชั้นชั้นดานแห่งเจ้าอาวาส
และภิกษุสามเณรเจ้า トラบต่อเข้าสู่พระนිරพาน
ทุกตนทุกองค์ ก็ข้าเทอญ” (สวิง บุญเจิม, 2534:
344)

1.3 กลวิธีการใช้ภาษาด้านการใช้คำ
ประพันธ์

คำประพันธ์ คือ คำที่มีการใช้ศิลปะการใช้
ถ้อยคำของผู้ประพันธ์เพื่อให้เกิดความไพเราะกิน
ใจ จากการศึกษา พบว่า ผู้ประพันธ์มีกลวิธีการใช้
คำประพันธ์ในลักษณะต่างๆ ประกอบด้วย การใช้
คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้คำมีเสียงเสนาะ การ
ใช้คำหลากหลาย การใช้คำภาษาบาลีและภาษาถิ่น
ดังนี้

1) การซ้ำคำ จากการศึกษาพบว่า มีการ
ใช้คำซ้ำ 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1) การซ้ำคำ เป็นการซ้ำคำที่เป็น
คำติดต่อเนื่องกันหรือชิดกัน ซึ่งเป็นคำที่อยู่ในวรรค
เดียวกัน เช่น ศรีๆ ต่างๆ จี้จี้ๆ แจ้วๆ ต่างๆ นานา
ดูเตื่อดูเตื่อ ลีลาลีลา ลีลายลีลาย

1.2) การซ้ำคำกลุ่มคำเดียวกัน เป็น
การซ้ำคำที่มีคำอื่นหรือข้อความอื่นมาคั่น ซึ่งเป็น
การซ้ำคำที่อยู่ต่างวรรคกัน โดยการซ้ำคำในกลุ่มคำ

ที่มีความหมายเดียวกันสื่อสารในเรื่องเดียวกัน ผู้ประพันธ์ต้องการจะบรรยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นเนื้อหาเดียวกันด้วยการจำแนกรายละเอียดของเนื้อหาออกไป เช่น บางพ่องปรารถนาเฮียงฮัดตัดผัดสัพพัญญุตญาณการเป็นพระ บางพ่องนั้นปรารถนาเป็นถวยคำแลเศรษฐีสมบัติมีปองมากรัตตนหลายเนื่องนองเงินคำพองมากนับร้อยสิ่งอสงไข บางพ่องปรารถนาเป็นอินเป็นทิพรหมทิปัตติราช

2) การซ้อนคำ หมายถึง การนำเอาคำมูลที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน ทำให้เกิดเป็นคำใหม่ที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำเดิม จากการศึกษาพบว่า มีการคำซ้อน 3 ลักษณะ ได้แก่

2.1) การซ้อนคำภาษาถิ่นอีสานกับไทยมาตรฐาน เช่น มีอนันันนี้ ข้อยข้า พบพ้อ เสือสาด ตาลปัตรวีพัต ฌญาปัญญา

2.2) การซ้อนคำภาษาบาลีกับภาษาไทยมาตรฐาน เช่น อุทรทอ้ง หมูนกสกุณา แก้วมณีโชติ บิตามารดาพ้อมแม่ วัวอุสภ วินาสฉิบหาย ชื่นช้อยโสภา โศกเศรำโศกา

2.3) การซ้อนคำภาษาบาลีกับคำภาษาบาลี เช่น พยาริโรคา สักการะบูชา ทุกขเวทนา สุขสวัสติ มิตรสหาย

3) การใช้คำสัพพจน์ หมายถึง คำที่มีเสียงเสนาะ เป็นคำที่มีเสียงเกิดจากอารมณ์ หรือจากการเลียนเสียงธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้คล้อยตามและนึกเห็นภาพตาม ทั้งได้ความรู้สึกเสนาะในน้ำเสียงซึ่งเป็นความบันเทิงอย่างหนึ่ง ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น เล่นอักษร เล่นสัมผัส การซ้ำคำ และการเลียนเสียงธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า มีการใช้คำที่มีเสียงเสนาะอันสื่อให้เกิดความรู้คล้อยตามและนึกภาพ ซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลาย เช่น ฝนตกฮวย (ฝนตกโปรยปราย), ซีแซวแลซีซา (ลักษณะอาการที่หนาแน่น), เวียน

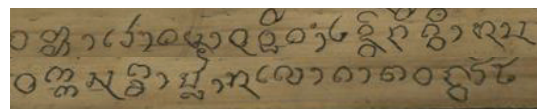
ซ้ายอยู่ลีลาๆ เวียนขวาอยู่ลีลาๆ (ลักษณะอาการวกไปวนมา), ตีเตาะและตีต้อยตีค่อยๆ และตีแฉง (ลักษณะการตีบางสิ่งบางอย่าง)

4) การใช้คำหลากคำ หมายถึง การใช้คำที่มีความหมายเดียวกัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปของคำบางคำให้เป็นคำอื่น หรือให้มีรูปศัพท์ต่างกันออกไป จากการศึกษาพบว่า มีการใช้คำหลากคำอยู่อย่างหลากหลาย มาสู่สมในเนื้อมาสืบเชื้อในคิง (เนื้อกับคิง มีความหมายเดียวกัน), มีทั้งฮวด ดอกไม้สุบเกล้าเกศา มีทั้งดวงมาลาหอมห้วงเฮ้า (ดอกไม้งับมาลา มีความหมายเดียวกัน), ตาออนซอนตอนพระห่ม บ่ได้จ่มเสียตายเอาถวยผู้ประเสริฐ (พระกับผู้ประเสริฐ มีความหมายเดียวกัน) เป็นจอมธรรมเทวราช อยู่ปราสาทนาอินทร์พรหม (จอมธรรมเทวราชกับอินทร์พรหม มีความหมายเดียวกัน)

5) การใช้คำภาษาบาลีและภาษาถิ่นสำนวนภาษาที่ใช้ในการประพันธ์คือภาษาทองถิ่นอีสานเป็นหลัก โดยผู้ประพันธ์มีกลวิธีในการสื่อสารด้วยภาษาทองถิ่นอีสานและและใช้ภาษาบาลีเข้ามาปะปนอยู่ในบางช่วงบางตอน เช่น

“ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรแวนวิเศษ อดิเรกเตโช ชะยะตุ ภาวัง ชะยะมังคะลัง ชะยะมหามงคลมือแม่วันดี วันดีเถอะมุตตะโชค” (สวิง บุญเจิม, 2534: 321)

เป็นที่น่าสังเกตว่า หากพิจารณาตามหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีมาตรฐานพบว่า การเขียนคำภาษาบาลีที่ปรากฏในบทสุภาษิตสำนวนอีสานจากเอกสารโบราณ มีการประกอบคำภาษาบาลีที่ผิดแผกแตกต่างไปหลักการของความถูกต้องในการประกอบคำภาษาบาลีมาตรฐาน เช่น

- จตุตถาโร ทมมาวุทธิ ทำ 4 ดวงนี้คือวา อายุ วรรณ สุขขา ผลา อโลคา พว ถวร 5 (คำปริวรรต)

- จตุตถาโร ฐมมาวุฒุนติ ธรรม 4 ดวงนี้คือว่า อายุ วรรณ สุขขิ พล อโรคา ภว ถวัน 5 (คำภาษาบาลีมาตรฐาน)

จะเห็นได้ว่าคำภาษาบาลีที่เขียนไว้ในเอกสารโบราณ จะเขียนไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีมาตรฐาน เช่น ฐมมาวุฒุนติ (ภาษาบาลีมาตรฐาน) ก็จะเขียนเป็น ทมมาวุทธิ หรือคำว่า ธรรม ก็เขียนเป็น ทำ เป็นต้น ซึ่งวิธีการเขียนเช่นนี้เป็นการเขียนตามเสียงของภาษาโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักการเขียนคำภาษาบาลี

1.4 กลวิธีการใช้ภาษาด้านสำนวนโวหาร

สำนวนโวหาร หมายถึง ศิลปะการใช้ภาษาอันเป็นปฏิภาณไหวพริบทางภาษาของผู้ประพันธ์อันเป็นความงามทางภาษาที่แสดงออกถึงสำนวนภาษาเพื่อให้เกิดความไพเราะ และมีเนื้อหาที่สมบูรณ์ ชัดเจน จากการศึกษา พบว่า ผู้ประพันธ์มีกลวิธีการใช้สำนวนโวหาร ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร

1) บรรยายโวหาร บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานมีการใช้โวหารแบบการบรรยายไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้ประพันธ์ได้อธิบายเรื่องราวโดยถ้ถวันด้วยภาษาอีสานแบบง่าย ๆ เช่น

“ศรีศรียามเมื่อเจ้ามาถือปฏิสนธิหน้าแม่มา
นี้ ถวันแก่ได้เก่าเดือน ขึ้นเมื่อเฮือนว่าปวดท้อง ผุง
พี่น้องขึ้นมาหา ผุงสูงตาขึ้นมากล้า เบิงแม่เจ้าซ้า
ปวดอยู่ออนซอน แม่เจ้านอนแล้วลุก แม่เจ้าเฮ็ด
ซี้ซูกสีเสียนเหมือนใจจักหลูด” (จินดา ดวงใจ และ
บุญ ปริบูรณ์, 2544: 14)

2) พรรณาโวหาร บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานมีการใช้โวหารแบบการพรรณนาไว้อย่างหลากหลาย โดยการใช้ภาษาอีสานที่สละสลวย

เห็นภาพจนพรรณนารำพันถึงสิ่ง ต่าง ๆ ตามประสบการณ์หรือตามจินตนาการของผู้ประพันธ์อันทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการคล้อยตามไปด้วย เช่น

“บัดนี้ข้าจักเขยเอาขวัญเจ้ากุมารกุมารี
อ่อนน้อย หน้าชื่นช้อยโสภา ขอัญเชิญเทพดาตน
องอาจ ตนรักษาเทวารราชราษฎรห่มนิกร ขอให้
มาช่วยวระเอาขวัญอ่อนน้อย ขวัญหลานไปตกหล่น
แลพงไพรก็ให้ไปนำเอามา ว่ามาเยอขวัญเยอขวัญ
เจ้าไปเล่นน้ำแมนที ก็ให้มาอย่าซ้า ขวัญเจ้าไป
เที่ยวค้าเมืองผีกี้ให้มาสามมื่อนี้วันนี้” (พระครูถาวร
ธรรมรัตน์, ม.ป.ป.: 31)

3) เทศนาโวหาร บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานนอกจากจะมีการใช้โวหารแบบบรรยายและการพรรณนาแล้ว ยังมีการใช้โวหารในเชิงสั่งสอนหรือเรียกว่า “เทศนาโวหาร” อันเป็นการให้ข้อคิดคติธรรมอันเป็นหลักการทางคุณธรรมจริยธรรม เช่น

“อันหนึ่ง เจ้าศรัทธาจักกระทำบุญเพื่อ
ให้เป็นคุณแก่พ่อแม่มารดาอันได้เลี้ยงแต่อุทรณ์
เผ็ดฮ้อนแม่คอยกระทำเพียร ฮอดเท่าอายุถึงถวัน
กำหนดพิสสามาส เจ้าจึงคอยคาดออกจากอุทรณ์
แม็กก็เคี้ยวข้าวบ้อนแลมี้อละ 3 เวลาแลวันละ 3
คาบ” (อนุรักษเอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะ
และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2558: 64)

4) สาธกโวหาร คือ การยกเอายกตัวอย่างมาเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจความได้ง่ายขึ้น เนื้อหาในบทสູ່ขวัญสำนวนอีสานมีการยกเอา เหตุการณ์ชื่อตัวละคร คน สัตว์ วัตถุสิ่งของ หรือสถานที่อันเป็นที่รู้จักกันของคนส่วนมากมาเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบกับการอธิบายหรือพรรณนาในเนื้อหาเพื่อให้เห็นภาพให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ชื่อบุคคลในวรรณกรรม ได้แก่ กัณหาชालี ท้าวศรีสุนทร นางเอกไค้ ท้าวสังคิบ นางสีดา มโนราห์ ชื่อสถานที่ ได้แก่ เมืองลังกา เมืองเชียงตุง พนมเปญเขมรต่ำ

นครทม ปราสาทนครวัด หลวงพระบาง หนอง
กระแสด เขาไกรราษ เขาพระสุเมรุ เมืองแมน
เมืองสวรรคตชั้นฟ้า

5) อุปมาโวหาร เป็นการเปรียบเทียบ
สิ่งสองสิ่งด้วยการยกเอาสิ่งที่จะกล่าวมาเป็นตัวตั้ง
แล้วนำเอาอีกสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบเพื่อให้ภาพ
ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานมีการใช้
โวหารแบบการอุปมาโว้ยอย่างหลากหลาย ในบท
สູ່ขวัญมีการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่ง ที่มีการเปรียบ
กับวัตถุสิ่งของที่มีความแข็งแรง หรือบุคคล หรือ
พระเทพเจ้ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ คำเปรียบเทียบ
ประกอบด้วยคำว่า ดัง กว่า ปาน เหมือน ยิ่งกว่า เช่น

“คำสวัสดิ์เจริญแม่ เจ้าขนนและสมเด็จ
มหาราชเจ้า และมหาวัศวรราชครูเจ้าให้มีอิทธิ
ฤทธิ์ ผญาปัญญาเจ้าตั้งเจ้ามโหสถ ให้ใจอดเพียร
ตั้งเจ้าเดมิย์ให้มีปัญญาตั้งพระยามลิษฐ์ให้เจ้าแก้ว
ได้ตั้งพระยานาคเสน ให้มีผู้นำอารานานามอบเวร
ตั้งพระยาเวสสันดร ให้เจ้ามีอัศจรรย์ตั้งสารีบุตร”
(จินดา ดวงใจ และบุญ ปรปุ่นโณ, 2544: 23)

2. การสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ ขวัญสำนวนท้องถิ่นอีสาน

บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานจัดเป็นวรรณกรรม
อย่างหนึ่งที่สามารถสื่อความหมายที่สะท้อนให้เห็น
ถึงวิถีคิดของผู้คนในสังคมผ่านการเล่าเรื่องในบทสູ່
ขวัญ จากการศึกษาพบว่า บทสູ່ขวัญสำนวนอีสาน
มีการสื่อความหมายทางสังคม 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การสื่อความหมายว่าด้วยแนวคิดด้าน คติความเชื่อ

การสื่อความในบทสູ່ขวัญสำนวนอีสาน
ปรากฏข้อความซ้ๆ ที่สะท้อนความเชื่อของคนใน
ท้องถิ่นอีสานที่มีลักษณะประสมประสานความเชื่อ
ทางพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งสามารถ
จำแนกการสื่อความหมายผ่านแนวคิดความเชื่อ
ทางศาสนา ได้ดังนี้

2.1.1 การสื่อความหมายว่าด้วยคติ ความเชื่อดั้งเดิม

ความเชื่อดั้งเดิม หมายถึง คติความเชื่อ
ของชาวบ้านที่เชื่อถือกันมาจากบรรพชนเป็น
เวลายาวนานก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่
เข้ามา จากการศึกษาพบการสื่อความหมายทาง
ความเชื่อดั้งเดิม สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) คติความเชื่อผ่านตัวละครแบบดั้งเดิม
ในบทสູ່ขวัญสำนวนอีสานได้ปรากฏชื่อตัวละคร
แบบดั้งเดิมอยู่อย่างหลากหลายที่ผู้ประพันธ์
ได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของการพรรณนาเรื่องราว
ทางวรรณกรรมในบทสູ່ขวัญสำนวนอีสาน ซึ่งชื่อ
ตัวละครดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดการสื่อ
ความหมายเกี่ยวกับคติความเชื่อดั้งเดิมผ่าน
ตัวละคร เช่น นาค แถน ขุนบรม ผีปู่ตา ผีตาแฮก
แม่โพสพ ผีสา เทวดาที่สถิตอยู่ตามสถานที่ต่างๆ
ซึ่งได้สะท้อนให้ภาพของการสื่อความหมายเกี่ยวกับ
ความเชื่อดั้งเดิมที่ผู้คนท้องถิ่นอีสานให้ความเคารพ
ยำเกรงผูกติดอยู่ในระบบความเชื่อ อันเป็นการ
สื่อความหมายทางสังคมที่ผู้คนท้องถิ่นอีสานได้
สื่อความหมายออกมาผ่านตัวละคร โดยเฉพาะ
ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ผีปู่ตา ในบริบทสังคม
อีสานมักจะมี ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค มีพิธีกรรม
บูชาพญานาค ในชนบทชุมชนมักจะมีเทศกาลปู่ตา
ประจำหมู่บ้าน ความเชื่อดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็น
ถึงระบบความเชื่อที่ถูกฝังตัวอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
อีสานมาช้านานก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่
เข้ามา ขณะเดียวกับบทสູ່ขวัญก็ยอมรับอิทธิพล
ทางความเชื่อดังกล่าว

2) คติความเชื่อผ่านสถานที่แบบดั้งเดิม
สถานที่แบบดั้งเดิมที่ปรากฏในบทสູ່ขวัญสำนวน
อีสาน เป็นสถานที่เร้นลับอันเป็นที่อยู่อาศัยของ
ภูตผีปีศาจหรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นสถานที่
อันน่าสะพรึงกลัวที่ขวัญควรจะต้องหลีกเลี่ยง สถานที่
ดังกล่าว เช่น ต้นไม้ ป่าดงพงไพร ป่ากว้าง

หนองน้ำ แม่น้ำ สระน้ำ วังน้ำ ป่าช้า ถ้า ภูเขา เมืองแมน เมืองฟ้า เมืองเหนือเมืองลุ่ม พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่มีอำนาจสิ่งลี้ลับอาศัยอยู่ อันสะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ผูกติดอยู่ในวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอีสานเช่นกัน พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นพื้นที่ที่มีผู้ปกครองรักษาคุ้มครองเอาไว้ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นหนองน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ ตลอดถึงที่ป่าที่มีต้นไม้ใหญ่ ภูเขา เฝิงผาหน้าถ้ำ ทำชุมชนไม่กล้าที่จะล่วงเกินได้ จึงเป็นพื้นที่อันน่าสะพรึงกลัว บทสวดวิญญูได้สื่อความเห็นถึงพื้นที่แบบดั้งเดิมดังกล่าว มีนัยทางความหมายเกี่ยวมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับบริบทชุมชนท้องถิ่นอีสานที่มีระบบความเชื่อผ่านพื้นที่แบบดั้งเดิมด้วยเช่นกัน

3) คติความเชื่อผ่านวัตถุสิ่งของแบบดั้งเดิม วัตถุสิ่งของแบบดั้งเดิมที่ปรากฏในบทสวดวิญญูเป็นวัตถุสำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรม จะมีทั้งสิ่งของสำหรับใช้สอย บริโภค ของผู้คนในท้องถิ่นอีสาน วัตถุสิ่งของเหล่านี้มีความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญอันสื่อความหมายให้เห็นถึงวิถีคิดของความเชื่อแบบดั้งเดิมของผู้คนในท้องถิ่นอีสาน วัตถุสิ่งของแบบดั้งเดิมในบทสวดวิญญูสำนวนอีสานมีอยู่อย่างหลากหลาย เช่น พาดิน พาทอง พาชวิญญู โดกไม้จันทร์ ชัน ไบยอ ไบคุณ แก้วแหวนเงินทอง ดอกไม้ กล้วย ข้าวต้ม เหล้า น้ำเต้าปุง วัตถุสิ่งของเหล่านี้มีความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมในการสู่ขวัญ ซึ่งเป็นวัตถุมงคลและวัตถุศักดิ์สิทธิ์แบบดั้งเดิม ที่มีความเกี่ยวพันวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอีสาน อันมีนัยความหมายทางสังคมเป็นรูปแบบวิถีปฏิบัติอย่างหนึ่งเพื่อทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลในการประกอบพิธีกรรมเป็นการสื่อความหมายเห็นถึง ชุมชนท้องถิ่นอีสานความเป็นมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างมีนัยสำคัญ

2.1.2 การสื่อความหมายว่าด้วยคติความเชื่อแบบพุทธศาสนา

ความเชื่อแบบพุทธศาสนานั้นรวมถึงความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูด้วย โดยผู้ประพันธ์มักจะพรรณนาให้เห็นถึงความเชื่อในพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูปะปนกันอยู่ จึงได้จัดอยู่ในความเชื่อประเภทเดียวกันเป็นความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน การสื่อความหมายผ่านคติความเชื่อแบบพุทธศาสนาสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) คติความเชื่อผ่านละครแบบพุทธศาสนา ตัวละครแบบพุทธศาสนา เป็นตัวละครฝ่ายพุทธศาสนาหรือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นคติความเชื่อที่เผยแพร่เข้ามาภายหลังความเชื่อแบบดั้งเดิมในบทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้สื่อความหมายให้เห็นวิถีคิดความเชื่อผ่านตัวละครฝ่ายพุทธศาสนาไว้อย่างหลากหลาย เช่น พระพุทธเจ้า พระอินทร์ ท้าวสักกะ เทวดา พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวร นาค ครุฑ คนธรรพ์ กุมภภัณฑ์ วิสุกรรม นางธรรณี ภาพของตัวละครฝ่ายพุทธศาสนา ได้การสื่อความหมายให้เห็นถึงสังคมอีสานมีการนับถือพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูปะปนอยู่ บทสวดวิญญูจึงมักจะยกเอาตัวละครฝ่ายพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาผีมาประสมประสานกันในระบบความเชื่อของท้องถิ่นชุมชนอีสาน

2) คติความเชื่อผ่านสถานที่แบบพุทธศาสนา สถานที่แบบพุทธศาสนา คือสถานที่อยู่ในการรับรู้แบบพุทธศาสนากระแสหลัก ซึ่งจะมีทั้งสถานที่ตามความเป็นจริงในพุทธประวัติที่เป็นเมืองและสถานที่ในจินตนาการ จากการศึกษาพบว่า บทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้สื่อความหมายให้เห็นวิถีคิดความเชื่อผ่านพื้นที่ทางพุทธศาสนาไว้อย่างหลากหลาย เช่น เมืองลังกา เมืองกบิล เมืองพาราณสี เมืองโกสัมพี เมืองราชคฤห์ พระธาตุเจดีย์ เขาไกรราช

เขาพระสุเมรุ เขาจักรวาล เมืองสวรรค์ ดาวดึง เมืองอินทร์ พระศรีมหาโพธิ์ สังสารวัฏ บทสູ່ขวัญ สำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นถึงสถานที่ทาง พุทธศาสนาไว้อย่างหลากหลาย เป็นสถานที่ ที่ยึดโยงกับสถานที่ทางพุทธศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นชื่อเมืองสำคัญๆ ทางพุทธศาสนา ชื่อเฉพาะที่เกี่ยวกับ ความเชื่อเกี่ยวกับโลก จักรวาล อันเป็นการสื่อ ความหมายการยึดโยงกับพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ถึงแม้บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานที่มีการใช้ภาษาถิ่น อีสานที่จะกล่าวถึงสถานที่เฉพาะของชุมชนอีสาน ก็ตาม แต่ก็ยังมีการกล่าวถึงชื่อสถานที่สำคัญๆ ใน ความรู้แบบพุทธศาสนาอยู่ ลักษณะเช่นสะท้อน ให้เห็นการสื่อความหมายถึงความไม่เป็นอื่น จากระบบความเชื่อแบบพุทธศาสนา อีกทั้งได้สื่อ ความหมายถึงสถานที่แบบพุทธศาสนาเป็นยืนยัน ความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจฝ่ายพุทธศาสนาในการ ประกอบพิธีกรรมสູ່ขวัญด้วย

3) คติความเชื่อผ่านแนวคิดด้านหลัก คำสอนทางศาสนา จากการศึกษาพบว่าหลัก คำสอนที่ปรากฏในบทสູ່ขวัญสำนวนอีสานเป็น หลักคำสอนทางพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่ มุ่งสอนทั้งทางด้านคุณธรรมหรือศีลธรรมอันเป็น หลักการปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนถึงหลักธรรมอันทำให้เข้าใจธรรมชาติหรือ อริยสัจธรรม ทั้งนี้สามารถจำแนกแนวคิดด้าน คำสอนทางศาสนา ได้ดังนี้

3.1) หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวทิตะ ความกตัญญูกตเวทิตะเป็นคุณธรรมที่ว่าด้วยเรื่องการ รู้จักคุณและการตอบแทนคุณต่อผู้มีพระคุณ สื่อให้ เห็นถึงความเป็นคนดี บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานได้ สะท้อนให้เห็นหลักคำสอนเกี่ยวกับความกตัญญู กตเวทิตะ ดังปรากฏในบทสູ່ขวัญภาค สູ່ขวัญเด็ก น้อย ที่ได้พรรณนาถึงความยากลำบากของผู้เป็น มารดาในการให้กำเนิดตลอดบุตร เพื่อสร้างความ สำนึกเรื่องความกตัญญูกตเวทิตะที่บุตรควรกระทำ ตอบแทนต่อมารดา

3.2) หลักคำสอนเรื่องการรักษาศีล ศีลคือการรักษากายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ อันหมายถึงความประพฤติกายและวาจาให้เรียบร้อย ดึงมาเพื่อรักษาสันติสุขต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม แนวคิดเรื่องศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติในการให้ความ เคารพ ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นที่ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกับบทสູ່ขวัญ สำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นหลักคำสอน เกี่ยวกับการรักษาศีล ดังปรากฏตัวอย่างในบท สູ່ขวัญภาค สູ່ขวัญพระสงฆ์ สູ່ขวัญสามเณร ที่ได้ พรรณนาถึงการปฏิบัติตามฮีตคองประเพณีของ พระสงฆ์มีการรักษาศีล ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เพื่อให้บรรลุผลนิพพาน

3.3) หลักคำสอนเรื่องการให้ทาน การให้ ทานในที่นี้ได้แก่ อามิสทาน คือ การให้ทานที่เป็น วัตถุสิ่งของ ธรรมทาน คือ การให้สติปัญญาหรือ วิทยาการความรู้ ตลอดจนถึงอภัยทาน คือ การให้ อภัยไม่พยายาทองแหว่งต่อกัน บทสູ່ขวัญสำนวน อีสานได้สะท้อนให้เห็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการ ให้ทานดังจะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมการ สູ່ขวัญ เจ้าภาพจะต้องเตรียมงานเลี้ยงแขกผู้มา ร่วมงานซึ่งก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของการเสียสละ ด้วยการให้ทานด้านวัตถุสิ่งของต่างๆ และในตัว บทสູ່ขวัญก็มักจะมีเนื้อหาที่พรรณนาถึงวัตถุสิ่งของ ในการประพิธีกรรมซึ่งสื่อความหมายด้านการ ให้ทาน นอกจากนั้นยังได้กล่าวสื่อความหมายทาง ด้านปรัชญาในการดำเนินชีวิตหรือธรรมทานให้ ดำรงอยู่ในฮีตคองประเพณีอันดีงาน ตลอดจนการ สื่อความหมายด้านการให้อภัยซึ่งกันและกันไม่ว่า จะเป็นสູ່ขวัญคน สัตว์ สิ่งของ ได้สะท้อนให้เห็นถึง การเคารพให้เกียรติการอภัยกันละกันระหว่างคน สัตว์ สิ่งของ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมี พื้นฐานความรู้ในเรื่องหลักคำสอนเรื่องการให้ทาน อย่างมีนัยสำคัญ

3.4) หลักคำสอนว่าด้วยการเคารพบูชา การเคารพบูชาเป็นหลักการทางคุณธรรมจริยธรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้คนมีจิตใจอ่อนโยน มีพฤติกรรมอ่อนน้อมถ่อมตน การเคารพบูชาเกิดจากความเคารพศรัทธาในสิ่งที่ตนเองนับถือ บทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้สื่อความหมายให้เห็นถึงการทำความเคารพบูชาผู้ที่ควรเคารพบูชาไว้อย่างหลากหลาย เช่น พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เทพยดา ดังปรากฏในบทสวดวิญญูภาค สวดวิญญูเด็กน้อย ที่ได้พรรณนาถึงพระคุณของบิดามารดา เพื่อสร้างปลุกจิตสำนึกให้เป็นผู้มีความกตัญญูตบเทวี เคารพต่อผู้มีพระคุณหรือบทสวดวิญญูบทอื่นๆ ก็ที่มักจะพรรณนาถึงการอัญเชิญสังคตศีลธิ์ อันสื่อให้เห็นถึงการเคารพบูชาต่ออำนาจสังคตศีลธิ์ทั้งหลาย เช่นนี้เป็นการสื่อความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นหล่อหลอมให้ผู้คนในสังคมอีสานเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติต่อผู้อื่น มีความกตัญญูตบเทวีต่อผู้มีพระคุณ เคารพเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ ตลอดถึงเป็นสังคมที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ให้ความสำคัญและปฏิบัติตามฮีตคองประเพณีอันเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนอีสาน

3.5) หลักคำสอนเรื่องกฎไตรลักษณ์ คำสอนเรื่องไตรลักษณ์เป็นคำสอนทางพุทธศาสนาที่ทำให้เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง 3 อย่าง คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต ทุกขัง ทุกชีวิตมีความทุกข์ และอนัตตา สภาพไม่มีตัวตน มีการเปลี่ยนแปลงไปไม่สามารถบังคับให้ยั่งยืนได้ตลอดไป บทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้สื่อความหมายเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องกฎไตรลักษณ์ ดังปรากฏในบทบทยศรีนาค ที่ได้พรรณนาหลักธรรมคำสอนเรื่องกฎไตรลักษณ์เป็นหลักคำสอนสำคัญของพุทธศาสนา ผู้ที่บวชเป็นพระสงฆ์จะต้องให้ความใส่ใจ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในชีวิตที่แท้จริง

อันสะท้อนให้เห็นการสื่อความหมายในการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา

3.6) หลักคำสอนเรื่องการหลุดพ้น หลักคำสอนว่าด้วยการหลุดพ้นตามหลักการทางพุทธศาสนาคือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดหรือนิพพาน บทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้พรรณนาถึงการเข้าถึงนิพพานไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้ประพันธ์มักจะกล่าวอวยพรให้ผู้เอาได้รับพร 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุข พล และให้บรรลุถึงนิพพาน อันสะท้อนให้เห็นวิถีคิดเพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องความหลุดพ้นตามหลักการทางพุทธศาสนา

2.2 การสื่อความหมายว่าด้วยแนวคิดด้านจิตสำนึกเชิงนิเวศ

จิตสำนึกเชิงนิเวศเป็นการสร้างจิตสำนึกหรือวิถีปฏิบัติให้เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมผ่านการสื่อความหมายทางวรรณกรรม ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556: 91) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับจิตสำนึกเชิงนิเวศไว้ว่า มนุษย์มีกระบวนการคิดหรือระบบความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่แสดงถึงความสำนึกและตระหนักรู้ในความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การเคารพและเกื้อกูลต่อชีวิตอื่น บทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้สื่อความหมายให้เห็นถึงวิถีคิดเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถแบ่งประเด็นการศึกษาได้ ดังนี้

2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ คือ สิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจอยู่นอกเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ มีอำนาจให้ผลและให้โทษได้ ในบทสวดวิญญูสำนวนอีสานได้พรรณนาถึงสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการสื่อความหมายว่าด้วยการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือ

ธรรมชาติแบบดั้งเดิม และความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติแบบพุทธศาสนา

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่ง
เหนือธรรมชาติแบบดั้งเดิม คือความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติแบบดั้งเดิม ในบทสູ່
ขวัญล้านวนอีสาน ได้สื่อความหมายความสัมพันธ์
ที่มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
อันเป็นความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นได้ปฏิบัติกับ
สิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อสื่อความหมายความสัมพันธ์
ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมนุษย์ให้
ความเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การประกอบ
พิธีกรรมสູ່ขวัญข้าวที่ได้พรรณาคณของข้าว
หรือพระแม่โพสพ การเสี่ยงทายผ่านระบบความ
เชื่อแบบดั้งเดิม การบูชาผีตาแฉง การบูชาผีปู่ตา
การเคารพผีแถน ได้สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อ
ความหมายการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้เกิดความ
อุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศวัฒนธรรมตามกระบวนทัศน์
แบบความเชื่อดั้งเดิม ดังปรากฏตัวอย่างบทสູ່ขวัญ
ข้าว ความในตอนหนึ่งว่า

“...คนบ่ตายเพราะมีข้าว จึงได้เป็น
พระพุทธรเจ้ากุกๆ เพราะบุญชูถวายเป็นบาท จึงฉลาด
คนเขาว่ามาเยอขวัญเอย ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว
เจ้าอย่าเหลียวไปทางอื่น เจ้าอย่าตื่นไปไส อย่า
ไปไกลจกตำ เจ้าอย่าว่าคนมาयी เจ้าอย่าตีคนมา
เหยียบ เจ้าอย่าเปรียบเป็นดินดอน คนออนซอน
บ่อดอยาก คนเหลือหลากในโลกา เขิญเจ้ามา
อยู่ในเล่า คนกินข้าวโพดนา แม่มีผลลากะบ่แล้ว
แม่มีแก้วกะบ่เอา คนมาเขาช่องสอง ออนซอน
หน่อโภชนัง กินอีหยังบ่ท้อเจ้า...” (สวิง บุญเจิม,
2534: 355)

ข้อความข้างต้นนั้นสื่อความหมายถึง
ข้าวมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมนุษย์ ชุมชนท้องถิ่น
อีสานให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้าวมาก ถ้ามีข้าวกิน
ชีวิตก็จะไม่อดตาย จึงมีพิธีกรรมสູ່ขวัญข้าว ถือว่า

ข้าวเป็นสิ่งที่มีความชีวิตจิตใจ และเทพเจ้าตนหนึ่งหรือ
พระแม่โพสพผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่ชุมชน
ท้องถิ่นอีสานให้ความเคารพยำเกรง ไม่สามารถ
ล่วงเกินได้ ตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ
แบบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่ง
เหนือธรรมชาติแบบพุทธศาสนา วิถีคิดแบบชาวบ้าน
ให้ความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์มีความ
สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ พระพุทธรเจ้าหรือเทพเจ้า
ผู้มีอำนาจบรรดาลทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์
ทางธรรมชาติได้ การเคารพบูชาเทพเจ้าหรือ
มีความเชื่อถือในพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธรเจ้า
พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์จะทำให้เกิด
ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ขณะเดียวกัน
การไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา
หรือการไม่เชื่อเคารพยำเกรงในพระรัตนตรัยก็จะ
ทำให้สังคมขาดความสมดุลทางธรรมชาติ มนุษย์
จึงมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยการ
เคารพยำเกรงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธร บพสູ່ขวัญ
ล้านวนอีสานได้พรรณาถึงคณของพระรัตนตรัย
หรือเทพเจ้า การอ้อนวอนร้องขอในอำนาจ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าให้เข้ามาร่วมเป็น
สักขีพยานในพิธีกรรมสູ່ขวัญแต่ละครั้ง เพื่อให้เกิด
ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ อันเป็นการ
สื่อความหมายให้เห็นถึงมนุษย์มีความสัมพันธ์
กับสิ่งเหนือธรรมชาติแบบพุทธศาสนาอย่างมี
นัยสำคัญ ดังปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“...ฝูงข้าทั้งหลาย จึงพร้อมกันมา
ขาวไหว้บูชาจึงเอากันมาพัดอาบสีลูบไล้ เพื่อว่ายัง
อยากได้ยั้งคำปรารถนา มีทั้งจวงจันทราห่อฮิ้นรส
เคี้ยวคั้นหอมดี มีทั้งจำปีจำปาทาถูบไล้ ฝูงทั้งหลาย
นพบาทไท้แทบบาทา ฝูงข้าไหว้พระแก้วเจ้าตน
ลือชาของอาจ ขอให้ได้ดั่งคำปรารถนา...” (อนุรักษ์
เอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม
อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558: 99)

ข้อความข้างต้นสื่อความหมายถึง ความสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่นอีสานให้ความสำคัญกับอำนาจเหนือธรรมชาติทางพุทธศาสนาควบคู่ไปกับอำนาจเหนือธรรมชาติแบบดั้งเดิม ในตัวบทสวดมนต์สำนวนอีสานมักจะพรรณนาถึงอำนาจเหนือธรรมชาติฝ่ายพุทธศาสนา พราหมณ์-ฮินดู และอำนาจดั้งเดิมควบคู่กันไป อันมีนัยของการสื่อความหมายที่แสดงให้ว่าชุมชนอีสานมีการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่มีการประสมประสานคติความเชื่อระหว่างพุทธ พราหมณ์ ผี เข้าด้วยกัน

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สืบเนื่องจากอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากธรรมชาติได้ มนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติถูกทำลายย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ การเคารพให้เกียรติต่อระบบนิเวศจึงมีความสำคัญต่อการดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ วิธีคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเชิงพุทธจึงมองทุกสรรพสิ่งล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เชิงนิเวศ บทสวดมนต์สำนวนอีสานได้สื่อความหมายให้เห็นถึงการอยู่รวมกันกับธรรมชาติอย่างประสมกลมกลืน โดยการเคารพให้เกียรติสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ สิ่งของ มีความเสมอภาพกันในระบบนิเวศ การอยู่รวมกันกับธรรมชาติจะมีลักษณะของการอนุรักษ์ ใช้อยู่ และการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ดังนี้

1) มนุษย์กับการอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างสำนึกรักษ์ธรรมชาติ ถึงแม้มนุษย์จะมีสิทธิ์ใช้สอยธรรมชาติได้ตามอำเภอใจของตน เมื่อมนุษย์ไม่มีจิตที่จะอนุรักษ์ ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือธรรมชาติจะกลับมาทำลายมนุษย์ได้ เช่นเดียวกับ บทสวดมนต์สำนวนอีสานได้สื่อความหมาย

ให้เห็นถึงการสร้างสำนึกเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังปรากฏให้เห็นในบทสวดมนต์ เช่น สวดมนต์ข้าว สวดมนต์ลาน สวดมนต์เล่า สวดมนต์ข้าว สวดมนต์ม่อน สวดมนต์ข้าวได้พรรณนาถึงการให้ความสำคัญของข้าว การบูชาข้าวหรือพระแม่โพสพ การปลูกข้าว ซึ่งมีพันธุ์ข้าวชนิดต่าง ๆ การไม่เคารพหรือการทำลายข้าวทำให้มนุษย์อดยาก ขณะที่สวดมนต์ม่อนก็ได้พรรณนาถึงคุณค่าของการเลี้ยงไหม การขยายสายพันธุ์ของตัวม่อน ซึ่งเป็นการสื่อความหมายให้เห็นถึงการสร้างการจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังปรากฏข้อความตัวอย่างในบทสวดมนต์ข้าวที่พรรณนาถึงพันธุ์ข้าวชนิดต่าง ๆ ความในตอนที่หนึ่งว่า

“...สัตสาฝุงข้าวกล้าดำเหล่านนั้นแม่นข้าววัน ฮวงขันนั้นแม่นข้าวหมากกอก ดำขอกนั้นแม่นข้าวหมากเขือ เม็ดเจียนั้นแม่นข้าวบ้องแฉ้ว ฮวงแฉ้วนั้นแม่นข้าวแขวงเม็ด ปูนนั้นแม่นข้าวปลาหลด เม็ดอาจนั้นแม่นข้าวหมากโพธิ์ เม็ดปอนั้นแม่นข้าวซี่ข้าง ข้าวช่วงและกาแสน เม็ดแงนนั้นแนข้าวจ้าว แก่ฟ้าวนั้นแม่นข้าวหอมดอก สุกพอนั้นแม่นข้าวแม่ฮ้าง หอมอ้อยห้อยนั้นแม่นข้าวจอมนางดำกลางนั้นแม่นข้าวกำ เม็ดอำทำนั้นแม่นข้าวจอมนาง...” (จินดา ดวงใจ และบุญ ปริบุญโณ, 2544: 4)

2) มนุษย์กับการใช้สอยธรรมชาติ บทสวดมนต์สำนวนอีสานนอกจากจะสื่อความหมายให้เห็นถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติแล้ว การใช้สอยธรรมชาติก็เป็นส่วนหนึ่งที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากบทสวดมนต์เขียนสวดมนต์ขึ้นบ้านใหม่ สวดมนต์ข้าวได้สื่อความหมายให้เห็นถึงมนุษย์นำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ในการดำรงชีวิตของตน บทสวดมนต์เขียนได้พรรณนาการถึงเลือกหาต้นไม้ที่เหมาะสมในการสร้างบ้าน ขณะเดียวกันสวดมนต์ข้าวก็เป็นการพรรณนาถึงข้าวมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์เช่นกัน ดังนั้น ทั้งต้นไม้อะไรและข้าวจึงมีคุณค่าต่อมนุษย์ ความ

สัมพันธ์ด้านการใช้สอยธรรมชาติของมนุษย์กับ
ธรรมชาติเป็นสัมพันธ์แบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ไม่
ทำลายธรรมชาติ หากแต่เป็นการเคารพให้เกียรติ
ธรรมชาติโดยการสร้างสำนึกว่าธรรมชาติก็มีชีวิต
จิตใจหรือมีขวัญเช่นเดียวกับมนุษย์จึงมีการทำพิธี
สູ່ขวัญให้กับธรรมชาติเฉกเช่นเดียวกับมนุษย์
ดังปรากฏข้อความตัวอย่างในบทสູ່ขวัญขึ้นบ้าน
ใหม่ความในตอนหนึ่งว่า

“...จักพรรณนาแต่เดิมตาเค้า จักแจ้ง
เข้าหาไม้ปลูกเฮือน มีใจเพียรทั้งเยื่อนยาก แต่ง
ถมหากทั้งน้ำบึงทั้ง ความเคียวหวานคมแลมีดพริ้ว
แล้วจึงแบกเข้าป่าดงดอน เดินดงดอนมือแรง
มือเข้า วันค้ำเข้าสุริย์จึงมา บางผ่องกินสุราแกมเข้า
ตื่นมือเข้างายแล้วจึงไป จงใจเข้าดงเลาหาชอกไปพบ
พอสลาคั่วปอดดี ไม่มีศรีเอาเป็นเสาแฮก แล้วจึง
แบกหวานใส่พื้นลง ตัดปลายปงลาคีสะอาดนี้
แม่ธรรมชาติไม้ค้ำไม้คุณ พันลาลุนเป็นเสาชขวัญ
เป็นคู่...” (พระครูถาวรธรรมรัตน์, ม.ป.ป.: 38)

3) มนุษย์กับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
จากการอธิบายความสัมพันธ์เชิงอนุรักษ์และ
การใช้สอยธรรมชาติข้างต้นนั้น เป็นการสื่อ
ความหมายให้เห็นถึงมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของ
ธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติถูกทำลายก็เป็นการ
ทำลายมนุษย์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นมนุษย์จึงอยู่
ร่วมกับธรรมชาติอย่างผสมกลมกลืน ซึ่งสอดคล้อง
กับมุมมองทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับโลกหรือ
จักรวาล โลกทั้ง 3 คือ สวรรค์ มนุษย์ นรก มีความ
เชื่อมโยงเกี่ยวกับข้องกัน เมื่อธรรมชาติถูกทำลาย
ก็ย่อมมีผลกระทบต่อโลกทั้ง 3 ด้วยเช่นกัน หลัก
การทางพุทธศาสนาจึงเน้นการไม่เบียดเบียน
การไม่ทำร้าย การไม่ทำลาย และการไม่สร้างความ
เสียหายต่อสรรพสิ่ง บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานได้
สื่อความหมายให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
ดังจะเห็นได้จากการสູ່ขวัญคน การสູ່ขวัญสัตว์
และการสູ່ขวัญวัตถุสิ่งของ ต่างก็สื่อความหมาย

ให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างประสม
กลมกลืน โดยการเคารพเกียรติสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่
ชีวิตอย่างเท่าเทียมกันซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความ
สัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างมี
นัยสำคัญ ดังปรากฏข้อความตัวอย่างในบทสູ່ขวัญ
ควาย-วัวความในตอนหนึ่งว่า

“ข้าขอเชิญเทพยดาเจ้าจงมาช่วย
อวยพร ให้มหิงสากาสตนาอาจให้เป็นตัวสามารถ
เทียมพอรพี มีกำลังตั้งพญาราชสีห์ตัวองอาจ
เทียมตั้งกฤษราชราชตัวชื่อเอราวัณ อันมีในเมือง
สวรรค์ เทวโลก เชิญขวัญเจ้ามากินน้ำในโตกโตคำ
ให้เจ้ามีกำลังตั้งหนุมานสิทธิเดช ตั้งมาท้าวกระเกษ
ชีเลวมาร ตั้งสังครีพตัวหาญหักฉัตรแก้ว ตั้งองค์
ตัวเลิศแลถวายสาส์น ให้เจ้ามีบิรวารนับด้วย
ร้อย ทั้งควายน้อยถึงกว่าขามคะนอง ให้เข้าสู้อัก
บุญคุณแก่เจ้าของผู้เลี้ยงถึงยามเที่ยงให้เจ้าเข้ามา
เอือน...” (อนุรักษ์นอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะ
และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2558: 77)

จากข้อความข้างต้นสื่อให้เห็นถึงการ
เกียรติสรรพสัตว์ทั้งคน สัตว์ สิ่งของ ที่อยู่ภายใต้
ระบบธรรมชาติเดียวกันซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่ง
กันและกัน เป็นการสื่อความหมายถึงสังคมท้อง
ถิ่นอีสานมีระบบการจัดการธรรมชาติแบบถ้อย
ที่ถ้อยอาศัยกัน ถึงแม้มนุษย์จะมีสิทธิ์ในการ
ใช้สอยธรรมชาติอย่างเต็มที่ก็ตาม แต่มนุษย์จะ
ต้องมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ การอยู่ร่วมกัน
ธรรมชาติ บทสູ່ขวัญสำนวนอีสานได้สะท้อนให้
วิถีคิดอันสื่อความหมายถึงการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ
แบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย โดยมีรากฐานวิถีคิดที่มนุษย์
ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้นการสູ່ขวัญ
จึงไม่ใช่เป็นการสູ່ขวัญที่มุ่งเฉพาะมนุษย์เพียง
อย่างเดียว หากแต่เป็นการสร้างนึกเกี่ยวกับการ
เคารพให้เกียรติธรรมชาติ ทั้งมนุษย์ สัตว์ วัตถุ
สิ่งของที่มีความเกี่ยวข้องกันกับการดำรงชีวิต

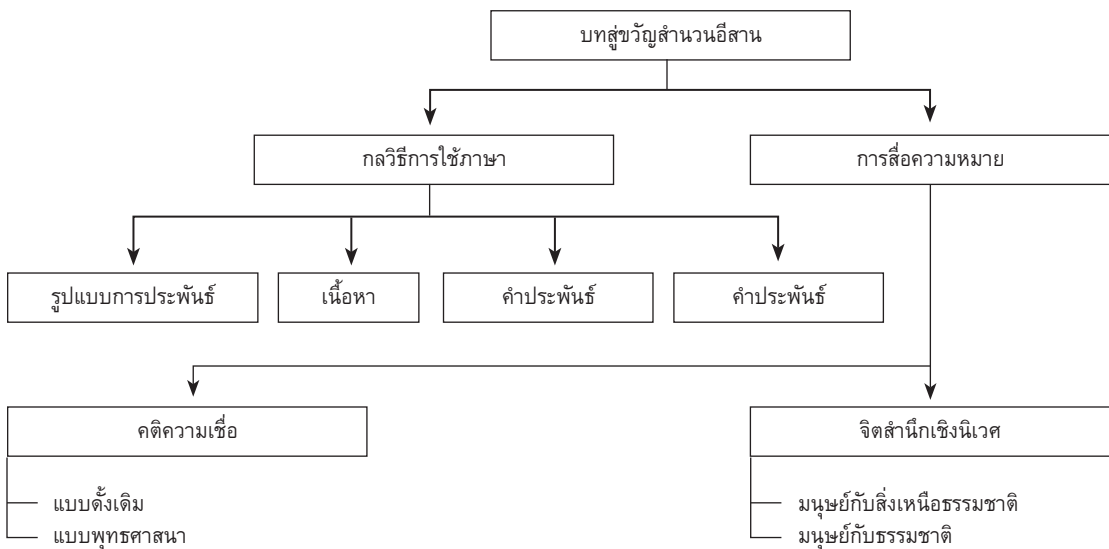
มนุษย์ด้วยกัน บทสູ່ขัวัญสำนวนอีสานจึงได้มีการสื่อความหมายทางสังคมผ่านเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศให้กับชุมชนท้องถิ่นอีสานได้อย่างมีนัยสำคัญ

สรุปอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า กลวิธีการใช้ภาษาในบทสູ່ขัวัญสำนวนอีสาน ได้แก่ กลวิธีการใช้ภาษาตามรูปแบบคำประพันธ์ กลวิธีการใช้ภาษา

ด้านการนำเสนอเนื้อหา กลวิธีการใช้ภาษาตามการใช้คำประพันธ์ และกลวิธีการใช้ภาษาตามสำนวนโวหาร ส่วนการสื่อความหมายทางสังคม ได้แก่ การสื่อความหมายว่าด้วยแนวคิดด้านคติความเชื่อ และการสื่อความหมายว่าด้วยแนวคิดด้านจิตสำนึกเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถสรุปกลวิธีการทางภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขัวัญสำนวนอีสาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายในบทสູ່ขัวัญสำนวนอีสาน

1. กลวิธีการใช้ภาษาในบทสູ່ขัวัญสำนวนอีสาน เป็นการศึกษากลวิธีทางภาษาตามรูปแบบการประพันธ์แบบร้อยยาว กลวิธีด้านการใช้คำประพันธ์ และกลวิธีด้านสำนวนโวหาร ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะการใช้ภาษา ดังที่ ชัยวัฒน์ไชยสุข และสมเกียรติ รัชชเมธี (2559: 112) กล่าวถึงศิลปะการใช้ถ้อยคำในภาษาไทย ประกอบด้วย การใช้คำซ้ำ การใช้คำแสดงภาพ การใช้คำหลากคำ การใช้คำมีรส การใช้คำมีเสียงเสนาะขวัญใจ บุญคุ้ม (2559: 19-20) ได้กล่าวถึงสำนวน

โวหาร ประกอบด้วย บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และ อุปมาโวหาร

อย่างไรก็ตามการศึกษาว่าด้วยการใช้ภาษาในบทสູ່ขัวัญนั้น มีการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย บุญธรรม ทองเรือง (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมคำสູ່ขัวัญอีสาน” ได้ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะการใช้คำได้แก่ คำซ้ำ คำซ้อน การหลากคำ และการแทรกโวหาร ขณะที่ ประภาส ทิปยมาศ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณศิลป์ในบทสູ່ขัวัญของหมอลำสุตจำเเนียร พันธุ์” ได้ชี้ให้เห็นว่า บทสູ່ขัวัญ

ของหมอสູ່ขຽວจำเนียร พันธวี มีโครงสร้าง 3 ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนดำเนินเรื่อง และส่วนสรุป ประเภทรูปแบบบทสູ່ขຽວเป็นประเภทร่ายยาว สำหรับศิลปะการใช้ภาษา ประกอบด้วย ศิลปะการใช้เสียง การใช้คำ ไว้อย่างน่าสนใจ เช่นเดียวกับ สายหยุด บั้วทุม (2559: 29-45) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบบทสູ່ขຽວลาวกับบทสູ່ขຽວอีสาน: โครงสร้างทางวรรณกรรมและบทบาทหน้าที่” ได้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างของบทสູ່ขຽວ ประกอบด้วย บทชุมนุมเทวดา บทประณามหรือบทไหว้ บทเกริ่นหรืออารัมภบท บทเชิญขวัญ บทปลอบขวัญ บทปิดเคราะห์ และบทให้พร การศึกษาวิจัยดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงศิลปะการใช้ภาษาในบทสູ່ขຽວสำนวนอีสาน ซึ่งการศึกษาศิลปะการใช้ภาษาเป็นการศึกษาในรูปแบบเดียวกับกลวิธีการของการใช้ภาษา ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการใช้คำ การใช้สำนวนโวหาร เป็นสำคัญ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงการใชภาษาในอีกมิติหนึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมจากตัวบทที่เป็นสำนวน เอกสารโบราณและเอกสารสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย อันเป็นการตอกย้ำความสำคัญของการใช้ภาษาในบทสູ່ขຽວสำนวนอีสานในลักษณะเดียวกัน

2. การสื่อความหมายทางสังคมในบทสູ່ขຽວสำนวนอีสาน เป็นการศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏในบทสູ່ขຽວสำนวนอีสาน ซึ่งประกอบไปด้วย การสื่อความหมายเกี่ยวกับคติความเชื่อ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นคติความเชื่อแบบดั้งเดิม คติความเชื่อแบบพุทธศาสนา และการสื่อความหมายเกี่ยวกับจิตสำนึกเชิงนิเวศที่มนุษย์มีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติมาช้านานแล้ว ดังที่ ธัญญา สังขพันธ์ (2556: 91-92) ได้กล่าวว่า สังคมชุมชนบุพกาลและยุคแรกเริ่มก่อตั้งรัฐเป็นสังคมมนุษย์อาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เพราะวิถีการผลิตและปัจจัยในการผลิตยังอาศัยปัจจัย

ธรรมชาติตามวิถีคิดและภูมิปัญญาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็น “จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวตั้งเดิม” ความคิดที่ว่ามนุษย์มาจากธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นกระบวนการคิดจิตสำนึกเชิงนิเวศแนวตั้งเดิมที่น่าสนใจ และมีร่องรอยหลักฐานปรากฏในตำนานพื้นเมืองและวรรณกรรมคติทางศาสนาบางเรื่อง เช่นเดียวกับบทสູ່ขຽວสำนวนอีสานได้ทิ้งร่องรอยการสื่อความหมายเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ สืบเนื่องจากความเชื่อแบบท้องถิ่นได้มีการประสานความเชื่อระหว่างพุทธ พราหมณ์ ผี เข้าด้วยกัน อันสะท้อนให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนทางความเชื่อที่มีนัยของการสื่อความหมายทางสังคมอย่างน่าสนใจ ดังที่ สมชาย ลำดวน และคณะ (2554: 9-13) ได้อธิบายถึงลักษณะของศาสนาและความเชื่อในสังคมไทยไว้ว่า ลักษณะของความเชื่อที่แพร่หลายในสังคมไทยและมีอิทธิพลต่อศิลปวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตคือรูปแบบของศาสนา ความเชื่อที่มีทั้งผี พราหมณ์ และพุทธปะปนอยู่ กล่าวคือผีและอำนาจลึกลับในธรรมชาติหรือที่เราใช้คำว่าไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทยที่มีมาก่อนศาสนา พราหมณ์และก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามา สอดคล้องกับ สุรางค์ จันทวานิช และสุวรรณา สถาอานันท์ (2539: 153) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาไว้ว่า ความเชื่อที่คนในสังคมไทยยึดถือกันอยู่ก่อนหน้าที่จะได้รับอิทธิพลทางความคิดจากวัฒนธรรมอินเดียโดยเฉพาะศาสนาฮินดูและพระพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมที่สำคัญที่สุดคือความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาก่อนพุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามา ขณะที่ วีระพงษ์ มิไธสง (2560: 3-6) ได้อธิบายว่า ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาตินั้นหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่โดยทั่วไปในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำลำธาร มนุษย์ในยุคบรรพกาลต่างมีชีวิตที่กลมกลืนกับ

ธรรมชาติเหล่านั้น จนเกิดเป็นโลกทัศน์ทางความเชื่อต่อสิ่งเหล่านี้ในมิติต่างๆ กล่าวคือ ต้นไม้โดยทั่วไปมีลักษณะใหญ่โตกว่าปกติเป็นพิเศษ เช่น ต้นตะเคียน ต้นไทร ต้นสัก ต้นไม้เหล่านี้สามารถสร้างจินตนาการให้มนุษย์รู้สึกว่าเป็นใหญ่โตกว่าปกติ น่าจะมีบางสิ่งบางอย่างที่ซ่อนอยู่ เช่น รุกขเทวดา หรือนางไม้ ที่เชื่อว่าเป็นวิญญาณที่อยู่ตามต้นไม้ใหญ่ อันเป็นการสื่อความหมายอย่างหนึ่งของการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมบทสູ່ขั้ววัญสำนวนอีสานที่เป็นฉบับเอกสารโบราณที่บันทึกหรือจารด้วยอักษรถิ่นอีสานและอักษรภาษาไทยปัจจุบันเพื่อให้เห็นผลวัดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทยและภาษาถิ่นอีสาน

2. ควรศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมจากวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่องอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานอนุรักษ์เอกสารโบราณ. (2558). *สູ່ขั้ววัญ: คน สัตว์ พืช และสรรพสิ่ง ในเอกสารโบราณอีสาน*. เอกสารวิชาการลำดับที่ 25. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: อภิชาตการพิมพ์.
- กิ่งแก้ว อัดถาวร. (2514). *วรรณกรรมจากบ้านใน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ขวัญใจ บุญคุ้ม. (2559). *วจินลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- จินดา ดวงใจ และบุญ ปรีปุ่นโณ. (2495). *ประชุมสุนทรขั้ววัญโบราณ*. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติสังฆภัณฑ์.
- ชัยวัฒน์ ไชยสุข และสมเกียรติ รัชมณี. (2559). "กลวิธีการใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมบันเทิงคดีของมกุฏ อรฤดี". *รมยสารภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 10(1), 55-64.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). *วรรณคดีสี่เขี้ยว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: นาค.
- ธีระพงษ์ มีไธสง. (2560). *ฝักบัวพุทธการผสมผสานทางความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- บุญธรรม ทองเรือง. (2536). *วรรณกรรมคำสູ່ขั้ววัญอีสาน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจพร เรื่องเลิศบุญ. (2530). *สินไชฉบับจังหวัดปราจีนบุรี: การศึกษาเชิงวิจารณ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประคอง นิมมานเหมินทร. (2521). *"ขั้ววัญและคำเรียกขั้ววัญ", ลานนาไทยคดี*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ประภาส ทิพยมาศ. (2551). *วรรณศิลป์ในบทสູ່ขั้ววัญของหมอสູ່ขั้ววัญจำเนียร พันทวี*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระครูถาวรธรรมรัตน์. (ม.ป.ป.). *หนังสือสวดมนต์ สູ່ขั้ววัญ*. ม.ป.ท.

- สมชาย ลำดวน และคณะ. (2554). *สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัฒนธรรมทางจิตใจในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สวิง บุญเจิม. (2534). *ตำรามรดกอีสาน*. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- สายหยุด บัวท่อม. (2559). *เปรียบเทียบบทพิสูจน์ลาวกับบทพิสูจน์อีสาน: โครงสร้างทางวรรณกรรมและ
บทบาทหน้าที่*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุภาวค์ จันทวานิช และสุวรรณ สถาอานันท์. (2539). *พื้นฐานความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมไทย*.
เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย หน่วยที่ 1-7. หน้า 141-192.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้บริโภคต่อการยอมรับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง*

Factors Influencing Consumers' Acceptance of Novel Food in the Category of Cultured Meat

ณัฐชยา ดาวภคนันท์¹, ธนภณ วิมูลอาจ²

Natchaya Daophakhanan¹, Thanapon Wimonard²

Received: 9 June 2024

Revised: 06 August 2024

Accepted: 15 August 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้บริโภค ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อการยอมรับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen เป็นกรอบในการทำวิจัย กลุ่มตัวอย่างของการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในงานวิจัยโดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ สถิติเชิงอนุมานโดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภคมีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X}=4.23$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม ($\bar{X}=4.09$) และด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ($\bar{X}=3.81$) ในส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการสื่อสารมีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X}=4.39$) รองลงมาได้แก่ ด้านความต้องการของผู้บริโภค ($\bar{X}=4.36$) ด้านความสะดวกในการซื้อ ($\bar{X}=4.27$) และด้านต้นทุนของผู้บริโภค ($\bar{X}=4.24$) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า 1) พฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านความต้องการของผู้บริโภค และด้านต้นทุนของผู้บริโภคมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: อาหารใหม่, เนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง, พฤติกรรมตามแผน, ส่วนประสมทางการตลาด

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอิสระเรื่อง "การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้บริโภคต่อการยอมรับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง" ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษารจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Email: Natchaya.dao@kku.ac.th, โทร 083-6755515

² อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษารจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Email: Thanwim@kku.ac.th, โทร 095-3965653

¹ Master Student, Master of Business Administration, College of Graduate Study in Management, Khonkaen University
Email: Natchaya.dao@kku.ac.th, Tel. 083-6755515

² Independent Study Advisor College of Graduate Study in Management, Khonkaen University
Email: Thanwim@kku.ac.th, Tel. 095-3965653

Abstract

This research aims to study factors influencing consumers' marketing mix factors affecting the acceptance of novel food in the category of cultured meat. Ajzen's theory of planned behavior is used as a framework for research. The research sample group is consumers aged 18 years and over who live at Khon kaen University, Khon kaen. Province, totaling 400 people. Questionnaires were used as a research tool. The statistics used to analyze the data included descriptive statistics, such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics using multiple regression analysis. The results of the analysis found that planned behavior factors in the aspect of attitude towards consumption had the highest level of opinion ($\bar{X}=4.23$), followed by the aspect of perceived behavioral control ($\bar{X}=4.09$) and the aspect of subjective norms ($\bar{X}=3.81$) in the marketing mix factors section The communication aspect had the highest level of opinion ($\bar{X}=4.39$), followed by the consumer wants and needs ($\bar{X}=4.36$), the convenience to buy ($\bar{X}=4.27$), and the consumer's cost to satisfy ($\bar{X}=4.24$). The results of the hypothesis testing found that 1) planned behavior factors, including attitudes towards consumption, conformity to the reference group, and the perceived behavioral control, positively influenced the intention to consume novel food in the category of cultured meat. 2) marketing mix factors, including consumer needs and the cost aspect of consumers, positively influenced the intention to novel food in the category of cultured meat with a statistical significance of 0.05.

Keywords: Novel food, Cultured meat, Theory of planned behavior, Marketing mix factors (4C's)

บทนำ

ประชากรโลกมีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีประชากรโลกจำนวน 8,100 ล้านคน จากการคาดการณ์ขององค์การสหประชาชาติ (UN) ในปี 2050 จะมีประชากรโลกจำนวน 9,700 ล้านคน (UN World Population Prospects, 2024) และอาศัยในเขตเมืองมากขึ้นถึงร้อยละ 66 ของประชากรโลกทั้งหมด (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2558) แนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่องนี้ส่งผลให้พื้นที่เขตเมืองเข้าไปแทนที่พื้นที่เกษตรกรรมส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และยิ่งส่งผลต่อปริมาณผลผลิตของพืช ผัก และเนื้อสัตว์ที่ลดลง นอกจากนี้ผลกระทบจากอุตสาหกรรมปศุสัตว์

เป็นปัจจัยที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งคิดเป็นสัดส่วนของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั่วโลกอยู่ที่ 51% (Goodland & Anhang, 2009) อีกทั้งการผลิตยังใช้พื้นที่ในปริมาณมากคิดเป็น 75% ทั่วโลก (Seehafer & Bartels, 2019) ทั้งนี้แนวโน้มทำให้เกิดความไม่ยั่งยืนและความไม่มั่นคงทางอาหาร (Food Security) ที่รุนแรงในประเทศที่กำลังพัฒนาจะได้รับผลกระทบมากที่สุดซึ่งรวมถึงภาวะทุพโภชนาการ (Malnutrition) และความยากจนที่เพิ่มขึ้นสิ่งนี้จะเพิ่มช่องว่างด้านความมั่นคงทางอาหาร

จากข้อมูลองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) จำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องเพิ่มการผลิตอาหารเต็ม

กำลังผลิตและส่งผลให้ความต้องการในการบริโภคเนื้อสัตว์กลุ่มโปรตีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 ภายใน 15 ปีข้างหน้า (ณัฐชา ดวงจรัส, 2567, น. 34) ในขณะเดียวกันพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปให้ความสำคัญกับหลักสวัสดิภาพสัตว์ (Animal welfare) ซึ่งเป็นความกังวลด้านจริยธรรม และให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น ต้องการอาหารที่ดีต่อสุขภาพ,

อาหารที่มีโภชนาการสูงส่งผลให้เกิดนวัตกรรมอาหารซึ่งจะช่วยเพิ่มปริมาณอาหารลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้านจึงมีแนวคิดในการพัฒนาอาหารที่เรียกว่า อาหารแห่งอนาคต (Future food) เป็นผลิตภัณฑ์อาหารรูปแบบใหม่ที่รับประทานได้สะดวก มีโภชนาการสูง สร้างความยั่งยืนให้แก่โลกและสิ่งแวดล้อม (วรัญญา, 2566) นวัตกรรมอาหารจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการผลิตอาหารก่อให้เกิดอาหารใหม่ (Novel food) ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของอาหารแห่งอนาคต โดยอาหารใหม่หลายชนิดเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและสมเหตุสมผลตามหลักจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตเนื้อสัตว์ที่เพาะเลี้ยงนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความสนใจในขณะนี้ช่วยลดความกังวลด้านจริยธรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดจากโรคที่มาจากสัตว์และการใช้ยาปฏิชีวนะปริมาณมาก ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในห้องปฏิบัติการโดยการเติบโตจากสเต็มเซลล์ของสัตว์ที่นำมาเพาะเลี้ยงในถังปฏิกรณ์ชีวภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีการควบคุมอุณหภูมิและให้สารอาหารครบถ้วนในการเติบโตจนเซลล์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นซึ่งช่วยในการรักษาสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดศักยภาพและความยั่งยืน

การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคจึงมีความสำคัญต่อแนวโน้มการบริโภคในอนาคต

ทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงรวมถึงการรับรู้ความสามารถในการซื้อผลิตภัณฑ์โดยจากการศึกษาทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ของ Ajzen เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมความตั้งใจบริโภคของบุคคลหรือเรียกว่าความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (Behavior Intention) ซึ่งในปัจจุบันความตั้งใจจะถูกนำมาใช้ในความหมายเดียวกันกับความเต็มใจ ที่แสดงถึงการยอมรับ (Dupont *et al.*, 2022) โดยเกิดจากปัจจัยสามประการ คือ ทัศนคติต่อพฤติกรรม, การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม นอกจากนี้การศึกษาความต้องการของผู้บริโภค โดยใช้ส่วนประสมทางการตลาด 4C's ทำให้เห็นถึงมุมมองของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญจึงสนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้บริโภคต่อการยอมรับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง” โดยมุ่งเน้นศึกษาความตั้งใจที่จะบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เพื่อคาดการณ์ความตั้งใจที่จะบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงโดยละเอียดมากขึ้นการศึกษานี้ยังศึกษาส่วนประสมทางการตลาด 4C's เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นถึงความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้เพื่อเป็นแนวทางหรือข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ประกอบการที่กำลังมองหาแนวโน้มทางธุรกิจใหม่ๆ ที่เป็นโอกาสในการเติบโตและการแข่งขันในตลาดอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านความต้องการของผู้บริโภค ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสารที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ทบทวนวรรณกรรม

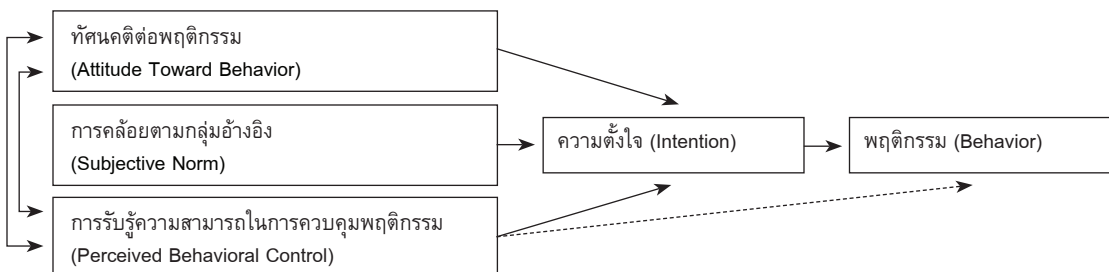
แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planned Behavior) เป็นการศึกษาด้านพฤติกรรมศาสตร์และจิตวิทยาสังคมของแต่ละบุคคลซึ่งต่อยอดจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of reasoned Action) ของ Ajzen และ Fishbein ในปี 1980 ต่อมาในปี 1991 Ajzen ได้เพิ่มการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเพื่อทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมของบุคคล ทฤษฎีนี้ระบุว่าพฤติกรรม (behavior) ของบุคคลเกิดจากความตั้งใจ (intention) ยิ่งมีความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในพฤติกรรมมากเท่าไรก็ยิ่งมีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Ajzen, 1991) โครงสร้างพื้นฐานของทฤษฎี ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1) ทศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude Toward the Behavior) เป็นทศนคติส่วนบุคคลที่มีความเฉพาะเป็นการประเมินของบุคคลที่มีต่อภาพรวมของพฤติกรรมโดยมีความเชื่อว่าหากกระทำพฤติกรรมใดแล้วได้รับผลด้านบวกก็จะทำให้เกิดทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมและมีความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา

2) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) แรงกดดันทางสังคมที่ส่งผลต่อการกระทำเกิดจากความเชื่อของบุคคลในเชิงบรรทัดฐานทางสังคม (Normative Beliefs) มีผลต่อแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติตามโดยประเมินถึงความน่าเชื่อถือของบุคคลจากกลุ่มอ้างอิง หากบุคคลใดก็ตามที่มีอิทธิพลต่อเขาทั้งที่เป็นบุคคลที่มีความเคารพนับถือหรือให้ความเชื่อมั่นไว้วางใจ ได้กระทำพฤติกรรมใดแล้วจะมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามและกระทำพฤติกรรมนั้น (Lesser and Pope, 2011: 5-6)

3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) การรับรู้ถึงความง่ายหรือยากในการแสดงพฤติกรรมเกิดจากความเชื่อของบุคคลที่มีต่อปัจจัยที่อาจจะส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการเกิดพฤติกรรมนั้น (Control Beliefs) รวมไปถึงสามารถควบคุมพฤติกรรมนั้นให้เป็นไปอย่างที่ตั้งใจ โดยเชื่อว่าสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้ในทิศทางที่เหมาะสมโดยการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมของตนเองและความตั้งใจในการกระทำสามารถใช้ในการทำนายความสำเร็จของพฤติกรรมได้

ความตั้งใจแสดงพฤติกรรม (Behavioral Intention) เป็นตัวบ่งชี้ถึงความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมที่ตั้งใจโดยความตั้งใจนี้จะขึ้นอยู่กับทศนคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน
ที่มา: ดัดแปลงจาก Ajzen (1991)

ดังนั้น ทักษะที่ที่มีผลต่อพฤติกรรมการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ส่งผลต่อความตั้งใจหรือเจตนาที่มีผลต่อพฤติกรรม ซึ่งหากบุคคลมีทัศนคติที่สอดคล้องกับพฤติกรรมได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มอ้างอิงและเชื่อว่าบุคคลนั้นสามารถควบคุมพฤติกรรมได้ ความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมของตนจะมากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix) Jarad (2020) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดปรากฏขึ้นครั้งแรก และนำมาใช้โดย Jerome McCarthy ในปี 1960 และแพร่หลายโดย Kotler ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อ 4P's ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ การส่งเสริมการขาย Kotler (1997) อธิบายว่าส่วนประสมทางการตลาดเป็นตัวแปรทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้เพื่อค้นหาวิธีการขายในตลาดเป้าหมายและทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ เมื่อมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นต้องพัฒนาปรับปรุงเนื่องจากผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น ช่องทางการซื้อมากขึ้น มีสถานที่ในการซื้อเพิ่มขึ้น และวิธีการสื่อสารมากขึ้น Lauterborn (1990) ได้เสนอแนวคิด 4C's ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนการตลาดที่ให้ความสำคัญกับมุมมองของผู้บริโภคมากกว่ามุมมองขององค์กร ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1) ความต้องการของผู้บริโภค (Consumer Wants and Needs) พิจารณาว่าผู้บริโภคต้องการอะไร และหาสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้มากที่สุด

2) ต้นทุนของผู้บริโภค (Consumer's Cost to Satisfy) พิจารณาต้นทุนจากมุมมองของผู้ซื้อ และต้องคำนึงถึงต้นทุนเพิ่มเติมของผู้บริโภค ราคาของผลิตภัณฑ์ไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่ผู้บริโภคพิจารณา แต่รวมถึงเรื่องของเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทำให้ผู้บริโภคมีต้นทุนที่ต่างกัน

3) ความสะดวกในการซื้อ (Convenience to buy) มุ่งเน้นการซื้อง่ายโดยผลิตภัณฑ์จะต้องมีจำหน่ายผ่านช่องทางที่ผู้บริโภคใช้ในเวลาที่ต้องการ

4) การสื่อสาร (Communication) ใช้สื่อสารข้อมูลที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีความน่าสนใจ สร้างความมั่นใจ แรงดึงดูดให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้บริโภคต้องการซื้อผลิตภัณฑ์นั้น

ดังนั้นส่วนประสมการตลาด 4C's ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยรวมเอาความต้องการของผู้บริโภค ต้นทุนสินค้าและบริการ ความสะดวก และการสื่อสาร ทำให้ความต้องการของผู้บริโภค เป็นจุดศูนย์กลางในการวางแผนการตลาด

อาหารใหม่ (Novel food) เป็นกลุ่มหนึ่งของอาหารแห่งอนาคต เป็นอาหารที่ผลิตขึ้นมาใหม่ทางนวัตกรรม ที่ได้จากพืชหรือสัตว์ โดยไม่ใช่เทคนิคทั่วไปในการผลิตมีการคิดค้นรูปแบบกระบวนการผลิตใหม่ ๆ โดยวัตถุดิบที่ใช้เป็นอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารต้องมีหลักฐานทางวิชาการปรากฏว่ามีประวัติการบริโภคเป็นอาหารน้อยกว่า 15 ปี ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 376) พ.ศ. 2559 เรื่อง อาหารใหม่ (Novel food) นอกจากนี้จากรายงานของ PwC's Research (2022) จำแนกประเภทของอาหารใหม่ ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ อาหารจากพืช (Plant-based Food), เนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง (cultured meat), อาหารหมัก (Fermentation-based Food), อาหารจากแมลง (Insect-based Food) และไฮบริดโปรตีน (Hybrid) ซึ่งส่วนใหญ่นั้นอยู่ในช่วงการพัฒนาทั้งด้านระดับการพัฒนาของเทคโนโลยี และการรับรู้ของผู้บริโภค

เนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง (Cultured Meat) ปี 2013 เป็นปีแรกที่โลกได้รู้จักกับเบอร์เกอร์เนื้อบดเทียมที่ถูกผลิตโดย "Mark Post" ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยมาสทริชต์และทีมนักวิทยาศาสตร์ในประเทศเนเธอร์แลนด์ซึ่งได้นำสเต็มเซลล์ของวัว

มาเพาะเลี้ยง และแปรรูปกลายเป็นเนื้อบดสำหรับทำแฮมเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยงชิ้นแรกของโลก โดยเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเป็นการผสมผสานการใช้เทคนิควิศวกรรมเนื้อเยื่อ, เทคโนโลยีชีวภาพ, ชีวโมเลกุล และวิศวกรรมเคมีและกระบวนการชีวภาพ (Ben-Arye *et al.*, 2020) ซึ่งไม่ใช่การตัดแปลงพันธุกรรม การเพาะเลี้ยงเซลล์จะอยู่ภายใต้สภาวะควบคุมในห้องปฏิบัติการอาศัยหลักการผลิตเดียวกันกับปฏิบัติการในหลอดทดลอง (in-vitro) โดยปกติเนื้อสัตว์ประกอบด้วยเส้นใยกล้ามเนื้อ 90% ไขมันและเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน 10% ส่วนน้อยกว่า 1% เป็นส่วนของเลือด (Reiss *et al.*, 2021) แต่อาจแตกต่างกันไปขึ้นกับตำแหน่งและชนิดกล้ามเนื้อ กระบวนการผลิตจะเริ่มต้นด้วยการสกัดเซลล์สัตว์ผ่านการตัดชิ้นเนื้อจากสัตว์มีชีวิต จากนั้นสเต็มเซลล์ที่ต้องการจะถูกแยกออกเพื่อสร้างสายเซลล์ซึ่งจะเติบโตขึ้นในถังปฏิกรณ์ชีวภาพ (bioreactor) เป็นเครื่องเพาะเลี้ยงที่มีสารอาหารเลี้ยงเซลล์ที่ประกอบไปด้วยออกซิเจน โปรตีน วิตามิน น้ำตาล และปัจจัยการเจริญเติบโตอื่นๆ มีการควบคุมอุณหภูมิ ความดัน และการหมุนเวียนของสารอาหารให้ทั่วถึงต่อเซลล์ทั้งหมดเมื่อเซลล์ที่เพาะเลี้ยงมีการเจริญเติบโตออกมาได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะ กลิ่น รสชาติ และเนื้อสัมผัสไม่แตกต่างไปจากเนื้อสัตว์ปกติ ในส่วนของการเพาะเลี้ยงเนื้อสัตว์นั้นใช้เวลาประมาณ 5-7 สัปดาห์ ขึ้นกับชนิดของเนื้อสัตว์ การผลิตเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเป็นวิธีที่สะดวกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเนื้อสัตว์บด เช่น ไส้กรอก เบอร์เกอร์ นักเก็ต ฯลฯ (Datar & Betti, 2010; Hocquette, 2016)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐณภัทร์ อภิมาศยานนท์ (2565) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมตามแผนที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเนื้อสัตว์โปรตีนของ

ผู้บริโภคในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน พบว่า ปัจจัยพฤติกรรมตามแผนที่มีผลมากที่สุดคือ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม รองลงมาคือ ทัศนคติต่อพฤติกรรม ในขณะที่การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่ผลต่อการตัดสินใจซื้อเนื้อสัตว์โปรตีนของผู้บริโภคสำหรับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ในขณะที่ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย ไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเนื้อสัตว์โปรตีนของผู้บริโภคในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

Dupont, Harms and Fiebelkorn (2022) ศึกษาการยอมรับเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงในประเทศเยอรมนีโดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ประเมินทัศนคติ การรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงผ่านแบบสอบถามออนไลน์ ผู้ตอบแบบสอบถาม 497 คน และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ทัศนคติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ทัศนคติทั่วไปต่อเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง และทัศนคติเฉพาะต่อเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยง งานวิจัยยังขยายไปถึงตัวแปรทางโภชนาการและจิตวิทยา คือ โรคกลัวเทคโนโลยีอาหาร ความหวาดกลัวอาหารแปลกใหม่ ความรังเกียจอาหาร การแสวงหาการสัมผัสและคุณค่าของการบริโภคสีเขียว พบว่า ทัศนคติเฉพาะต่อเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลต่อความเต็มใจที่จะบริโภคเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยงทัศนคติทั่วไปต่อเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเป็นอิทธิพลทางอ้อมต่อความเต็มใจที่จะบริโภคเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยงโดยมีทัศนคติเฉพาะเป็นสื่อกลางในงานวิจัยนี้ ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดคือการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมด้านโภชนาการและจิตวิทยาทั้งหมดมีอิทธิพลต่อทัศนคติทั่วไป โดยโรคกลัวเทคโนโลยีอาหาร

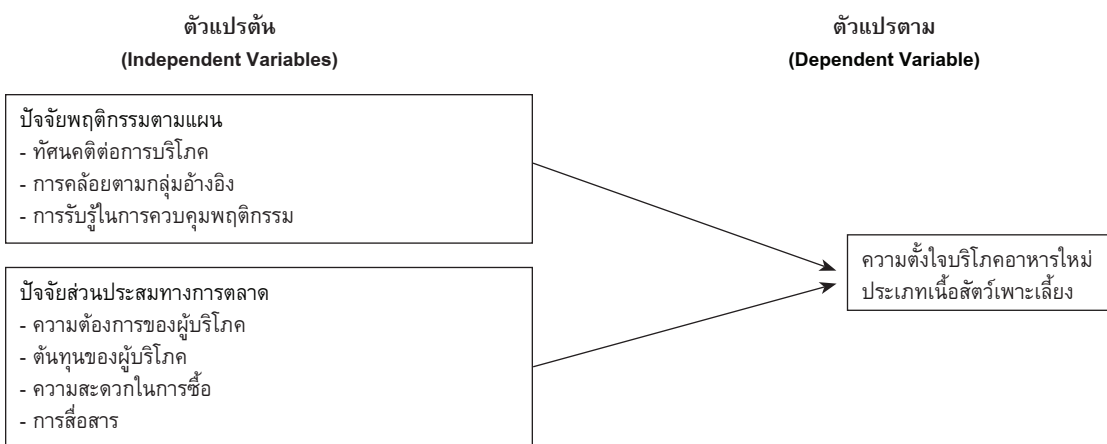
มีอิทธิพลเชิงลบที่สุด และคุณค่าของการบริโภคสีเขียวมีอิทธิพลเชิงบวกที่สุด

Chai Li Xin (2023) ศึกษาความตั้งใจบริโภคลูกชิ้นเพาะเลี้ยงของกลุ่มเยาวชนในประเทศมาเลเซียจากการศึกษาพฤติกรรมโดยแสดงให้เห็นว่าตัวแปรทางพฤติกรรม คือ การรับรู้ถึงผลิตภัณฑ์ทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีบทบาทสำคัญและเป็นแนวทางการศึกษาในปัจจุบัน เพื่อปรับเปลี่ยนแบบจำลองทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) โดยรวมตัวแปรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับรู้ผลิตภัณฑ์เป็นอีกตัวพยากรณ์ กลุ่มตัวอย่าง 384 คน อายุระหว่าง 15 ถึง 30 ปี ที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย พบว่าทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05

Farid *et al.*, (2023) ศึกษาการประเมินส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นมของผู้บริโภคในบังกลาเทศโดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 310 คน พบว่า ส่วนของส่วนประสมทางการ

ตลาด คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ราคาเหมาะสม มีพร้อมให้เลือกซื้อ โฆษณาดึงดูดมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นม โดยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการซื้อของผู้บริโภค ในทางกลับกันในปัจจุบันผู้ซื้อจำนวนมากคำนึงถึงคุณค่า อาจซื้อผลิตภัณฑ์นมโดยพิจารณาจากราคามากกว่าการพิจารณาอื่นๆ ราคาที่เหมาะสม เป็นตัวบ่งชี้หลักต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นมของผู้บริโภค การส่งเสริมการขายเป็นเทคนิคในการนำผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้มีโอกาสเป็นลูกค้า นอกจากนี้โฆษณาที่ดึงดูดเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคในการซื้อผลิตภัณฑ์ อีกทั้งส่วนประสมทางการตลาดยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติของผู้บริโภค การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุม และพฤติกรรมตามแผนในส่วยทัศนคติมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงนำมาซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้การสำรวจ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยเป็นกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ซึ่งมีความสามารถในการตัดสินใจ มีความรู้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งช่วยให้ปรับตัวได้ง่าย ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นประชากรไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงเลือกตัวอย่างแบบสะดวก ขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงมีการคำนวณจากสูตรของ W.G. Cochran (1997) โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คนโดยทางผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลจำนวน 400 คนเพื่อให้เกิดความครบถ้วนและสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่สร้างจากแพลตฟอร์มออนไลน์ (google form) ก่อนให้ตอบคำถามมีการนำเสนอคำอธิบายสั้นๆ เกี่ยวกับความหมายของเนื้อสัตว์ที่เพาะเลี้ยง และมีคำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถามก่อนทำในส่วนถัดไป คือ ท่านรับรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงหรือไม่ ผู้ที่ตอบทราบจะสามารถตอบแบบสอบถามในส่วนที่ 1 ต่อได้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และพฤติกรรมกรบริโภคเนื้อสัตว์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ใช้การวัดข้อมูลประเภท มาตรฐานบัญญัติ (nominal) และ มาตรฐานเรียงลำดับ (ordinal)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนประสมทางการตลาด ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยในส่วนที่ 2, 3 และ 4 ใช้มาตรประมาณค่า (rating scales) 5 ระดับตามแนวของ Likert scale แบ่งระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการบริโภคดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย ระดับความคิดเห็น

4.21-5.00 เห็นด้วยมากที่สุด

3.41-4.20 เห็นด้วยมาก

2.51-3.40 เห็นด้วยปานกลาง

1.81-2.60 เห็นด้วยน้อย

1.00-1.80 เห็นด้วยน้อยที่สุด

แบบสอบถามทั้งหมดผ่านการทดสอบความเที่ยง (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.957

การเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 400 ชุด ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างในสถานที่ต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามสแกนแบบสอบถามผ่านคิวอาร์โค้ดเพื่อทำแบบสอบถามใน google form เพื่อความสะดวกต่อการตอบแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ด้วยวิธีรูปแบบถดถอยปกติ (enter) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงโดยปัจจัยแรก คือ ปัจจัยจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ที่ประกอบด้วย 3 ด้าน พบว่าด้านทัศนคติต่อการบริโภคมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 โดยมีประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามคิดเห็นว่าการบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเป็นความคิดที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 อยู่ในระดับสูงสุด ด้านการคล้อยตามกลุ่ม

อ้างอิงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.81 ประเด็นผู้ตอบแบบสอบถามจะรู้สึกดีหากมีคนจำนวนมากบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 อยู่ในระดับสูงสุด ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 4.09 โดยประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามตัดสินใจได้เองว่าจะเลือกบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 อยู่ในระดับสูงสุด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยพฤติกรรมตามแผน

ปัจจัยพฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planned Behavior)	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ด้านทัศนคติต่อการบริโภค (Attitude Toward the Behavior)			
ท่านคิดว่าการบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเป็นความคิดที่ดี	4.40	0.609	มากที่สุด
ท่านคิดว่าการบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงน่าสนใจ	4.25	0.693	มากที่สุด
ท่านคิดว่าการบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงช่วยให้ไม่เบียดเบียนสัตว์	4.36	0.729	มากที่สุด
ท่านคิดว่าเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงปลอดภัยสำหรับการบริโภค	3.90	0.869	มาก
ภาพรวม	4.23	0.509	มากที่สุด
ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm)			
ท่านจะเลือกบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงตามคำแนะนำของครอบครัว	3.75	1.018	มาก
ท่านจะเลือกบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงตามการชักจูงของเพื่อนๆ	3.61	1.089	มาก
ท่านรู้สึกดีหากมีคนจำนวนมากบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง	4.06	0.979	มาก
ภาพรวม	3.81	0.893	มาก
ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control)			
ท่านเชื่อมั่นในประเด็นความปลอดภัยต่อสุขภาพ และ สุขอนามัยเมื่อบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง	4.03	0.807	มาก
ท่านยินดีจ่ายเพิ่มขึ้นในการบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม	4.00	0.854	มาก
ท่านตัดสินใจได้เองว่าจะเลือกบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง	4.25	0.720	มากที่สุด
ภาพรวม	4.09	0.582	มาก

ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่ประกอบด้วย 4 ด้าน พบว่า ด้านความต้องการของผู้บริโภคมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 โดยประเด็นมีรสชาติเนื้อสัมผัสไม่แตกต่างจากเนื้อสัตว์ทั่วไป และ ความปลอดภัยและมาตรฐานรองรับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 อยู่ในระดับสูงสุด ด้านต้นทุนของผู้บริโภคมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 โดยประเด็นราคาเหมาะสมกับคุณภาพ และ ประโยชน์ที่ได้รับ และราคาอยู่ในงบประมาณที่ท่าน

คาดหวัง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28อยู่ในระดับสูงสุด ด้านความสะดวกในการซื้อความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 โดยประเด็นสถานที่จำหน่ายอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเดินทางสะดวก และดึงดูดความสนใจค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 อยู่ในระดับสูงสุด ด้านการสื่อสารมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 โดยประเด็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงข้อควรระวัง และแหล่งผลิตเพื่อประกอบการตัดสินใจค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 อยู่ในระดับสูงสุด ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix)	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ด้านความต้องการของผู้บริโภค (Consumer Wants and Need)			
รสชาติ เนื้อสัมผัส ไม่แตกต่างจากเนื้อสัตว์ทั่วไป	4.38	0.792	มากที่สุด
มีความปลอดภัยและมาตรฐานรองรับ	4.38	0.687	มากที่สุด
ความน่าเชื่อถือของแบรนด์	4.32	0.765	มากที่สุด
ภาพรวม	4.36	0.583	มากที่สุด
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (Consumer's Cost satisfy)			
ราคาเหมาะสมกับคุณภาพและประโยชน์ที่ได้รับ	4.28	0.708	มากที่สุด
ราคาเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงใกล้เคียงเนื้อสัตว์ทั่วไป	4.16	0.777	มาก
ราคาอยู่ในงบประมาณที่ท่านคาดหวัง	4.28	0.719	มากที่สุด
ภาพรวม	4.24	0.608	มาก
ด้านความสะดวกในการซื้อ (Convenience to buy)			
สามารถหาซื้อได้ที่ร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-eleven, Top Daily	4.27	0.708	มากที่สุด
ช่องทางการติดต่อในการซื้อผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น สื่อออนไลน์	4.25	0.737	มากที่สุด
สถานที่จำหน่ายอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเดินทางสะดวกและดึงดูดความสนใจ	4.28	0.731	มากที่สุด
ภาพรวม	4.27	0.571	มากที่สุด
ด้านการสื่อสาร (Communication)			
การใช้สื่อโฆษณาที่ให้ข้อมูลชัดเจนเกี่ยวกับประโยชน์ของเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง	4.42	0.659	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (ต่อ)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix)	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
รูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์สามารถสร้างการรับรู้ และกระตุ้นให้เกิดความสนใจ	4.35	0.741	มากที่สุด
ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ข้อควรระวัง และแหล่งผลิตเพื่อประกอบการตัดสินใจ	4.38	0.713	มากที่สุด
ภาพรวม	4.39	0.595	มากที่สุด

ในส่วนของตัวแปรตาม ความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงพบว่า ภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 โดยประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถาม

เห็นด้วยมากที่สุด คือ ตั้งใจที่จะบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงหากมีวางจำหน่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ท่านตั้งใจที่จะบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงหากมีวางจำหน่าย	4.22	0.733	มากที่สุด
ท่านตั้งใจที่จะบริโภคเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงแทนการบริโภคเนื้อสัตว์ทั่วไป	3.75	0.837	มาก
ท่านจะแนะนำให้บุคคลอื่นบริโภคเนื้อสัตว์ที่เพาะเลี้ยงในอนาคต	4.14	0.787	มาก
ภาพรวม	4.04	0.647	มาก

จากการศึกษานี้ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถดถอยพหุคูณ โดยก่อนที่จะประมวลผลต้องตรวจสอบข้อสมมติฐานเบื้องต้นในการวิเคราะห์โดยพิจารณาที่ตัวแปรอิสระต้องเป็นอิสระกัน ไม่มีความสัมพันธ์กันโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้ 1. ค่าสถิติ Variance Inflation factors (VIF) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระพฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม มีค่าเท่ากับ 2.221 1.615 และ 2.146 ตามลำดับ และตัวแปรอิสระส่วนประสมทางการตลาด ด้านความต้องการของผู้บริโภค ด้านต้นทุน

ของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ ด้านการสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 2.514 2.660 1.595 และ 2.070 ตามลำดับซึ่งมีค่าไม่เกิน 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black, 2016)

2. Tolerance ในส่วนของค่า Tolerance นั้นพบว่า ตัวแปรอิสระพฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม มีค่าเท่ากับ 0.450 0.619 และ 0.466 ตามลำดับ และตัวแปรอิสระส่วนประสมทางการตลาด ด้านความต้องการของผู้บริโภค ด้านต้นทุนของผู้บริโภค

ด้านความสะดวกในการซื้อ ด้านการสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 0.398 0.376 0.627 และ 0.483 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าทุกตัวแปรไม่มีค่าเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่าไม่มีปัญหาการเกิดความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรอิสระ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2551:370)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) นำค่าเฉลี่ยของแต่ละด้าน

หาความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง โดยพบว่า ตัวแปรอิสระทุกด้าน กับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงมีค่าไม่เกิน 0.8 ซึ่งสามารถนำมาใช้วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2019) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสหสัมพันธ์

ตัวแปร	ATB	SN	PBC	CWN	CCS	CVB	CMT	INB
ด้านทัศนคติต่อการบริโภค (ATB)	1.000							
ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN)	.580**	1.000						
ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม (PBC)	.707**	.560**	1.000					
ด้านความต้องการของผู้บริโภค (CWN)	.586**	.463**	.421**	1.000				
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (CCS)	.579**	.449**	.483**	.744**	1.000			
ด้านความสะดวกในการซื้อ (CVB)	.422**	.242**	.332**	.522**	.555**	1.000		
ด้านการสื่อสาร (CMT)	.460**	.322**	.354**	.646**	.658**	.543**	1.000	
ความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง (INB)	.645**	.638**	.723**	.437**	.472**	.303**	.362**	1.000

** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

การทดสอบสมมติฐานปัจจัยพฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค (ATB) ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) และด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) กับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง (INB) ด้วยวิธี enter พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.783 ค่าสัมประสิทธิ์ (R²) เท่ากับ 0.613 สามารถอธิบายความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงได้ร้อยละ 61.3 ค่าสัมประสิทธิ์ที่ปรับแล้ว (Adjust

R²) เท่ากับ 0.610 ค่าสถิติ F เท่ากับ 209.328 ค่า p-value จากการวิเคราะห์สถิติของทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 5 และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ดังนี้

$$INB = 0.344 + 0.201(ATB) + 0.216(SN) + 0.494(PBC)$$

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยพฤติกรรมตามแผนกับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ตัวพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	S.E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	.344	.174		1.977	.049**
ด้านทัศนคติต่อการบริโภค (ATB)	.201	.059	.158	3.401	.001***
ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN)	.216	.029	.298	7.495	.001***
ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม (PBC)	.494	.051	.444	9.704	.001***

R = 0.783 R² = 0.613 Adjust R² = 0.610 F = 209.328

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านความต้องการของผู้บริโภค (CWN) ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (CCS) ด้านความสะดวกในการซื้อ (CVB) และด้านการสื่อสาร (CMT) กับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง (INB) ด้วยวิธี enter พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.490 ค่าสัมประสิทธิ์ (R²) เท่ากับ 0.240 สามารถอธิบายความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ได้ร้อยละ 24.0 ค่าสัมประสิทธิ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R²) เท่ากับ 0.233 ค่าสถิติ F

เท่ากับ 31.235 ค่า p-value จากการวิเคราะห์สถิติของด้านความต้องการของผู้บริโภค (CWN) ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (CCS) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 6 และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ดังนี้

$$INB = 1.530 + 0.194 (CWN) + 0.342 (CCS)$$

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง

ตัวพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	S.E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	1.530	.252		6.068	.001***
ด้านความต้องการของผู้บริโภค (CWN)	.194	.077	.175	2.516	.012**
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (CCS)	.324	.076	.304	4.256	.001***
ด้านความสะดวกในการซื้อ (CVB)	.027	.063	.023	.423	.673
ด้านการสื่อสาร (CMT)	.040	.069	.036	.577	.565

R = 0.490 R² = 0.240 Adjust R² = 0.233 F = 31.235

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยพฤติกรรมตามแผน ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านความต้องการของผู้บริโภค ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสารภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด และความตั้งใจในการบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก

ปัจจัยพฤติกรรมตามแผน ผลการศึกษาพบว่า ด้านทัศนคติต่อการบริโภค ด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chai Li Xin (2023) พบว่า พฤติกรรมตามแผน ที่ประกอบไปด้วยทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมโดยรวมถึงตัวแปรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับรู้ผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความตั้งใจบริโภคลูกชิ้นเพาะเลี้ยงของเยาวชนในประเทศมาเลเซียมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dupont *et al.* (2022) พบว่า ทัศนคติเฉพาะต่อเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีอิทธิพลต่อความเต็มใจที่จะบริโภคเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยงในส่วนของทัศนคติทั่วไปต่อเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงเป็นอิทธิพลทางอ้อมต่อความเต็มใจที่จะบริโภคเบอร์เกอร์เนื้อเพาะเลี้ยงโดยมีทัศนคติเฉพาะเป็นสื่อกลางในงานวิจัยนี้ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดคือ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสอดคล้องกับ Ajzen (1991) โดยการรับรู้ถึงการ

ควบคุมพฤติกรรมของตัวบุคคลและความตั้งใจในการกระทำสามารถใช้ในการทำนายความสำเร็จของพฤติกรรมได้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ผลการศึกษาพบว่า ด้านความต้องการของผู้บริโภค และด้านต้นทุนของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงสอดคล้องกับงานวิจัย Farid *et al.* (2023) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์จากนมและการประยุกต์ทฤษฎีขยายของพฤติกรรมการวางแผน พบว่า ในส่วนของส่วนประสมทางการตลาด ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ ราคาเหมาะสม มีพร้อมให้เลือกซื้อ โฆษณาดึงดูด มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นมโดยผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการซื้อของผู้บริโภคในทางกลับกัน ในปัจจุบันผู้ซื้อจำนวนมากคำนึงถึงคุณค่าอาจซื้อผลิตภัณฑ์นมโดยพิจารณาจากราคามากกว่าการพิจารณาอื่น ๆ ราคาที่เหมาะสม เป็นตัวบ่งชี้หลักในความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นมของผู้บริโภค การส่งเสริมการขายเป็นเทคนิคในการนำผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้มีโอกาสเป็นลูกค้านอกจากนี้โฆษณาที่ดึงดูดเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคในการซื้อผลิตภัณฑ์นม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Lauterborn (1990) ได้กล่าวว่า การมีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย การรู้ถึงความต้องการของลูกค้า ทำให้ง่ายต่อการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด และควรให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ผู้บริโภคจะได้รับเสมอซึ่งคุณค่าและประโยชน์จะช่วยสนับสนุนเรื่องของต้นทุนของผู้บริโภคและมีส่วนช่วยในการตัดสินใจ ในขณะที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสารไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐณภัทร (2565)

พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสาร ไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมเวียโปรตีนของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการหรือผู้ที่สนใจสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาไปประกอบการดำเนินธุรกิจเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดในการศึกษาในครั้งถัดไปด้านวิธีการศึกษา อาจใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบสนทนาเชิงลึก (in depth interviewer) กับผู้บริโภคกลุ่มอื่นเพื่อให้เห็นถึงทัศนคติของผู้บริโภคต่อเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงที่ตรงประเด็นและละเอียดมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อภาคธุรกิจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นแนวทางในการพัฒนาตลาด การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นให้แก่ผู้บริโภค

ด้านวิธีการดำเนินการ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประชากรกลุ่มน้อยซึ่งควรขยายกลุ่มประชากรให้กว้างขึ้น เช่น เป็นระดับประเทศ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารใหม่ประเภทเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง และเพิ่มการรับรู้ของผู้บริโภคให้มากขึ้นโดยใช้สื่อและผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพในการอธิบายถึงความสำคัญและประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงความยั่งยืนในอนาคต อาจศึกษาเฉพาะเจาะจงเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น เบอร์เกอร์จากเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง นักเก็ตไก่เพาะเลี้ยง เพื่อให้ผู้บริโภคเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้านแนวคิดหรือทฤษฎี ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัจจัยด้านจิตวิทยา ความกลัวอาหารใหม่ ปัจจัยเศรษฐกิจ ค่านิยมการรับรู้ หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2551). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา และจิตตา วานิชย์บัญชา. (2561). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- ณัฐชา ดวงจรส. (2567). Novel food ที่วางจำหน่ายได้ในตลาดยุโรปตามระเบียบอาหารใหม่. *Food focus Thailand*, 6(7), 29.
- ณัฐณภัทร์ อภิมาศยานนท์. (2564). *ส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมตามแผนที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมเวียโปรตีนของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. 1(2). <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/twin92/6214154646.pdf>
- วรัญญา เตชะสุขถาวร. (2566). *ความยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร*. *Food focus Thailand*, 5(6) 34.
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. (2558). *Urbanization การขยายตัวของความเป็นเมือง*, 2(1): <https://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/urbanization/256>
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2566). *อาหารใหม่*. *กฎหมายอาหาร*, 1(1). จาก <https://food.fda.moph.go.th/food-law/f-na-novel-food>

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ben-Arye, T., Shandalov, Y., Ben-Shaul, S., Landau, S., Zagury, Y., Ianovici, I., ... & Levenberg, S. (2020). Textured soy protein scaffolds enable the generation of three-dimensional bovine skeletal muscle tissue for cell-based meat. *Nature Food*, 1(4), 210-220.
- Black, K. (2016). *Business Statistics: For Contemporary Decision Making*. 9th ed. John Wiley & Sons.
- Chai, L. X. (2023). *Intention to consume cultured meatballs among the youths in Malaysia, a behavioural study (Doctoral dissertation, UTAR)*. http://eprints.utar.edu.my/5558/1/MBA_2023_CLX.pdf
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. 3d ed. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Datar, I., & Betti, M. (2010). Possibilities for an in vitro meat production system. *Innovative Food Science & Emerging Technologies*, 11, 13-22. <https://doi.org/10.1016/j.ifset.2009.10.007>
- Dupont, J., Harms, T., & Fiebelkorn, F. (2022). Acceptance of cultured meat in Germany—Application of an extended theory of planned behaviour. *Foods*, 11(3), 424.
- Farid, M. S., Cavicchi, A., Rahman, M. M., Barua, S., Ethen, D. Z., Happy, F. A., Rasheduzzaman, Md., Sharma, D., & Alam, M. J. (2023). Assessment of marketing mix associated with consumer's purchase intention of dairy products in Bangladesh: Application of an extended theory of planned behavior. *Heliyon*, 9(6).
- Goodland, R., & Anhang, J. (2009). *What if the key actors in climate change are... cows, pigs and chickens*. World Watch Magazine.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2019). *Multivariate data analysis*. 8th ed. Hampshire: Cengage Learning.
- Hocquette, J. F. (2016). Is in vitro meat the solution for the future?. *Meat science*, 120, 167-176. <https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2016.04.036>
- Jarad, G. (2020). Application of the 4Cs marketing mix in the digital environment. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(10), 2113-2122.
- Kotler, P. (1997). *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control*. 14th Global ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Lauterborn, B. (1990). New Marketing litany; Four Ps passe; C-words take over. *Advertising Age*, 61(41), 26.
- Lesser, J. G., and Pope, D. S. (2011). *Human behavior and the social environment: theory and Practice*. 2nd ed. Boston: Allyn and Bacon.
- PricewaterhouseCoopers Business Services Srl. (2022). *The Novel Food Market*. Retrieved from pwc: <https://www.pwc.com/it/it/publications/assets/docs/pwc-the-novel-food-market.pdf>

Seehafer, A., Bartels, M., 2019. Meat 2.0-the regulatory environment of plant-based and cultured meat. *Eur. Food Feed. Law Rev*, 14(4), 323-331. <https://www.jstor.org/stable/26775798>.

United Nations. (2024, February 13). *World Population Prospects 2022*. <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>

แนวทางการพัฒนาการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกพริกพราวนในชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

The Value-Added Approach of Development of Product Upgrades for Chili Pepper Growers in Ban Yang Nam Klat Nuea Community, Yang Nam Klat Nuea Sub district, Nong Ya Plong District, Phetchaburi

ดรุณี ทิพย์ปลูก¹, ดารณ พรหมณ์แก้ว², เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล³,
กมลทิพย์ รักเกียรติยศ⁴, สมบัติ ไวยรัช⁵, วรณิศา สีฟ้า⁶

Darunee Thippluk¹, Daran Phramkaew², Saowalak Wiboonkarn³,
Kamontip Rakkiattiyod⁴, Sombat Waiyarat⁵, Wanneesa Seefa⁶

Received: 2 June 2024

Revised: 4 August 2024

Accepted: 15 August 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ (SWOT Analysis) ส่วนประสมทางการตลาดของพริกพราวน ผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี และ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์จากพริกพราวนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จำนวน 20 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกพริกพราวน ผู้นำชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า 1) จากการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือมีจุดแข็ง คือ มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์คือพริกพราวน ซึ่งเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีต้นทุนในการผลิตต่ำ สำหรับจุดอ่อนพบว่าผลิตภัณฑ์ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ยังไม่มีการกำหนดราคาสินค้าและเครื่องหมายการค้าที่เป็นมาตรฐาน ผู้บริโภคไม่ทราบแหล่งซื้อและไม่สามารถจัดหามาได้ ความต้องการของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมานั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ช่องทางการจัดจำหน่ายไม่เพียงพอ และไม่มิงงบประมาณในการโฆษณาในส่วนนี้ออกมาให้เห็นได้ว่ามีการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างองค์ความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชนสำหรับอุปสรรคที่พบคือ ยังไม่สามารถสื่อสารไปยังตลาดเป้าหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมการตลาด 2) แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คือการแปรรูปพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ได้

^{1, 3, 4, 5, 6} อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

^{1, 3, 4, 5, 6} Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

² Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำมันนวด และลูกประคบ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การกำหนดราคา และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พริกพราวน

คำสำคัญ: การยกระดับผลิตภัณฑ์ พริกพราวน ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ

Abstract

The purposes of this research were to 1) conduct a SWOT analysis of the marketing mix of Baan Nam Yang Klad Nuea's community product, and 2) develop the Phrik Phran chili product of Baan Nam Yang Klad Nuea community in Nam Yang Klad Nuea Sub-district, Nong Ya Plong District, Phetchaburi Province. Qualitative was gathered through interviews with key informants on the studied issues who were 20 members of the Phrik Phran chili growers group, community leaders, and representatives from government agencies, and the private sector. The results of the study revealed that: 1) the SWOT analysis of the marketing mix of Baan Nam Yang Klad Nuea's community product: The Strength point was the product has its uniqueness, quality, and low cost of production. However, the Weakness point was the product is not yet in line with market demand, there was no standard set of prices and a trademark, consumers did not know the source of purchase and could not procure it, the demand for manufactured products cannot meet consumers' needs, inadequate distribution channels and no budget for advertising. The Opportunity was to develop a knowledge network from the meeting of experts and people who were related to the product, also, workshops were organized to create knowledge of product processing to the community. And the Threat was that the product was still unable to be communicated to the target market in order to promote marketing. 2) the product development approach in rolled transtroming transform the chili Phrik Phran Chili into 2 herbal products for health such as massage oil and compressed ball and there was product design, packaging, pricing, and public relations media which were created in order to add value to the Phrik Phran products.

Keywords: Product enhancement, Phrik Phran, Baan Nam Yang Klad Nuea Community

บทนำ

การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้นั้นถือเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยทุกชุมชนตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว รวมไปถึงชุมชนในอำเภอหนองหญ้าปล้องเป็นพื้นที่บริการวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้จัด

ทำโครงการด้านพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนหนองหญ้าปล้องมาอย่างต่อเนื่องหลายโครงการ ได้แก่ โครงการยกระดับอาชีพด้านหัตถกรรม โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (ผ้าทอมือและจักสาน) โครงการพัฒนาและยกระดับจุดเด่นของชุมชนเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นในด้าน จักสาน ทอผ้า หาเห็ด ณ ตำบลท่าตะคร้อ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัด

เพชรบุรี ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมทางคณะมนุษยศาสตร์ จึงได้มีการสำรวจพื้นที่เพื่อขยายการพัฒนาไปยังพื้นที่อื่นในเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง และจากการลงพื้นที่ไปทำเวทีประชาคมนั้น พบว่า ในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก น้ำพุร้อน มีวัฒนธรรมหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง และไทยทรงดำ รวมถึงการปลูกพืชผลทางการเกษตร ถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน โดยส่วนมากจะปลูกพืชผักสวนครัว พริกพราวน พริก กะเหรี่ยง เห็ด เป็นต้น

พริกพราวนถือเป็นพืชท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยงที่มีการปลูกอย่างแพร่หลายในทุกครัวเรือนในพื้นที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมักจะนำพริกพราวนมาประกอบอาหาร เมื่อก้าวถึง พริกพราวน หรือ มะเข็ญ เป็นพริกชนิดหนึ่งขึ้นอยู่ในป่ามีลักษณะคล้ายพริกไทยเป็นเมล็ดดำๆ เท่ากับเมล็ดมะละกอ ชาวไทยทรงดำนิยมนำเปลือกที่หุ้มเมล็ดมาปรุงอาหาร ต้องเอาเมล็ดในกลบสีดำๆ ออกก่อนที่จะปรุงอาหาร หากนำเมล็ดในกลบสีดำปนลงไปในเรื่องแกง จะสากลิ้นคนไทยทรงดำนิยมรับประทานอาหารรสจัดประเภทแกงเผ็ด นิยมใช้เครื่องแกงที่ใส่มะเข็ญ (พริกพราวน) ลงไปด้วยทำให้กลิ่นอาหารแตกต่างจากอาหารทั่วไป (ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม, 2555) ประชาชนในจังหวัดเพชรบุรียังมักนิยมนำพริกพราวนมาเป็นส่วนผสมในการทำอาหารป่า เพราะสามารถช่วยดับกลิ่นคาวได้เป็นอย่างดี มีราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 380 บาท แต่สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้น ส่งผลให้ชุมชนประสบปัญหาภาวะผลผลิตราคาตกต่ำ

ดังนั้น งานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มผู้ปลูกพริกพราวนในชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบล

ยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าพริกพราวนให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถนำออกขายสู่ตลาดในราคาที่สูงขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ส่วนประสมทางการตลาดของพริกพราวนผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์พริกพราวนของชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาด

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เป็นชุดของตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ สามารถตอบสนองความพึงพอใจให้แก่ตลาดเป้าหมาย บรรลุวัตถุประสงค์การตลาดในตลาดเป้าหมายได้ (McCarthy and Perreault, 1987; Kotler, 2000) โดยองค์ประกอบของส่วนผสมทางการตลาด (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2543; จิตยาพร เสมอใจ, 2549; สุชาติ ไตรภพสกุล, 2564) ประกอบด้วย

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) สิ่งที่อยู่ประกอบการนำเสนอต่อตลาดเพื่อก่อให้เกิดความสนใจ โดยการบริโภคหรือการใช้บริการนั้นสามารถทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ โดยตัวผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอขายนั้นสามารถเป็นได้ทั้งในรูปแบบของการมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้แต่ผลิตภัณฑ์นั้นต้องมีอรรถประโยชน์ (Utility) และมีคุณค่า (Value) ในมุมมองของลูกค้า ดังนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัย

ดังนั้น ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

2. ราคา (Price) หมายถึงมูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน เป็นจำนวนเงินที่ลูกค้าต้องจ่ายเพื่อให้ได้รับสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการ หรืออาจเป็นคุณค่าทั้งหมดที่ลูกค้ารับรู้เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ผลิตภัณฑ์ สินค้า หรือบริการนั้นๆ อย่างคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่จ่ายไป ดังนั้นการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์จึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการ

3. การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทาง การจำหน่ายสินค้าหรือบริการ รวมถึงวิธีการที่จะนำสินค้าหรือบริการนั้นๆ ไปยังผู้บริโภคได้ทันต่อความต้องการ รวมถึงกิจกรรมการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์ไปยังตลาด ลูกค้าหรือผู้บริการ

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการตลาดเพื่อสื่อสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อสร้างความสนใจ ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และความพึงพอใจในสินค้าหรือบริการ โดยสิ่งนี้จะใช้ในการจูงใจลูกค้ากลุ่มเป้าหมายให้เกิดความต้องการหรือเพื่อเตือนความทรงจำในตัวผลิตภัณฑ์ โดยกระทำการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน การส่งเสริมการขาย การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง และการส่งเสริมการขายโดยใช้กิจกรรมพิเศษ

ดังนั้น สรุปได้ว่าการที่จะทำให้ลูกค้าหรือกลุ่มตลาดเป้าหมายตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือบริการนั้นปัจจัยที่สำคัญคือส่วนประสมทางการตลาดของสินค้าหรือบริการนั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์และกำหนดแต่ละองค์ประกอบอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลิตภัณฑ์ชุมชนถือเป็นผลผลิตที่ได้จากการประกอบกิจการของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็ง สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนและรัฐ โดยผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค มีความคงทนและเป็นสินค้าที่จับต้องได้ (วรรณพรรณ ริมผดี, 2554) อีกทั้งยังต้องสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ (พินดา รัตนสุภา และคณะ, 2563)

ในอดีตนั้นผลิตภัณฑ์ชุมชนมักเกิดมาจากการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชน กอปรกับทักษะของคนในชุมชนในการพึ่งตนเอง โดยคนในชุมชนจะนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้อย่างสมดุลไม่ว่าจะเป็นการผลิตในด้าน การเกษตร ด้านงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ด้านอาหารและการแปรรูปอาหาร รวมทั้งการบริการอื่นๆ เป็นต้น โดยกระบวนการผลิตของแต่ละชุมชนนั้นจะมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นจึงเกิดการสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นจนกลายเป็นทุนทางปัญญาของแต่ละชุมชน จะเห็นได้ว่าจุดกำเนิดของการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นเกิดจาก (1) ความผูกพันทางด้านวิถีชีวิตของชุมชน (2) ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น (3) ความต้องการที่จะตอบสนองความต้องการของตลาด (4) ความต้องการที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน (5) เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และ (6) การสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกชุมชน

จะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบภายในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพท้องถิ่น วัตถุดิบท้องถิ่น เทคโนโลยีชาวบ้าน แรงงาน

ท้องถิ่น ทุนประกอบการของท้องถิ่น ตลอดจน
วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของ
ท้องถิ่น เป็นต้น และองค์ประกอบภายนอกชุมชน
เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ เครื่องจักรสมัยใหม่ แรงงาน
วัตถุดิบ ทุนที่มาจากภายนอกชุมชน เพื่อช่วยเพิ่ม
ปริมาณการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์
ชุมชนและดึงดูดความสนใจ เป็นต้น

โดยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น
มีหลักการดังนี้ 1. ยึดหลักตามแนวทางเศรษฐกิจ
พอเพียง ซึ่งผลิตภัณฑ์ชุมชนจะได้รับการสนับสนุน
ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตาม
ศักยภาพทางการตลาดในระดับต่างๆ คือ ระดับ
ภูมิภาค ระดับชาติ และระดับการส่งออก โดยการ
จัดระบบการบริหารจัดการโครงการแบบบูรณาการ
เพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการควบคู่ไป
กับการสนับสนุนด้านการตลาด 2. ปรับเปลี่ยน
คำว่า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นผลิตภัณฑ์
ชุมชนและท้องถิ่น 3. นำเอาศักยภาพทางการตลาด
มาเป็นตัวนำในการผลิตสินค้าโดยมีเป้าหมาย
คือ การสร้างรายได้ให้กับชุมชน และทำไรตาม
ระบบตลาด 4. การค้นหาผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น
โดยใช้ความถนัดของภาคเอกชนในการเชื่อมโยง
และ ส่งเสริมชุมชนและให้ภาครัฐมีส่วนร่วมใน
การเสนอด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์ และ 5. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและ
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเสริมสร้างความเป็น
ผู้ประกอบการบนพื้นฐานของความรู้และเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ
ชุมชน อ้างถึงใน พงษ์ศักดิ์ เห็นตระกูลดี, 2556)

จะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นผลผลิต
ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะของแต่ละ
ชุมชนในการพึ่งตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพ แวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

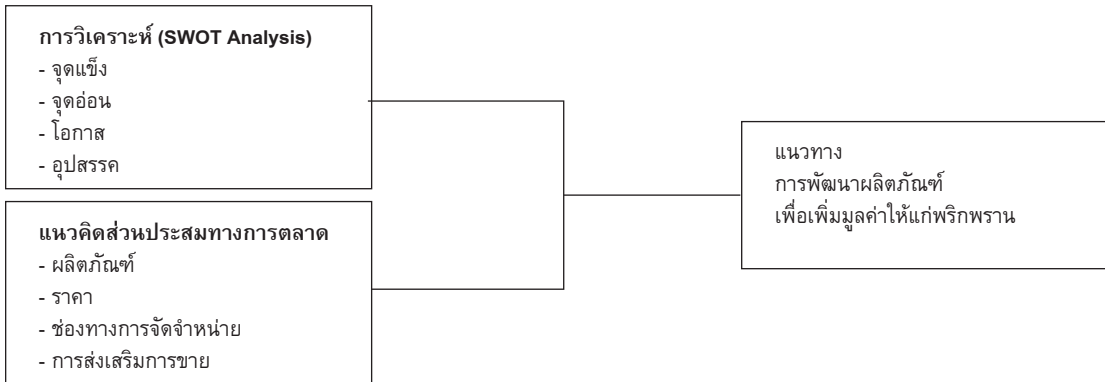
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและ
ภายนอก (SWOT Analysis) ถูกนำมาใช้เพื่อ
ประเมินสถานการณ์และวางแผนกลยุทธ์ รวมทั้ง
ตรวจสอบสภาพองค์กรทั้งภายในและภายนอก
โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ด้าน คือ จุดแข็ง
(Strength) เป็นความสามารถและสถานการณ์
ที่ดีภายในองค์กร ซึ่งจะถูกนำไปใช้ประโยชน์
เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในทางการตลาดจะเป็น
ความแข็งแกร่งที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายใน
องค์กร เช่น จุดแข็งด้านส่วนประสมทางการตลาด
(4Ps) จุดแข็งด้านการผลิต ซึ่งองค์กรจะนำจุดแข็ง
มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด, จุดอ่อน
(Weakness) เป็นความสามารถและสถานการณ์
ที่เป็นข้อด้อยขององค์กร ซึ่งต้องได้รับการแก้ไข
เพราะจุดอ่อนนั้นอาจจะทำลายผลการดำเนินงาน
ขององค์กรได้, โอกาส (Opportunity) เป็นหนทาง
ที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ เป็นข้อได้เปรียบ
ซึ่งวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมภายนอกที่องค์กร
อาจแสวงหามาเพื่อใช้กำหนดกลยุทธ์การตลาด
ที่เหมาะสม, และอุปสรรค (Threat) คือ ปัจจัยที่
ขัดขวางการทำงานขององค์กร ส่งผลให้องค์กร
ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ ซึ่งธุรกิจ
จำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้อง
และขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลจากการ
วิเคราะห์ SWOT Analysis นี้จะใช้เป็นแนวทาง
ในการกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้
องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม
รวมถึงการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ไปใช้ในการ
กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอีกด้วย (ศิริวรรณ
เสรีรัตน์ และคณะ, 2546)

สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการวิเคราะห์
สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT

Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ด้าน คือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อเป็นการประเมินสถานการณ์และการวางแผนกลยุทธ์

อีกทั้งสามารถใช้ดำเนินการตรวจสอบองค์กรภายในและภายนอก เพื่อแก้ไขปัญหาภายในและภายนอกขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) รายละเอียดดังนี้

(1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 20 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกพริกพราวน จำนวน 6 คน ผู้นำชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 4 คน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 6 คน และนักวิชาการ จำนวน 4 คน

(2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure in-depth interview) ใน

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพริกพราวน ผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาและการยกระดับพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยประเด็นในแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนั้นได้นำไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณา จากนั้นนำข้อคำถามที่ผ่านการพิจารณาซึ่งถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไปเก็บกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ และ (2) แผนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และมีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

(3) การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำไปทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) นำข้อมูลที่ได้นำไปออกแบบกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาและแปรรูปพริกพราวน

เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอบรมเชิงปฏิบัติการมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อนำเสนอเป็นรายงานผลการวิจัย

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยได้วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์คือ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของพริกพราวน มีการออกแบบและพัฒนาพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนของบ้านยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และตรวจสอบผู้วิจัยได้นำมาเรียบเรียงในรูปแบบของการบรรยายเป็นความเรียง และสรุปเป็นรายงานวิจัย

ผลการศึกษา

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นพบว่าในพื้นที่ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี มีพืชผลทางการเกษตรอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหนึ่งในนั้นคือพริกพราวน ซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ช่วยสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยพริกพราวนจะให้ผลผลิตในช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคมของทุกปี คนในชุมชนจะนำพริกพราวนมาใช้ในการบริโภค และนำไปขายโดยไม่ผ่านการแปรรูปเป็นหลัก แต่ปัจจุบันชุมชนประสบกับปัญหาภาวะผลผลิตราคาตกต่ำ ทำให้คนในชุมชนมีความต้องการที่จะแปรรูปเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่พริกพราวน เพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือน และจากการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดของพริกพราวน พบว่า

SWOT Matrix		
ปัจจัยภายใน	<p>จุดแข็ง (Strength) พริกพราวนเป็นพืชท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งส่วนมากเป็นชาวกะเหรี่ยง โดยพริกพราวนนั้นมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของรสชาติ ปลูกทั่วไปทุกครัวเรือน เป็นพืชสมุนไพรชนิดหนึ่งที่เหมาะนำมาทำอาหารป่า เพราะช่วยดับกลิ่นคาวได้ดี ส่วนมากคนเผ่ากะเหรี่ยงจะนำมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร</p>	<p>จุดอ่อน (Weakness) - เป็นพืชที่ไม่สามารถออกผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง (ให้ผลผลิตช่วง ก.ค. - ส.ค. ของทุกปี) - กระบวนการเก็บรักษายังไม่มีความเหมาะสม ชาวบ้านเก็บบรรจุในถุงพลาสติก - ขาดการกำหนดราคาและเครื่องหมายการค้าที่เป็นมาตรฐาน</p>
ปัจจัยภายนอก	<p>โอกาส (Opportunity) พริกพราวนนอกจากนำมาใช้ประกอบอาหารที่เป็นอาหารพื้นถิ่นของชาวอำเภอหนองหญ้าปล้องแล้ว จากสรรพคุณของพริกพราวนนั้นยังสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรเพื่อสุขภาพอื่นๆ อาทิ ยาสีฟัน น้ำมันวด และลูกประคบ เป็นต้น</p>	<p>อุปสรรค (Threat) พริกพราวนถือเป็นพืชเฉพาะถิ่น สามารถปลูกได้ในบางพื้นที่ของประเทศเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย ขาดการประชาสัมพันธ์หรือสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมส่งผลให้ขาดการสื่อสารไปยังตลาดเป้าหมาย</p>

จากผลการวิเคราะห์พบว่าควรมีการพัฒนาพริกพราวนให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้วยการแปรรูปพริกพราวน คณะผู้วิจัยจึงได้มีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนเพื่อร่วมกันแปรรูปพริกพราวนให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการพัฒนาและแปรรูปพริกพราวนมาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน 2 ประเภทคือ น้ำมันวด และลูกประคบ ดังภาพ

ภาพที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน ในการการแปรรูปผลผลิตจากพริกพราวนเป็น ผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรเพื่อสุขภาพ

1. น้ำมันหวดพริกพราวน

ส่วนประกอบของน้ำมันหวดพริกพราวน ประกอบด้วย ไพลสด น้ำมันมะพร้าว ดอกกานพลูแห้ง เกล็ดสะระแหน่ พิมเสน การบูร และพริกพราวน สรรพคุณของน้ำมันหวดพริกพราวน ช่วยบรรเทา อาการปวดเมื่อย คลายเส้น คลายกล้ามเนื้อ วิธีใช้ ทา ถู หวด บริเวณที่มีอาการปวดเมื่อย

ภาพที่ 2 การแปรรูปพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ ชุมชนน้ำมันหวด

2. ลูกประคบพริกพราวน

ส่วนประกอบของลูกประคบพริกพราวน ประกอบด้วย ไพล ผิวหรือใบมะกรูด ตะไคร้ ใบมะขาม ขมิ้นชัน เกลือ การบูร ใบส้มป่อย ใบเป้า และพริกพราวน สรรพคุณของลูกประคบพริกพราวน ช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อย ลดอาการบวมอักเสบของกล้ามเนื้อ เอ็น ข้อต่อหลัง 24-48 ชั่วโมง ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ ช่วยคลายเนื้อเยื่อ ฟังผืด และช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต

ภาพที่ 3 การแปรรูปพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนลูกประคบ

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับชุมชนทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ การแปรรูปพริกพราวน พบว่า สิ่งสำรूपผลก (100 กรีบ แก้วโรดผิวหนึ่งคัญคือการทำเสนาผลิตภักณ์ชุมชนต้องมีการใช้สัจญ์ภักณ์ของดอกพริกพราวนมาเป็นจุดเด่นของโลโก้ผลิตภักณ์พริกพราวน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนในหมู่บ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ทำให้ผู้บริภักณ์จ่ายต่อการเข้าถึงผลิตภักณ์

นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าในการพัฒนาพริกพราวนให้เป็นผลิตภักณ์ของชุมชนนั้น ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาสรूपแบบของผลิตภักณ์ (Product) ควรมีการสรूपแบบของผลิตภักณ์ที่แสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของสินค้ำ เพื่อให้เกิดกระบวนการซื้อขาย พัฒนาสินค้ำให้สามารถจัดจำหน่ายได้ทั้งในสรूपแบบของผลิตภักณ์สดและจำหน่ายผลิตภักณ์แปรรูปได้ บรรจุกัญ์ของผลิตภักณ์ต้องได้มาตรฐาน ปลอดภัย มีสรूपลักษณะที่เหมาะสม มีสีสนสะดุดตา และแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. ด้านการกำหนดราคาผลิตภักณ์ที่ทำมาจากพริกพราวน พบว่า ควรมีการกำหนดราคาที่เหมาะสม

3. ด้านการจัดจำหน่าย ควรมีช่องทางจัดจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งในสรूपแบบ offline และออนไลน์

4. ด้านสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการตลาดให้แก่ผลิตภักณ์ พบว่า การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์สินค้ำในสรूपแบบ online และ offline เพื่อให้สินค้ำเป็นที่รู้จักมากขึ้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อให้มีช่องทางจัดจำหน่ายที่หลากหลาย และควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับผู้บริภักณ์

นอกจากนั้นปัจจัยที่สำคัญคือการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่พริกพราวนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการรวมกลุ่มในการทำงานร่วมกันของชุมชน ให้ชุมชนมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมสามารถสร้างรายได้อย่างเป็นระบบ เช่น รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปี นอกจากนี้ควรมีการสร้างองค์ความรู้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากพริกพราวน โดยการน้อมนำแนวพระราชดำริเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและให้บริการวิชาการ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม ประเทศชาติและเผยแพร่สู่สากล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับรายได้ครัวเรือน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์พริกพราวนในพื้นที่ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า

จุดแข็ง (Strength)

- มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์คือพริกพราวน
- เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ
- ต้นทุนการผลิตต่ำ

จุดอ่อน (Weakness)

- ผลิตภัณฑ์ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- ขาดการกำหนดราคาและเครื่องหมายการค้าที่เป็นมาตรฐาน
- ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์

โอกาส (Opportunity)

- พัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- จัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างองค์ความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน

อุปสรรค (Threat)

- ไม่สามารถสื่อสารไปยังตลาดเป้าหมายได้
- ขาดวิธีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการตลาด

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พริกพราวนของชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยการแปรรูปผลผลิตจากพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ได้จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำมันนวด และลูกประคบ เป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากพริกพราวนของชุมชน ทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับรายได้ครัวเรือนให้สูงขึ้น

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรีจุดแข็ง (Strength) เป็นการพิจารณาจุดเด่นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ คือ พริกพราวนถือเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นต้นทุนการผลิตสินค้าต่ำ จุดอ่อน (Weakness) เป็นการพิจารณาจุดด้อยหรือข้อเสียผลิตภัณฑ์พริกพราวนของชุมชนควรที่จะปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ยังไม่มีการกำหนด ราคาสินค้าและเครื่องหมายการค้าที่เป็นมาตรฐาน ผู้บริโภคไม่ทราบแหล่งซื้อและไม่สามารถจัดหาได้ ความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมากก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ช่องทางการจัดจำหน่ายไม่เพียงพอ ทั้งยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ โอกาส (Opportunity) เป็นการพิจารณาถึงข้อได้เปรียบของผลิตภัณฑ์พริกพราวนของชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด โดยมีการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการจัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างองค์ความรู้การแปรรูป

ผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมการนำประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสิ่งจูงใจ สอดคล้องกับการศึกษาของวงศ์ธีรา สุวรรณิน (2563) ที่พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชน และอุปสรรค (Threat) เป็นการพิจารณาข้อเสียเปรียบ ข้อจำกัดหรือปัญหาของผลิตภัณฑ์พริกพราวนของชุมชนยังไม่สื่อสารไปยังตลาดเป้าหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมการตลาด ควรมีวิธีการที่จะบอกให้ลูกค้าทราบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการตลาด

การพัฒนาผลิตภัณฑ์พริกพราวน ของชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี สามารถแปรรูปผลผลิตจากพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ได้จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำมันนวด และลูกประคบ สอดคล้องกับการศึกษาของวราพันธ์ บัวจีบ, วิภา จิรจรรย์ากุล และวรางคณา ชิตช่วงชัย (2561) ที่ได้มีการนำพริกพราวนไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร คือ ยาสีฟันและน้ำยาบ้วนปาก เป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากพริกพราวนของชุมชน ทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับรายได้ครัวเรือนให้สูงขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของมานอชนย์ นวลสระ และคณะ (2564) ที่มุ่งเน้นการสร้างผู้ประกอบการให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า มีการพัฒนาสินค้าโดยคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของถิ่นกำเนิดควบคู่ไปกับการสร้างมาตรฐานให้กับสินค้า มีการพัฒนาทั้งในตัวผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพโดยเฉพาะสินค้าชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Hermawan (2021) ราคา บรรจุภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย เช่น ช่องทางการขายผ่านรูปแบบออนไลน์ (จรัสศรี โนมี่ และคณะ, 2562)

ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด และในการเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้มากขึ้นนั้น ควรมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ นอกจากนั้นปัจจัยเกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จโดยต้องอาศัยหลักการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและใช้กลุ่มที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบในการพัฒนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของอัจฉิมา ศุภจริยาวัตร (2565) แสดงให้เห็นว่าสินค้าของชุมชนโดยอาศัยหลักการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริม พัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของบริโภคและเกิดความพึงพอใจในตัวผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานวิจัย ไปใช้

จากผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นให้กับจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

1. จากการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี นั้น สามารถนำปรับประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ (SWOT Analysis) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อแก้ไขปัญหาภายในและภายนอกของผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. จากการการพัฒนาผลิตภัณฑ์พริกพราวนของชุมชนบ้านยางน้ำกลัดเหนือ ตำบลยางน้ำกลัด

เหนือ อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี นั้นสามารถแปรรูปผลผลิตจากพริกพราวนเป็นผลิตภัณฑ์ทางสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ได้จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่อไป เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนและสามารถยกระดับรายได้ครัวเรือนให้สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเรื่องวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นของจังหวัด

เพชรบุรี โดยเน้นถึงการสร้างความพอใจผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นให้แก่ผู้บริโภค และสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ

2. ควรทำการวิจัยเรื่องพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการตลาด เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการบนพื้นฐานของความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จรัลศรี โนมี่, วรวิวรรณ เจริญรูป, จิตรานุช ชัยนันท์. (2562). การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตระกร้าหวายบ้านทาทรายมูล ตำบลสันกลาง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิชาการวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล*, 3(2), 17-24.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2549). *การบริหารการตลาด*. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พนิดา รัตนสุภา, อรุมา สาลี, เสาวลักษณ์ บุญรอด, และวัลลภา พัฒนา. (2563). *การพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนและรองรับการส่งออก อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- พงษ์ศักดิ์ เห็นตระกูลดี. (2556). *กระบวนการและเงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมชามทอง ชุมชนก้าวหน้าพัฒนา เทศบาลเมืองท่าเรือพระแท่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพลินทิพย์ โกเมศโสภณ. (2553). *การวางแผนการตลาด* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานิชย์ นวลสระ และคณะ. (2564). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานระดับสากล จังหวัดเชียงราย*. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 15(1), 119-134.
- วรรณันท์ บัวจีบ, วิภา จิรัจฉริยากุล, วรางคณา ชิตช่วงชัย. (2561). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบสมุนไพรไทยทางทันตกรรม: ยาสีฟันพริกพราวนและน้ำยาบ้วนปากพริกพราวนสู่การต่อยอดเชิงพาณิชย์*.
- วงศ์ธรา สุวรรณิน. (2563). *แนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชนบนรากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบในจังหวัดหนองคาย*. *BU Academic Review*, 19(1), 109-127.
- สุชาติ ไตรภพสกุล. (2564). *หลักการตลาดเพื่อการเป็นผู้ประกอบการ Marketing Principle for Entrepreneurship*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2543). *หลักการตลาด. วีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.*
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2546). *การบริหารการตลาดยุคใหม่.* บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (2555). *มะเขื่อน.* <http://www.m-culture.in.th/album/128499>.
- อภิวัฒน์ วิงวิวัฒน์. (2566). *การตลาดเพื่อชุมชน Marketing for Community (พิมพ์ครั้งที่ 1).* จรัสสินท
วงศ์การพิมพ์.
- อัจฉิมา ศุภจริยาวัตร. (2565). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการส่งออก กรณีศึกษา
กลุ่มผ้าไหมทอมือบ้านสุขสำราญ จังหวัดสระแก้ว. วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรม
บริการ, 5(1), 429-444.*
- Hermawan, E. (2021). Sustainability of Local Products : Interest to Buy, Product Quality and
Promotion. *Dinasti International Journal of Economics, Finance and Accounting, 2(3),*
336-345.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management (10th ed).* Prentice-Hall.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing Management (14th ed).* Prentice-Hall.
- McCarthy, E. J., & Perreault, W. D., Jr. (1987). *Basic Marketing (9th ed).* Richard D. Irwin,
Homewood, IL.

การพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ

The Developments of The Verbal Working Memory Innovation Test for Healthy Children

ธนิต พูนวงศ์ประเสริฐ¹, ชินวัฒน์ ภาคสุโพธิ์², ศานิตย์ ศรีคุณ³
Thanit Poonvongprasert¹, Chinnawat Paksupho², Sanit Srikoon³

Received: 10 August 2023

Revised: 06 March 2024

Accepted: 25 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนา (2) เพื่อทดลองใช้นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบวัดความจำและแบบประเมินความพึงพอใจในการทดลองใช้นวัตกรรม แบบวัดความจำประกอบด้วยแบบทดสอบจำนวน 4 แบบทดสอบ ได้แก่ แบบวัดฟังเสียงประโยค แบบวัดการอ่านประโยค แบบวัดการฟังคำสั่งสุดท้ายของประโยค แบบวัดการจำตัวอักษรเดี่ยว หลังการบวกลบเลข แต่ละแบบทดสอบมีสิ่งเร้าเป็นเสียงของประโยค ข้อความ ตัวอักษร และภาพแสดงปัญหาทางคณิตศาสตร์ ซึ่งวัดได้ทั้งมิติความถูกต้องและมิติเวลา กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอายุระหว่าง 13-15 ปี จำนวน 127 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า (1) นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษามีความตรงเชิงเนื้อหา (2) คะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบคือ 27.30, 26.70, 28.21 และ 29.03 ส่วนเวลาเฉลี่ยในแต่ละแบบทดสอบคือ 251.23, 194.28, 349.29 และ 403.54 วินาที กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการทดลองใช้นวัตกรรมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ: ความจำขณะทำงานทางภาษา นวัตกรรม แบบวัด

Abstract

This research aims to (1) develop a verbal working memory innovation test for healthy children and (2) evaluate the effectiveness of the verbal working memory innovation test for healthy children. Developmental research was conducted with 127 students aged 13 to 15 years, who participated in four innovation tests: a sentence listening task, a sentence reading task,

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² นักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹ Assistant Professor, Faculty of Education, Khon Kaen University

² Graduate student, Faculty of Education, Khon Kaen University

³ Assistant Professor, Faculty of Education, Khon Kaen University

a last word listening task, and a 1-digit letter after-operation task. Each task included stimuli involving sentence sounds, text, numerals, and Thai alphabets. The accuracy and time dimensions of each test were recorded. The results were as follows: (1) The innovation test was evaluated for content validity. (2) The average scores for each test were 27.30, 26.70, 28.21, and 29.03, respectively, while the average time intervals were 251.23, 194.28, 349.29, and 403.54 seconds. Satisfaction with the innovation test was rated at the highest level.

Keywords: Verbal working memory, Innovation, Test

บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ซึ่งไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณหรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์ (Bower & Hilgard, 1981) กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับความจำ เนื่องจากความจำเป็นกระบวนการที่เก็บบันทึกประสบการณ์ สถิต วงศ์สวรรค์ (2525) กล่าวว่า ความจำ หมายถึง “ความสามารถในการแสดงให้รู้ว่า ได้รู้ ได้ประสบ ได้จำ สิ่งใดมาบ้าง คือการที่จิตใจ สมอง เก็บรวบรวมพฤติกรรมต่างๆ ที่พบเห็นมาแล้วและยังรู้สึก ยังรู้สึก ยังระลึกนึกได้ ไม่ว่าจะเวลาที่ผ่านไปจะเร็วหรือช้า...”

ความจำของมนุษย์มีกระบวนการทำงานคล้ายกับระบบประมวลสารสนเทศ เริ่มต้นจากสิ่งเร้า (Stimulus) เข้าสู่ร่างกายทางประสาทสัมผัส จากนั้นสิ่งเร้าจะถูกกรองด้วยกระบวนการที่เรียกว่า การควบคุมความตั้งใจ (Attention control) โดยมนุษย์จะเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่ตนเองสนใจเท่านั้น แล้วสิ่งเร้าจะถูกจัดเก็บไว้ในความจำระยะสั้น (Short term memory) ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความจำผัสสะ (Sensory memory) คลังความจำระยะสั้น (Short-term storage) และความจำขณะทำงาน (Working memory) โดยความจำผัสสะและความจำขณะทำงานเป็นหน่วยที่สำคัญต่อ

การทำงานของความจำระยะสั้นและกระบวนการประมวลผลสารสนเทศในการเรียนรู้ของมนุษย์ (Sweatt, 2003; ชินวัฒน์ ภาคสุโพธิ์ และศานิตย์ ศรีคุณ, 2566)

ความจำขณะทำงานเป็นระบบการทำงานของสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่เก็บข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัสในระยะเวลาสั้นๆ ไว้ในคลังสมองเพื่อนำมาปฏิบัติภารกิจต่อ โดยข้อมูลนั้นจะถูกใช้ในการประมวลผลกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะซับซ้อนซึ่งเกี่ยวข้องกับทักษะทางวิชาการทุกด้าน ทั้งการอ่าน การเขียน การคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล และความเข้าใจทางภาษา โดยความจำขณะทำงานมีความเชื่อมโยงกับการทำงานของสมองด้านการจัดการ และช่วยให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในวงเวลาสั้นๆ เช่น การอ่านหนังสือที่ต้องใช้กระบวนการเชื่อมโยงข้อความ การเขียนและการแปลคำศัพท์ การแก้โจทย์ปัญหา (Sweatt, 2003; ศานิตย์ ศรีคุณ, 2564) และ Gao (2016) ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการเรียนภาษาต่างประเทศเป็นหนึ่งในตัวแปรที่สามารถทำนายผลลัพธ์ของการเรียนภาษาซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล โดยความจำขณะทำงานส่งอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียนภาษาไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้คำศัพท์ ความเข้าใจทางภาษา การใช้ภาษา และการอ่าน ดังนั้นผู้ที่มีความบกพร่องในด้านความจำขณะทำงานจะมีความผิดปกติทางการเรียนรู้ เช่น สมาธิสั้น (ADHD)

จากการศึกษางานวิจัยก่อนหน้า พบ

ว่าความจำขณะทำงานมีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตัวอย่างงานวิจัยของศานิตย์ ศรีคุณ และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ (2563) สรุปผลได้ว่า ความจำขณะทำงานมีองค์ประกอบที่ส่งผลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียน จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ พบว่า ความจำขณะทำงานสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 97 นอกจากนี้ Wiley & Jarosz (2012) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความจำขณะทำงานกับการแก้ปัญหา โดยใช้เครื่องมือในการทดสอบคือ โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ แบบทดสอบ Raven's Progressive Matrices (RPM) และการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ความจำขณะทำงานช่วยให้มนุษย์มีความจดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำ ช่วยต้านทานสิ่งรบกวนจิตใจ ในทางตรงข้าม การจดจ่อกมากเกินไปกลับส่งผลเสียต่อการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

เนื่องจากความจำขณะทำงานมีความเกี่ยวข้องกับทักษะทางวิชาการทุกด้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะความจำขณะทำงานโดยเฉพาะผู้เรียนช่วงอายุ 13 - 15 ปี ให้อยู่ในระดับสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเตรียมพร้อมในการเรียนระดับชั้นที่สูงขึ้นไป และเพื่อให้ผู้ปกครองและสถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะให้แก่ผู้เรียน (ชินวัฒน์ ภาคสุโพธิ์ และศานิตย์ ศรีคุณ, 2566) แม้จะมีความพยายามในการศึกษากระบวนการทำงานของความจำขณะทำงานโดยใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ทันสมัย ได้แก่ Electroencephalography (EEG) และ Functional Magnetic Resonance Imaging (fMRI) แต่ก็ไม่สามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านราคาของเครื่องและความไวต่อสภาพแวดล้อมภายนอกห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานวัตกรรมแบบ

วัดที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในห้องเรียน (ศานิตย์ ศรีคุณ, 2567)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครื่องมือวัดความจำขณะทำงาน เช่น งานวิจัยของ Van der Elst, Van Boxtel, Van Breukelen & Jolles (2007) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดความจำขณะทำงานที่ชื่อว่า Sternberg's Memory Scanning Test (MST) เป็นเครื่องมือที่วัดมิติเวลา (Speed) และประสิทธิผล (Efficiency) ของการประมวลผลสารสนเทศของความจำขณะทำงาน แต่เครื่องมือดังกล่าวเป็นแบบทดสอบแบบเขียนตอบด้วยกระดาษ (Paper and pencil test) ซึ่งมีความคลาดเคลื่อนในการวัดเวลา (Speed) ดังนั้น เพื่อสร้างความแม่นยำในการวัดตัวแปรข้างต้น นักวิจัยจึงพัฒนานวัตกรรมเพื่อวัดความจำระยะสั้น เช่น ทศนิยม บัญเติม และคณะ (2557) ได้พัฒนาซอฟต์แวร์วัดความสามารถเชิงพุทธิปัญญา (ฉบับภาษาไทย) ที่วัดได้ทั้งความจำขณะทำงานและความตั้งใจ แต่ทว่าได้พัฒนาซอฟต์แวร์ขึ้นในโปรแกรมสำเร็จรูปอีโพริม (E-Prime) เมื่อมีการวิเคราะห์และการแปลผลการวัดด้วยโปรแกรมนี้ต้องมีใบอนุญาตและมีราคาสูง ซึ่งต่อมา ศานิตย์ ศรีคุณ (2562, 2563) ได้พัฒนาซอฟต์แวร์แบบวัดความสามารถเชิงพุทธิปัญญา ซึ่งวัดได้ทั้งมิติความถูกต้องและมิติเวลา อีกทั้งสามารถวัดได้ทั้งความจำขณะทำงานและความตั้งใจ แต่แบบวัดนี้ส่วนมากใช้สิ่งเร้าเป็นตัวเลข (Numeric) ซึ่งในภาวะปกติตามกระบวนการรับรู้ของมนุษย์จะมีสิ่งเร้ามากกว่าสิ่งเร้าที่เป็นตัวเลข เช่น ตัวอักษรภาษาไทย ตัวอักษรภาษาอังกฤษ เสียง และรูปทรงทางเรขาคณิตต่างๆ เป็นต้น (Sweatt, 2003) ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานที่ครอบคลุมสิ่งเร้าชนิดต่างๆ

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นในข้างต้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งในการพัฒนา

นวัตกรรมการแบบวัดความจำระยะสั้น เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ที่สามารถวัดความจำระยะสั้นของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ปกครองและครูผู้สอนที่จะได้นำข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับความจำระยะสั้นของเยาวชนไปใช้ออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียนในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมการแบบวัดความจำระยะสั้นทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความจำระยะสั้น หมายถึง หน่วยความจำที่จัดเก็บข้อมูลภายในระยะเวลาสั้นๆ เป็นจุดเริ่มต้นการทำงานของความจำ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลเพื่อการทำงานชั่วคราว แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความจำผัสสะ (Sensory memory) 2) คลังความจำระยะสั้น (Short-term store) และ 3) ความจำขณะทำงาน (Working memory)

2. ความจำขณะทำงาน หมายถึง กระบวนการทางสมองที่รับและจัดเก็บข้อมูล แล้วแปลข้อมูลประมวลผล วิเคราะห์ และสรุปผลไปพร้อมกัน

3. ต้นแบบนวัตกรรมการแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา หมายถึง ระบบการทำแบบทดสอบสำหรับวัดความจำขณะทำงานทางภาษาที่ยังไม่ผ่านการประเมินการทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) ระบบลงทะเบียน 2) ระบบการทำแบบทดสอบ 3) ระบบแสดงผลการทดสอบ และ 4) ระบบตรวจข้อสอบ

4. นวัตกรรมการแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา หมายถึง แบบทดสอบที่วัดกระบวนการทางสมองที่รับและจัดเก็บข้อมูลทางด้านภาษาทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน แล้วแปลข้อมูลประมวลผล

วิเคราะห์ และสรุปผลไปพร้อมกัน ประกอบด้วยแบบทดสอบจำนวน 4 แบบทดสอบ ได้แก่ แบบวัดฟังเสียงประโยค แบบวัดการอ่านประโยค แบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยค และแบบวัดการจำตัวอักษรเดียวหลังการบวกลบเลข

5. เด็กปกติ หมายถึง เด็กที่มีสุขภาพดีซึ่งมีความสามารถในการฟังเสียง มองเห็น และพิมพ์ข้อความ โดยมีช่วงอายุระหว่าง 13-15 ปี

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้นวัตกรรมการแบบวัดความจำระยะสั้นสำหรับเด็กปกติ ที่มีความตรงเชิงเนื้อหาและมีการปรับปรุงเพิ่มเติมหลังจากการทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถบันทึกคะแนนในแต่ละข้อคำถาม คะแนนรวม และเวลาที่ใช้ของแต่ละแบบทดสอบอย่างมีประสิทธิภาพ

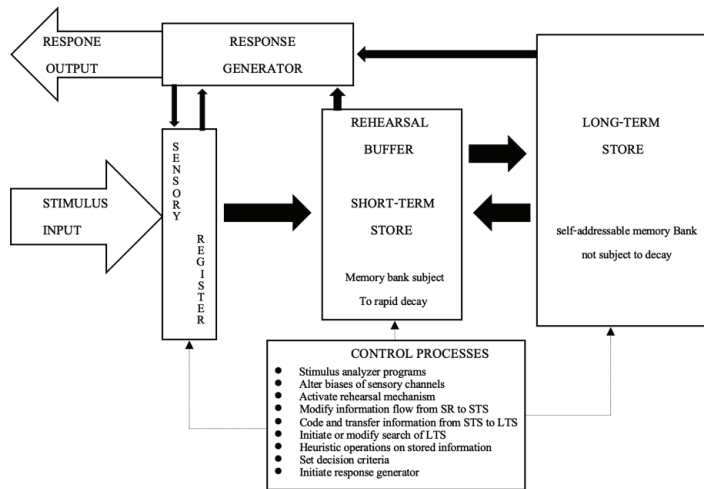
2. ได้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการออกแบบนวัตกรรมการแบบวัดความจำระยะสั้น สำหรับเด็กปกติ สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาแบบวัดความจำระยะสั้น สำหรับช่วงชั้นอื่น

3. ผู้ปกครองและบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำนวัตกรรมการแบบวัดที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความจำแต่ละประเภทของนักเรียนแต่ละคน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 ระบบความจำกับการประมวลผลสารสนเทศ

ประสาทวิทยศึกษาศาสตร์ถือว่าระบบความจำมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งระบบความจำมีกระบวนการคล้ายกับการประมวลผลสารสนเทศ ตามแนวคิดของ Sweatt (2003) ที่ได้เสนอกระบวนการสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 กระบวนการประมวลผลสารสนเทศ
ที่มา: Sweatt (2003)

1) การรับสิ่งเร้า (Stimulus input) เป็นกระบวนการที่สมองเริ่มต้นการทำงาน โดยรับข้อมูลผ่านระบบประสาท ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การรับกลิ่น การสัมผัส และการรับรส

2) ตัวรับประสาทสัมผัส (Sensory register) เป็นกระบวนการที่สมองกรองข้อมูลที่เข้ามาเพื่อให้เหลือเฉพาะสิ่งที่สนใจซึ่งอยู่ในรูปแบบของการรับรู้ (Perception) บนตัวรับประสาทสัมผัส โดยการกำหนดระดับความสำคัญดังกล่าวจะมาจากการใช้ประสบการณ์เดิมของแต่ละคน จากนั้นจึงส่งผ่านไปยังความจำระยะสั้น

3) ความจำระยะสั้น (Short-term memory) เป็นความจำเบื้องต้น ซึ่งจะเกิดขึ้นทันทีหลังจากการรับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส ความจำระยะนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานของความจำ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลภายในระยะเวลาสั้นๆ และข้อมูลจะเลือนหายไปภายในไม่กี่วินาที มนุษย์จะใช้ความจำระยะสั้นในการจำบางสิ่งบางอย่างชั่วคราวเพื่อการทำงาน เช่น การจำหมายเลขโทรศัพท์ การจำเสียง ประโยค และข้อความ ในระบบความจำระยะสั้น (Short-term memory system) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ

ได้แก่ 1) ความจำสัมผัส (Sensory memory)
2) ความจำขณะทำงาน (Working memory) และ
3) คลังความจำระยะสั้น (Short-term store)

3.1) ความจำสัมผัส (Sensory memory) เป็นขั้นเริ่มต้นที่ระบบความจำระยะสั้นรับข้อมูลลงในความจำ

3.2) ความจำขณะทำงาน (Working memory) เป็นระบบความจำที่จัดเก็บข้อมูลในช่วงเวลาสั้นๆ เพื่อนำข้อมูลไปจัดการ (Manipulate) และดำเนินการ (Process) ต่อไป โดยความจำขณะทำงานประกอบด้วย 2 ระบบย่อย คือ

3.2.1 การจัดเก็บข้อมูล (Maintaining information) ซึ่ง Baddeley & Hitch (1974) ได้แบ่งตามชนิดของข้อมูลที่จัดเก็บ คือ Phonological loop คือการจำข้อมูลด้านภาษา และ Visuospatial sketch pad คือการจำข้อมูลด้านการมองเห็นภาพ

3.2.2 การจัดการข้อมูล (Manipulating information)

3.3) คลังความจำระยะสั้น (Short-term store) เป็นการเก็บรักษาข้อมูลในระบบความจำ

ระยะสั้น ข้อมูลที่ขาดความสนใจ รวมถึงข้อมูล
ที่ถูกรบกวนจากความวอกแวกจะเลื่อนหายไปจาก
คลังความจำระยะสั้น

4) คลังความจำระยะยาว (Long-term
store) เป็นกระบวนการการจัดเก็บข้อมูล โดยการ
เข้ารหัสความหมาย (Encode) แล้วส่งข้อมูลไปที่
การจัดเก็บความจำระยะยาว สิ่งที่ถูกจัดเก็บในนี้
จะอยู่ค่อนข้างถาวร อุบลรัตน์ เฟิงสติกิตย์ (2535)
กล่าวว่า ความจำระยะยาวเปรียบเสมือนคลังสินค้า
ที่มีความซับซ้อน สามารถใช้ภาษาเป็นวิธีการ
ในการทดสอบความจำระยะยาว โดยการให้ดู
รายการคำต่างๆ แล้วทดสอบภาษาที่ได้เรียนรู้ไป

5) Response generator เป็นตัวกำหนดการ
ตอบสนองโดยการส่งข้อมูลที่กลั่นเนื้อ เส้นประสาท
และต่อมในร่างกาย เพื่อแสดงออกต่อสภาพแวดล้อม

6) Response output เป็นผลลัพธ์
ที่แสดงออกมาสู่สภาพแวดล้อมจากตัวสร้างการ
ตอบสนอง (Response generator)

1.2 ความจำขณะทำงาน (Working memory)

ความจำขณะทำงานแบ่งออกเป็น 2 ชนิดตาม
ประเภทของข้อมูลที่จัดเก็บ ได้แก่ 1) Phonological
loop คือการจำข้อมูลด้านภาษา เกิดจากการใช้
กระบวนการประมวลผลทางภาษา การฝึกซ้ำ สามารถ
วัดได้โดยการประเมินจากความสามารถในการจำ
ตัวเลข คำศัพท์ และการผสมผสานระหว่างการจำ
คำและทำโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ 2) Visuospatial
sketch pad คือการจำข้อมูลด้านการมองเห็น
ภาพและการบอกตำแหน่งวัตถุ สามารถวัดได้โดย
การประเมินจากความสามารถในการจำตำแหน่ง
วัตถุ

ความจำขณะทำงานทางภาษา (Verbal
working memory) คือ กระบวนการทางสมองที่รับ
และจัดเก็บข้อมูลทางด้านภาษาทั้งการฟัง พูด อ่าน

เขียนแล้วแปลข้อมูลประมวลผล วิเคราะห์ และสรุป
ผลไปพร้อมกัน (ทัศนีย์ บุญเต็ม และคณะ, 2557)
จากการวิจัยของ Pazzaglia, Toso & Cacciamani
(2008) ได้มีการศึกษาบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมกัน
ระหว่างความจำขณะทำงานทางภาษา (Verbal
working memory) และความจำขณะทำงานทาง
มองเห็น (Visuospatial working memory) ที่ใช้
ในการเรียนรู้สื่อมัลติมีเดียซึ่งเป็นสื่อที่ใช้คอมพิวเตอร์
ในการสื่อความหมาย ประกอบด้วยสิ่งเร้าหลาย
ชนิด เช่น ภาพ เสียง ตัวอักษร ภาพเคลื่อนไหว
สี เป็นต้น พบว่า สมรรถนะด้านความจำขณะทำงาน
ทางภาษามีปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้เชิงความหมาย
(Semantic knowledge) ในการทำความเข้าใจจาก
สื่อมัลติมีเดีย

ทั้งนี้ การวิจัยของ Fellman, Lincke &
Jonsson (2020) ได้ศึกษาการเรียนรู้ของนักเรียน
กับสื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) ว่า
มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะของความจำขณะ
ทำงานทางการมองเห็น (Visuospatial working
memory) และความจำขณะทำงานทางภาษา (Verbal
working memory) อย่างไร พบว่า การปฏิสัมพันธ์
ระหว่างการเรียนรู้สื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์สามารถ
ทำนายความจำขณะทำงานทางภาษา (Verbal
working memory) ซึ่งหมายความว่า ความจำขณะ
ทำงานทางภาษาสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีสภาพ
แวดล้อมที่เป็นสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความจำขณะทำงาน
ทางภาษา (Verbal working memory) มีปัจจัย
สำคัญที่ส่งผลต่อการรู้เชิงความหมาย (Semantic
knowledge) ในการทำความเข้าใจจากสื่อมัลติมีเดีย
และสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมที่เป็น
สื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย

1.3 การสังเคราะห์ลักษณะของนวัตกรรม แบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา

การพัฒนาวัตกรรมการแบบวัดความจำ

ขณะทำงานทางภาษาได้นำกรอบแนวคิดของเชิง
ทฤษฎีที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยของทัศนีย์
บุญเต็ม และคณะ (2557) และงานวิจัยอื่นที่อยู่ใน

ฐานข้อมูล ERIC โดยจำแนกเป็น 4 แบบทดสอบ
ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดของแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา (Verbal working memory)

	ชื่อของแบบวัด	Memory for sentence (ทัศนีย์ บุญเต็ม และคณะ, 2557; Isaki, Spaulding & Plante, 2008)
	คำอธิบายวิธีการ ทดสอบ	กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบฟังหรืออ่านประโยค จากนั้นพูดประโยค ที่จำได้อย่างถูกต้อง
แบบวัดชุดที่ 1	ลักษณะของแบบวัด ความจำขณะทำงาน	ภาระงาน: Sentence span กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบอ่านประโยคที่มีความยาวตั้งแต่ 3 ถึง 19 คำ จากนั้นพูด ประโยคซ้ำทีละประโยค การทดสอบข้างต้นเป็นการทดสอบความจำระยะสั้นเนื่องจาก เป็นการเก็บและการทำซ้ำเท่านั้น ซึ่งถือว่าการทดสอบภาระงานเกี่ยวกับการประมวล ผลทางภาษาระดับสูง เนื่องจากการสร้างประโยคต้องใช้ทั้งองค์ความรู้ทางไวยากรณ์และ ความหมาย
	ชื่อของแบบวัด	Listening span (ทัศนีย์ บุญเต็ม และคณะ, 2557; Passolunghi & Siegel, 2001)
	คำอธิบายวิธีการ ทดสอบ	กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบฟังประโยค แล้วเติมคำที่ขาดหายไป ในประโยคหรือข้อความ ได้อย่างถูกต้อง
แบบวัดชุดที่ 2	ลักษณะของแบบวัด ความจำขณะทำงาน	ภาระงาน: Listening span completion task กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบฟังประโยคตั้งแต่ 2-5 ประโยคในแต่ละข้อ โดยแต่ละคำใน ประโยคจะอ่านด้วยอัตราเร็ว 1 วินาทีต่อคำ จากนั้นหน้าจอจะแสดงประโยคที่ไม่สมบูรณ์ ผู้ เข้ารับการทดสอบต้องเลือกคำสุดท้ายของประโยคที่หายไปเรียงตามลำดับประโยคที่ได้ยิน ยกตัวอย่าง "A fish swims, a bird _____ ; The snow is white, the coal is _____ ; คำตอบคือ "flies, black"
	ชื่อของแบบวัด	(3) Reading span (ทัศนีย์ บุญเต็ม และคณะ, 2557; Vock & Holling, 2008)
	คำอธิบายวิธีการ ทดสอบ	กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบอ่านประโยค แล้วสามารถบอกคำที่ขาดหาย ประโยคที่ถูกหรือ ผิด ใช่หรือไม่ใช่ ได้อย่างถูกต้อง
แบบวัดชุดที่ 3	ลักษณะของแบบวัด ความจำขณะทำงาน	ภาระงาน: Reading span กำหนดให้ประโยคทดสอบปรากฏบนจอคอมพิวเตอร์ จำนวนครึ่งหนึ่งของประโยคทั้งหมด เป็นประโยคที่ผิดและอีกครึ่งหนึ่งเป็นประโยคที่ถูกต้อง โดยมีโครงสร้างประโยคที่ง่าย และ คำสุดท้ายของแต่ละประโยคมักจะเป็นคำนามสั้นๆ และสะกดง่ายๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการ ทดสอบสามารถระบุความถูกต้องได้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่าง "A snowman is made of snow" หรือ "I see with my ears" แต่ละประโยคจะปรากฏบนจอเป็นเวลา 5 วินาที ซึ่งใน ช่วงเวลานี้ผู้เข้ารับการทดสอบจะต้องกดปุ่มให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เพื่อระบุความถูกต้อง ของประโยคนั้น ถ้ากดไม่ทันเวลา จะถือว่าตอบผิด หลังจากทำแบบทดสอบชุดของประโยค เสร็จ ผู้เข้ารับการทดสอบต้องเขียนคำสุดท้ายของประโยคลงในช่องว่างของกระดาษคำตอบ ตามลำดับ ให้ถูกต้อง โดยมีแบบฝึกให้ทดลองทำ 3 ข้อ และทดสอบจริง 11 ข้อ ข้อที่ง่ายที่สุด มี 3 ประโยค และข้อที่ยากที่สุดมี 6 ประโยค

ตารางที่ 1 รายละเอียดของแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา (Verbal working memory) (ต่อ)

ชื่อของแบบวัด	Operation span (ทัตนีย์ บุญเต็ม และคณะ, 2557; Shelton, Elliott, Hill, Calamia, & Gouvier, 2009)
คำอธิบายวิธีการทดสอบ	กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบแก้ปัญหาและประมวลผลทางด้านกรดำเนินการทางคณิตศาสตร์ โดยเน้นการตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบ ความแม่นยำในการคำนวณ
แบบวัดชุดที่ 4	<p>ภาระงาน: Operation Span (Ospan)</p> <p>กำหนดปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างง่ายให้กับผู้เข้ารับการทดสอบ ยกตัวอย่างเช่น $6 \times 3 = ?$ เมื่อผู้เข้ารับการทดสอบคลิกเมาส์ หน้าจอคอมพิวเตอร์จะปรากฏตัวเลขเพื่อให้ระบุความถูกต้องของคำตอบ หลังจากนั้นตัวอักษรจะปรากฏบนหน้าจอคอมพิวเตอร์เพื่อให้ผู้เข้ารับการทดสอบจำตัวอักษรทั้งหมด และเรียงลำดับให้ถูกต้อง ซึ่งผู้สร้างแบบทดสอบได้กำหนดตัวอักษร ได้แก่ F, H, J, K, N, P, Q, R, S, T, และ Y โดยพิสัยของ list lengths อยู่ระหว่าง 3 ถึง 7 ผู้เข้ารับการทดสอบจะให้ดำเนินการ 3 ครั้งต่อ 1 list lengths รูปแบบการทดสอบจะมี 3 ตอน ตอนแรกให้ฝึกจำตัวอักษร ถัดไปเป็นการแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ และสุดท้ายเป็นการทดสอบแบบผสมกันทั้ง storage และ processing</p>
ลักษณะของแบบวัดความจำขณะทำงาน	

จากตาราง 1 พบว่า สิ่งเราต้องอยู่ในรูปของเสียงและภาพแสดงโดยคอมพิวเตอร์ เช่น ตัวอักษร ชุดตัวอักษร ประโยค หรือชุดประโยค เป็นต้น แบบทดสอบดังกล่าวจะแสดงสิ่งเราในรูปแบบเสียงต่อผู้เข้ารับการทดสอบบนคอมพิวเตอร์ด้วยอัตราเร็ว 1 วินาทีต่อคำ และรูปแบบภาพจะให้ผู้เข้ารับการทดสอบอ่านสิ่งเราให้เร็วที่สุด การตอบสนองต่อสิ่งเราของผู้สอบจากแบบทดสอบฉบับนี้จะตอบสนองโดยการกดปุ่มเลือกคำ ชุดคำ ประโยค หรือชุดประโยค ให้ถูกต้องภายในเวลา 10 วินาที ต่อ 1 ข้อ หากไม่ตอบภายใน 10 วินาที ถือว่าผิดในข้อนั้นและให้ทำข้อสอบข้อถัดไปอัตโนมัติ จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจึงนำไปพัฒนาแบบร่างนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนาโดยผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา และระยะที่ 2 คือการทดลองใช้

ระยะที่ 1 คือการพัฒนาวัตกรรมการดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ต้นแบบนวัตกรรม

แบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา และเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 1 ท่าน และด้านประสาทวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน การเก็บข้อมูลเริ่มจากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์กรอบแนวคิดและต้นแบบต้นแบบนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 2 คือการทดลองใช้ โดยเก็บข้อมูลจากแบบทดสอบและแบบประเมินความพึงพอใจ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 13-15 ปี จำนวน 127 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 77 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือวิจัย

1. ต้นแบบนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา

2. แบบประเมินความพึงพอใจในการทดลองใช้นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา

ผลการวิจัย

1. ต้นแบบนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ สามารถวัดในมิติความถูกต้องและเวลา ได้มีการแก้ไขตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ตามรายละเอียดดังนี้

(1) ระบบที่จำเป็นของนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษา จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ต้นแบบนวัตกรรมแบบวัดประกอบด้วย 5 ระบบ ได้แก่ ระบบลงทะเบียน ระบบการทำแบบทดสอบ ระบบแสดงผล ระบบตรวจสอบ และระบบการให้บริการผู้ใช้ ซึ่งแต่ละระบบถูกจัดการด้วยระบบดูแลหลังบ้าน (Backoffice) ระบบดูแลหลังบ้านทำหน้าที่จัดการระบบทั้งหมด โดยระบบจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ระบบที่เกี่ยวข้องกับผู้ทำ

แบบทดสอบ ประกอบด้วยระบบลงทะเบียน ระบบทำแบบทดสอบ ระบบแสดงผลการทดสอบ และระบบตรวจสอบ ข้อมูลที่อยู่ในระบบนี้มาจากผู้ทำแบบทดสอบ เมื่อกรอกข้อมูลและทำแบบทดสอบ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกบันทึกและส่งต่อไปยังระบบถัดไป 2) ระบบการให้บริการผู้ใช้งาน เป็นระบบที่ให้ข้อมูลแก่ผู้ทำแบบทดสอบ แต่ละระบบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ระบบการลงทะเบียน สามารถบันทึกข้อมูลของผู้เข้าใช้งานผ่านระบบลงทะเบียน โดยให้ผู้ใช้กรอกข้อมูลเพื่อทำการสร้างบัญชีผู้ใช้งาน ก่อนผู้ใช้งานจะเข้าสู่ระบบอื่นๆ โดยมีรายการข้อมูล ได้แก่ ชื่อผู้ใช้ รหัสผ่าน ชื่อ-สกุล อีเมล เบอร์ติดต่อ โรงเรียน ชั้นปี อายุ เพศ น้ำหนัก ส่วนสูง และโรคประจำตัว โดยแสดงส่วนติดต่อกับผู้ใช้งาน (User interface) ของระบบการลงทะเบียนที่สามารถใช้งานผ่านเว็บเบราว์เซอร์บนคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ

ภาพประกอบ 2 หน้าจอระบบการลงทะเบียน

2) ระบบการทำแบบทดสอบ ประกอบด้วยแบบทดสอบแต่ละแบบทดสอบมีข้อคำถาม 30 ข้อ รวมทั้งหมด 120 ข้อ ดังข้อมูลในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายละเอียดของแบบทดสอบ

	ชื่อของแบบทดสอบ	แบบวัดการฟังเสียงประโยค (Sentences listening task)
	ชนิดของสิ่งเร้า	เสียงประโยคภาษาไทย
แบบทดสอบชุดที่ 1	ลักษณะของแบบทดสอบ	รูปแบบเสียง กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบจำประโยคที่ได้ฟัง แล้วให้เลือกตัวเลือก (4 ตัวเลือก) ที่ถูกต้องจากประโยคที่ได้ฟัง ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - ประโยคภาษาไทยจำนวนคำ 2 คำ มี 10 ข้อ - ประโยคภาษาไทยจำนวนคำ 3 คำ มี 10 ข้อ - ประโยคภาษาไทยจำนวนคำ 4 คำ มี 10 ข้อ
	ชื่อของแบบทดสอบ	แบบวัดการอ่านประโยค (Reading sentences task)
	ชนิดของสิ่งเร้า	รูปภาพแสดงประโยคภาษาไทย
แบบทดสอบชุดที่ 2	ลักษณะของแบบทดสอบ	รูปแบบตัวอักษร กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบจำประโยคที่ได้อ่าน แล้วให้เลือกตัวเลือก (4 ตัวเลือก) ที่ถูกต้องจากประโยคที่ได้อ่าน ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - ประโยคภาษาไทยจำนวนคำ 2 คำ มี 10 ข้อ - ประโยคภาษาไทยจำนวนคำ 3 คำ มี 10 ข้อ - ประโยคภาษาไทยจำนวนคำ 4 คำ มี 10 ข้อ
	ชื่อของแบบทดสอบ	แบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยค (Last word listening task)
	ชนิดของสิ่งเร้า	เสียงประโยคภาษาไทย
แบบทดสอบชุดที่ 3	ลักษณะของแบบทดสอบ	รูปแบบเสียง กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบจำคำสุดท้ายของประโยคที่ได้ฟัง แล้วให้เลือกตัวเลือก (4 ตัวเลือก) การเรียงลำดับคำสุดท้ายของประโยค ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - ชุดประโยคภาษาไทยจำนวน 2 ประโยค มี 10 ข้อ - ชุดประโยคภาษาไทยจำนวน 3 ประโยค มี 10 ข้อ - ชุดประโยคภาษาไทยจำนวน 4 ประโยค มี 10 ข้อ
	ชื่อของแบบทดสอบ	แบบวัดการจำตัวอักษรเดียวหลังการบวกลบเลข (1-digit letter after operation task)
	ชนิดของสิ่งเร้า	สมการทางคณิตศาสตร์อย่างง่าย (การบวกและการลบ) และตัวอักษรภาษาไทยหนึ่งตัวอักษร
แบบทดสอบชุดที่ 4	ลักษณะของแบบทดสอบ	กำหนดให้ผู้เข้ารับการทดสอบจำชุดตัวอักษรเดี่ยวภาษาไทย แล้วเรียงลำดับตัวอักษรเดี่ยวดังกล่าวจากหน้าไปหลังสุดตามลำดับ ซึ่งตัวอักษรจะแสดงบนหน้าจอ หลังจากการแก้สมการทางคณิตศาสตร์ ข้อคำถามประกอบด้วยชุดสมการทางคณิตศาสตร์จำนวน 2-4 ปัญหาและตัวอักษรเดี่ยวภาษาไทยจำนวน 2-4 ตัวอักษร รวม 30 ข้อ

ผู้วิจัยจะประเมินทั้งมิติความถูกต้องและมิติความไว ในมิติความถูกต้องนั้น ถ้าตอบถูก 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ส่วนมิติความไว ระบบจะบันทึกเวลาเฉพาะข้อที่ตอบถูกเท่านั้น

โดยใช้หน่วยมิลลิวินาที (millisecond) แบบทดสอบแต่ละข้อไม่ได้กำหนดเวลาสำหรับการเลือกคำตอบ ซึ่งแตกต่างจากแบบวัดของงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่ผู้เข้ารับการทดสอบต้องเลือกคำตอบภายในเวลา

ที่กำหนด เมื่อเข้าระบบแล้ว สามารถเลือกทำแบบทดสอบชุดใดก่อนก็ได้ แต่ไม่สามารถกดข้ามข้อคำถาม เมื่อออกจากระบบ สามารถกลับเข้ามาทำแบบทดสอบชุดอื่นได้

ตัวอย่างแบบทดสอบความจำขณะทำงานทางภาษา

แบบวัดการฟังเสียงประโยค (Listening sentences task)

ตัวอย่างที่ 1 จำนวนสิ่งเร้า 2 จำนวน
คำถาม แสดงเสียงประโยค นักเรียนทำความสะอาดบ้าน

ตัวเลือกที่ 1) นักเรียนทำความสะอาดบ้าน
ตัวเลือกที่ 2) นักเรียนจะทำความสะอาด

ตัวเลือกที่ 3) ความสะอาดนักเรียนทำ

ตัวเลือกที่ 4) นักเรียนไปโรงเรียน

แบบวัดการอ่านประโยค (Reading sentences task)

ตัวอย่างที่ 1 จำนวนสิ่งเร้า 2 จำนวน
คำถาม แสดงประโยค นักเรียนแยกขยະ

ตัวเลือกที่ 1) นักเรียนแยกขยະ

ตัวเลือกที่ 2) นักเรียนกำลังแยกขยະ

ตัวเลือกที่ 3) นักเรียนเตะบอล

ตัวเลือกที่ 4) แยะขยະนักเรียน

แบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยค (Last word listening task)

ตัวอย่างที่ 1 จำนวนสิ่งเร้า 2 จำนวน

คำถาม แสดงเสียง “เพื่อนๆ เล่นฟุตบอล”
“คุณแม่ทำขนมเค้ก”

ตัวเลือกที่ 1) ฟุตบอล ขนมเค้กตัวเลือกที่ 2) ภาย ขนมเค้ก

ตัวเลือกที่ 3) รูป หนังสือ

ตัวเลือกที่ 4) หนังสือ ขนมเค้ก

ตัวอย่างที่ 2 จำนวนสิ่งเร้า 3 จำนวน

แบบวัดการจำตัวอักษรเดียวหลังการบวกเลข (1-digit letter after operation task)

ตัวอย่างที่ 1 จำนวนสิ่งเร้า 2 จำนวน

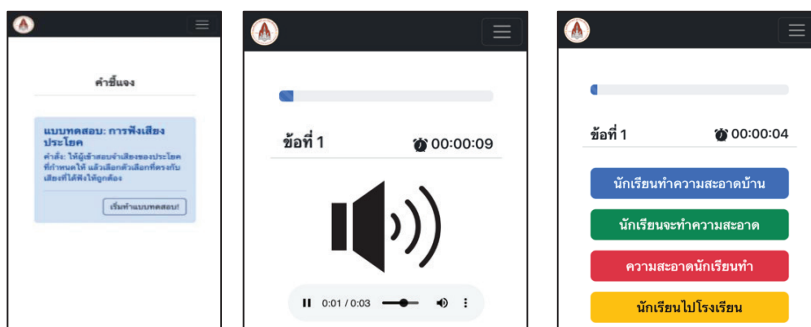
คำถาม แสดง $3+4=?$: “ฟ” $3-1=?$: “ด”

ตัวเลือกที่ 1) “ฟ” “ด”

ตัวเลือกที่ 2) “จ” “ง”

ตัวเลือกที่ 3) “ฟ” “พ”

ตัวเลือกที่ 4) “ร” “ฏ”

ภาพประกอบ 3 หน้าจอของแบบวัดการฟังเสียงประโยค

3) ระบบแสดงผล เมื่อทำแบบทดสอบแต่ละแบบเสร็จสิ้นแล้ว หน้าจอจะแสดงข้อความเวลาที่ใช้ในการทำแบบทดสอบและคะแนนจากแบบทดสอบ และหน้าประวัติการทำทั้งหมด

4) ระบบตรวจข้อสอบ ใช้สำหรับการตรวจแบบทดสอบชนิดอัตโนมัติซึ่งเป็นระบบที่ออกแบบมาเพื่อรองรับการสร้างแบบทดสอบวัดความจำประเภทอื่นๆ

5) ระบบการให้บริการผู้ใช้งาน ประกอบด้วยส่วนที่ให้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความจำระยะสั้น นิยาม และส่วนให้ข้อมูลติดต่อกับผู้พัฒนาวัตกรรมการวัด

ผลลัพธ์จากการทำแบบทดสอบ

ผลลัพธ์จากการทำแบบทดสอบแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สถิติจากการทำแบบทดสอบของต้นแบบนวัตกรรมการวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ

ชื่อแบบทดสอบ	จำนวนผู้ใช้ (ครั้ง)	คะแนนเฉลี่ย (คะแนน)	เวลาเฉลี่ย (วินาที)
แบบวัดการฟังเสียงประโยค (Sentences listening task)	44	27.30	251.23
แบบวัดการอ่านประโยค (Sentences reading task)	46	26.70	194.28
แบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยค (Last word listening task)	34	28.21	349.29
แบบวัดการจำตัวอักษรเดี่ยวหลังการบวกเลข (1-digit letter after operation task)	39	29.03	403.54

จากตารางที่ 3 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบทั้ง 4 ชุดมีความใกล้เคียงกัน โดยแบบวัดการจำตัวอักษรเดี่ยวหลังการบวกเลขมีค่ามากที่สุดคือ 29.03 คะแนน เนื่องจากแบบทดสอบชุดนี้ต้องใช้เวลาในการคิดคำนวณและความจำตัวอักษร จึงเป็นแบบทดสอบที่นักเรียนใช้เวลาในการทำแบบทดสอบมากที่สุด (403.54 วินาที) ส่วน

แบบวัดการอ่านประโยคมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 26.70 และเป็นแบบทดสอบที่นักเรียนใช้เวลา น้อยที่สุด (194.28 วินาที)

ความพึงพอใจในการทดลองใช้นวัตกรรมการวัดความจำขณะทำงานทางภาษา แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถิติจากการทำแบบทดสอบของต้นแบบนวัตกรรมการวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ

ข้อที่	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1	ระบบมีความสะดวกสบายในการใช้งาน	4.76	0.43	พอใจมากที่สุด
2	ระบบมีความสะดวกสบายในการทดสอบ	4.34	0.86	พอใจมากที่สุด
3	ระบบแสดงผลการทดสอบครบถ้วน	4.63	0.48	พอใจมากที่สุด
4	ความสะดวกสบายในการแก้ไขข้อมูลส่วนตัว	4.86	0.35	พอใจมากที่สุด

ตารางที่ 4 สถิติจากการทำแบบทดสอบของต้นแบบนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
5	ระบบให้ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องครบถ้วน	4.27	0.44	พอใจมากที่สุด
6	ระบบมีความเสถียรในการใช้งาน	4.73	0.44	พอใจมากที่สุด
7	ระบบมีความยืดหยุ่นต่ออุปกรณ์ที่ใช้งาน	4.79	0.41	พอใจมากที่สุด
8	ระบบมีความปลอดภัยต่อข้อมูลของผู้ใช้งาน	4.76	0.43	พอใจมากที่สุด
9	ระบบมีการเข้าถึงได้ตลอดเวลา	4.75	0.44	พอใจมากที่สุด
10	ระบบมีความน่าเชื่อถือ	4.80	0.40	พอใจมากที่สุด
11	ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการมีความครบถ้วน	4.77	0.42	พอใจมากที่สุด
12	ความสะดวกสบายในการให้บริการ	4.72	0.45	พอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.68	0.46	พอใจมากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่าต้นแบบนวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.68 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 แปลผลคะแนนอยู่ในระดับพอใจมากที่สุด หัวข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อที่ 4 ความสะดวกสบายในการแก้ไขข้อมูลส่วนตัว (4.86 คะแนน) ส่วนหัวข้อที่มีคะแนนเจียน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 5 ระบบให้ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องครบถ้วน (4.27 คะแนน) ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับ ข้อ 2 ระบบมีความสะดวกสบายในการทดสอบ (4.32 คะแนน)

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติ ประกอบด้วย 5 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบลงทะเบียน 2) ระบบการทำแบบทดสอบ 3) ระบบแสดงผลการทดสอบ 4) ระบบตรวจข้อสอบ และ 5) ระบบการให้บริการผู้ใช้งาน ประกอบด้วยแบบทดสอบจำนวน 4 แบบทดสอบ ได้แก่ แบบวัดฟัง

เสียงประโยค แบบวัดการอ่านประโยค แบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยค แบบวัดการจำตัวอักษรเดี่ยวหลังการบวกลบเลข ผลการศึกษาพบว่า (1) นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษามีความตรงเชิงเนื้อหา (2) คะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบคือ 27.30, 26.70, 28.21 และ 29.03 ส่วนเวลาเฉลี่ยในแต่ละแบบทดสอบคือ 251.23, 194.28, 349.29 และ 403.54 วินาที ความพึงพอใจในการทดลองใช้นวัตกรรมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

จากการเก็บข้อมูลพบว่า แบบวัดการฟังเสียงประโยคมีสิ่งรบกวนเป็นเสียงประโยคภาษาไทย แต่ละประโยคประกอบด้วยคำจำนวน 2, 3 และ 4 คำ ซึ่งสอดคล้องกับแบบวัด Memory for sentence ของ Isaki *et al.* (2008) โดยระยะเวลาที่แสดงสิ่งรบกวนของแต่ละข้อคำถามจะขึ้นอยู่กับจำนวนพยางค์ของประโยค โดยมีเวลาเฉลี่ยประมาณ 3-4 วินาที แบบวัดการอ่านประโยคมีสิ่งรบกวนเป็นประโยคภาษาไทย แต่ละประโยคประกอบด้วยคำจำนวน 2, 3 และ 4 คำเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแบบวัด Reading span ของ Vock & Holling (2008) ที่มีสิ่งรบกวน

ประโยคภาษาอังกฤษที่ครึ่งหนึ่งของประโยคจะเป็นประโยคที่ผิดและอีกครึ่งหนึ่งจะเป็นประโยคที่ถูก โดยระยะเวลาที่แสดงสิ่งเร้าของแต่ละข้อคำถามจะขึ้นกับจำนวนพยางค์ของประโยค โดยกำหนดเวลา 1 วินาทีต่อหนึ่งคำ แบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยคมีสิ่งเร้าเป็นชุดเสียงประโยคภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับแบบวัด Listening span ของ Passolunghi & Siegel (2001) ที่มีสิ่งเร้าเป็นประโยคภาษาอังกฤษที่คำสุดท้ายของแต่ละประโยคถูกทำให้ขาดหายไป โดยระยะเวลาที่แสดงสิ่งเร้าของแต่ละข้อคำถามจะขึ้นอยู่กับจำนวนพยางค์ของแต่ละประโยคของชุดประโยคภาษาไทยในข้อคำถามนั้นๆ โดยมีเวลาเฉลี่ยประมาณ 3-4 วินาที ส่วนแบบวัดการจำตัวอักษรเดี่ยวหลังการบวกลบเลข มีสิ่งเร้าเป็นชุดสมการคณิตศาสตร์อย่างง่ายและตัวอักษรภาษาไทย แต่ละชุดประกอบด้วยสมการคณิตศาสตร์อย่างง่ายและตัวอักษรภาษาไทย 2, 3 และ 4 คู่ ซึ่งสอดคล้องกับแบบวัด Operation span ของ Shelton *et al.* (2009) ที่มีสิ่งเร้าเป็นสมการทางคณิตศาสตร์ โดยระยะเวลาที่แสดงสิ่งเร้าของแต่ละข้อคำถามจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการคำนวณสมการคณิตศาสตร์ในข้อคำถามนั้นๆ โดยมีเวลาเฉลี่ยประมาณ 4-5 วินาที

จากผลการทดสอบของแบบทดสอบประเภทความจำขณะทำงานทางภาษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยของแต่ละแบบทดสอบใกล้เคียงกัน แต่ใช้เวลาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับความซับซ้อนของแบบทดสอบและความจำที่ต้องใช้ในการประมวลผล แบบวัดการอ่านประโยคเป็นแบบทดสอบที่วัดความจำของประโยคที่ปรากฏบนหน้าจอ แต่แบบวัดการฟังประโยคเป็นแบบทดสอบที่ต้องฟังเสียงของคำแต่ละคำ จึงใช้เวลาในการรับข้อมูลมากกว่าการอ่านที่สามารถมองเห็นข้อมูลทั้งหมดเพียงแค่การกวาดสายตา นอกจากนี้แบบวัดการฟังเสียงประโยคมีปุ่มกดเพื่อหยุดเสียงชั่วคราวหรือเล่น

ซ้ำได้ ผู้เข้ารับการทดสอบจึงใช้เวลามากกว่าการทำแบบวัดการอ่านประโยค ส่วนแบบวัดการฟังคำสุดท้ายของประโยคนั้น เป็นแบบทดสอบที่ใช้ความจำขณะทางภาษาระดับที่สูงขึ้น โดยผู้เข้ารับการทดสอบต้องจำคำสุดท้ายของประโยคจำนวน 2-4 ประโยค จากนั้นเรียงคำให้ถูกต้องตามลำดับก่อนหลัง แบบทดสอบนี้ใช้ทักษะการฟังและการเลือกจำเฉพาะคำสุดท้ายของประโยค จึงใช้เวลามากกว่าแบบทดสอบ 2 ชุดที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ เช่นเดียวกับแบบวัดการจำตัวอักษรเดี่ยวหลังการบวกลบเลข ที่เป็นแบบทดสอบการแก้สมการคณิตศาสตร์อย่างง่าย เมื่อคลิกตัวเลขซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง จะปรากฏตัวอักษรภาษาไทยบนหน้าจอ และให้เรียงตัวอักษรให้ถูกต้องตามลำดับก่อนหลัง โดยจำนวนโจทย์ปัญหาในแต่ละข้อจะเพิ่มขึ้นตามสิ่งเร้า แบบทดสอบนี้ใช้ทั้งทักษะการคำนวณและการจำตัวอักษร มีการประมวลผลทางภาษาในระดับสูง จึงใช้เวลามากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความจำขณะทำงานทางภาษาที่มีสิ่งเร้าเป็นเสียงได้ดีกว่าตัวอักษรที่เป็นข้อความระดับประโยค หากผู้สอนใช้สื่อมัลติมีเดียที่ประกอบด้วยสิ่งเร้าหลายชนิด เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง จะสามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะด้านความจำขณะทำงานทางภาษาได้ดียิ่งขึ้น

2. บุคลากรทางด้านวิชาการและผู้ปกครองสามารถนำนวัตกรรมแบบวัดไปใช้ทดสอบ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสำหรับเด็กปกติผ่านการทดลองใช้เฉพาะ

กลุ่มตัวอย่างเพียงแต่กลุ่มเดียว ซึ่งผลการวิจัยจึงมีข้อจำกัดในด้านการนำไปใช้ในครั้งต่อไปควรนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่กว่าเพื่อคำนวณหาเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบ

2. ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลระยะเวลาและคะแนนของแต่ละข้อคำถาม ไม่มีการคำนวณความยากง่าย จึงไม่สามารถหาความเที่ยงของแบบทดสอบ

3. นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแบบวัดสำหรับผู้เรียนภาษาต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางภาษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่ง

จะช่วยวิเคราะห์ให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนภาษาได้

4. ควรสร้างนวัตกรรมแบบวัดให้ครอบคลุมการทดสอบความจำระยะสั้นทุกประเภท

5. ผู้เข้ารับการทดสอบมีข้อเสนอแนะเรื่องจำนวนข้อคำถาม ในการวิจัยครั้งต่อไปควรปรับลดจำนวนข้อคำถามให้น้อยลง แต่ยังคงครอบคลุมหัวข้อที่ต้องการทดสอบ

6. นวัตกรรมแบบวัดความจำขณะทำงานทางภาษาสามารถพัฒนาเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น โดยปรับข้อคำถามและตัวเลือกให้มีความยากง่ายสอดคล้องกับระดับชั้นของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- ชินวัฒน์ ภาคสุโพธิ์ และศานิตย์ ศรีคุณ. (2566). การพัฒนานวัตกรรมแบบวัดความจำสัมผัสด้านการได้ยินสำหรับเด็กปกติ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 46(1), 92-103.
- ทัศนีย์ บุญเต็ม, จตุภูมิ เขตจัตุรัส, จักรกฤษณ์ สำราญใจ, จุติมา เมทนีธร, จินตนาภรณ์ วัฒนธร, สดภาพร มัชฌิมะปุระ และคณะ. (2557). *การพัฒนาเครื่องมือวัดทางพุทธิปัญญา* (ฉบับภาษาไทย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ศานิตย์ ศรีคุณ และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ (2563). การศึกษาอิทธิพลของความจำขณะทำงานที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 140-151.
- ศานิตย์ ศรีคุณ. (2562). การตรวจสอบความตรงเชิงทฤษฎีของซอฟต์แวร์แบบวัดความสามารถเชิงพุทธิปัญญาในมิติความถูกต้อง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(4), 103-117.
- ศานิตย์ ศรีคุณ. (2563). การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของซอฟต์แวร์แบบวัดความสามารถเชิงพุทธิปัญญาในมิติเวลาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 12(3), 229 - 243.
- ศานิตย์ ศรีคุณ. (2564). การศึกษาอิทธิพลของความจำขณะทำงานที่ส่งผลต่อทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 44(1), 77-88.
- ศานิตย์ ศรีคุณ. (2567). *ประสาทวิทยาการศึกษา: ความหมาย ขอบข่าย และเทคโนโลยีภาพถ่ายทางประสาท*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 12(1), (กำลังตีพิมพ์)
- สถิต วงศ์สุวรรณ (2525). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น.
- อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. (2535). *ความจำของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Baddeley, A. D., & Hitch, G. J. (1974). Working Memory. In G. A. Bower (Ed.), *Recent Advances in Learning and Motivation* (pp. 47-89). New York: Academic Press.

- Bower, G. H. & Hilgard, E. R. (1981). *Theories of learning* (5th ed). New Jersey: Prentice Hall.
- Fellman, D., Lincke, A., & Jonsson, B. (2020). Do Individual Differences in Cognition and Personality Predict Retrieval Practice Activities on MOOCs?. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-10
- Gao, Y. (2016). The Influence of Working Memory on Second Language Learning. *Theory and Practice in Language Studies*, 6(9), 1819-1826
- Isaki, E., Spaulding T. J., & Plante E. (2008). Contributions of language and memory demands to verbal memory performance in language-learning disabilities. *Journal of Communication Disorders*, 41(6), 512 - 530.
- Passolunghi, M. C., & Siegel, L. S. (2001). Short-Term Memory, Working Memory, and Inhibitory Control in Children with Difficulties in Arithmetic Problem Solving. *Journal of Experimental Child Psychology*, 80(1), 44-57.
- Pazzaglia, F., Toso, C., & Cacciamani, S. (2008). The specific involvement of verbal and visuospatial working memory in hypermedia learning. *British Journal of Educational Technology*, 39(1), 110-124.
- Shelton, J. T., Elliott, E. M., Hill, B.D., Calamia, M. R., & Gouvier, W. D. (2009). A comparison of laboratory and clinical working memory tests and their prediction of fluid intelligence. *Intelligence*, 37(3), 283-293.
- Sweatt J. D. (2003). *Mechanisms of Memory: Introduction the Basic of Psychological Learning and Memory Theory*. United Kingdom: Elsevier.
- Van der Elst, W., Van Boxtel, M. P.J., Van Breukelen, J. J.P., & Jolles, J. (2007). Assessment of information processing in working memory in applied settings: The paper & pencil memory scanning test. *Psychological Medicine*, 37(9), 1335-1344.
- Vock, M., & Holling, H. (2008). The measurement of visuo-spatial and verbal-numerical working memory: Development of IRT-based scales. *Intelligence*, 36(2), 161-182.
- Wiley, J & Jarosz, A. F. (2012). Chapter Six - How Working Memory Capacity Affects Problem Solving. *Psychology of Learning and Motivation*, 56, 185-227.

การศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

The Study on Diversity in Multicultural Society Based on Cultural Capital and Resources on the Thai-Cambodian Border, Surin Province

นิศานาท แก้ววินัด¹, อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์², ชาริณี มีเจริญ³, ศุภวิช นิยมพันธ์³
Nisanath Kaewwinud¹, Ubonwan Suwannapustit²,
Tarinee Meecharoen³, Supawit Niyomphant³

Received: 19 December 2023

Revised: 19 July 2024

Accepted: 15 August 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป้าหมายและบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 120 คน ใน 4 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลโคกตะเคียน และตำบลแנגมุด อำเภอกาบเชิง และตำบลบักได และตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ทำให้เห็นภาพรวมของข้อมูลและความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามีความหลากหลายทางประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความหลากหลายทางภาษา 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ 3 ส ประกอบด้วย (1) การสื่อสารระหว่างกัน คือ การพูดคุย กำหนดกฎ กติกา ข้อตกลง เพื่อลดความขัดแย้ง (2) การสร้างสรรค์ โดยสร้างสัมพันธภาพ สร้างพื้นที่เรียนรู้ และนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลง และ (3) การสนับสนุน ในที่นี้คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดหรือให้มีกิจกรรม/วัฒนธรรม/งานประเพณี โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกภาคส่วน และ 3) การจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การกำหนดวิธีการ แนวทาง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, e-mail: nisanathk@srnu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, e-mail: s_ubonwan@srnu.ac.th

³ อาจารย์, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

¹ Assistant Professor, Faculty of Industrial Technology, Surindra Rajabhat University

² Assistant Professor, Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University

³ Lecturer, Faculty of Industrial Technology, Surindra Rajabhat University

หรือกระบวนการในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์

คำสำคัญ: สังคมพหุวัฒนธรรม, ทูทางวัฒนธรรม, ชายแดนไทย-กัมพูชา

Abstract

This research aimed to: 1) survey and study the diversity in multicultural society based on cultural capital and resources on the Thai-Cambodian border, 2) to analyze factors that affected on the increasing of diversity of multicultural society, and 3) to present approaches how to manage the diversity in multicultural society based on cultural capital and resources on the Thai-Cambodian border. There were 120 key informants who lived in the target communities and were related government officers from 4 sub-districts: Khok Takhian and Naeng Mud in Kap Choeng district, and Bak Dai and Ta Miang in Phanom Dong Rak district, Surin province Data were collected via observation, interview, and focus group discussion. Then researchers presented the data in a descriptive analysis format, providing an overview of the data and the relationships between the data points. The results were: 1) on the Thai-Cambodian border, there were various traditions, beliefs, rituals, ethnic groups, and languages. 2) Factors affecting on the increasing diversity of multicultural cultural capital and resources on the Thai-Cambodian border were 3 Cs; (1) Communication: talking about regulations, rules, and agreements for conflict reduction, (2) Creativity: relationship building, and learning space creation for creating changes, and (3) Convenience: encouraging the creatich of activities, cultures, or traditions by stakeholder participation. And (3) the suitable diversity management in multicultural society was determining procedures, approaches, or processes how to live together in a community with various ethnicities, religious, languages, cultures, and identities.

Keywords: Multicultural Society, Cultural Capital, Thai-Cambodian Border

บทนำ

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีอาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชาโดยมีเทือกเขาพนมดงรักทอดยาวตามแนวเขตแดนไทย - กัมพูชา ทางด้านตอนใต้ของจังหวัด ทำให้บริเวณดังกล่าวยังคงมีทรัพยากร ธรรมชาติที่สมบูรณ์ และหลากหลาย อีกทั้งยังเป็นเส้นทางเชื่อมต่อประเทศกัมพูชากับภาคอีสานตอนใต้ที่สำคัญผ่านจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม นอกจากนี้บริเวณชายแดนไทยกัมพูชายังเป็นที่อยู่อาศัย

ของคนหลากหลายเชื้อชาติ และมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น ชาวไทยเชื้อสายกูย ซึ่งเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองที่มีความสามารถในการจับช้าง ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นแตกต่างจากชาวอีสานทั่วไป ทั้งด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปหัตถกรรม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย และได้นำวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันเป็น

เอกลักษณ์ตามสภาพของทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ (อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์ และคณะ, 2565) ในขณะที่เดียวกันได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่เข้ามา แต่วัฒนธรรมพื้นบ้านก็ยังดำรงอยู่ แต่อาจจะยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของระบบคุณค่าร่วมของสังคมที่ถูกเรียนรู้ส่งผ่านและถ่ายทอดได้ สิ่งที่ถูกถ่ายทอดมีทั้งสิ่งที่เป็นความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่ผูกติดอยู่กับความคิดและพฤติกรรมที่แปรความคิดออกมาเป็นการกระทำ วัฒนธรรมจึงมีทั้งด้านที่เป็นนามธรรม คือ ตัวระบบคิด โลกทัศน์หรือความเชื่อ ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมได้ในหลายลักษณะ ตั้งแต่วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะ พิธีกรรม หรือธรรมเนียมแบบแผนของความประพฤติร่วม กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้น และเป็นผลของการปรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดหรือกำกับบุคลิกภาพทางสังคมและการดำรงอยู่ของมนุษย์ ผ่านภาษา อารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความเป็นสุนทรีย์ ลักษณะทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี สภาวารณณ์ เช่นนี้ทำให้นัยยะทางวัฒนธรรมมีเนื้อหาที่หลากหลาย ทำให้เกิดเป็นเรื่องเล่ามากมายในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์ในชีวิตของตนเองและกลุ่มสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ให้คนในสังคมได้รับรู้และสืบทอดต่อกันมา (โสภี อุณหะยา และปณิตา น้อยหลุ่มเลา, 2564) นอกจากนี้ ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ส่วนความหลากหลายของ “ดินแดน” นั้นหมายถึง ความหลากหลายของสภาพแวดล้อมที่ตั้งถิ่นฐานของผู้คน อันเป็นเงื่อนไขในการกำหนดทรัพยากรที่จะนำมาประกอบอาหาร ดังนั้น การเรียนรู้อัตลักษณ์การบริโภคอาหารในวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคอีสาน จึง

เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการทำความเข้าใจแบบแผนหรือองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการอนุรักษ์หรือพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านคุณค่าและมูลค่า (อุทิศ ทาหอม และสุนันท์ เสนารัตน์, 2561)

คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โดยพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาในงานวิจัยนี้ หมายถึง พื้นที่เป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ตำบลโคกตะเคียน และตำบลแ่งมุด อำเภอกาบเชิง และตำบลปักไต้ และตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีภาษาพูด วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ไทย-ลาว และไทย-กูย ทั้งนี้ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นกลไกสำคัญขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาการพึ่งพาตนเองและ การจัดการตนเองเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรคบนความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรคบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางวัฒนธรรม

และสิทธิของคนกลุ่มน้อยในประเทศอยู่ในช่วงก่อตัวคำภาษาไทย “พหุวัฒนธรรม” ที่หมายถึงพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) และความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity) ถูกใช้โดยนักวิชาการและภาคประชาสังคมในการทำทฤษฎากรรมหลักเกี่ยวกับความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรม การครอบงำทางวัฒนธรรม (ศิริจิต สุนันตะ, 2559) โดยเมื่อไม่นานมานี้หน่วยงานของรัฐและผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับ การส่งเสริมความหลากหลาย ความสนใจใหม่ๆ ต่อความหลากหลายในประเทศไทยได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดและการปฏิบัติสากลว่าด้วยสิทธิพลเมือง แต่ในขณะที่เดียวกันก็ปรากฏอิทธิพลของความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้นซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อนการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ ขณะที่พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism/ Cultural Pluralism) คือ การอธิบายถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมอันหลากหลายที่อยู่ในชุมชนเดียวกันโดยปราศจากการครอบงำผูกขาดของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง ทุกวัฒนธรรมสามารถเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริบทสังคมเดียวกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อข้ามผ่านความแตกแยกขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ เพศ ศาสนา (พรชัย นาคสีทอง และอนินทร์ พุฒิชัยติ, 2557) ทั้งนี้จากผลการศึกษาของ เจน สุขศรีทอง และคณะ (2564) สรุปได้ว่า สังคมพหุวัฒนธรรมอันมีความหลากหลาย ซึ่งความหมายโดยรวมนั้นหมายถึง สังคมที่อยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรมอันมีความหลากหลายแตกต่างกัน ลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นมีทั้งในแบบที่เป็นพหุวัฒนธรรมนิยมแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative Multiculturalism) พหุวัฒนธรรมนิยมแบบเสรีนิยม (Liberal

Multiculturalism) พหุวัฒนธรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Multiculturalism) โดยมีตัวแบบการใช้สังคมพหุวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ หลากหลายประเทศ เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศมาเลเซีย และแม้แต่องค์กรนานาชาติอย่าง ประชาคมอาเซียน ในขณะที่พระมหามงคกานต์ จิตฺตมโม, คงสุภษฎ์ แพงทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล (2562) ได้นิยามว่า สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา วิถีชีวิต ความคิด และวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขสามัคคี และการเปิดรับ การไหลบ่าทางวัฒนธรรม ซึ่งความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้หมายถึง สังคมที่อยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิต ความคิดและวิถีปฏิบัติอันมีความหลากหลายแตกต่างกัน ของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ไทย-ลาว และไทย-กวย เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขสามัคคี และการเปิดรับ การไหลบ่าทางวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นบริบทที่สื่อความหมายทางสังคมที่ยอมรับร่วมกัน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตคน มีอิทธิพลต่อคน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตเราวัฒนธรรมแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นศักดิ์ศรีของชาติ วัฒนธรรมเป็นเครื่องประสานความสามัคคีของคนในชาติ ช่วยให้เกิดความมั่นคง มีความแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิสังคมแต่ละแห่งสังคมใดมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมถือเป็นความมั่นคง เป็นต้น ทุนทางสังคมที่ล้ำค่าเป็นความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ มีการสั่งสมและสืบทอดจากรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจากสังคมหนึ่ง ไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้ ทำให้ก่อให้เกิดผลดีกรรมและผลผลิต ทั้งที่เป็น

รูปธรรมและนามธรรม (พระครูปลัดสาธุวัฒน์, 2566) โดยทุนทางวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ทรัพย์สินมรดกทางวัฒนธรรมอันมีมูลค่าและคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ที่ได้มีการสั่งสมสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งสิ่งที่จับต้องได้และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ สิ่งที่จับต้องได้ เช่น วัตถุสิ่งของต่างๆ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ เป็นต้น ส่วนสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญา ความรู้ ความเชื่อ และค่านิยม เป็นต้น ทรัพย์สินมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะถูกนำมาแปลงให้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมูลค่าในตัวเอง ไม่ว่าจะอยู่ในรูปสินค้าและบริการ หรือแนวความคิด แบบแผนความประพฤติปฏิบัติต่างๆ เพื่อใช้สิ่งเหล่านี้ ในการพัฒนาขับเคลื่อนสังคมท้องถิ่นต่อไป สำหรับประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และความแตกต่างกันนั้น เหตุผลหนึ่งมาจากการอาศัยในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันหรือ การอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันจะส่งผลหรือส่งอิทธิพลไปสู่วัฒนธรรมให้เกิดความแตกต่างกันไปด้วย หมายความว่าเมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้น การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Interaction) จึงเกิดขึ้น โดยมีทั้งลักษณะที่มีความสอดคล้องและที่มีความขัดแย้งกัน เช่น การปรับตัว (Adaptation) การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม (Acculturation) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation) การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) หรือความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) (โอภาส เกาไศยาภรณ์, 2557)

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป้าหมายและบุคลากรของหน่วยงาน

ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดสุรินทร์ อาทิ บุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และอาสาสมัครในพื้นที่ จำนวน 120 ราย ใน 4 พื้นที่ พื้นที่ละ 30 คน ได้แก่ ตำบลโคกตะเคียน และตำบลแวงมุด อำเภอกาบเชิง และตำบลบักได และตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป้าหมาย หรือบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดสุรินทร์ 2) อาศัยอยู่ในชุมชนเป้าหมายไม่น้อยกว่า 5 ปี กรณีที่เป็นบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องทำงานในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 2 ปี เพื่อให้ได้ความมีประสิทธิภาพของข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง หรือความสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ให้ความสำคัญกับข้อมูล และความสามารถในการวิเคราะห์ของผู้วิจัย โดยยึดหลักจริยธรรมการวิจัย ได้แก่ หลักความยินยอมให้ข้อมูล และการรักษาความลับ ซึ่งงานวิจัยอาศัยความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลหลังจากชี้แจงโครงการวิจัยแก่อาสาสมัคร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ คณะผู้วิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวทีเสวนา ในประเด็นความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ ประวัติชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน ผู้คน อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา / ปราชญ์ ที่โดดเด่น ปฏิทินชุมชน และแผนที่ชุมชน ในประเด็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเพิ่มมูลค่า

เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากร จำนวน 17 ข้อ อาทิ การรวมกลุ่มทางสังคม/ทางเศรษฐกิจ ผลกระทบที่โดดเด่น พื้นที่สาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 โดยคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดและขอยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลรับทราบรายละเอียดของการวิจัย และยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย ทั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนเมษายน-สิงหาคม พ.ศ. 2565

3. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยสรุปข้อมูลที่ได้สำหรับใช้เป็นหลักฐานในการวิจัย เพื่อนำไปช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนและครอบคลุมมากที่สุด ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นั้นมีคุณภาพน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และมีความครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2552) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิจากการเก็บรวบรวมจากการสังเคราะห์เอกสาร การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อยมารวบรวมให้เป็นระบบ จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนาร่วมกับเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นภาพรวมของข้อมูล และความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล

ผลการศึกษา

คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลในประเด็นความ

หลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่า ในพื้นที่ตำบลโคกตะเคียน ตำบลนางมุด อำเภอทาบเชิง และตำบลบักได และตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก มีภูมิทัศน์ที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นที่ราบเชิงเขาพนมดงรักที่แบ่งเขตชายแดนไทย-กัมพูชา และเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้เป็นภูมิทัศน์อัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมการกินที่ผสมผสานกลมกลืน ประชาชนนิยมทำอาหาร อาทิ ลาบ น้ำพริก แกงปิ้งย่าง หมก คั่ว ผัด โดยอาหารพื้นถิ่นจะนิยมรับประทานและใช้เป็นเครื่องประกอบงานพิธีต่างๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีความเชื่อ ข้อห้ามเกี่ยวกับอาหารในงานพิธีแตกต่างกัน อาทิ ชาติพันธุ์เขมรในงานแต่งงานต้องมีเปิด ไก่ เป็นคู่ ชาติพันธุ์ลาวต้องมีหมู และชาติพันธุ์เขมรเชื่อว่างานศพไม่ควรี้อาหารที่เป็นเส้น

ด้านอัตลักษณ์ผู้คนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย และการประกอบอาชีพ พบว่า การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ไม่แตกต่างกัน ทุกกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน อาศัยพึ่งพากันได้ ไม่มีปัญหาในการสื่อสาร การแต่งกายคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ใด อีกทั้งในปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพ คล้ายคลึงกันหมด ในขณะที่ด้านภาษา พบว่า หากเป็นชาติพันธุ์ลาวจะสามารถสื่อสารภาษาเขมรได้ และชาติพันธุ์เขมรจะสามารถสื่อสารภาษาลาวได้ ในขณะที่ชาติพันธุ์กวยจะสามารถสื่อสารได้ทั้งกวย ลาว และเขมร โดยส่วนใหญ่จะพูดภาษาท้องถิ่นผสมภาษาไทย นอกจากนี้ ยังพบว่า ในชุมชนที่ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์เขมร จะมีชาติพันธุ์ลาวหรือกวยอาศัยอยู่ร่วมกันในสัดส่วนที่เท่ากันหรือน้อยกว่า ในขณะที่บางชุมชนจะเป็นที่อยู่อาศัยของชาติพันธุ์ลาว

ด้านวัฒนธรรม (ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม) พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีจึงเป็นไปตามครรลองธรรมทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อของชาวบ้าน ทั้งนี้ ชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ยังมีประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมแบบดั้งเดิมผสมความเชื่อและแนวคิดสมัยใหม่ และยังคงเคารพในสิ่งที่มองไม่เห็นแต่มีอิทธิพลทางด้านจิตใจ จิตวิญญาณต่อคนในพื้นที่ อาทิ สถานที่หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาลปู่ตาหรือสิม ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ โบราณสถานที่สำคัญ

ด้านภูมิปัญญา/ปราชญ์ในชุมชน พบว่า บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญา บันทึก ถ่ายทอด โดยปราชญ์ในชุมชน อาทิ ภูมิปัญญาหมอพั้นบ้าน ภูมิปัญญาในการทอผ้า ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาเพื่อการอยู่ร่วมกัน ปราชญ์ชุมชนด้านประเพณี วัฒนธรรม ปราชญ์ชุมชนด้านดนตรีพื้นบ้าน ปราชญ์ในชุมชนด้านเกษตร ปราชญ์ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน ประกอบกับในปัจจุบันยังมีกิจกรรม/วัฒนธรรม/งานประเพณีที่โดดเด่นของพื้นที่ที่ยังคงมีพิธีกรรมความเชื่อของ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

2. การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประชุมระดมความคิดเห็น ในประเด็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทูทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชนที่ทำให้เห็นภาพของข้อมูลได้รวดเร็วและครอบคลุมพบว่า สาเหตุที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจาก บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามีความอุดมสมบูรณ์ มีธรรมชาติที่สวยงาม เป็นพื้นที่ต้นน้ำ เหมาะกับการทำเกษตรกรรม มีอาณาเขตที่สามารถติดต่อ

เชื่อมโยงค้าขายกับคนกัมพูชาได้ง่าย เส้นทางสัญจรสะดวกจึงมีกลุ่มชาติพันธุ์มาอาศัยหลากหลาย ประกอบกับนโยบายของภาครัฐในการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้ราษฎรที่สนใจอยากมาอยู่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จึงเกิดจากการย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่นมาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดน มาจับจองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย

โดยข้อดี และโอกาสของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่า บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีธรรมชาติที่สวยงาม อุดมสมบูรณ์สามารถหาอาหาร ของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร มาทำเป็นอาหารรับประทานในครัวเรือนได้ และได้ลดค่าครองชีพ ประชาชนในชุมชนสมัครสมานสามัคคี ไม่แบ่งแยก ได้เรียนรู้ภาษาหลายภาษา หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับพื้นที่ ดูแลเอาใจใส่ให้ความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในความของประชาชน มีเจ้าหน้าที่ทหารคอยดูแลเขตพื้นที่ที่ติดชายแดนไทย-กัมพูชาคอยตรวจสอบดูแลพื้นที่เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ อาทิ โครงการตามพระราชดำริ อีกทั้งปัจจุบัน และอนาคต บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการค้าขายกับทางกัมพูชา สามารถสร้างอาชีพที่หลากหลาย และรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

สำหรับข้อจำกัด/อุปสรรคของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดชายแดนไทย-กัมพูชา เกิดจากในอดีตคนกัมพูชามักจะขึ้นมาลักขโมยวัวควายหรืออาหารของคนในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว ปัจจุบันข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่พบส่วนใหญ่จะเป็นภัยจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะไม่พยุ่ง สัตว์ป่าออกมาทำลายข้าวของพืชผลทางการเกษตร อาทิ ช้างป่า จึงต้องมีการเฝ้าระวัง จัดเวรยาม การติดตั้งกล้องวงจรปิด ปัญหากการ

ลักลอบเข้าเมืองของคนกัมพูชาแบบผิดกฎหมาย มีความเสี่ยงสถานการณ์ความมั่นคง อาทิ การสู้รบของประเทศเพื่อนบ้าน การปะทะของหน่วยทหารกับกองกำลังต่างชาติซึ่งทำให้มี การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน บางพื้นที่ถูกระเบิดที่ยังไม่ถูกทำลายทำให้เข้าไปหาของป่าไม่ได้ บางครั้งยังถูกคนภายนอกพื้นที่มองว่าคนชายแดน (เขมร) ไม่มีการศึกษา อยู่ใกล้คาสโนมาตังที่ชายแดนทำให้คนในชุมชนบางคนไปเล่นส่งผลให้มีหนี้สิน

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ 3 ส ประกอบด้วย สื่อสาร สร้างสรรค์ และสนับสนุน ดังนี้

1) การสื่อสารระหว่างคนในชุมชน เนื่องจากการสื่อสาร พูดคุยกันระหว่างคนในชุมชน การตั้งกฎ กติกาหรือข้อตกลงร่วมกันในชุมชน จะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยวิธีการสื่อสารที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การที่ผู้นำและสมาชิกในชุมชนกลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายประชาคมมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน โดยใช้เวทีหรือพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

2) การสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า ความคิดเชื่อมโยงที่พยายามหาทางออกหลายๆ ทาง ใช้ความคิดที่หลากหลาย แสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ๆ และนอกกรอบ เหล่านี้จะทำให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน และการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อาทิ ศูนย์เรียนรู้ วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ซึ่งกิจกรรมต่างๆ

เหล่านี้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ขึ้นเกิดการพัฒนา และกลายเป็นชุมชนนวัตกรรมในที่สุด

3) การสนับสนุน ในที่นี้คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดหรือให้มีกิจกรรม/วัฒนธรรม/งานประเพณี โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกภาคส่วน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมด้านการจัดสรรหาทรัพยากร (Allocation) การมีส่วนร่วมในการร่วมมือประสานงาน (Co-ordination) และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation)

3. การจัดเวทีเสวนา เพื่อประชุมระดมความคิดเห็น ในประเด็นของแนวทางการจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ทุกกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน อาศัยพึ่งพากันได้ ไม่มีปัญหาในการสื่อสาร การแต่งกายคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ใด อีกทั้งในปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพ คล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ใน 3 ประเด็น ใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ความหลากหลายทางประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม อาทิ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ 2) ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยชาติพันธุ์ไทย-เขมร ชาติพันธุ์ไทย-ลาว และชาติพันธุ์ไทย-กูย และ 3) ความหลากหลายทางภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาเขมร ภาษาอีสาน ภาษากูย

ทั้งนี้ ปัจจัยทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสื่อสำคัญที่จะเชื่อมประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ตลอดจนการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางศาสนา จะเป็นการสร้างการรับรู้และยอมรับในกระบวนการของการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่า บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ ในอดีตประชาชนในแต่ละชาติพันธุ์มีความคิด ความเชื่อที่มีความแตกต่างหลากหลาย หากแต่ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์เกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิตและมาอยู่ร่วมกันหรือมีปฏิสัมพันธ์กันในทางสังคมแล้วแสดงออกทางวัฒนธรรมในรูปแบบความคิด เจตคติ และพฤติกรรมที่หลากหลายต่างกัน หรือเป็นวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของชุมชนจากต่างวัฒนธรรม ดังนั้น การจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จึงเป็นวิธีการ แนวทาง หรือกระบวนการในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลศึกษาความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่า บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์มีภูมิทัศน์ที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นที่ราบเชิงเขาพนมดงรักที่แบ่งเขตชายแดนไทย-กัมพูชา และเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้เป็นภูมิทัศน์อัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกลมกลืน ทั้งในด้านอัตลักษณ์ของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย และการประกอบชีพ ทั้งนี้ในด้านวัฒนธรรม (ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม) พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีจึงเป็นไปตามครรลองธรรมทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อของ

ชาวบ้าน ทั้งนี้ ชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ยังมีประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมแบบดั้งเดิมผสมความเชื่อและแนวคิดสมัยใหม่ และยังคงเคารพในสิ่งที่มองไม่เห็นแต่มีอิทธิพลทางด้านจิตใจ จิตวิญญาณต่อคนในพื้นที่ อาทิ สถานที่หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาลปู่ตาหรือลิม ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ โบราณสถานที่สำคัญ สำหรับด้าน ภูมิปัญญา/ปราชญ์ในชุมชน พบว่า บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญา บันทึก ถ่ายทอดโดยปราชญ์ในชุมชน อาทิ ภูมิปัญญาหมอพั้นบ้าน ภูมิปัญญาในการทอผ้า ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาเพื่อการอยู่ร่วมกัน ปราชญ์ชุมชนด้านประเพณีวัฒนธรรม ปราชญ์ชุมชนด้านดนตรี พื้นบ้าน ปราชญ์ในชุมชนด้านเกษตร ปราชญ์ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ (2564) พบว่า 1) สภาพบริบทวิถีการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกัน ทั้ง 5 ชุมชนแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มีความรักสามัคคี และเข้าใจบริบทความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันแต่ไม่แตกแยก ให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน วิธีปฏิบัติต่อกันที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและสร้างสัมพันธ์ในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น และ 2) รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา มี 4 องค์ประกอบเรียกว่า PALC คือ 1) กระบวนทัศน์พื้นฐาน ความรู้สึกไม่แบ่งแยก เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไร้รอยต่อทางศาสนา 2) ผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้าน มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม เป็นต้นแบบที่ดีให้กับชุมชน 3) กิจกรรมและการดำเนินชีวิต มีกิจกรรมจิตอาสาอยู่บนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 4) ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน เป็นชุมชนที่มีความรักสามัคคี ให้ความเสมอภาค เคารพในสิทธิ ให้เกียรติ และปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชน

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่าสาเหตุที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีธรรมชาติที่สวยงาม เป็นพื้นที่ต้นน้ำ เหมาะกับการทำเกษตรกรรม มีอาณาเขตที่สามารถติดต่อกับเชื่อมโยงค้าขายกับคนกัมพูชาได้ง่าย เส้นทางสัญจรสะดวกจึงมีกลุ่มชาติพันธุ์มาอาศัยหลากหลายประกอบกับนโยบายของภาครัฐในการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้ราษฎรที่สนใจอยากมาอยู่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จึงเกิดจากการย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่นมาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดน มาจับจองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับพื้นที่ ดูแลเอาใจใส่ให้ความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในความของประชาชน มีเจ้าหน้าที่ทหารคอยดูแลเขตพื้นที่ที่ติดชายแดนไทยกัมพูชาคอยตรวจสอบดูแลพื้นที่เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ อาทิ โครงการตามพระราชดำริฯ ประกอบกับบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามีทรัพยากรท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการค้าขายกับทางกัมพูชา สามารถสร้างอาชีพที่หลากหลายและรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บัญญัติ สาลี และชัยวัฒน์ เสาทอง (2565) อธิบายว่า ประเทศไทยมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางบกและทางน้ำ ในส่วนของอาณาเขตที่ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) นั้นชายแดนส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่มีเทือกเขาพนมดงรักเป็นพรมแดนตามธรรมชาติ ซึ่งมีความยาวร่วม 500 กิโลเมตร โดยประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่สองฟากฝั่งเทือกเขาดังกล่าวโดยเฉพาะ “อาณาบริเวณพื้นที่ชายแดน”

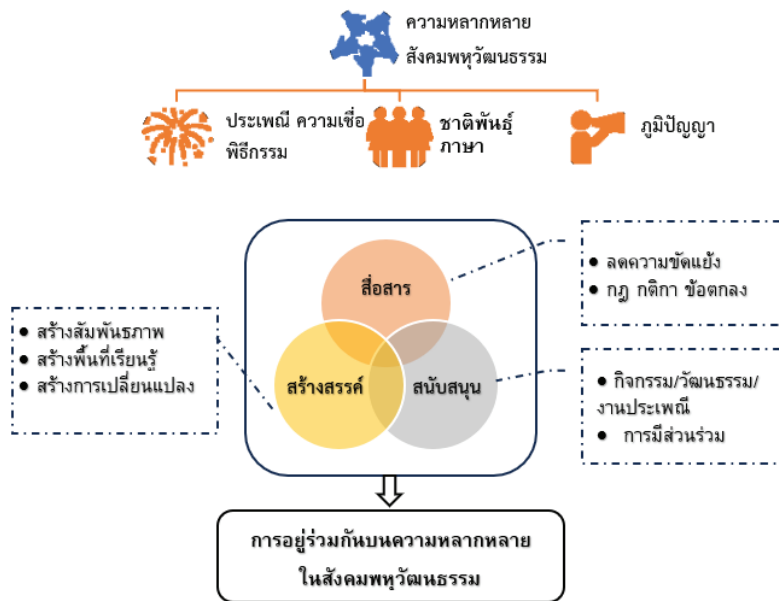
(Borderlands) ส่วนใหญ่พูดภาษาเขมร และมีความคล้ายคลึงกันทั้งทางด้านภาษา สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานนับแต่อดีต ทั้งความสัมพันธ์ที่ผ่านรูปแบบของเครือญาติ การแต่งงาน ญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้รับอุปถัมภ์-ผู้ให้อุปถัมภ์ การจับจ่ายซื้อของเพื่อการอุปโภคบริโภค การเข้ามาเป็นแรงงานการค้าขาย การเข้าร่วมเทศกาลงานบุญต่างๆ

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ 3 ส ประกอบด้วย 1) การสื่อสารระหว่างคนในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับภายนอก เนื่องจากการสื่อสารพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชน การตั้งกฎ กติกาหรือข้อตกลงร่วมกันในชุมชน จะช่วยลดความขัดแย้งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน 2) การสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า ความคิดเชื่อมโยงที่พยายามหาทางออกหลายๆ ทาง ใช้ความคิดที่หลากหลาย แสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ๆ และนอกกรอบ เหล่านี้จะทำให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ขึ้นเกิดการพัฒนา และกลายเป็นชุมชนนวัตกรรมในที่สุด และ 3) การสนับสนุน ในที่นี้คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดหรือให้มีกิจกรรม/วัฒนธรรม/งานประเพณี โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกภาคส่วน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมด้านการจัดสรรทรัพยากร (Allocation) การมีส่วนร่วมในการร่วมมือประสานงาน (Co-ordination) และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุกุล ศิริจันทร์ (2562) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ

บริหารงานด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ปฏิบัติงาน ติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนต่อการบริหารสถานศึกษา ตามแนวคิด การมีส่วนร่วมโดยการมีส่วนร่วมด้าน การวางแผน การมีส่วนร่วมด้านการจัดแสวงหาทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการร่วมมือประสานงาน และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

3. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการ ความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อ เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทาง วัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย- กัมพูชา พบว่า บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ทุกกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน อาศัยพึ่งพากันได้ ไม่มีปัญหา ในการสื่อสาร การแต่งกายคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็น ชาติพันธุ์ใด ซึ่งประเด็นความหลากหลายในสังคม พหุวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณ ชายแดนไทย-กัมพูชา ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความหลากหลายทางประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม อาทิ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อ พิณบ้าน ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ 2) ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งบริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ชาติพันธุ์ ไทย-เขมร ชาติพันธุ์ไทย-ลาว และชาติพันธุ์ไทย-กวย และ 3) ความหลากหลายทางภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาเขมร ภาษาอีสาน ภาษากวย นอกจากนี้ ปัจจัยทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสื่อสำคัญที่จะ เชื่อมประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ สุข ตลอดจนการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณี ทางศาสนา จะเป็นการสร้างการรับรู้ และยอมรับ ในกระบวนการของการอยู่ร่วมกันแบบสังคม พหุ วัฒนธรรม ดังนั้น การจัดการความหลากหลายใน สังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา

จึงเป็นวิธีการ แนวทาง หรือกระบวนการในการอยู่ ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างในด้าน ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเมธีวราญาณ (สายเพชร วชิรเวที) และพระมหาสุขสันต์ สุวฑฺฒโน (2564) พบว่า หลักการอยู่ร่วมกัน ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นการยอมรับ ความแตกต่างในเรื่องของแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี และความต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และความเชื่อ ความสอดคล้องของหลัก การอยู่ร่วมของคนในสังคม พหุวัฒนธรรม ตาม หลักการของแต่ละศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันของ ชุมชนชาวพุทธนั้น คือ การรักษาศีล 5 พุดจาตาม หลักวาจาสุภาสิต ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิด ในชุมชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ ชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างแต่ละชุมชนสู่สังคม อย่างเท่าเทียมกัน รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกัน ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับ สังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม คือ ชุมชนชาวพุทธ ส่งเสริมเยาวชนและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมทางศาสนา หรือให้มีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกัน เพื่อให้ เกิดความเข้าใจและยอมรับในเรื่องความแตกต่าง ทางความคิด ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการอยู่ ร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การอยู่ร่วมกันในชุมชน ที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบและวิธีการจัดการความ หลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชา โดยประยุกต์จากรูปแบบและวิธีการ อยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม พระเมธีวราญาณ (สายเพชร วชิรเวที) และพระมหาสุขสันต์ สุวฑฺฒโน (2564) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบและวิธีการจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนในพื้นที่ในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ทูทางวัฒนธรรม และทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ สื่อสาร สร้างสรรค์ และส่งเสริม ดังนั้น ประชาชนในชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นวิธีที่ถอดแบบมาจากการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเคารพในกฎเกณฑ์ การเคารพซึ่งกันและกัน เป็นข้อกำหนดของทุกฝ่ายในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการวางแผน การจัดแสงหาทรัพยากร การร่วมมือประสานงาน และการประเมินผล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จึงเป็นวิธีการ แนวทาง หรือกระบวนการในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โดยอาจอ้างถึงหรือประยุกต์ใช้แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย (พ.ศ. 2566-2570) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “สังคมไทยมีเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย มีสันติวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” ซึ่งได้กำหนดไว้ 4 แนวทาง ดังนี้

แนวทางการดำเนินการที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงภายในประเทศ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้าง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในชาติอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยสันติวิธีภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดผลชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการดำเนินการที่ 2 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ปกครองจังหวัด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้คนในชาติได้รับการประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน และได้รับการพัฒนาศักยภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชาติในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมให้ยั่งยืน

แนวทางการดำเนินการที่ 3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงภายในประเทศ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคประชาสังคมทั้งในและต่างประเทศ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งการดำเนินงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการดำเนินการที่ 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำนโยบายทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นควรทบทวนความเหมาะสมของแนวทางการบริหารจัดการเชิงนโยบาย กฎหมายระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการของประเทศไทยให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องต่อการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการบริหารจัดการของภาครัฐได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักธรรมาภิบาล

นอกจากนี้ นักวิชาการ หรือนักวิจัยควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับทิศทางและแนวโน้มของสังคมพหุวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะไดวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยความเห็นชอบของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และขอขอบคุณที่ปรึกษา ภาคีเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ และคณะ. (2564). รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(3), 436-450.
- เจน สุขศรีทอง และคณะ. (2564). การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 13(3), 19-35
- บัญญัติ สาลี และชัยวัฒน์ เสาทอง. (2565). ปัญหาการรับบริการสุขภาพข้ามแดนของผู้ป่วยชาวกัมพูชา. *วารสารนวมทองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 89-102.

- พรชัย นาคสีทอง และอนินทร์ พุฒิชิตติ. (2557). พลวัตทางพหุสังคมและพหุวัฒนธรรมของผู้คนในเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ (พ.ศ. 2522-2553). *วารสารไทยศึกษา*, 10(2), 117-153.
- พระครูปลัดสาธุวัฒน์. (2566). การบริหารจัดการวัฒนธรรมในการส่งเสริมประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 8(2), 273-284.
- พระมหาหมงคลกานต์ วิจิตรขโม, คงสฤษฎ์ แพงทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 6(2), 46-59.
- พระเมธีวราญาณ (สายเพชร วชิรเวที) และพระมหาสุขสันต์ สุขวฑฒโน. (2564). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4), 1653-1665.
- ศิริจิต สุนันตะ. (2559). สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 32(1), 5-30.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศรษฐกิจแห่งชาติ. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย (พ.ศ. 2566-2570)*. <https://gdcatalog.go.th/dataset/gdpublish-nscsse-51-02>
- โสภี อุณหะยา และปณิดา น้อยหลบลู. (2564). ศาลาแก้วกู่: เรื่องเล่ากับกลวิธีการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนแม่น้ำโขง. *วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 149-166.
- อนุกุล ศิริจันทร์. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 4(1), 18-31.
- อุทิศ ทาหอม และสุนันท์ เสนารัตน์. (2561). การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอีสาน. *วารสารวามัญของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1), 15-24.
- อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์ และคณะ. (2565). *การบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2552). *การวิเคราะห์และนำเสนอผลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ*. <http://www.edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/DataAnalysis.pdf>
- โอภาส เกาไศยาภรณ์. (2557). เครือข่ายสังคมเชิงเสมือนกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1), 5-14.

อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมการท่องเที่ยวของนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย

The Ideology in Thai Travel Magazines's Tourism Discourse

พัชราภรณ์ คชินทร์^{1*}, เชิดชัย อุดมพันธ์²
Patcharaporn Kachin^{1*}, Cherdchai Udomphan²

Received: 22 กันยายน 2023

Revised: 25 November 2023

Accepted: 12 February 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในวาทกรรมการท่องเที่ยวของนิตยสาร (นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. และนิตยสารเพื่อนเดินทาง) ที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2530-2559 จำนวน 720 ฉบับ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะบทความแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว บทบรรณาธิการ และคอลัมน์ถาม-ตอบจดหมายของผู้อ่าน โดยใช้แนวทางทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 59) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ นิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทยถ่ายทอดอุดมการณ์สำคัญ 5 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ทุนนิยม อุดมการณ์ความเป็นเมืองความเป็นชนบท อุดมการณ์การพัฒนา อุดมการณ์ความเป็นไทย และอุดมการณ์ชนชั้นทางสังคม โดยผู้ผลิตได้ประกอบสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์ทั้งหมดผ่านกลวิธีทางภาษา 10 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำเรียกขาน คำแสดงอาการ การใช้อุปลักษณ์ แสดงทัศนภาวะ การอ้างถึง การขยายความ การใช้สหพ การใช้อุปมา การตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์ และการใช้จุดจับใจเชิงข่าว ซึ่งตลอดระยะเวลา 30 ปี นิตยสารถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์ตามการปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อเหตุการณ์ในสังคม นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และภาวะเศรษฐกิจของประเทศในช่วงเวลาต่างๆ

คำสำคัญ: อุดมการณ์, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, นิตยสารท่องเที่ยว, กลวิธีทางภาษา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹ Assistant Professor Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University

² Assistant Professor Thai Language program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

* Corresponding author. E-mail: patcharaporn.k@pkru.ac.th เบอร์โทรศัพท์ผู้ส่งบทความ: 094-5155362

Abstract

This research aims to study ideologies constructed and linguistic strategies used in tourism in Thai travel magazines. These were the Osotho Magazine and the Traveller's Companion Magazine between 1987 and 2016, a total of 720 copies. The researcher analyzed the articles about tourist attractions, editorials, and Q & A columns following the framework of Critical Discourse Analysis (CDA) (Fairclough, 1995, p. 59). Thai travel magazines conveys five ideologies; Capitalistic ideology, Urbanization-Rural ideology, Development Ideology, Thai ideology, and Social class ideology. Thai travel magazines have conveyed all the ideologies through 10 language strategies; naming, dynamic verbs, metaphors, modalities, referencing, modifications, intertextuality, presuppositions, rhetorical questions, and news appeals, five ideologies of which can be continually found in Thai tourism magazines throughout 30 years. Certain of these ideologies were manifest at a certain times and reproduce the ideals based on interactions with social events, tourism promotion policies, and the country's economic system at different times.

Keywords: Ideology, Critical Discourse Analysis, Travel Magazines, Language Strategies

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นภาคอุตสาหกรรมหนึ่งที่รัฐบาลแต่ละประเทศให้ความสำคัญ หลายประเทศนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวมาใช้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศที่กำลังตกต่ำสำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่ใช้สร้างรายได้และกระจายรายได้ของประเทศ (ศิริขวัญ วิเชียรเพลิต, 2564, หน้า ข) จากถ้อยคำแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตนายกรัฐมนตรียได้กล่าวถึงงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ว่ารัฐบาลได้กำหนดให้การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นหนึ่งใน 11 เรื่อง ภายใต้งบประมาณรายจ่ายบูรณาการ (รัฐบาลไทย, ม.ป.ป.) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า รัฐบาลไทยชุดดังกล่าวมีความตั้งใจนำการท่องเที่ยวมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและกระจายรายได้ภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 จะส่งผลกระทบ

ทำให้การท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเคยหยุดชะงักลง แต่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตนายกรัฐมนตรีได้มีการผลักดันและออกนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการเที่ยวปันสุข (พ.ศ. 2563) โครงการเราเที่ยวด้วยกัน (พ.ศ. 2563-2565) โครงการทัวร์เที่ยวไทย (พ.ศ. 2564-2565) โครงการฮักไทย (HUG THAIS) (พ.ศ. 2564) โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว Lifestyle Travel @ภาคกลาง (พ.ศ. 2564) เว็บไซต์ฐานเศรษฐกิจ (ฐานเศรษฐกิจ, 2563) ระบุข้อมูลการสัมภาษณ์ของนายยุทธศักดิ์ สุภสร ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่กล่าวถึงแผนปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปี 2563-2564 สรุปได้ว่า โครงการที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 นั้น ล้วนมาจากทิศทางการส่งเสริมตลาดในประเทศ 3 ด้าน คือ กระตุ้นการเติบโตของนักท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างสมดุล สร้างสรรค์ประสบการณ์ท่องเที่ยว และ

พัฒนาคุณค่าแบรนด์ให้เทียบเท่าคุณค่าการท่องเที่ยวต่างประเทศ

จากประเด็นข้างต้น การท่องเที่ยวจึงไม่ต่างจากผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าที่มีรูปแบบเชิงชวนให้ผู้สนใจซื้อหา โดยผู้ซื้อต้องตัดสินใจซื้อก่อนที่จะได้สัมผัสตัวสินค้าจริง ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้จัดทำสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวในแคมเปญต่างๆ ขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ แผ่นพับ ไปปพลิเคชัน โปสเตอร์ และนิตยสาร

สำหรับนิตยสารที่มีการนำเสนอเรื่องราวการท่องเที่ยวโดยตรงเล่มแรกของไทย เริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 8 ชื่อว่า “ท่องเที่ยวสัปดาห์” เป็นนิตยสารรายสัปดาห์ ออกโดยแผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจ (ฉวีวรรณ สุวรรณโชคอิสาน, 2529, หน้า 12-17) ต่อมาภาคเอกชนเริ่มให้ความสนใจ จึงได้จัดทำนิตยสารท่องเที่ยวขึ้นมาหลายฉบับ โดย นฤพนธ์ เอื้อธวัช (2539, หน้า 5) ได้รวบรวมรายชื่อนิตยสารท่องเที่ยวตั้งแต่อดีตจนถึง พ.ศ. 2539 พบว่าในช่วงก่อน พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นปีสนับสนุนการท่องเที่ยวไทยอย่างจริงจัง มีนิตยสารท่องเที่ยวที่เคยวางจำหน่ายหลากหลาย เช่น ท่องเที่ยวสัปดาห์ อนุสาร อ.ส.ท. เดินทางท่องเที่ยว เพื่อนเดินทาง ชีวิตกลางแจ้ง เที่ยวทั่วแดน เที่ยวรอบโลก นิตยสารเหล่านี้บางฉบับได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ตลอดจนทยอยปิดตัวลง แต่นิตยสารบางรายชื่อก็ได้มีการผลิต และวางจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2530-2559 รวมระยะเวลา 30 ปี นิตยสารท่องเที่ยวที่เผยแพร่ในขณะนั้น คือ นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. และนิตยสารเพื่อนเดินทาง ทั้ง 2 รายชื่อ เป็นนิตยสารรุ่นบุกเบิกที่มีความคงทน และสม่ำเสมอในการเผยแพร่ข้อมูล

ด้วยเหตุนี้ นิตยสารทั้ง 2 รายชื่อ จึงมีความน่าสนใจในฐานะเป็นเครื่องมือบันทึกการท่องเที่ยวของไทย ตลอดจนเป็นพื้นที่ผลิตและถ่ายทอดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวออกสู่ผู้บริโภคในแต่ละยุคได้เป็นอย่างดี โดยนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. เป็นนิตยสารตัวแทนจากภาครัฐ ขณะที่ นิตยสารเพื่อนเดินทาง เป็นนิตยสารตัวแทนจากภาคเอกชน

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาการนำเสนอเนื้อหาการท่องเที่ยวในนิตยสารและพบว่านิตยสารมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอุดมการณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆ ของสังคม เช่น งานวิจัยเรื่อง “นิตยสารแนวท่องเที่ยว: ศึกษาองค์กร เนื้อหา และผู้รับสาร” (นฤพนธ์ เอื้อธวัช, 2539) ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งเปรียบเทียบองค์กรผู้ผลิตนิตยสารแนวท่องเที่ยวที่เป็นองค์กรของรัฐ (นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.) และองค์กรที่เป็นของภาคเอกชน (นิตยสารเพื่อนเดินทาง และนิตยสารแค้มป์ท่องเที่ยว) พร้อมทั้งสำรวจเนื้อหาของนิตยสารแต่ละชื่อฉบับ พบว่า องค์กรผู้ผลิตนิตยสารทั้ง 3 ชื่อฉบับมีความแตกต่างกัน โดยแต่ละองค์กร จะไม่มีการกำหนดนโยบายในการจัดทำนิตยสาร ยกเว้นนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. ส่วนเนื้อหาของแต่ละชื่อฉบับก็มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะขององค์กรและกลุ่มเป้าหมาย ในด้านความสอดคล้องของผู้ส่งสารกับผู้รับสาร พบว่ามีความสอดคล้องกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรง นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าการจัดการทางธุรกิจของแต่ละองค์กร จะแตกต่างกันไปตามลักษณะและขนาดขององค์กร และรายได้จากธุรกิจ

การศึกษา “บทบาทของอนุสาร อ.ส.ท. ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย” ของ อิทธิพันธ์ พัฒนานุพงษ์. (2539) พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ตามความคิดเห็นของผู้อ่านที่เป็นสมาชิกและประชาชนทั่วไปมองว่านิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. เป็น

นิเทศสารที่มีจุดเด่นด้านเนื้อหา และมีบทบาทสำคัญในการเป็นข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จนบางครั้งผู้อ่านมีความสนใจที่จะไปเที่ยวตามการนำเสนอในนิเทศสาร ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่านิเทศสารท่องเที่ยวไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อที่เผยแพร่ข้อมูลหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเป็นผู้ผลิตและถ่ายทอดชุดความคิดบางอย่างที่ส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคมด้วย

การศึกษาเรื่อง “วาทกรรมโฆษณา การท่องเที่ยว: ภาพแทน ตัวตน และความเป็นไทย” ของ สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์. (2544) เป็นงานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมสื่อโฆษณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ตีพิมพ์ในนิเทศสารโทมและนิวส์วีค (Asian edition) โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมเชิงวิพากษ์ พบว่ามีการสร้างและสื่อความหมายภาพแทนความเป็นไทยแบบส่งออกที่มีการปั้นแต่งขึ้นบนอุดมการณ์ความเป็นไทยที่นิยามได้ ทำให้เป็นรูปธรรมได้ ช่ายได้ และต้องธำรงรักษา ซึ่งนอกจากสื่อโฆษณามีการใช้ประโยชน์จากระบบอุดมการณ์ที่ถูกสถาปนาเป็นระบบความเป็นจริงในสังคมแล้ว สื่อโฆษณาเหล่านี้ยังถูกใช้ประโยชน์ในการตอกย้ำ เชิดชู จรรโลง ส่งผลให้อุดมการณ์เหล่านั้นโดดเด่น หนักแน่น และมีน้ำหนักความน่าเชื่อถืออันเป็นภาพแทนความเป็นไทยที่ถูกสร้าง และนำไปขายในตลาดต่างประเทศเท่านั้น

การศึกษา “ความเป็นธรรมชาติในวาทกรรมท่องเที่ยวไทย” ของ ภูพจน์ ดาวกระจาย (2560) เป็นการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีที่ใช้นำเสนอความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติและความเป็นธรรมชาติในสื่อสิ่งพิมพ์สาธารณะ (นิเทศสารอนุสาร อ.ส.ท. และนิเทศสารหนักงู ไปปรุงฝัน) และในสถานที่จริงรวมทั้งวิเคราะห์เพื่อค้นหาความหมายของความเป็นธรรมชาติในวาทกรรมท่องเที่ยว พบว่าการนำเสนอความหมายของความเป็นธรรมชาติในวาทกรรม

ท่องเที่ยวสามารถตีความได้เป็น 6 ความหมาย ได้แก่ ความเป็นธรรมชาติคือความบริสุทธิ์ ความเป็นธรรมชาติคือความสงบ ความเป็นธรรมชาติคือความสวยงามอุดมสมบูรณ์ ความเป็นธรรมชาติคือความรู้ ความเป็นธรรมชาติคือความศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นธรรมชาติคือทรัพยากร

รวมถึง การศึกษา “ปริเจตสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท.” ของ มัญชุสา อังคะนาวิณ (2547) ซึ่งเป็นการศึกษาของค์ประกอบและกลวิธีการเล่าเรื่องในสารคดีท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงความในปริเจตสารคดีท่องเที่ยว พบว่า สารคดีท่องเที่ยวในนิเทศสารอนุสาร อ.ส.ท. แสดงความสัมพันธ์กันด้วยองค์ประกอบของบทนำ เนื้อเรื่อง บทสรุป และบทส่งท้าย ซึ่งสามารถแยกแต่ละองค์ประกอบออกจากกันได้โดยตัดสิ้นการแสดงลำดับเวลาและรูปภาพที่ใช้ มีกลวิธีการเล่าเรื่องด้วยการใช้คำบอกเวลาเป็นแกนในการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องราวการท่องเที่ยวผ่านมุมมองของตนเอง รวมทั้งมีลักษณะการเชื่อมโยงความ 3 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึง การใช้คำเชื่อม และการใช้คำศัพท์

ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษางานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า นิเทศสารมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอุดมการณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัตถุประสงค์การสื่อสาร กลุ่มเป้าหมาย ฯลฯ และแม้ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวาทกรรมด้านต่าง ๆ ในนิเทศสารมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีการศึกษาวาทกรรมการท่องเที่ยวในนิเทศสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค้นหาว่าในแง่การท่องเที่ยวภายในประเทศนั้นมีการประกอบสร้าง และสื่อความหมายอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างไร ตลอดจนแต่ละยุคสมัยการนำเสนออุดมการณ์มีการปรับเข้ากับบริบททางสังคมในแต่ละช่วงสมัยอย่างไร ซึ่งทั้งหมดจะทำให้คนในสังคมโดยเฉพาะ

นักท่องเที่ยวยุคใหม่เข้าใจว่าความคิด หรือวิถีปฏิบัติของนักท่องเที่ยวภายในประเทศดำเนินไปภายใต้อุดมการณ์ใดบ้าง และวัตถุประสงค์ในการผลิตอุดมการณ์นั้นๆ เกิดขึ้นมาเพื่ออะไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์ที่สื่อผ่านภาษาในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย ตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ระหว่าง พ.ศ. 2530-2559

2. เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2530-2559

วิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย จำนวน 2 รายชื่อ คือ นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. เป็นตัวแทนจากภาครัฐ และนิตยสารเพื่อนเดินทาง เป็นตัวแทนจากภาคเอกชน โดยรวบรวมระหว่าง พ.ศ. 2530-2559 รวมระยะเวลา 30 ปี จำนวนทั้งสิ้น 720 ฉบับ มาคัดเลือกข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะบทความแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว บทบรรณาธิการ และคอลัมน์ถาม-ตอบจดหมายของผู้อ่าน (ไม่นับข้อมูลที่ซ้ำกัน) จากนั้นนำมาศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์เคลาฟ (Fairclough, 1995, p. 59) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ตัวบท (text) เป็นการวิเคราะห์รูปภาษาในเชิงพรรณนา โดยใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์มาอธิบาย เช่น อรรถศาสตร์ วากยสัมพันธ์ หรือวัจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งในการศึกษครั้งนี้ ตัวบทคือ ข้อมูลภาษาที่ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

มิติที่ 2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) เป็นการวิเคราะห์บริบทของการสื่อสารในแง่การผลิตตัวบท การบริโภคตัวบท และการกระจายตัวบท ซึ่งสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางสังคม ในการศึกษานี้ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมคือ กระบวนการที่ทำให้เกิดตัวบท ได้แก่ วัตถุประสงค์ของผู้ผลิต ความเป็นมาของผู้ผลิตและผู้บริโภคตัวบท เพื่อช่วยในการตีความตัวบท คือ ในฐานะของการเป็นสื่อมวลชนที่ผลิตสื่อเพื่อคนจำนวนมาก ย่อมมีอิทธิพลต่อผู้บริโภค ซึ่งก็คือ นักท่องเที่ยวที่ต่างก็แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามรูปแบบของนิตยสารท่องเที่ยว ที่ทำให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเป็นเพื่อนที่สามารถชักชวน แนะนำหรือบอกกล่าวเรื่องต่างๆ ได้ เป็นต้น

มิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องอำนาจและอุดมการณ์ ว่ามีบทบาทและผลกระทบในสังคมอย่างไร ในการศึกษารังนี้ วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมคือ บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ในขณะที่นิตยสารวางเผยแพร่ตามท้องตลาดในช่วงสมัยต่างๆ รวมไปถึงปัจจัยด้านอื่น เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายการท่องเที่ยว ภาวะทางเศรษฐกิจ ภาวะทางการเมือง ย่อมมีผลต่อการผลิตตัวบทในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย ซึ่งผู้วิจัยนำมิติที่ 2 และ 3 มาช่วยในการวิเคราะห์อุดมการณ์การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ผลการศึกษา

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. อุดมการณ์ที่สื่อผ่านภาษาในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย ตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ระหว่าง พ.ศ. 2530-2559

จากการศึกษาพบว่า นิคมสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทยมีการถ่ายทอดชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 6 ชุดความคิด ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ การเป็นเจ้าของที่ดี ต่างจังหวัดนิยม ความเป็นไทย การมีอยู่ของชนชั้นทางสังคม และการยอมรับประโยชน์ของการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้ท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศ) ชุดความคิดเหล่านี้ทำงานภายใต้อุดมการณ์สำคัญ 5 อุดมการณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 อุดมการณ์ทุนนิยม เป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ทำให้การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงสินค้าที่ตอบสนองในเชิงการพักผ่อนหรือสร้างความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่เป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางสัญญาที่ถูกนำไปใช้เพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตในแง่มุมอื่นๆ ด้วย โดยเป็นอุดมการณ์ที่ปฏิบัติการอยู่เบื้องหลังชุดความคิด นักท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ การเป็นเจ้าของที่ดี และการยอมรับประโยชน์ของการท่องเที่ยว

1.2 อุดมการณ์ความเป็นเมืองความเป็นชนบท เป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสังคมของไทยจากสังคมเกษตรกรรมสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมผลิตและบริการ โดยการขยายตัวของเมืองที่มาพร้อมกับความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐานทำให้เกิดภาพความแตกต่างระหว่างพื้นที่จนเกิดการนิยามความเป็นเมืองความเป็นชนบทขึ้น ซึ่งรัฐมีบทบาทค่อนข้างมากต่อการผลักดันให้มีความเป็นเมืองความเป็นชนบทเกิดขึ้นในสังคมไทย

1.3 อุดมการณ์การพัฒนา เป็นอุดมการณ์ที่แสดงถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่พึงปรารถนาน้อยไปสู่สภาพที่พึงปรารถนามากขึ้น โดยในงานวิจัยนี้ขออธิบายเฉพาะอุดมการณ์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งหมายถึง อุดมการณ์ที่แสดงถึงกระบวนการ

เปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ที่ผู้คนใช้ดำเนินชีวิตโดยทั่วไป ให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวอยากมาเยี่ยมเยือน นิคมสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทยมีการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นต้องอาศัยการคัดเลือกเตรียม และปรุงแต่งให้เกิดความพร้อมจึงจะสามารถนำมาใช้รองรับนักท่องเที่ยวได้ กล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั่นเอง ดังนั้นชุดความคิดการท่องเที่ยวที่ขับเคลื่อนอยู่ภายใต้อุดมการณ์การพัฒนาก็คือชุดความคิดต่างจังหวัดนิยม

1.4 อุดมการณ์ความเป็นไทย เป็นอุดมการณ์ที่แสดงถึงลักษณะเด่น อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของการเป็นชนชาติไทย อันเป็นผลรวมที่เกิดจากความคิดความเชื่อในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม โดยความเป็นไทยมีความลื่นไหล ถูกเปลี่ยนความหมายไปตามยุคสมัยผ่านอำนาจของผู้ผลิตที่มีการนิยามความเป็นไทย ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนมาจากหน่วยงานต่างๆ ในภาครัฐ ทำให้ความเป็นไทยกลายเป็นสิ่งที่มีพลวัต ทั้งนี้อุดมการณ์ความเป็นไทยได้ถูกถ่ายทอดลงในสินค้าท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นสถานที่ สิ่งของ อาหาร รูปแบบกิจกรรม หรือแม้แต่วิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคต่างๆ และผลิตซ้ำเป็นบทความท่องเที่ยวเผยแพร่ในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทยตลอดระยะเวลา 30 ปี (พ.ศ. 2530-2559) และปรากฏชัดในช่วงปี พ.ศ. 2558-2561 ที่มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว “วิถีไทย” โดยมีการประกอบสร้างและถ่ายทอดความหมายความเป็นไทยว่า เป็นสิ่งล้ำค่า มีความบริสุทธิ์ ดูลึกลับน่าค้นหา น่าเรียนรู้ เพื่อให้รู้จักรากเหง้าของตนเอง อีกทั้งควรภาคภูมิใจและหวงแหนไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต ดังนั้นแม้รัฐไม่ได้ออกนโยบายหรือกฎหมายบังคับให้ผู้คนท่องเที่ยว แต่ใช้การประกอบสร้างความเป็นไทย

ตารางที่ 1 สรบุการถ่ายทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับการทงเที่ยวผ่านกลวิธีทางภาษา 10 กลวิธี (ต่อ)

อุดมการณ์เกี่ยวกับการทงเที่ยว	กลวิธีทางภาษา									
	1. การใช้คำเรียกขาน	2. คำแสดงอาการ	3. การใช้อุปลักษณ	4. แสดงทัศนภาวะ	5. การอ้างถึง	6. การขยายความ	7. การใช้สัทพ	8. การใช้สัมผัส	9. การตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์	10. การใช้จุดจบใจเชิงขำ
อุดมการณ์ความเป็นไทย - ชุดความคิดความเป็นไทย							√	√		
อุดมการณ์ชนชั้นทางสังคม - ชุดความคิดการมีอยู่ของชนชั้นทางสังคม	√	√			√			√		

ตัวอย่างการถ่ายทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับการทงเที่ยวผ่านกลวิธีทางภาษา

2.1 การใช้คำเรียกขาน

ตัวอย่างที่ (1) ถึงเวลาอีกแล้วกรรมังที่คนในเมืองจะต้องออกไปช่วยคนชนบท การออกไปเดินทางทงเที่ยวเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะช่วยได้เอาเงินที่ได้จากการค้า การพาณิชย์กรรม การอุตสาหกรรม ลงไปช่วยผู้คนในภาคการเกษตรในชนบท ดังนั้น คงถึงเวลาแล้วละ ที่เราคนเมืองจะต้องออกไปทงเที่ยวเพื่อชาติกันอีกครั้งหนึ่งสุดขีด สุดขั้ว กันจริงๆ (บทบรรณาธิการ, อนุสาร อ.ส.ท., กรกฎาคม 2558)

จากตัวอย่างที่ (1) ปรากฏคำเรียกขานบุคคลในพื้นที่ทงเที่ยวตามลักษณะของพื้นที่ว่า “คนชนบท” ซึ่งเป็นลักษณะพื้นที่ที่ถูกแบ่งตามแนวคิดอุดมการณ์ความเป็นเมืองความเป็นชนบท และอุดมการณ์การพัฒนา คำเรียกขานดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำหน้าที่ใช้เรียกแทนกลุ่มคนแล้วยังได้แสดงถึงระดับทางสังคมของผู้ถูกเรียกด้วยโดยมองว่า “คนชนบท” เป็นบุคคลที่มีฐานะยากจนและกำลังรอรับการช่วยเหลือด้านการเงินจากคนเมืองซึ่งมีความพร้อมในด้านการเงิน

2.2 คำแสดงอาการ

ตัวอย่างที่ (2) ใครเบื่อเมือง เปื่อการทงเที่ยวแบบเน้นความสะดวกสบายหรุหาก็ลองหาโอกาสออกไปเที่ยวดู ผมคิดว่าจะไม่ผิดหวังเพราะได้ทั้งเที่ยว ได้ทั้งเรียน ได้ทั้งความรู้เพิ่มพูนสติปัญญาไปพร้อมๆ กันด้วย (เกาะลิบง เสน่ห์ธรรมชาติของไทย, เพื่อนเดินทาง, เมษายน 2542)

จากตัวอย่างที่ (2) ปรากฏการเลือกใช้คำแสดงอาการของผู้เขียนและนักทงเที่ยว คือคำว่า “เบื่อ” “ออกไป” ซึ่งคำว่า “เบื่อ” เป็นคำกริยา หมายถึง รู้สึกอึดหนาระอาใจ เหนื่อยหน่าย หรือไม่อยาก และคำว่า “ออกไป” เป็นคำกริยา หมายถึง อาการที่เคลื่อนไปข้างนอกหรือพ้นจากจุดเดิม โดยปรากฏร่วมกับคำว่า “ไม่ผิดหวัง” อันเป็นคำวิเศษณ์ที่ระบุถึงลักษณะสภาวะอารมณ์ในเชิงบวกไม่เสียใจ เนื่องจากได้ดังที่หวัง ซึ่งเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการทงเที่ยวแล้วได้รับผลตามที่ตนเองคาดหวังไว้ อันได้แก่ “ได้ทั้งเที่ยว ได้ทั้งเรียน ได้ทั้งความรู้ เพิ่มพูนสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน” นั่นเอง

2.3 การใช้อุปลักษณ์

ตัวอย่างที่ (3) เพราะการท่องเที่ยวนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นยาชูกำลังสำหรับทุกคน เป็นสื่อความรักความอบอุ่นมาสู่ครอบครัวอย่างน้อยก็รวมกันพร้อมหน้า ไปเที่ยวร่วมกันปีละหน เพียงเท่านั้นชีวิตก็มีความสุข ครอบครัวก็อบอุ่น ต้องขอขอบคุณคนหละปูนที่ต้องตัดทอนบางส่วนของจดหมายเพราะหน้ากระดาษมีจำกัด และก็ขอขอบคุณจดหมายฉบับที่ 2 ซึ่งส่งตามกันมาติดๆ ขอให้มีความสุขกับการเดินทางท่องเที่ยวครับ (จดหมายถึงบรรณาธิการ, อนุสาร อ.ส.ท., พฤษภาคม 2552)

จากตัวอย่างที่ (3) ปรากฏคำว่า “ยาชูกำลัง” เป็นอุปลักษณ์ที่มีฤทธิ์กระตุ้นให้ร่างกายตื่นตัว กระปรี้กระเปร่า และมีแรงทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นในความหมายดังกล่าวมนต์ศน์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเป็นยาชูกำลังที่มีประโยชน์ สามารถรับประทานได้ทุกเพศทุกวัย ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มของมนุษย์เป็นร่างกายที่ต้องการสร้างความแข็งแกร่ง ดังนั้นการท่องเที่ยว (ยาชูกำลัง) จึงช่วยกระชับความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มให้ดีขึ้น (ร่างกายแข็งแรง)

2.4 แสดงทัศนภาวะ

ตัวอย่างที่ (4) ชาวเขาสวมมุขขอความร่วมมือจากผู้ใจบุญทั้งหลาย ไม่ควรทำทานด้วยการขบถสามล้อ หรือรถกระบะบรรทุกอาหารลิงแล้วโยยอาหารให้ลิงลงบนถนนรอบเขาสวมมุขไปเรื่อยๆ (บางแสนถึงอ่างศิลา 51 ปี ที่ปราโมทย์เล่าว่า... จรียาจะยังเห็นไหม, อนุสาร อ.ส.ท., กันยายน 2558)

จากตัวอย่างที่ (4) ผู้เขียนใช้ถ้อยคำว่า “ขอความร่วมมือ” ซึ่งเป็นทัศนภาวะบอกความต้องการที่สื่อถึงความปรารถนาที่ผู้เขียนมีต่อผู้อ่าน โดยมีการใช้คำช่วยกริยา “ขอ” ร่วมกับคำที่สื่อความหมายถึงการปฏิบัติ “ความร่วมมือ” เพื่อสื่อสารให้

ทราบถึงความคิดและมุมมองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงกระทำ และไม่พึงกระทำในสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีเนื้อความเกี่ยวข้องกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเอง

2.5 การอ้างอิง

ตัวอย่างที่ (5) ะรินจินดา เวลเนส สปา เป็นสปาที่ได้รับรางวัล Asia Spa and Wellness Festival Gold Awards 2009 และรางวัล Thailand Tourism Awards 2008 เป็นประกัน ะรินจินดา เวลเนส สปา รีสอร์ท จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งพักผ่อน พักใจอย่างแท้จริง (พักกายสบายใจที่ะรินจินดา, อนุสาร อ.ส.ท., มกราคม 2555)

จากตัวอย่างที่ (5) พบว่ามีการอ้างอิงรางวัล “Asia Spa and Wellness Festival Gold Awards 2009 และรางวัล Thailand Tourism Awards 2008” ซึ่งเป็นรางวัลการประกอบการธุรกิจบริการและที่พัก จัดโดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้โครงการพัฒนาสปาไทยเข้าสู่มาตรฐานสากล ซึ่งได้คัดเลือกและตรวจประเมินคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพทั่วประเทศ จากนั้นนำมาจัดอันดับเพื่อรับรางวัลการอ้างอิงรางวัลเช่นนี้ จึงเป็นกลวิธีทางภาษาที่แสดงการได้รับการยกย่อง ยอมรับ และการันตีว่าบริการหรือที่พักที่ผู้เขียนกล่าวถึงได้มาตรฐานมีคุณภาพ ควรเดินทางมาสัมผัสด้วยตนเอง

2.6 การขยายความ

ตัวอย่างที่ (6) วันพักผ่อน วันที่ขาดไม่ได้ซึ่งความสุข ความสบายใจ และการผ่อนคลาย นำตัวเองหนีจากเมืองสี่เหล้าสุพรรณชาติเงียบสงบ ผืนทรายเกลี้ยงเกลา และเสียงคลื่นนารีมีวันตัวสะกิดชายหาด (รีสอร์ทหรู พักสบาย บนหาดพันวา, อนุสาร อ.ส.ท., มีนาคม 2555)

จากตัวอย่างที่ (6) จะเห็นว่าผู้เขียนได้แสดงลักษณะเด่นของ “วันพักผ่อน” ด้วยการ

ใช้กลวิธีการขยายความว่า “วันที่ขาดไม่ได้ซึ่งความสุข ความสบายใจ และการผ่อนคลาย” หมายถึง วันพักผ่อนเป็นวันที่ต้องมีอารมณ์และความรู้สึกในเชิงบวก อันได้แก่ มีความสุข สบายใจ และผ่อนคลาย ซึ่งเป็นอารมณ์ที่ผู้เขียนเชื่อว่าสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการท่องเที่ยวตามสถานที่ที่สงบและมีความสวยงามของธรรมชาติ เพื่อชี้ให้อ่านทราบและตระหนักถึงความรู้สึกที่ควรเกิดขึ้นใน “วันพักผ่อน” และเสริมความเป็นเหตุเป็นผลว่าทำไมมนุษย์จึงต้องออกไปท่องเที่ยว

2.7 การใช้สหพท

ตัวอย่างที่ (7) ว่ากันว่าในอดีตที่นี้เคยเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรสุโขทัยในช่วงปลาย และตอนนั้นเมืองชากรุงหรือชาบันไดในภาษามอญที่แปลว่าเมืองหน้าด่าน หรือตลาดหน้าด่าน มีบทบาทสูงมากในการสกัดทัพกรุงศรีอยุธยาที่ขยายอำนาจขึ้นมา โดยพระบรมราชาธิราช 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ต้องทรงยกทัพหลวงขึ้นไปตีเมืองชากรุงถึง 4 ครั้ง จึงสามารถยกทัพเข้าเมืองได้ ดังนั้นความแข็งแกร่งของป้อมกำแพงเมืองจึงสันนิษฐานว่าเป็นที่มาของชื่อ “กำแพงเพชร” นั่นเอง (สายธารแห่งกาลเวลา “ชากรุง”, อนุสาร อ.ส.ท., พฤศจิกายน 2558)

จากตัวอย่างที่ (7) ผู้เขียนได้อ้างถึงเรื่องราวทางประวัติที่สันนิษฐานว่าเป็นที่มาของชื่อจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งการปรากฏของตัวบทประเภทยี่สะท้อนให้เห็นเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการจะถ่ายทอดว่าการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ไม่เพียงทำให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนหรือสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังสามารถได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสถานที่แห่งนั้นด้วย

2.8 กลวิธีการใช้มูลพท

ตัวอย่างที่ (8) เงินจำนวนมหาศาลนี้จะกระจายไปสู่เจ้าของแพ รีสอร์ท โรงแรม สามล้อรถตุ๊กๆ ช่าง (หัวรั้ว) เกษตรกรผู้ผลิตข้าวปลากุ้งหอย

ไก่ไข่ ผลไม้ นานาชนิด ฟัน้องชนบทผู้ผลิตหัตถกรรม บ้านต่าง ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างแรงงาน สร้างอาชีพ กระจายรายได้ และยับยั้งมิให้คนในชนบทต้องอพยพเข้ามาเพื่อแสวงโชคกลางในเมืองหลวงได้ (บทบรรณาธิการ, อนุสาร อ.ส.ท., กุมภาพันธ์ 2530)

จากตัวอย่างที่ (8) มีการกล่าวถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ผู้เขียนเชื่อว่าช่วยไม่ให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของผู้คนในพื้นที่ชนบทไปสู่พื้นที่เมือง โดยปรากฏคำว่า “ยับยั้ง” หมายถึง การหยุดไว้หรือการรั้งรอไว้ โดยในบริบทนี้หมายถึง ณ เวลาที่มีการเผยแพร่ตัวบท (ปี พ.ศ. 2530) ผู้คนในชนบท (พื้นที่ท่องเที่ยว) มีการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองหลวง (กรุงเทพมหานคร) ซึ่งการย้ายถิ่นฐานของคนกลุ่มนี้ถือเป็นปัญหา เป็นเรื่องที่ผิด เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีการหยุดไว้ไม่ให้เกิดการเดินทาง โดยผู้เขียนเชื่อว่า การท่องเที่ยวสามารถสร้างอาชีพทำให้คนเหล่านี้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานได้นั่นเอง

2.9 การตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์

ตัวอย่างที่ (9) แหม! มาสุโขทัยเที่ยวนี้ ได้ของฝากติดมือมาเพียบ และที่สำคัญเป็นสินค้าประวัติศาสตร์ของสุโขทัยด้วย เป็นคนไทย อุดหนุนคนไทย ไม่เสียหาย ดีกว่าเอาเงินไปอุดหนุนต่างชาติ จริงไหมคะ (เยือนเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย, เพื่อนเดินทาง, สิงหาคม 2539)

จากตัวอย่างที่ (9) มีการตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์ ได้แก่คำว่า “จริงไหมคะ” ซึ่งเป็นลักษณะการเลือกตั้งคำถามที่ต้องการให้ผู้อ่านคิดตามว่าสิ่งที่ผู้เขียนกำลังนำเสนอเป็นสิ่งที่ดี โดยในบริบทนี้ ผู้เขียนเปรียบเทียบว่าการท่องเที่ยวภายในประเทศแล้ว ได้ซื้อสินค้าของคนไทยย่อมดีกว่าการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศแล้วซื้อสินค้าต่างประเทศกลับมา เพราะนั้นจะทำให้เงินรั่วไหลไปนอกประเทศและอาจส่งผลให้ประเทศไทยขาดดุลด้านการท่องเที่ยวได้

2.10 การใช้จุดจับใจเชิงข่าว

ตัวอย่างที่ (10) *โรงแรมเซ็นทรัล สมุย บีช รีสอร์ท* จัดเป็นโรงแรมระดับหรูหรามากที่สุดแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่บนหาดเฉวง ซึ่งเป็นหาดที่สวยงามที่สุดบนเกาะสมุย จุดนี้จึงได้เปรียบกว่าโรงแรมอื่นๆ ทำให้ลูกค้ามาใช้บริการอย่างไม่ขาดสายตลอดปี โดยเฉพาะชาวต่างชาติ (สปาดี้ที่เซ็นทรัล สมุย บีช รีสอร์ท, เพื่อนเดินทาง, เมษายน 2542)

จากตัวอย่างที่ (10) พบว่าผู้เขียนมีการใช้ภาษาแสดงจุดจับใจเชิงข่าว โดยมีการเลือกใช้ถ้อยคำที่ดึงความสนใจหลายถ้อยคำ เช่น “ที่สุด” เพื่อดึงให้ผู้อ่านสนใจเนื้อหาที่ผู้เขียนกำลังนำเสนอ ซึ่งก็คือรายละเอียดเกี่ยวกับโรงแรมเซ็นทรัล สมุย บีช รีสอร์ท ที่ตั้งอยู่บนเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลักษณะดังกล่าวเป็นการใช้ภาษาแสดงจุดจับใจเชิงข่าวแบบสร้างความประทับใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าการได้พักในโรงแรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

อภิปรายผล

วาทกรรมการท่องเที่ยวมีการสื่ออุดมการณ์ที่มีผลมาจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมตามช่วงเวลา พ.ศ. 2530-2559 กล่าวคือ รัฐบาลไทยในแต่ละยุคสมัยได้เลือกการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งในยามปกติและในยามที่เกิดวิกฤติการณ์ โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นผู้รับนโยบายหลักมาดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศ และมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้ออกแบบและสร้างสรรค์สินค้าการท่องเที่ยว ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงกล่าวได้ว่า รัฐมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้วาทกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย เพราะ

นิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวเป็นสื่อที่มุ่งโน้มน้าวใจให้ผู้คนเกิดความรู้สึกอยากท่องเที่ยวตามเนื้อหาที่น่าสนใจ อีกทั้งเมื่อรัฐเป็นผู้ที่กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งเป็นแบบแผนใหญ่ที่หน่วยงานต่างๆ ต้องดำเนินการตาม ทำให้เมื่อนิตยสารการท่องเที่ยวฉบับนั้นจะอยู่หรือไม่ได้อยู่ในสังกัดของรัฐก็ย่อมต้องนำเสนอเรื่องราวการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวที่รัฐกำลังดำเนินการสนับสนุนในแต่ละเวลานั้นเอง

ข้อที่ควรสังเกตจึงเป็นเรื่องกระบวนการที่รัฐทำให้การท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยกลายเป็นสิ่งจำเป็น โดยจากงานวิจัยพบว่าการถ่ายทอดอุดมการณ์ทั้ง 5 อุดมการณ์ ตลอดจนการหมุนวนของระบบเศรษฐกิจ นโยบายของรัฐ และเหตุการณ์ต่างๆ ในประเทศ ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้นมาการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้น กล่าวคือ มีการนำเรื่องราวการใช้ชีวิตหรือเป้าหมายของชีวิตมากกล่าวถึงในรูปแบบ Lifestyle ของผู้คนควบคู่กับการทำกิจกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะเหล่าชนชั้นกลางใหม่ที่เติบโตเป็นปึกแผ่นในปัจจุบัน ซึ่งสามารถสะท้อนภาพแทนความเป็นจริงในชีวิตของผู้คนที่ต้องเผชิญกับความรู้สึกถูกกดทับจากสังคม ภาพแทนนี้ทำให้ผู้คนเห็นความปรารถนาของตนว่าการใช้ชีวิตในรูปแบบที่ต้องการนั้นเป็นเช่นไร โดยเป็นการใส่ความหมายใหม่ของชีวิตที่มีการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่ง เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการที่สร้างความรู้สึกในเชิงบวกอันมีส่วนช่วยให้ความรู้สึกถูกกดทับนั้นบรรเทาเบาลงในชั่วระยะเวลาหนึ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นการทำงานภายใต้อำนาจของอุดมการณ์ทุนนิยมที่เข้ามาพร้อมกับรูปแบบของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การใส่ความหมายใหม่ของชีวิตที่มีการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่ง แม้ไม่ได้เป็นเป้าหมายที่มุ่งมองอนาคตอันไกลเป็นหลัก ทว่าผู้คนในสังคม

ก็ให้การยอมรับและยึดถือปฏิบัติ เนื่องจากเชื่อว่าการท่องเที่ยวจะทำให้คนมีความสุข เสริมสร้างอัตลักษณ์ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพิ่มพูนความรู้ รวมถึงสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ และแสดงถึงภาพลักษณ์การเป็นเมืองที่สงบสุขได้ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (11)

ให้คนไทยเรา โดยเฉพาะคนในเมืองได้ออกไปท่องเที่ยว ไปใช้เงินกันให้มีความสุขสนุกสนาน การหมุนเวียนของกระแสการเงินจะได้เกิดขึ้น เงินจะออกจากเมืองไปวนรอบเมืองสักหนึ่งรอบหรืออาจจะหลายรอบ เราคนไทยทั้งหลายที่ด้อยโอกาสจึงอาจจะได้เงินจากการท่องเที่ยวของคนเมือง จะได้มีความสุขได้ตามอัตภาพกับเขาบ้าง นี่คือประโยชน์อย่างยิ่งของการท่องเที่ยวภายในประเทศที่เราทำหลายๆ คนทำกัน (บทบรรณาธิการ, อนุสาร อ.ส.ท., พฤษภาคม 2558)

จากตัวอย่างที่ (11) ปรากฏคำเรียกขานนักท่องเที่ยวตามการแบ่งกลุ่มของพื้นที่ว่า “คนในเมือง” ซึ่งเป็นลักษณะพื้นที่ที่ถูกแบ่งตามแนวคิดอุดมการณ์ความเป็นเมืองความเป็นชนบทและและอุดมการณ์การพัฒนา คำเรียกขานดังกล่าวนี้นอกจากจะทำหน้าที่ใช้เรียกแทนกลุ่มคนแล้ว ยังได้แสดงถึงระดับทางสังคมของผู้ถูกเรียกด้วย โดยตัวอย่างข้างต้นมีการใช้คำเรียกขานว่า “คนในเมือง” เป็นบุคคลที่มีโอกาสทางสังคม มีฐานะดี มีเงินเพียงพอสำหรับใช้ในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการมองในมิติของเศรษฐกิจที่มีการอ้างถึงเงินตรา รายได้ การจับจ่ายซื้อสินค้าและบริการ การหมุนเวียนและกระจายเงินจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีติดังกล่าวได้สะท้อนความต่างระดับชั้นของผู้คนผ่านอำนาจการใช้จ่ายในฐานะการเป็น “ผู้ให้” และการเป็น “ผู้รับ” ควบคู่กัน

ชุดความคิดเหล่านี้ ส่วนหนึ่งทำให้เกิดวัฏจักรในกลุ่มคนที่มุ่งมั่นทำงานเพื่อเก็บเงินแล้วเดินทางท่องเที่ยวตามการนำเสนอในนิตยสาร เมื่อช่วงเวลาการท่องเที่ยวจบลงก็กลับมามุ่งมั่นทำงานและเก็บเงินเพื่อท่องเที่ยวอีกครั้ง วนเวียนเช่นนี้จนกว่าจะมีวาทกรรมอื่นเข้ามาปะทะหรือช่วงชิงพื้นที่ความคิด

นอกจากนี้ ผู้ผลิตวาทกรรมการท่องเที่ยวยังหวังผลให้เกิดการเอื้อประโยชน์ต่อประเทศชาติทั้งในทางตรงและทางอ้อมด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกของชนชั้นนำสยาม ของ วีรยุทธ ศรีสุวรรณกิจ (2549) ที่พบว่า ชนชั้นนำสยามรับการพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกเข้าเพื่อความสนุกสนาน ตอบสนองเวลาว่างที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ต่อมาชนชั้นนำได้ใช้การพักผ่อนหย่อนใจให้เป็นประโยชน์ในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อสังคม และใช้เป็นมาตรฐานแสดงออกความมั่งคั่งให้สังคมได้รับรู้ ซึ่งในงานวิจัยนี้ปรากฏการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่ช่วยกำหนดแบบแผนการพัฒนาประเทศ และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติด้วย โดยหลายพื้นที่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนของตนเองเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น มีการก่อสร้างหรือขยายถนนเพื่อเชื่อมต่อจุดต่างๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือเป็นเส้นทางท่องเที่ยว การออกแบบทางลาดในงานสถาปัตยกรรมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ จัดทำป้ายบอกทาง ป้ายบอกประวัติความเป็นมา จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งการให้ข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้แก่ผู้คนในสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมให้เขาเหล่านั้นกลายเป็นนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ตามกรอบที่ต้องการ โดยรัฐใช้เพื่อส่งเสริมให้ผู้คนกลายเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold.

ฉวีวรรณ สุวรรณโชคอิสาน. (2529). พัฒนาการของนิตยสารท่องเที่ยวในประเทศไทย. (สารนิพนธ์วารสารศาสตร์บัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฐานเศรษฐกิจ. (2563). *ท่องเที่ยวปี 64 ททท.ดันรายได้ต่างชาติเที่ยวไทย ติด Top 5 โลก.* (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2565, จาก <https://www.thansettakij.com/business/453972>.

นฤพนธ์ เอื้อธวัช. (2539). *นิตยสารแนวท่องเที่ยว: ศึกษาองค์กรเนื้อหา และผู้รับสาร.* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์. (2563). *ประวัติศาสตร์แห่งการเดินทางท่องเที่ยวและภูมิศาสตร์การเมืองในรอบศตวรรษ (On Thai Tourism).* กรุงเทพฯ: สมมติ.

ภูงัน ดาวกระจาย. (2560). *ความเป็นธรรมชาติในวาทกรรมท่องเที่ยวไทย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มัณฑุสา อังคะนาวิน. (2547). *ปริจเฉทสารคดีท่องเที่ยวในอนุสร อ.ส.ท.* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัฐบาลไทย. (2565). *คำแถลงประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร.* สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2565, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/42246>.

วีรยุทธ ศรีสุวรรณกิจ. (2549). *การพักผ่อนหย่อนใจแบบตะวันตกของชนชั้นนำสยาม.* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ศิริขวัญ วิเชียรเฟลิศ. (2564). *ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2565, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=989&filename=document.

สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์. (2544). *วาทกรรมโฆษณาการท่องเที่ยว: ภาพแทน ตัวตน และความเป็นไทย.* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อิทธิพันธ์ พัฒนานุพงษ์. (2539). *บทบาทของอนุสร อ.ส.ท. ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย.* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจเดินทางท่องเที่ยวและการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

The Impact of Marketing Mix Strategies on Tourist Motivation and Decision Making: A Case Study of Klong Khon Ecotourism Community, Mueang District, Samut Songkhram Province

พัทธนันท์ ตังวรรณวิทย์¹, พรชพล คำไล่², สุริมาศ นาครอด³
Patthanant Tangwannawit¹, Patsaphon Khamlai², Surimart Nakrod³

Received: 27 December 2023

Revised: 09 April 2024

Accepted: 20 May 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's และ 4C's ที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวยังชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 400 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบตามสะดวก งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการศึกษา พบว่า ผลการศึกษาพบว่า 1) เปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's และ 4C's ที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดยอมรับว่ากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากกว่ากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4C's ถึงแม้ว่าในด้านต้นทุนของผู้บริโภคจะมีค่าน้อยกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ แต่ถือว่าผู้บริโภคยังยอมรับได้ ซึ่งผลทุกปัจจัยส่งผลต่อแรงจูงใจในด้านบวก 2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า แรงจูงใจที่ประกอบด้วยความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการ

¹ สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี

² สาขาวิชาการจัดการการโรงแรม คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

³ สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี

¹ Management Program, Faculty of Business Administration Thonburi University

² Hotel Management, School of Tourism and Service University of the Thai Chamber of Commerce

³ Marketing Program, Faculty of Business Administration Thonburi University

ด้านสังคม ความต้องการด้านวัฒนธรรม และความต้องการความภาคภูมิใจ ที่ได้เดินทางท่องเที่ยวซึ่งส่งผลในเชิงบวกส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว, การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว, ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคก

Abstract

The objectives of this research were to: 1) compare the 4P's and 4C's marketing mix strategies that influence the travel motivation of Thai tourists, a case study of the Klong Khon Ecotourism Community, and 2) study the motivational factors that affect the judgment of tourists, a case study of Klong Khon Ecotourism Community, Mueang District, Samut Songkhram Province. This study employed a quantitative research methodology, with a sample of 400 Thai tourists who visited the site, using specific and convenient sampling methods. This research is a quantitative analysis using structural equation models.

The study found that: 1) In the comparison of 4P's and 4C's marketing mix strategies that influence the travel motivation of Thai tourists, a case study of Klong Khon Ecotourism Community. It was observed that all respondents acknowledged that the 4P's marketing mix strategy has a greater impact on tourists' travel incentives more than 4C's marketing mix strategies, although consumer costs are less than other factors, but they are still acceptable to consumers. 2) Motivational factors that affect tourists' decision-making, in a case study of Klong Khon Ecotourism Community, Mueang District, Samut Songkhram Province, were found that motivational factors, including physical needs, social needs, cultural needs, and the need for pride, positively influence the travel decisions of tourists.

Keywords: Marketing Mix, Tourist Motivation, Tourist Decision-Making, Ecotourism Community

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมและบริบทต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่น สถานการณ์การเมือง นโยบายภาครัฐ การปรับตัวภาคเอกชน สภาพภาวะการแข่งขัน

ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความต้องการ และความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ล้วนแต่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวจะต้องมีพื้นฐานของความยั่งยืน มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยว ลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น การปล่อยมลพิษ ของเสีย เป็นต้น (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3, 2566) ซึ่งการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อธรรมชาติ

อยู่ไม่น้อย องค์การท่องเที่ยว ได้นิยามการท่องเที่ยว
ซึ่งนิเวศน์ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
ในทุกรูปแบบ ในขณะที่เดียวกันต้องสร้างโอกาส
ทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย (ชนกฤต
แดงทองดี, 2565) การท่องเที่ยวชุมชน (Community
based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็น
ผู้กำหนดกระบวนการ ทิศทาง และรูปแบบการ
ท่องเที่ยวของตนเอง (พิมพ์ระวี โรจนรุ่งสัจย์,
2553) การท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยในการ
กระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงาน
และการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันยังช่วยอนุรักษ์
วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน
ที่สำคัญชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ
ย่อมก่อให้เกิดความหวงแหนชุมชน มีความรู้สึก
เป็นเจ้าของ มีความสามัคคี ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (อุษาวดี พลพิพัฒน์,
2554) ซึ่งสอดคล้องยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนา
การท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับปัจจุบัน

ท่ามกลางยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปี พ.ศ. 2566 ความต้องการของผู้เดินทาง
ท่องเที่ยวในการปรับสมดุลระหว่างสิ่งสำคัญสำหรับ
พวกเขาให้เข้ากับภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน
ดังนั้น พฤติกรรมของผู้เดินทางท่องเที่ยวมีการ
ปรับมุมมองต่อการท่องเที่ยวใหม่อีกครั้งอย่าง
สร้างสรรค์ ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่แน่นอน
ที่เกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้
ผู้เดินทางท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการตัดสินใจ
เดินทางท่องเที่ยว คือ กลยุทธ์ทางการตลาด หรือ
4Ps โดยการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อ
ดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด
(Marketing Mix) หรือกลยุทธ์การตลาด 4Ps เป็น
หัวใจสำคัญของการบริการตลาดรวมถึงการตลาด
สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้วย การดำเนินงาน
หรือการบริหารกิจการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ
ได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การปรับปรุงและความสัมพันธ์

ที่เหมาะสมของส่วนประสมทางการตลาดเหล่านี้
ซึ่งส่วนประสมทางการตลาดนั้นถือว่าเป็นปัจจัย
ภายในที่สามารถควบคุมได้และเป็นเครื่องมือ
ทางการตลาดที่ถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองความ
ต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย การนำกลยุทธ์
การตลาดที่มีมุมมองจากความต้องการของ
ผู้บริโภคมาปรับใช้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ทั้งสินค้าและบริการ โดยการตลาดแนวคิดใหม่
นำกลยุทธ์ที่เรียกว่า 4C's มาใช้ในอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยว ที่เน้นการพัฒนาทางธุรกิจที่ตอบสนอง
ต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุดในยุค
ที่พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลง
ไป เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ใช้ควบคู่กับ
ส่วนประสมทางการตลาด (4P's)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็น
ถึงความสำคัญของการศึกษากลยุทธ์ส่วนประสม
ทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจเดินทางท่องเที่ยว
และการตัดสินใจท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชน
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคกนอ อำเภอมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อการเปรียบเทียบกลยุทธ์
ส่วนประสมทางการตลาด 4P's และ 4C's ที่มี
อิทธิพลต่อแรงจูงใจและการตัดสินใจของ
นักท่องเที่ยว เพื่อผลการศึกษาที่ได้มาพัฒนา
กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมสำหรับชุมชนท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์คลองโคกนอ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
สร้างมูลค่าทางการตลาดให้กับการท่องเที่ยวชุมชน
สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนประสม
ทางการตลาด 4P's และ 4C's ที่มีอิทธิพลต่อแรง
จูงใจการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย
กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคกนอ
อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's

Philip Kotler (2012) ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) คือ องค์ประกอบ ในการดำเนินงานทางการตลาดที่สำคัญ และยังเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่นำมาใช้ดำเนินงาน ธุรกิจอีกด้วย โดยองค์ประกอบหรือเครื่องมือดังกล่าวนั้นผู้ ประกอบการสามารถควบคุมได้ จากการนำเครื่องมือเหล่านี้มาผสมผสานกัน จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการให้แก่ลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งส่วนประสมการตลาดนั้น จะประกอบไปด้วยทุกสิ่งทุกอย่างที่ใช้ดำเนินกิจกรรม เพื่อให้มีอิทธิพลหรือเพื่อโน้มน้าวจิตใจลูกค้าให้เกิดความต้องการผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งส่วนประสมการตลาดดังกล่าวแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม หรือที่เรียกกันสั้นๆ โดยทั่วไปว่า "4Ps" นั่นเอง ซึ่ง "4Ps" นั้นจะประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion)

Borden (1964) กล่าวถึง ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เป็นหัวใจสำคัญของการบริการ การตลาดรวมถึงการตลาดสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วย การดำเนินงานหรือการบริหารกิจการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การปรับปรุง และความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของส่วนประสมทางการตลาดเหล่านี้ ซึ่งส่วนประสมทางการตลาดนั้นถือว่าเป็นปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้และเป็นเครื่องมือ

การตลาดที่ถูกใช้เพื่อสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายทำให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายพอใจและมีความสุข โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ เรียกว่า 4P's ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ปัจจัยด้านราคา (Price) ปัจจัยด้านสถานที่และช่องทางการจัดจำหน่าย (Place or Channel of Distribution) และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) (Wolfe & Crofts, 2011)

2. กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4C's

ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งบริษัทนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย (Kotler, 1997) ได้อย่างตรงจุด และซื้อสินค้าหรือใช้บริการของธุรกิจต่อไป โดยแนวความคิดทางการตลาด 4P's เป็นเครื่องมือการตลาดที่นำมาผสมผสานปรับประยุกต์ใช้กับสินค้าและบริการ เมื่อผู้บริโภคเริ่มเปลี่ยนพฤติกรรมในการซื้อสินค้าและบริการ ทำให้กลยุทธ์ 4P's (Product, Price, Place, Promotion) กลายเป็นกลยุทธ์ที่ไม่ทันต่อยุคปัจจุบันไปเสียแล้ว นักการตลาดจึงเริ่มหันมาใช้การตลาดแนวคิดใหม่ ด้วยกลยุทธ์ใหม่ที่เรียกว่า 4C's ได้แก่ ปัจจัยความต้องการของผู้บริโภค (Customer Want and Need) ปัจจัยต้นทุนของผู้บริโภค (Consumer's Cost to Satisfy) ปัจจัยความสะดวกในการซื้อ (Convenience to Buy) และปัจจัยด้านการสื่อสาร (Communication that Connects) (Londhe, 2014)

3. แรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

จำแนกแรงจูงใจสำคัญๆ ที่ทำให้คนเดินทางออกเป็น 6 ชนิด ได้แก่ (1) แรงจูงใจทางด้านสรีระหรือทางกายภาพเพื่อการพักผ่อนใจ (2) แรงจูงใจทางวัฒนธรรมในการที่จะสัมผัสวัฒนธรรมแปลกใหม่ (3) การท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองอารมณ์

ความรู้สึกหรือต้องการเห็นสิ่งที่เป็นอดีต (4) การท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพหรือมีคนพูดถึงชื่นชม (5) แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองหรือการเดินทางเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ และ (6) แรงจูงใจส่วนบุคคลหรือจากเหตุผลส่วนตัว (McIntosh & Goeldler, 1986 อ้างถึงใน พลอยประวีร์ ชลวณิช, 2555)

4. แนวคิดด้านทฤษฎีการตัดสินใจซื้อของผู้ซื้อ (Buying Decision Process Theory)

ขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อเป็นลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ คือ การรับรู้ถึงปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกภายหลังจากการซื้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการซื้อจริงๆ และมีผลกระทบหลังจากการซื้อ (Kotler & Keller, 2012) โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้ 1. การรับรู้ถึงปัญหา (problem recognition) 2. การค้นหาข้อมูล (information search) 3. การประเมินผลทางเลือก (evaluation of alternative) 4. การตัดสินใจซื้อ (purchase decision) 5. ความรู้สึกภายหลังจากการซื้อ (post purchase Behavior)

สมมติฐาน

H1: ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H2: ปัจจัยด้านราคามีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H3: ปัจจัยด้านสถานที่ที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H4: ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H5: ปัจจัยด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H6: ปัจจัยด้านต้นทุนของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

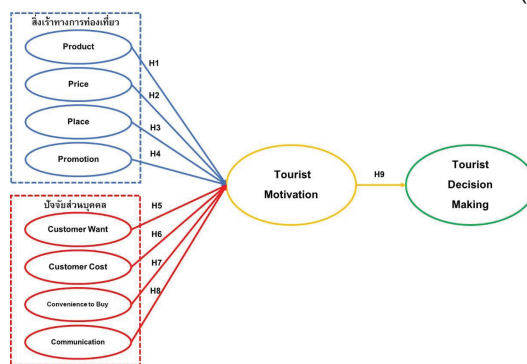
H7: ปัจจัยด้านความสะดวกในการซื้อมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H8: ปัจจัยด้านการสื่อสารมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว

H9: แรงจูงใจการเดินทางส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดของงานวิจัยนี้ประยุกต์จากทฤษฎีกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด แรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่สนใจเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคกนอ อำเภอมือเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้คือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่สนใจเดินทางมาท่องเที่ยวชมชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคกนอ อำเภอมือเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบตามสะดวก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยแบบสอบถามโดยแบ่ง เป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านประชากรศาสตร์ ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวชมชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโคกนอ ตอนที่ 3 อิทธิพล

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยวและการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้วิธีการวัดแบบสมการเชิงเส้น โดยกำหนดเกณฑ์การใช้คะแนน คือ 1 - 5 และในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) (Bollen, 1989)

3. การทดสอบเครื่องมือ

นำข้อมูลทั้ง 400 ชุด ที่เก็บรวบรวมได้มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธี Factor Analysis, Total Variance การใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์คอนบักอัลฟา (Cronbach Alpha) และ Discriminant Validity จำนวน 10 องค์ประกอบ โดยใช้เกณฑ์ 0.7 ซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยจากคำถามที่เป็นตัวแปรจำนวน 10 ตัวแปร 42 ข้อคำถาม โดยทุกข้อคำถามมีค่า Factor Analysis เกิน 0.7 ทุกข้อคำถาม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ความเที่ยงและความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม

รายการ	%Total Variance	Cronbach Alpha	Discriminant Validity Average Variance Extracted (AVE)
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	0.7039	0.7818	0.8475
ด้านราคา (Price)	0.7307	0.8040	0.8885
ด้านสถานที่ (Place)	0.8375	0.8961	0.9074
ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	0.8290	0.8938	0.9103
ด้านความต้องการของผู้บริโภค (Customer Want)	0.8866	0.9345	0.9285
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (Customer Cost)	0.7858	0.9293	0.8865
ด้านความสะดวกในการซื้อ (Convenience to Buy)	0.8293	0.9306	0.9189
ด้านการสื่อสาร (Communication)	0.7837	0.9287	0.8727
ด้านแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยว (Tourist Motivation)	0.7812	0.8584	0.8454
การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Decision Making)	0.8388	0.9344	0.9291

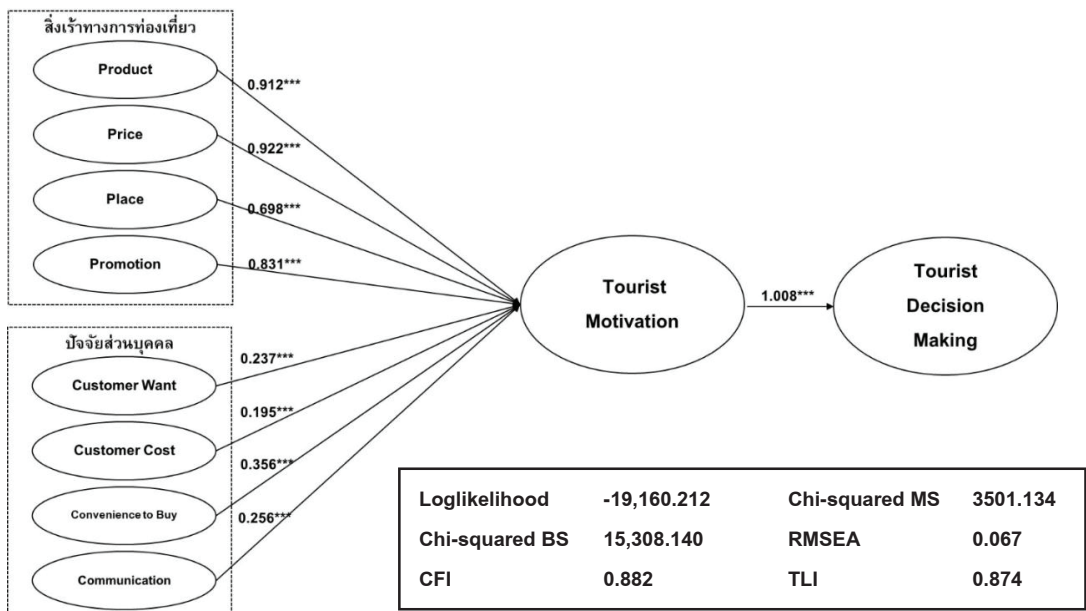
สรุป และอภิปรายผล

สรุป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ผลจากการวิจัยพบว่า จากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 400 คน มีอายุระหว่าง 21-30 ปี เป็นส่วนมาก รองลงมาคือ 31-40 ปี และ 41-50 ปี ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายในแต่ละการเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในระหว่าง 1,001-2,000 บาท รองลงมาคือ 2,001-3,000 บาท และ มากกว่า 3,001 บาทขึ้นไป ตามลำดับ

1. เปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองการเปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมืองสมุทรสงคราม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเชื่อถือในมุมมองกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านส่งเสริมการตลาด มีค่าเท่ากับ 0.912, 0.922, 0.698, 0.831 ตามลำดับอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ทุกปัจจัย นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวมีความเชื่อถือในมุมมองกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4C's ด้านความต้องการของผู้บริโภค ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 0.237, 0.195, 0.356 และ 0.256 ตามลำดับอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 ทุกปัจจัย (ภาพที่ 2)

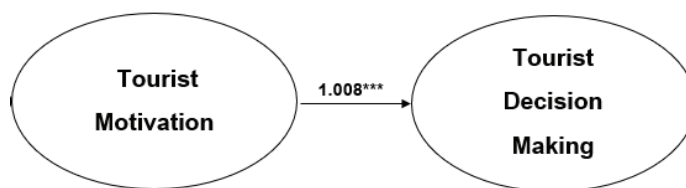

ภาพที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความเชื่อถือกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด

2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ประกอบด้วย ความต้องการด้านร่างกาย ความ

ต้องการด้านสังคม ความต้องการด้านวัฒนธรรม และความภาคภูมิใจที่ได้เดินทางท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว มีค่าเท่ากับ 1.008 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 แสดงผลของปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลโครงสร้าง พบว่าค่าสถิติดังนี้ $Chi2_{ms} = 3501.134$ $RMSEA = 0.067$ $CFI = 0.882$ $TLI = 0.874$ ซึ่งค่า

สถิติส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น โมเดลจึงมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการประมาณค่าแบบจำลอง SEM

Hypothesis	Parameter	Total effects	Result
H1	PD -----> TM	0.912***	สอดคล้อง
H2	PR -----> TM	0.922***	สอดคล้อง
H3	PL -----> TM	0.698***	สอดคล้อง
H4	PM -----> TM	0.831***	สอดคล้อง
H5	CW -----> TM	0.237***	สอดคล้อง
H6	CC -----> TM	0.195***	สอดคล้อง
H7	CB -----> TM	0.356***	สอดคล้อง
H8	CM -----> TM	0.256***	สอดคล้อง
H9	TM -----> TDM	1.008***	สอดคล้อง

หมายเหตุ:

- * มีนัยสำคัญ 0.1 ** มีนัยสำคัญ 0.05 *** มีนัยสำคัญ 0.01
- PD=Product, PR=Price, PL=Place, PM=Promotion
- CW=Customer Want, CC=Customer Cost, CB=Convenience to Buy, CM=Communication
- TM=Tourist Motivation, TDM=Tourist Decision Making

อภิปรายผล

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 เปรียบเทียบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's และกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4C's ที่มีผลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดยอมรับว่า กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4P's มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และผู้ตอบแบบสอบถามยังยอมรับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4C's ถึงแม้ว่าในด้านต้นทุนของผู้บริโภคจะมีค่าน้อยกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ แต่ถือว่าผู้บริโภคยังยอมรับได้ซึ่งผลทุกปัจจัยส่งผลต่อแรงจูงใจในด้านบวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของฟิลิป คอตเลอร์ (Kotler, 2012) ที่กล่าวว่า โดยพื้นฐานจะมีอยู่ 4 ด้านได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด และ Chen & Chen, (2010) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือ กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดจะส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันตามแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นการจูงใจนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเกี่ยวข้องกับ "การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว" และ "อิทธิพลของกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด" ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเจเนอเรชันวายโดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ประกอบไปด้วยสิ่งจูงใจ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การเลือกผลิตภัณฑ์ส่วนประกอบอื่นๆ และประเมินผลภายหลังการเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้นประสิทธิผลของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับผลของกระบวนการดังกล่าวในรูปแบบพฤติกรรมหลังการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ และยังคงสอดคล้องกับ เชิญขวัญ แซ่โชว (2563) ได้ศึกษาปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย พบว่านักท่องเที่ยว

อินเดียให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการซึ่งพบว่าด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้ส่วนลดราคาห้องพัก เป็นข้อที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะนักท่องเที่ยวอินเดียมองถึงการส่งเสริมการขายที่จะมีสิทธิประโยชน์สูงสุดต่อการเข้าพักรวมไปถึงพิจารณาถึงความคุ้มค่าในด้านอัตราค่าบริการที่ต้องจ่ายไปเมื่อเทียบกับการบริการที่ได้รับ

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว พบว่าแรงจูงใจที่ประกอบด้วยความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการด้านสังคม ความต้องการด้านวัฒนธรรม และความต้องการความภาคภูมิใจที่ได้เดินทางท่องเที่ยวส่งผลในเชิงบวกส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับขวัญชนก สุวรรณพงศ์ (2566) ได้ศึกษาอิทธิพลแรงจูงใจและการรับรู้องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดภูเก็ต ที่ระบุว่าแรงจูงใจที่นำมาสร้างสมการพยากรณ์ ได้แก่ ปัจจัยผลึกตัน คือ สามารถพักผ่อน ผ่อนคลายพักผ่อน และสร้างสมดุลให้แก่ร่างกาย และปัจจัยดึงดูดโดยมีความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว คำบอกเล่าของกลุ่มอ้างอิง และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยชนิดา ขวัญทอง และกัลยา สว่างคง (2563) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปในการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยองส่วนใหญ่เดินทางมากับครอบครัว/ญาติ/คู่รัก โดยใช้บริการบริษัทนำเที่ยว และถ้ามีโอกาสจะกลับมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดอีกครั้ง เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความประทับใจต่อความสวยงาม

และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านชุมชนควรวางแผนด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 2 มิติให้มีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับภาระงานของชุมชน เพิ่มเพิ่มศักยภาพในการความดึงดูดใจและสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนและการรับรู้ต่อชุมชนในสายตาของนักท่องเที่ยว

2. นักวิจัยสามารถวิจัยเพิ่มเติมเรื่องส่วนประสมทางการตลาดไปใช้วิจัยยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น เพื่อวิเคราะห์มุมมองของผู้ให้บริการหรือผู้ขาย และมุมมองของนักท่องเที่ยว และนำผลที่ได้มาพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ให้สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวอื่นเพิ่มมากขึ้น

3. นักวิจัยสามารถนำผลจากการวิจัยที่ได้ไปส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

ในด้านราคาสินค้าในชุมชน (โปรแกรมท่องเที่ยวโฮมสเตย์ อาหาร และเครื่องดื่ม) เพื่อให้ราคามีความเหมาะสมและเป็นสิ่งที่ดึงดูดความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

4. การวิจัยนี้สนับสนุนทฤษฎีกลยุทธ์ทางการตลาด 4P's และ 4C's ที่ระบุว่าช่วยให้ธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนและปรับปรุงแผนกลยุทธ์การตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดและความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ทำการศึกษาในมุมมองของ เปรียบเทียบกลยุทธ์ ทำให้ค้นพบว่าธุรกิจ ควรใช้ 4P's ในรูปแบบของเครื่องมือที่เป็นทางการในการวางแผนและการจัดการกับสินค้าหรือบริการ และใช้ 4C's ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนและการจัดการสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- ขวัญชนก สุวรรณพงศ์. (2023). อิทธิพลของแรงจูงใจและการรับรู้องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 14(1), 308-330.
- เชิญขวัญ แซ่ไซ ว. (2021). ปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(2), 714-728.
- ชนิตา ขวัญทอง, & กัลยา สว่างคง. (2021). พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปในการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 4(2), 166-182.
- พลอยระวี ชลวณิช. (2555). แรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พิมพ์ระวี ไรจน์รุ่งสัตย์. (2553). การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. ปรีณัติง แฮ้าส์.
- อุษาวดี พลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์โดยชุมชนในประเทศไทย. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 21(4), 38-48

- Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables* (Vol. 210). Canada: John Wiley & Sons.
- Borden, N. H. (1964). The concept of the marketing mix. *Journal of advertising research*, 4(2), 2-7.
- Chen, C. F., & Chen, F. S. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction and behavioral intentions for heritage tourists. *Tourism management*, 31(1), 29-35.
- Kotler, P. (2012). *Kotler on marketing*. New York: Simon and Schuster.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2012). *Marketing management* (14th ed.). New Jersey: Pearson education.
- Londhe, B. R. (2014). Marketing mix for next generation marketing. *Procedia Economics and Finance*, 11, 335-340.
- McIntosh, R.W. & Goeldner, C.R. (1986). *Tourism principles, practices, philosophies*. New York: John Wiley & Son.
- Wolfe Sr, M. J., & Crotts, J. C. (2011). Marketing mix modeling for the tourism industry: A best practices approach. *International Journal of Tourism Sciences*, 11(1), 1-15.

กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบล ทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

The community processes of creating harmony of Thap Ti Lek sub-district administrative organizations, Mueang District, SuphanBuri Province

ภคมน เจริญสลุง¹, เชิดชาย ดวงภมร¹, ณัฐพัชร์ ชะอุ่ม²,
รจนภรณ์ ศรีช่วงโชติ¹, พชร วรรณภักดิ์², จาตุรงค์ สุทาวัน²
Pakamon Charoensalung¹, Cherdchai Doungpamorn¹, Nattaphat Cha-um²,
Rotjanaporn Srichuangchot¹, Patchara Wanpiwat², Jaturong Suthawan²

Received: 4 January 2024

Revised: 19 February 2024

Accepted: 25 March 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน
ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน
ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และงานวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษา
ภาคสนามในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก โดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
และไม่มีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน
เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหมด 42 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และ
ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน
ประกอบไปด้วย 1. การใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนา 2. การใช้เครือข่ายและองค์กรชุมชน 3. การมีผู้นำ
ทางการที่มีภาวะผู้นำที่ดี และ 4. เจ้าหน้าที่ด้านการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล
ทับตีเหล็กทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน
ประกอบไปด้วย 1.กระบวนการสร้างความสามัคคีโดยกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และ 2. การสร้าง
ความสามัคคีผ่านบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างความสามัคคี, ความสามัคคีชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

² อาจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

¹ Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Science,
Kanchanaburi Rajabhat University

² Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Science,
Kanchanaburi Rajabhat University

Abstract

This research aimed to 1) study the community process of creating harmony within the Thap Ti Lek Sub-district administrative organizations, and 2) analyze the community process of harmonious creation within the Thap Ti Lek Sub-district local organizations. This is qualitative and documentary research. The study was conducted in the sub-district administrative organizations of Thap Ti Lek through interviews and participative and non-participative observation. The key informants were 42 individuals, including community leaders, community members, representatives of community organizations, and officials from the sub-district administrative organizations. Data analysis was performed using content analysis and verified through the triangulation method. The research findings are as follows: The community process of creating harmony within the Thap Ti Lek Sub-district administrative organizations consisted of 1) creating harmony through Buddhist activities, 2) activities of community organizations in fostering harmony, 3) the role of official leaders with good leadership in creating harmony, and 4) the operational efficiency of community development officers in the Thap Ti Lek Sub-district administrative organizations. The analysis of the community processes for the harmonious creation of the Thap Ti Lek Sub-district administrative organizations consisted of: 1) the process of creating harmony through various community activities, and 2) creating harmony through individuals who play important roles in the community.

Keywords: Harmony process, Harmonious community.

บทนำ

มนุษย์เราไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่คนเดียวได้ ต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติแล้วนั้น ถือได้ว่าเป็นสัตว์สังคม คือจะต้องมีชีวิตร่วมกันกับบุคคลอื่นๆ ติดต่อกันสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน พึ่งพาอาศัยกัน ไม่สามารถดำรงชีวิตรอยู่อย่างอิสระตามลำพังแต่ผู้เดียวได้ กระบวนการเสริมสร้างความสามัคคี เป็นกระบวนการหล่อหลอมให้บุคคลในสังคม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การเสริมสร้างความสามัคคีมีหลายวิธี เช่น การขัดเกลาทางสังคม การสร้างความปรองดองเมื่อสังคมปราศจากความขัดแย้ง จะเกิดความสงบสุข มีความสามัคคี รักใคร่ กลมเกลียว อันนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกในสังคมไทย (ทิพวรรณ พฤตภากรณ์, 2562)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงดำรัสไว้ว่า “ความสามัคคีนี้เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งชุมชนผู้อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีต้องถนอมรักษาและต้องนำมาใช้อยู่สม่ำเสมอ เนื่องด้วยสรรพกิจการงานที่เป็นส่วนรวมทุกด้านทุกระดับต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมกันทำกิจกรรม” พระราชดำรัสนี้มีสาระสำคัญ คือความสามัคคีเป็นคุณธรรมเกื้อหนุนคำจูงใจให้กิจการงานต่างๆ ที่ทำร่วมกันประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ เกิดความเจริญก้าวหน้าเป็นคุณธรรม สำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการถนอมรักษาและพัฒนาให้เจริญงอกงามขึ้นท่ามกลางการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปัญหาในการสร้างงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการขาดความสามัคคีของคนในสังคม คนในสังคม

มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ความสามัคคีของคนในชุมชน ถือเป็นสิ่งสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชน การที่คนในชุมชนได้เรียนรู้การใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบแบบแผน เข้าใจตนเองและผู้อื่น เคารพกฎกติกาของสังคม มีการขัดเกลาทางสังคมได้ปลูกฝังค่านิยมที่ดี มีความสมานฉันท์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมน่าอยู่มากยิ่งขึ้น การที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในชุมชนจะเป็นการลดความขัดแย้งความแตกแยกในเชิงความคิด เน้นการเคารพและยอมรับความเห็นของทุกฝ่าย และยังหากมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน จะนำมาซึ่งความรัก ความสามัคคีและความสงบสุขของสังคมอย่างแท้จริง และการเชื่อมสัมพันธ์ของประชาชนในแต่ละชุมชนจะพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์อันเป็นองค์รวม มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกชุมชน จะนำไปสู่ความรัก ความสามัคคี ตลอดจนเกิดความหวงแหน รักรักษ์และดำรงไว้ซึ่งชุมชนของตนเอง

จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก ตั้งอยู่ในเขตตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 5 หมู่บ้าน พบว่าคนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่กันในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางศาสนาซึ่งคนในชุมชนจะมารวมตัวกันในวันเสาร์และอาทิตย์ที่วัดท่ามะนาวและทำกิจกรรมในการบริการนักท่องเที่ยวต่างถิ่นด้วยความขยันขันแข็ง นอกจากนี้จากการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก พบว่าชุมชนมีความพึงพอใจถึงร้อยละ 96.25

ซึ่งอาจแสดงถึงความสมานฉันท์หรือมีการทำงานร่วมกัน เช่น ร่วมกันคิด ร่วมกันทำร่วมกันพัฒนา ร่วมกันวางแผนระหว่างหมู่บ้านจนมีพลังขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม จากเหตุผลข้างต้น คณะวิจัยจึงศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีประเด็นศึกษาในสองประเด็นคือ ศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนและวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาในประเด็นสำคัญเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ใน องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสารวิชาการ บทความ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 2 วิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก โดยใช้วิธีการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตและข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์

หนังสือ เอกสารวิชาการ บทความ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ มาจัดหมวดหมู่ข้อมูล พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูลแบบองค์รวมตามกรอบ แนวคิดทฤษฎี แล้วนำมาเรียบเรียงสรุปเป็นผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ บุคคลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำและสมาชิกชุมชนในกระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กับประชากรเป้าหมาย แบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) โดยพิจารณาจากลักษณะของกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 9 คน
2. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ 1) กรรมการหมู่บ้าน 2) ประธานกลุ่มอาชีพ 3) กรรมการกลุ่มอาชีพ 4) สมาชิกกลุ่มทางสังคม 5) ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน 6) อาสาพัฒนาชุมชน 12 คน
3. ประชาชนทั่วไปของ องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญและเพื่อการตรวจสอบข้อมูล 18 คน
4. เจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นตัวแทนของ องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน 3 คน

รวมจำนวนทั้งสิ้น 42 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ จากวิทยานิพนธ์ หนังสือ เอกสาร บทความ สื่อออนไลน์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม เพื่อให้การเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็กและจากการสอบถามผู้นำชุมชน ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามโดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ในประเด็นคำถาม 3 ประเด็นหลักดังนี้ กิจกรรมชุมชนที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันและกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม วิธีการในการสร้างความสามัคคีของชุมชน ปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือของชุมชนทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคำถามเป็นคำถามลักษณะปลายเปิดคือ เปิดโอกาสให้ผู้ถูกวิจัยแสดงความคิดเห็นเต็มที่ โดยสามารถเพิ่มหรือลดในบางประเด็นได้ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ หนังสือ เอกสารวิชาการ บทความ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ข้อมูล พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูลแบบองค์รวมตามกรอบแนวคิดทฤษฎี แล้วนำมาเรียบเรียงสรุปเป็นผลการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ของข้อมูลจากทุกแหล่งข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แต่ละประเด็นอย่างเป็นระบบ โดยใช้

การจัดระเบียบข้อมูล จัดหมวดหมู่ และการสังเคราะห์ข้อมูลสู่ข้อสรุปการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก

1. การสร้างความสามัคคีโดยใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนา

เนื่องจากในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็กประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นในเทศกาลสำคัญจึงมาร่วมกันจัดกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้มีการปฏิสัมพันธ์กันทำกิจกรรมร่วมกันจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความสามัคคีให้กับชาวชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก พื้นที่องค์การบริหารตำบลทับตีเหล็ก มีสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือวัดมะนาวเป็นวัดเก่าแก่ไม่น้อยกว่า 140 ปี เป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ยังมีวัดประสพสุขเป็นวัดศูนย์วิปัสสนาอยู่ติดแม่น้ำท่าจีน มีวัดแก้วเป็นวัดเก่าแก่ วัดราษฎร์สามัคคีมีสถานที่ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยวัดจะเป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรมเมื่อมีประเพณีเทศกาลประจำปีของหมู่บ้าน เช่น ประเพณีทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ เวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีทำขนมข้าวเหนียวแก้ว ข้าวเหนียวแดง กาละแม่วันตรุษไทย แห่เทียนจำนำพรรษาในวันเข้าพรรษา ทำบุญบังสกุลให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว การตักบาตรเทโวในวันออกพรรษา งานไหว้พระประจำปีวัดมะนาว ประเพณีลอยกระทงที่วัดมะนาว งานวันเด็ก ทำบุญกลางบ้านทำบุญปีใหม่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำสืบๆ กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่งผลให้ประชาชนซึ่งส่วน

ใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้มาร่วมกัน ส่งเสริมสืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี มีการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการทำงานร่วมกัน เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ประชาชนมีน้ำใจเห็นอกเห็นใจผูกมิตรไมตรีกัน นอกจากนี้เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพุทธศาสนา ชาวบ้านจะร่วมกันเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยงานของชุมชน เช่น เมื่อเกิดสถานการณ์ วิกฤต 19 ประชาชนร่วมกันช่วยตรวจคัดกรองโควิด ทั้งผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเช่น อสม.และประชาชนคนอื่นๆ ที่ล้วนเต็มใจเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือกิจกรรมของทางวัดร่วมกันคัดกรองป้องกัน covid

2. การสร้างความสามัคคีโดยใช้กิจกรรมขององค์กรชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็กมีองค์กรชุมชนและกลุ่มอาชีพหลายทั้งกลุ่มอาชีพทำดอกไม้จันทน์และดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มจักสานหวาย กลุ่มอาชีพจักสานตะกร้า กลุ่มทำน้ำพริกเผา กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ชมรมผู้สูงอายุ และยังมีกองทุนในหมู่บ้านทั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลทับตีเหล็ก กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรยั่งยืน ชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล การมีองค์กรชุมชนที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานรื่นเริงกิจกรรมตามประเพณี วันสำคัญต่างๆ ส่งเสริมให้เครือข่ายกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น อสม.จัดทีมเยี่ยมบ้าน มีการทำกิจกรรมจิตอาสา กลุ่มอาชีพร่วมจัดทำผลิตภัณฑ์ เช่น กระเป๋า น้ำยาล้างจาน มะนาวดอง ร่วมกับหมู่บ้านอื่น การรวมตัวของสมาชิกขององค์กรชุมชน มีการระดมความคิด และมีกิจกรรม

ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความสามัคคีให้กับชุมชน ซึ่งสมาชิกในองค์กรชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรชุมชนเป็นอย่างดี การรวมตัวกันของชาวบ้านเป็นองค์กรชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ซึ่งนำไปสู่การเกิดเครือข่ายและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่นเครือข่ายจิตอาสาทำความสะอาดแม่น้ำลำคลอง จิตอาสาร่วมทำบุญช่วยกิจกรรมของวัด จิตอาสาตามชุมชนในหมู่บ้าน

3. การสร้างความสามัคคีจากการที่มีผู้นำทางการที่เข้มแข็ง

ผู้นำท้องถิ่นโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคี ด้านการเมืองการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็กแบ่งออกเป็น 5 หมู่บ้าน โดยหมู่ที่ 1 นายเอกชัย บรรจงขจรบุญ เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านประสพสุข มีนายประสงค์ โภคา เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านท่าดินเหนียว มีนายเฉลิมภพ มากดวงจันทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านโพธิ์เขียว มีนายพนม พันธุ์เมืองเป็นผู้ใหญ่บ้าน และหมู่ที่ 5 บ้านดอนบ้าน มีนายขุนแผน ดวงมาลาเป็นผู้ใหญ่บ้านและดำรงตำแหน่งกำนันประจำตำบล

โดยจากเก็บข้อมูลพบว่าถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทหน้าที่สำคัญในชุมชน ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบลซึ่งเคยเป็นภารกิจสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทในการทำงานร่วมกับชุมชนเป็นอย่างมาก และร่วมปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการ ปฏิบัติงานของหน่วยงานท้องถิ่น การประสานนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่นกับความต้องการของราษฎร การติดตาม สอดส่อง ดูแล และประสานการปฏิบัติงานหน่วยงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์

ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่าผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านมีภาวะผู้นำทำให้คนในชุมชนเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจในการทำงานกับชุมชน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าผู้ใหญ่บ้านมีความใกล้ชิดกับลูกบ้าน มีอัธยาศัยดีมีความตั้งใจในการทำงาน ปฏิบัติตนเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของตน มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีมีความสามารถในการชักจูงคนในหมู่บ้าน ให้มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตอาสามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมชุมชน และเมื่อเกิดปัญหาระหว่างลูกบ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน ดังเช่น จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบคำกล่าวที่ว่า “เรารักผู้นำของเรา” ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่สามารถชักจูงคนในชุมชนมาช่วยประสานกำลังในการทำงานร่วมกัน

4. การสร้างความสามัคคีจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ด้านการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก

จากการสรุปผลการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง พบว่าเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี ทำงานใกล้ชิดกับองค์กรชุมชนต่างๆ เป็นอย่างดี และให้ความช่วยเหลือเมื่อคนในชุมชนต้องการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะคอยให้คำปรึกษาทำงานใกล้ชิดและสำรวจความต้องการและคอยช่วยเหลือและยังสามารถเป็นที่พึ่งทางข้อมูลจากภาครัฐให้แก่ชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมาขอความช่วยเหลือ

นอกจากนั้นเมื่อมีกิจกรรมที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ เวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนาประเพณีทำขนมข้าวเหนียวแก้ว ข้าวเหนียวแดง กาละแม่วันวันตรุษไทย แห่เทียนจำนำพรรษาในวันเข้าพรรษา ทำบุญบังสุกุลให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

การตักบาตรเทโวในวันออกพรรษา งานไหว้พระประจำปีวัดมะนาว ประเพณีลอยกระทงที่วัดมะนาว งานวันเด็ก ทำบุญกลางบ้านทำบุญปีใหม่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำสืบๆ กันมา หรือการทำงานร่วมกับองค์กรชุมชนที่มีหลากหลาย เช่น กลุ่มอาชีพทำดอกไม้จันทร์และดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มจักสานหวาย กลุ่มอาชีพจักสานตะกร้า กลุ่มทำน้ำพริกเผา กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ชมรมผู้สูงอายุ และยังมีกองทุนในหมู่บ้านทั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลทับตีเหล็ก กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรยั่งยืน ชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล

จากการรวบรวมข้อมูลการวิจัยและการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า พบว่าเจ้าหน้าที่ตระหนักในการบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน โดยคำนึงถึงการให้บริการที่ดีความสะดวกในการเข้าถึงบริการที่ทำให้ประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการได้รับความเสมอภาค ความเป็นธรรม และมีอัธยาศัยต่อประชาชน ด้วยดีภายใต้กฎหมายข้อบังคับและระเบียบต่างๆ ที่กำหนด ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความพึงพอใจและให้ความร่วมมือเมื่อเจ้าหน้าที่ขอความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก

1. กระบวนการสร้างความสามัคคีโดยกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็กผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา กิจกรรมขององค์กรชุมชนและกิจกรรมอื่นในวาระพิเศษต่างๆ จัดกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้มีการปฏิสัมพันธ์กัน ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความ

สามัคคีให้กับชาวชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก นอกจากนี้ยังมีองค์กรชุมชนหลายกลุ่มที่ชาวบ้านมารวมตัวกัน ก่อให้เกิดการพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกัน กลุ่มอาชีพทำดอกไม้จันทร์และดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มจักสานหวาย กลุ่มอาชีพจักสานตะกร้า กลุ่มทำน้ำพริกเผา กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ชมรมผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมจิตอาสา ทำกระเป่า ทำน้ำยาล้างจาน ซึ่งการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอยู่เสมอ ก่อให้เกิดสร้างความสามัคคี ทำให้ทุกคนสามารถที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ต่อกันได้

2. การสร้างความสามัคคีผ่านบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน

ชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็กมีการสร้างความสามัคคีผ่านตัวบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำที่เป็นทางการ อันได้แก่ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การยอมรับและเคารพนับถือ และมีกระบวนการสร้างความสามัคคีผ่านตัวบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทับตีเหล็ก ซึ่งเป็นการสร้างความสามัคคีผ่านตัวบุคคลผู้มีบทบาทในชุมชน ทั้งจากผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ด้านการพัฒนาชุมชนเนื่องจากการเป็นผู้ใหญ่บ้านพยายามส่งเสริมความร่วมมือในแต่ละหมู่บ้านที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาต่างๆ เท่าที่จะช่วยได้ และแบ่งปันข้อมูลที่ได้รับมาให้กับสมาชิกชุมชน ส่วนเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการพัฒนาชุมชน ทำงานอย่างใกล้ชิดประชาชน สามารถรวมประชาชนในพื้นที่เมื่อต้องการความร่วมมือ ก่อให้เกิดความไว้วางใจกับประชาชนเนื่องจากที่ผ่านมาประชาชนได้รับการบริการที่ดี มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการได้รับความเสมอภาค ความเป็นธรรม อีกประเด็นหนึ่งคือเมื่อมีการระดมประชาชนมาประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนและเสนอความต้องการของชุมชน สามารถ

ทำได้อย่างรวดเร็วโดยผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งปัญหาความต้องการและผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะของผู้ใดผู้หนึ่ง แต่มีผลกระทบต่อชุมชน เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนควรร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมมือกันแก้ไข

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลจากการศึกษากระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทับเหล็กและการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทับเหล็ก ได้ดังนี้ กระบวนการสร้างความสามัคคีของชุมชนโดยใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนานั้น อาจเป็นผลมาจากการที่ประชาชนนับถือศาสนาเดียวกันคือศาสนาพุทธ ทำให้การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาซึ่งก่อให้เกิดความสามัคคี สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระบุญแสง ตปสีโลและคณะ (2565) ที่วิเคราะห์การสร้างสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ว่าเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำสืบๆ กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การประกอบพิธีกรรมได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นบันไดในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น แก่หมู่คณะและองค์กรเป็นหลักธรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคี และความผาสุกในสังคมเป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับ หลักการสร้างความปลอดภัยที่ ชลัท ประเทืองรัตนา (2560) กล่าวว่าให้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขความขัดแย้ง การสร้างความปลอดภัยต้องอยู่บนพื้นฐานของความรักความเมตตา

ดังนั้นศาสนาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเยียวยาจิตใจ การเจรจา ไกล่เกลี่ยเป็นแค่การเริ่มต้นในการปรองดอง แต่ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมจะทำให้การสร้างปรองดองบรรลุ

ผลสำเร็จเร็วขึ้น เพราะศาสนาเป็นแหล่งที่พึ่งของคนไทย ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน การเยียวยาจิตใจ จึงต้องอาศัยศาสนาเข้ามายุติเหตุให้มีความรู้สึกดี รู้ทำและสามารถหาทางออกกับทุกปัญหาได้ สอดคล้องกับความเห็นของ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2543) ที่กล่าวว่าสถาบันศาสนาเป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม โดยในสมัยก่อนวัดเป็นศูนย์กลางทั้งการศึกษา และกิจกรรมต่างๆ ทำให้มีอิทธิพลต่อการขัดเกลาทางสังคมเป็นอย่างมาก แม้ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลง อาจทำให้บุคคลห่างเหินจากสถาบันศาสนาไปบ้าง แต่ศาสนาก็ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจเสมอ ยังมีคนจำนวนมากที่ยังนำคำสอนทางศาสนามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ

การสร้างสามัคคีโดยใช้กิจกรรมขององค์กรชุมชนซึ่งการรวมตัวของสมาชิกขององค์กรชุมชน เสริมสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนในองค์กรหมู่บ้านและชุมชนให้แน่นแฟ้นขึ้น และการเสริมสร้างความสามัคคีอันดีที่ทำงานร่วมกันระหว่างคนในองค์กรหมู่บ้านและชุมชนโดยใช้การจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนทัศนคติร่วมกันระหว่างคนในองค์กร ผู้นำหมู่บ้านและตัวแทนประชาชนปฏิบัติในหน้าที่ และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ นอกจากนั้นการมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความสามัคคีให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุจิตต์กัลยาณธรรม (2547) เรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านบ้านบวกลอนและบ้านบวกลาดาวว่าบริบททางพฤติกรรมของชุมชนนั้นมีการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรต่างๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มวัด กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนและกลุ่มออมทรัพย์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มที่เหมือนกันคือ

ต้องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น ทั้ง 2 หมู่บ้านต่างก็มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นในหมู่บ้านของตน เพื่อให้คนในหมู่บ้านเข้ามาเป็นสมาชิกเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งพบว่ากลุ่มผู้นำชุมชนของบ้านบวกขอนมีความสามัคคีร่วมกันทำงานเพื่อชุมชนเป็นอย่างดี

ส่วนการสร้างสามัคคีจากการที่มีผู้นำที่เป็นทางการที่เข้มแข็งนั้นสอดคล้องกับ จินดาวรรณกาญจนพานุพันธ์ (2562) ที่พบว่ากระบวนการสร้างความสามัคคีนั้น ผู้ใหญ่บ้านได้รับการเลือกตั้งจากชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวบ้านได้ผู้นำที่ดีมีความรู้ มีคุณธรรม และมีความสามารถ ผู้ใหญ่บ้านได้ กำหนดหลักการและเป้าหมายของหมู่บ้าน มีการจัดทำแผนงานและโครงการของหมู่บ้าน มีการจัดสร้างทีมงาน เป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ และ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ช่วยกันทำงานเป็นหมู่เป็นคณะ แม้วางานจะยาก ก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ร่วมกัน และยังนำหลักธรรมมาเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชน

สอดคล้องกับภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล (2566) ว่า ผู้นำในการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชน เพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้ อย่างแนบแน่น ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน สามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้ เป็นอย่างดีและยังสอดคล้องกับชูเรีนา บางปู (2557) พบว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำชุมชน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชน การได้รับความเคารพนับถือจากคนในชุมชนแนวทาง

การสร้างแรงดลใจคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน การกระตุ้นปัญญาคนในชุมชนและการคำนึงถึงบุคคลอื่น ส่วนบทบาทและหน้าที่ของผู้นำในการพัฒนาชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทและหน้าที่ด้านการประสานงาน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การให้ความรู้คนในชุมชน และการช่วยเหลือคนในชุมชนและยังสอดคล้องกับจักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนิตวฑฒโน (2561) ที่กล่าวว่า มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์สังคม มีการดำรงชีพเป็นกลุ่มเป็นชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาไปในทางที่ดี สนองต่อความต้องการและบรรลุยังประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นจุดมุ่งหมาย ต้องอาศัยความสามัคคีระหว่างกันเป็นสำคัญ ซึ่งสื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนให้บริหารงานได้อย่างสมบูรณ์ ถูกต้อง เหมาะสมนั้นก็คือ “ผู้นำ” ซึ่งเป็นบุคคลที่จะมาช่วยเป็นกำลังแรงใจและมันสมองในการปฏิบัติงานร่วมกัน เหตุนี้ในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่จะระดมพลและทรัพยากรในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในการบริหาร การพัฒนาหรือร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้การพัฒนาขึ้นไปสู่จุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เนื่องจากความเชื่อทางศาสนา และกิจกรรมทางพุทธศาสนา สามารถสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นได้ เพราะศาสนาเป็นแหล่งที่พึ่งของคนไทย

2. ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนโดยให้มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานรื่นเริง กิจกรรมตามประเพณี/วันสำคัญต่างๆ

3. ส่งเสริมความสามัคคีโดยให้เครือข่าย/
กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยน
เรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือ
ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

4. ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็น
เจ้าของร่วมไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง มีการทุ่มเท
แรงกายแรงใจเพื่อผลสำเร็จร่วมกันซึ่งจะมีผลต่อ
ความสมานฉันท์ของคนในชุมชน

5. ส่งเสริมให้ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและ
ไม่เป็นทางการเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก
ชุมชน พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและ
ความคิดเห็นกับผู้อื่น สามารถเชื่อมประสานสมาชิก
กลุ่มและองค์กรชุมชนได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิธีการสร้างผู้นำชุมชน
ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สามารถ
เชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้

2. ควรทำการศึกษาวิธีการสร้างความ
สามัคคีของเครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อจะ
เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญและ
ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลในการ
สัมภาษณ์และตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย
รวมถึงผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน เจ้าหน้าที่
องค์การบริหารส่วนตำบลทับใต้เหล็ก กลุ่มองค์กร
ที่อยู่ในชุมชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย
ที่กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฒโน. (2561). *ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร., 6(ฉบับพิเศษ): 527-538.*
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2543). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จินดาวรรณ กาญจนพานพันธ์. (2562). *กระบวนการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธในหมู่บ้านเซตวัน (หนอง
หมู) อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(7), 72-86*
- ชลัท ประเทืองรัตนนา. (2560). *การสร้างความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ชูเรียนา บางปู. (2557). *ภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้งในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาอำเภอ
เมืองยะลาจังหวัดยะลา. (การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการ
พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์.*
- ทิพวรรณ พุฒาภรณ์. (2562). *การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2(3), 92-107*
- พระครูสุจิตต์ถาวรธรรม. (2547). *ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการ
สิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

- พระบุญแสง ตปสีโล, พระโสภณพัฒนบัณฑิตและพระมหามิตร จิตปญโญ. (2565). วิเคราะห์การสร้าง
ความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณี หลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์. *Journal of
Modern Learning Development*, 7(10), 296-306
- ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล. (2566). คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับการบริหารการพัฒนา
ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต).
เชียงใหม่: สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บูรณาการเพลงพื้นบ้านอีสานกับท่าฤๅษีตัดต้นสำหรับชมรมผู้สูงอายุ Integrating Isan Folk Song with Ruesi Dadton Poses for the Elderly Club

ภักคจีภรณ์ ชันทอง¹, พันธุ์ทิพย์ ศรีธรรม², ปิ่นมณี สาระมัย³,
สาวิตรี เถาว์โท⁴, ไชยวัฒน์ นามบุญลือ⁵, อรุณญา บัวงาม⁶
Phaksachiphon Khanthong¹, Phanthip Sritham², Pinmanee Saramai³,
Savitree Thaotho⁴, Chaiyawat Namboonlue⁵, Arunya Buangam⁶

Received: 9 November 2023

Revised: 04 April 2024

Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบท่าเต้นแอโรบิกจากท่าฤๅษีตัดต้นโดยใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต การจดบันทึก และแบบประเมินความพึงพอใจ ผลการศึกษาพบว่า มีการพัฒนาท่าเต้นรำพื้นบ้านจำนวน 44 ท่า โดยมีความพึงพอใจรวมเฉลี่ย 4.22 ± 0.76 คะแนน อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ด้วยการใช้ทำนองเพลงลำเพลิน มีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาบริบท 2) การสาธิตและฝึกปฏิบัติการออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดต้น 3) การระดมสมองแต่งเพลง 4) การระดมสมองออกแบบท่า 5) การพัฒนาท่าเต้นรำพื้นบ้านต้นแบบจากท่าฤๅษีตัดต้น และ 6) การประเมินผลความพึงพอใจ

คำสำคัญ: การออกแบบท่า, เพลงพื้นบ้านอีสาน, ฤๅษีตัดต้น

¹ รองศาสตราจารย์ คณะแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, E-mail: phaksachiphonk@gmail.com

² อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, E-mail: opsritham@hotmail.com

³ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, E-mail: pinmanee.s@ubru.ac.th

⁴ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, E-mail: savitree.t@ubru.ac.th

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, E-mail: chaiyawat.n@ubru.ac.th

⁶ ประธานชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

¹ Associate Professor, Faculty of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ubon Ratchathani Rajabhat University

² Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

³ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁴ Lecturer, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁵ Assistant Professor, Faculty of Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁶ President, Elderly club of Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization

Abstract

The objective of this research was to design aerobic choreography based on Ruesi Dadton, employing a participatory action research study model. The sample group consisted of 33 members from the Elderly Club of the Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization. The research utilized tools such as observations, note-taking, and a satisfaction assessment form. The results indicate that a total of 44 choreographies were developed, with a high level of overall satisfaction at 4.22 ± 0.76 . These moves were created using the melody of Lam Ploen. The process involved six steps: 1) contextual analysis; 2) demonstration and practice of Ruesi Dadton exercises; 3) collaborative brainstorming for song composition; 4) collaborative brainstorming for choreography design; 5) development of choreography, leading to the creation of a prototype folk dance featuring Ruesi Dadton postures; and 6) satisfaction assessment.

Keywords: Choreography, Isan Folk Song, Ruesi Dadton

บทนำ

จากข้อมูลของกรมกิจการผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2564 ที่สังกัดภายใต้สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวน 2,818 ชุมรม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) อย่างไรก็ตามชมรมผู้สูงอายุบางแห่งอาจจะไม่ได้มีกิจกรรมในการดำเนินการต่อเนื่องเพราะขาดการสนับสนุนและผู้ที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าสาเหตุของการไม่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุในเขตเมืองจังหวัดพิษณุโลกเกิดจากภาระหน้าที่ของผู้สูงอายุและการให้บริการของชมรมที่ไม่สอดคล้องกับผู้สูงอายุ (อัศนีย์ วันชัย และคณะ, 2563) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในชมรมมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับค่อนข้างไม่ดี ส่วนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมอยู่ในเกณฑ์ดี (ปัญญาจันทร์ วิมลรัตนชัยศิริ, 2563) ซึ่งรูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชมรมผู้สูงอายุล้วนมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพและปัญหาที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุ

สามารถดูแลตนเองได้ หนึ่งในกิจกรรมที่ได้รับ ความสนใจและเกิดเป็นกิจกรรมต่อเนื่องในชมรมผู้สูงอายุคือการออกกำลังกาย ซึ่งมีชมรมผู้สูงอายุ ในประเทศไทยจำนวนมากที่ดำเนินกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกาย (จรรยาศักดิ์ พันธวิศิษฐ์, 2561; สัญชัย ห่วงกิจ, 2563) การออกกำลังกายจึงเปรียบเสมือนยาขนานดีที่ใช้ในการรักษาและป้องกันโรคเรื้อรังให้คนทุกเพศ ทุกวัย

ท่าฤๅษีตัดต้นพื้นฐาน 15 ท่าได้ถูก ออกแบบและรวบรวมขึ้นมาใหม่จากหลักฐาน ท่าฤๅษีตัดต้นที่มีอยู่จำนวน 127 ท่า โดยกรมแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, 2549) จากการศึกษา ที่ผ่านมามีพบว่าการออกกำลังกายด้วยฤๅษีตัดต้น มีผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (อมรรัตน์ นระสนธิ์ และคณะ, 2563) ความอ่อนตัวและความจุปอด (Khanthong *et al*, 2022a) ในผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี และยังมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุที่มีอาการปวดเข่า และภาวะบกพร่องของปรีชาน ปัญญา (Khanthong *et al*, 2021)

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเต้นรำพื้นบ้านของชาติต่าง ๆ นับได้ว่าเป็นวิธีการบำบัดด้วยการระบำหรือนาฏศิลป์บำบัด (dance therapy) ที่เป็นการบำบัดทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุ ดังตัวอย่างการประยุกต์ท่าเต้นรำพื้นบ้านของประเทศโปรตุเกสมาใช้ในการบำบัดผู้ป่วยหลังเกิดโรคหลอดเลือดสมอง (post-stroke) พบว่ามีการทรงตัวและการเคลื่อนไหวที่ดีขึ้น (Fernandes *et al.*, 2023) ซึ่งการเต้นรำพื้นบ้านแคว้นเบียนโดลัมเบียในระยะเวลา 12 สัปดาห์ ช่วยทำให้สมรรถภาพทางกายดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในผู้หญิงสูงอายุ (Pacheco *et al.*, 2016) และการเต้นในที่สาธารณะหรือจัตุรัสของประเทศจีน (Chinese square dance) มีผลดีต่อผู้สูงอายุที่มีภาวะปรีชาปัญญาบกพร่องเล็กน้อย (Wang *et al.*, 2020) นอกจากนี้ยังพบว่าการบำบัดด้วยการเต้นรำพื้นบ้านอินเดียในผู้สูงอายุช่วยพัฒนาปรีชาปัญญา คุณภาพชีวิต การทรงตัว และการเคลื่อนไหวร่างกาย (Mishra & Shukla, 2022) ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้หากจะนำท่าฤๅษีคีตคนมาประยุกต์แล้วใช้ในการออกกำลังกายแบบแอโรบิก

ด้วยเหตุนี้ชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีอุบลราชธานีจึงเกิดความสนใจและต้องการนำท่ากายบริหารฤๅษีคีตคนมาประยุกต์เพื่อเป็นการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาประเทศไทยเข้าด้วยกันแล้วนำมาใช้ส่งเสริมการออกกำลังกายในพื้นที่จนกลายเป็นต้นแบบในการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบท่าเต้นแอโรบิกจากท่าฤๅษีคีตคนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการแก้ไขปัญหาจากคนที่มีส่วนร่วมและผู้นำที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม (Cornish *et al.*, 2023) และผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ จ.อุบลราชธานี รหัสโครงการ 044/64 C

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 33 คน ประกอบด้วยแกนนำหลัก 6 คน ผู้ประพันธ์เพลง 1 คน และกลุ่มผู้สูงอายุที่ออกแบบท่ารวมกัน 26 คน โดยในกลุ่มนี้มีผู้ทดลองทำจำนวน 17 คน ใช้ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2565

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสังเกต การจดบันทึก และแบบประเมินความพึงพอใจที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จำนวน 15 ข้อ 3 ประเด็น คือ ท่ารำ คำร้องและทำนอง และประโยชน์ด้านสุขภาพ จากแนวคิดในการออกแบบเพื่อพัฒนาท่ารำและเนื้อร้องที่ออกแบบจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผ่านแนวคิดการเสริมพลังบวกให้แก่ผู้สูงอายุด้วยการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ จากการมีสุขภาพร่างกายและสุขภาพสมองที่ดี การไม่ป่วยและไม่ทุพพลภาพ และการมีส่วนร่วมและความผูกพันในชีวิต (ภักศจิภรณ์ ชันทอง, 2567) ซึ่งใช้มาตรวัดแบบ Likert จำนวน 5 ระดับ เมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปลผลความพึงพอใจเป็นมากที่สุด (4.21-5.00 คะแนน) มาก (3.41-4.20 คะแนน) ปานกลาง (2.61-3.40 คะแนน) น้อย (1.81-2.60 คะแนน) และน้อยที่สุด คือตั้งแต่ 1.80 คะแนน มีค่าความเที่ยง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) = 0.77

ขั้นตอนในการศึกษาวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การลงมือปฏิบัติ (Action) และการสะท้อนผลและคืนข้อมูล (Reflection)

ผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ภาพที่ 1) ในรูปแบบการศึกษาบริบทของชมรม ทำให้ทราบว่าสมาชิกชมรมฯ ต้องการนำท่าเต้นที่ออกแบบไปใช้ในการออกกำลังกาย สร้างเอกลักษณ์ให้กับจังหวัดอุบลราชธานี และสามารถนำไปถ่ายทอดกิจกรรมการออกกำลังกายให้กับชมรมผู้สูงอายุอื่นภายในจังหวัด อีกทั้งยังมีความคิดที่จะนำเพลงและท่าที่ออกแบบไปเข้าประกวดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

กิจกรรมการแนะนำตัวทำความรู้จักซึ่งกันและกันทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลสมาชิกที่เป็นแกนนำหลักในชมรมฯ จำนวน 6 คน ดังนี้

ประธานชมรมฯ เป็นนักวิจัยในพื้นที่และเครือข่ายจำนวนมากเนื่องจากมีบทบาทสำคัญในหลายองค์กร เช่น ประธานชมรมกีฬาลีลาศและลีลาศเพื่อสุขภาพจังหวัดอุบลราชธานี เลขานุการสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประจำจังหวัดอุบลราชธานี และเลขานุการชมรมผู้สูงอายุสถานีกาชาดที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี ประธานที่ปรึกษาชมรมซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแต่งเพลง

ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์เป็นครูสอนรำในโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 คน และผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการเต้นลีลาศ 2 คน

ภาพที่ 1 การลงพื้นที่ภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติ

การสาธิตและออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดตน (ภาพที่ 2) เพื่อให้สมาชิกภายในชมรมฯ ได้ทราบขั้นตอนและวิธีการออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดตนก่อนที่จะไปสู่กิจกรรมการออกแบบท่าเต้นรำ

ภาพที่ 2 การฝึกออกกำลังกายท่าฤๅษีตัดตน

จากการระดมความคิดเสนอแนะจังหวัดเพลงที่เกี่ยวข้องกับอุบลราชธานีและคันทูผู้สูงอายุในชมรมมากที่สุด คือ จังหวัดลำเพลิน โดยผู้ประพันธ์คำร้อง คือ คุณสุระชัย ยิ้มเกิด ประธานที่ปรึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ในขั้นตอนนี้ประกอบไปด้วยการประชุมคัดเลือกทำนอง 1 ครั้ง และการประชุมเพื่อแต่งเพลงที่เกี่ยวข้องกับฤๅษีตัดตน 1 ครั้ง และใช้เวลาในการแต่งเพลงประมาณ 5 เดือน ความยาวเพลง 9 นาที โดยมีเนื้อร้อง ดังนี้

เนื้อเพลง ลำเพลินฤกษ์ติดคน

“พอแต่เปิดผ้า่ม่านกั้ง ผ้า่ม่านกั้ง มาฟัง
ทำประเมินผล...

ท่าฤกษ์น้อติดตนให้สู้คนนอฟังไว้...
ให้ใสใจ... แหน่เต้อท่าน...

โอ้ย... น้อยาย... มาเต้อหล้ามาฟังกลอน
ลำต่อ มาเต้อหล้ามาฟังตอนลำต่อ เว้ากันแบบยอๆ
ละพอให้คิดนำ จำจื่อไว้ 15 ท่าลีลา จำจื่อไว้ 15
ท่าลีลา ท่าฤกษ์ติดตน ท่าทางงามแท้ มาๆ แม่มา
ฟังกลอนลำต่อ มาๆ แม่มาฟังกลอนลำต่อ 15 ข้อ
ฮอดท้าย สียายขอให้สู้ฟัง ผู้ที่ตั้งใจต่อรอผล ผู้ที่
ตั้งใจต่อรอผล ท่าฤกษ์ติดตนสิส่งผลให้ดังตั้ง

ท่าที่ 1 ช่วยถนอมสายตา ศิวีไลสง่า บูรพา
เรื่องรอง

ท่าที่ 2 คือครรลองชนสง พุดถึงค้อยมันคง
เกิดอากาศข (มาจากคำเต็ม อากาศธานีจายตนะ)

ที่สำคัญท่าที่ 3 ตามตำรา ที่สำคัญท่าที่
3 ตามตำรา จุดเคล็ดลัทธิวิชา บรรเทาทุกข์ให้สุขใจ
ผ่อนคลายปลดลือกความเจ็บปวด เหมือนยิงจรวด
เข้าสู่จุดหมาย อายุยืนเปล่งปลั่งพลังกาย อายุยืน
เปล่งปลั่งพลังกาย ผิวพรรณอ่อนกว่าวัย ถือก้าเน็ด
เปิดทาง

ตำราอ้างสรรพางค์ทางท่า ตำราอ้าง
สรรพางค์ทางท่า หลักวิชาเลิศล้ำนำหน้ายุคสมัย
เริ่มจากไตขับไล่ลมปราณ เริ่มจากไตขับไล่ลมปราณ
ตามโบราณชนไข ว่าแม่เนดี เอาเหลือนี่

ท่าที่ 4 แก้มเจ็บหัวตามืดตามัวคือ
แสงสว่างนำพา

ท่าที่ 5 เหน็บชาแขนขัดหมัดเมมาปิดกวาด
แก้ขัดขาขัดแขน

ท่าที่ 6 ยกนิ้วให้เลยแพน ท่าที่ 6 ยกนิ้ว
ให้เลยแพน เจ็บขาเจ็บแขนช่วยบรรเทาหายลับตา

ตำรานี้มีมาदनแล้วพอ ตำรานี้มีมาदन
แล้วแม่ คั้นบตีคักแท้เขาโยนทิมแต่เหิง บ่แม่นเพ็ง
มาคิดเขียนเอา บ่แม่นเพ็งมาคิดเขียนเอา มีสำเนา
ตำนานผ่านการวิจัยแล้ว ผ่านการวิจัยแล้ว

ท่าที่ 7 นีมีเคล็ดวิชาไม่ใช่ธรรมดาแก่กร่อน
ผ่อนปรน มรรคผลปัตคตาด

ท่าที่ 8 องอาจเปิดลมในแขน

ท่าที่ 9 นั้นหนอแพนๆ ท่าที่ 9 นั้นหนอ
แพนๆ จากนี้ถึงปลายแขนต่ออายุให้ยืนยาว

ปีเดือนเข้าคืนวันผันผ่าน เขาบ่อาจต่อ
ต้านความเฒ่าแก่ขรา เลขเลข 5 ลูกนั่งครางโอ้ยๆ
เลขเลข 5 ลูกนั่งครางโอ้ยๆ สังขารโรยตามวัยใสใจ
แหน่เต้อเจ้า แลงหรือเข้า exercise บ่อยๆ ฝึกฝน
โตเทือละน้อย สติได้ขึ้นแมนแนนอน

ท่าที่ 10 แก้ไขไหล่คาง หัวเข่าหัวขา
ลูกสะบ้าทำงาน

ประสานต่อด้วยท่า 11 อันนี้สูตรเด็ดๆ
หัวอกพกข้ำ ทรมานเหมือนคนมีกรรม ทรมาน
เหมือนคนมีกรรม ท่าฤกษ์ต้องทำให้มันสมบอง

ท่าที่ 12 ข้อศอกไม่ตก ตำราหยิบยกโบราณ
เชื่อถือ แก่ตะคริวกินทำกินมือ คำตอบก็คือหายไป
จับปล้น

ลือกันก้องโลกาผืนแผ่นดิน ลือกันก้องโลกา
ผืนแผ่นดิน ผู้หลังอ้าอันแค้นผู้ได้ได้เอ็ดนำ สุขเลิศล้ำ
เจ็บป่วยบ่มาพาล ให้ตาหวานเลิงๆ ผ่านโรคาฮ้าย
ฟังลำอ้ายมาตีกต้องเบ็งมันลิตีจึงเว้าลิตีแท้ซำได้

ท่าที่ 13 ตามน้ำโดนโสก ชันชะเนาะคัน
โยก แก่สะโพกสลักเพชร

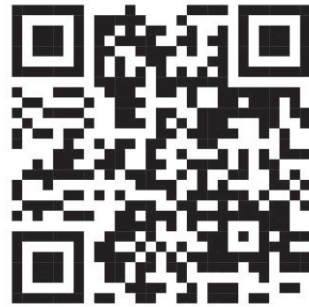
ท่าที่ 14 อันนี้ก็เด็ด เปิดประตูทั้งเจ็ด
แก้เลือดลมในตัว

ท่าที่ 15 ท่าสุดท้ายลงตัว ท่า 15 ท่าสุดท้าย
ลงตัว แก้ได้ชั่วรั้ง เมื่อยปลายเท้าปลายมือ

คือโดยย่อกะพอแหมเห็นป่อง คือโดยย่อ
กะพอแหมเห็นป่อง แก่เจ็บหัวปวดท้องสาละบาด
เหมื่อยมีน ลมตีขึ้นเส้นจ่องจ้งจอง ลมตีขึ้นเส้นจ่อง
จ้งจอง ตาฟางมองเฮืองแสงฮุ้งเฮืองยามแล้ง แสง
เหลือน้อยคอยวันนอนเสื่อ มีตำราส้อยเอื้อชูขึ้นให้
ส้อยแสง น้อยต้องแต่งออกท่าฤๅษี น้อยต้องแต่ง
ออกท่าฤๅษี สิตีวันตีคืน ให้หมั้นทำแหนเด้อเจ้า
ให้หมั้นทำแหนเด้อเจ้า...

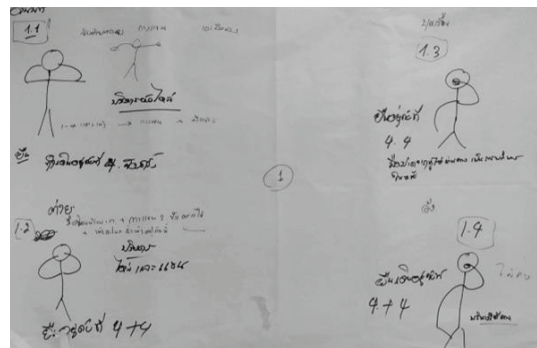
ไอยน้อยยาย พอครราวแล้วสิลาลงโค้งอวย
พอเทื่อแล้วสิลาลงคองอวย ขออวยพรหมู่เจ้าให้เย็น
มันสูคน ผู้เริ่มต้นพาก่อทำการ เรื่องฤๅษีตัดตนแห่ง
อุบลฯ เหาณี นั้นกะมีสาละน้อหลายท่า ละพากันชู
ส้อย หล่านางเฮ้ย มีผู้ใหญ่ผู้น้อย มาคอยค้าส้อย
แอง บอกให้แจ่งผู้เฒ่าสูงวัย เฒ่ามีใจกุศลเฮ็ดเพื่อ
คนทั้งค่าย ลงตอนท่ายผู้สูงวัยทุกท่าน ลงตอนท่าย
ผู้สูงวัยทุกท่าน ให้มีใจเคียงมันทันโลกยุคสมัย
ยืนอยู่ได้ทุกทีมีความสุข ยืนอยู่ได้ให้ทุกทีมีความสุข
ดูแลกันยามทุกข์ ให้ทุกคนส่งรอยยิ้ม ให้ทุกคน...
ส่งรอยยิ้ม”

ประธานชมรมเป็นผู้รับผิดชอบในการ
บันทึกเสียงและคำร้อง โดยมีนักร้องหมอลำเป็น
ผู้ขับร้อง มีจังหวะช่วงเกริ่นนำประมาณ 20 จังหวะ
ต่อนาที (beat per minute; BPM) และจังหวะ
ดนตรีช่วงออกกำลังกายคือ 85 จังหวะต่อนาที
เผยแพร่ผ่านทางออนไลน์ดังแสดงใน QR
code ภาพที่ 3 ซึ่งชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดอุบลราชธานีได้จัดทำขึ้นเพื่อเข้าร่วม
แข่งขันโครงการประกวดคณิศรวิดิโอภูมิปัญญา
ผู้สูงอายุด้านศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี ประจำปี
2567 โดยสถาบันส่งเสริมภูมิปัญญาเพื่อสังคม

ภาพที่ 3 QR code การแสดงลำเพลินฤๅษีตัดตน

ในการระดมสมองออกแบบท่า นักวิจัย
ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มละ 4-6 คน จำนวน
6 กลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มออกแบบท่าลงกระดาษฟ
ลิปชาร์ท (flip chart) ดังภาพที่ 4 ได้ทำท่าจำนวน
10 ท่า ขั้นตอนนี้มีอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม 26
คน

ภาพที่ 4 ตัวอย่างภาพวาดท่าเต้น

ส่วนการพัฒนาท่าเต้นรำพื้นบ้านที่มาจาก
ท่าฤๅษีตัดตน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยในระยะ
แรก ใช้เครือข่ายจากชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดอุบลราชธานี คือ ครูผู้ฝึกสอนกีฬาลีลาศ
จังหวัดอุบลราชธานีได้นำท่าที่สมาชิกชมรมผู้สูง
อายุออกแบบไว้มาพัฒนาเป็นท่าเต้นรำจำนวน 15
ท่า ดังตัวอย่างท่าที่แสดงในภาพที่ 5 ที่ใช้รูปแบบ
การย่อเท้าอยู่กับที่แล้วนับ 1-4

ภาพที่ 5 การออกแบบท่าในระยะแรก

อย่างไรก็ตามบางท่าจะถูกกำหนดเป็นท่าคลายอุ่น (cool down) ที่ไม่มีการย่อท่าและมีเฉพาะการยืดเหยียดในท่ายืนเท่านั้น ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ท่ายืดเหยียดในระยะคลายอุ่น

การออกแบบท่าจากการระดมสมองของผู้สูงอายุในช่วงแรกใช้เวลา 6 ครั้ง ในการออกแบบและฝึกซ้อมเพื่อถ่ายทอดไปยังกลุ่มผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามในช่วงนี้เนื้อเพลงยังไม่เสร็จเรียบร้อยดีจึงไม่สามารถออกแบบท่าในแต่ละท่าให้พอดีกับเนื้อเพลงได้

ระยะถัดไปคือนำท่าที่ออกแบบไว้ไปพัฒนาต่อจนจบเพลงโดยนักวิจัย ซึ่งใช้เวลาในการศึกษาท่าฤๅษีดัดตนพื้นฐาน 15 ท่า ร่วมกับท่าต้นแบบที่ได้รับมาจากครูผู้สอนกีฬาสีลาศแล้วนำไปถ่ายทอดให้กลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 17 คนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นคนนำเต้นจากทางชมรม โดยใช้เวลาในการถ่ายทอด 3 วัน ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การถ่ายทอดท่าเต้นรำให้สมาชิกชมรม

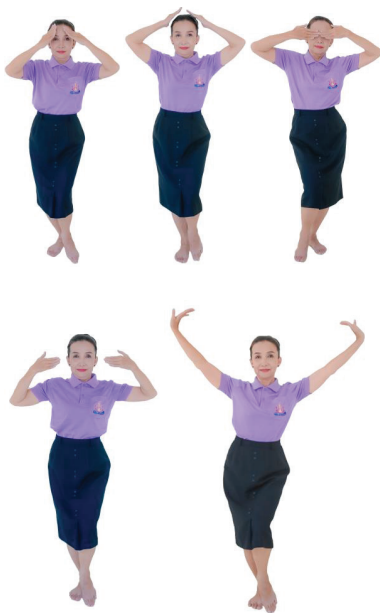
ในระยะนี้มีการปรับเปลี่ยนท่าย่อท่า 4 จังหวะออกให้เป็นการย่อท่าในท่าทรงลำเพลินี่ถูกต้อง โดยมีการปรับท่ารำที่พัฒนาอีกครั้ง และถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่พัฒนาท่ามาจากท่าฤๅษีดัดตน 15 ท่า และอีกส่วนเป็นท่าที่พัฒนามาจากคำร้องเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถจำท่าที่ใช้ตามคำร้องได้ ดังแสดงตัวอย่างประกอบเนื้อเพลง “ท่าที่ 12 ข้อศอกไม่ตก ตำราหียบยกโบราณเชื่อถือ” .ดังแสดงในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ทำรำตามเนื้อเพลง

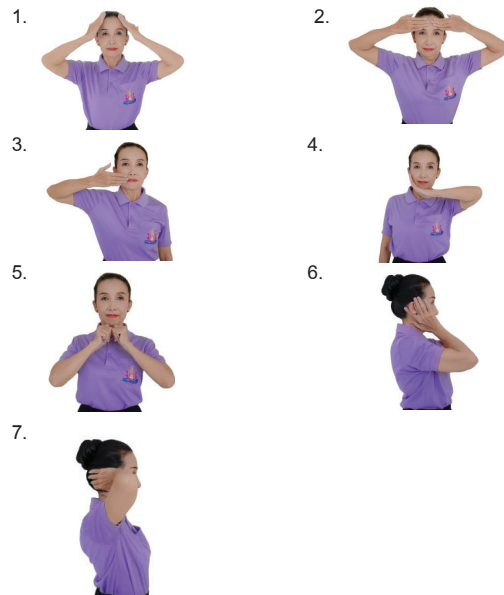
และในตารางที่ 1 เป็นทำรำตัวอย่างทำที่พัฒนามาจากท่าฤๅษีตัดตนเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการตารางที่ 1 ตัวอย่างท่าเต้นรำพื้นบ้านจากท่าฤๅษีตัดตน

ท่าเต้นรำพื้นบ้านต้นแบบ

ท่าฤๅษีตัดตน

ท่าที่ 1 ท่าฤๅษีตัดตนบริเวณใบหน้าและลำคอ มี 7 ท่า

ท่าที่ 2 ท่าฤๅษีตัดตนแก้มในลำสังค และลมข้อมือ

ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลและคืนข้อมูล

ในขั้นตอนนี้มีการจัดประชุมแกนนำและนำเสนอสถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาทำรำรวมทั้งผลการประเมินความพึงพอใจจากทำรำ

พบว่าในการดำเนินงานจริงใช้เวลาในการออกแบบทำรำนานกว่าที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน เนื่องจากเกิดความยากลำบากในการพัฒนาทำรำเบื้องต้นให้ครบ 15 ท่า เพราะผู้สูงอายุที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มีทักษะและประสบการณ์ในการออกแบบทำรำค่อนข้างน้อย ส่วนปัญหาประการ

ถัดไปคือเรื่องของการจัดสรรเวลาในการนัดหมายและการขาดทุนวิจัยสนับสนุนในการดำเนินงาน

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุจำนวน 8 คนที่เข้าร่วมการถ่ายถอดท่าเต้นรำภายหลังการฝึกซ้อมจำนวน 3 ครั้ง ดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่าหัวข้อการรำมีประโยชน์ต่อการออกกำลังกายมีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุดมี 9 หัวข้อที่มีระดับพึงพอใจมากที่สุด ส่วนหัวข้อที่เหลืออยู่ในระดับพึงพอใจมาก โดยด้านที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือทำรำมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ และมีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวม 4.22 ± 0.760 คะแนน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจ

หัวข้อ	Mean ± SD	ระดับความพึงพอใจ
ทำรำ		
1. การรำมีประโยชน์ต่อการออกกำลังกาย	4.59 ± 0.618	มากที่สุด
2. ทำรำมีความสร้างสรรค์ น่าสนใจ	4.24 ± 0.753	มากที่สุด
3. ทำรำมีความสวยงาม	4.29 ± 0.772	มากที่สุด
4. เริ่มจากท่าง่ายไปยาก	4.12 ± 0.781	มาก
5. เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	3.76 ± 0.831	มาก
คำร้องและทำนอง		
6. ไพเราะ	4.29 ± 0.686	มากที่สุด
7. ทำนองสนุกสนาน	4.47 ± 0.624	มากที่สุด
8. เพลงมีช่วงการอบอุ่นร่างกาย การบริหาร และการคลายอุ่น	4.41 ± 0.712	มากที่สุด
9. เพลงเหมาะสมกับผู้สูงอายุ	3.94 ± 0.827	มาก
10. เพลงมีความเป็นเอกลักษณ์	4.41 ± 0.712	มากที่สุด
สุขภาพ		
11. ได้เคลื่อนไหวร่างกายครบทุกส่วน	4.24 ± 0.903	มากที่สุด
12. รู้สึกสบายตัว	4.12 ± 0.781	มาก
13. รู้สึกแข็งแรง	4.06 ± 0.748	มาก
14. รู้สึกกระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า	4.06 ± 0.827	มาก
15. ส่งเสริมการสร้างสุขภาพด้วยตนเอง	4.24 ± 0.831	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาทำเต็นรำจากเพลงพื้นบ้านอีสานที่นำท่ามาจากฤๅษีตัดตนทำให้พบว่าสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เป็นเป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพดี (active aging) กล่าวคือ เป็นผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือการมีสุขภาพดี การมีส่วนร่วม และมีความมั่นคง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ซึ่งด้านการมีสุขภาพดีและการมีส่วนร่วมนั้นถือว่า เป็นประโยชน์ทางตรงที่ได้จากการเข้าร่วมวิจัยนี้

โดยปกติของการศึกษาวิจัยในชุมชนจะมีอาสาสมัครเข้าร่วมในช่วงแรกมากที่สุดและเมื่อดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ มักจะเหลืออยู่ไม่กี่คน แต่คนเหล่านี้คือแกนนำในการดำเนินงานอย่างแท้จริงที่ช่วยกันขับเคลื่อนจนทำให้การวิจัยบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จ อย่างก็ตามผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อได้เพลงและทำรำมาแล้วผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอาจไม่สนใจและไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของผลงาน รวมทั้งอาจทำให้ไม่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนี้เช่นเดียวกับกิจกรรมอื่นๆ

การศึกษาบริบทพื้นที่ของชมรมผู้สูงอายุเป็นช่วงที่ใช้เวลาค่อนข้างนาน เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการในการเริ่มต้นการวิจัย เช่น การขาดประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบท่ารำ การกำหนดวันนัดหมายระหว่างสมาชิกในชมรมด้วยตนเอง และเวลานัดหมายระหว่างผู้สูงอายุกับทีมนักวิจัย แต่ข้อดีที่พบคือทำให้ทราบศักยภาพของผู้สูงอายุในชมรมแต่ละด้าน ทำให้สามารถดึงศักยภาพของแต่ละคนมาใช้อย่างเต็มที่ภายใต้ข้อจำกัดด้านอื่น ซึ่งทักษะที่นักวิจัยควรมีหรือนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยในขั้นแรก เช่น การใช้เทคนิคสโนว์บอล (snowball technique) ปฏิทินชุมชน (community calendar) เทคนิคการ

วางแผนแบบมีส่วนร่วม (appreciation influent control; AIC) และการเสริมสร้างความภาคภูมิใจของชุมชน (Khanthong *et al.*, 2022b)

การคัดเลือกทำนองเพลงนอกจากจะพิจารณาที่ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ (วิชญ์บุญรอด และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์, 2566) ประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการนำไปใช้คือเรื่องลิขสิทธิ์ของทำนองเพลง จึงได้ข้อสรุปที่หมอลำเพลินเนื่องจากเป็นทำนองที่แสดงถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานได้เป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับ หจจาง่าย งานวิจัยก่อนนี้ที่ทำการคัดเลือกบทเพลงพื้นบ้านอีสานสำหรับสำหรับใช้สอนวงซิมโฟนิค ระดับพื้นฐานและระดับกลางก็ใช้หมอลำเพลินเป็น 1 ในบทเพลงประกอบเช่นกัน (อัครวัตร เข้มกลาง และ ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์, 2564) โดยที่หมอลำเพลินนั้นเป็นแขนงที่เพิ่มมาภายหลังจากการแสดงหมอลำหมู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางที่แพร่หลายในจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร และแขวงจำปาสักในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (พิชิต ทองชิน และ ฉลาด ส่งเสริม, 2566) ในขั้นตอนนี้ใช้เวลาค่อนข้างนาน เนื่องจากผู้ประพันธ์คำร้องต้องใช้เวลาในการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาจากประวัติความเป็นมาของฤๅษีตัดตนและการออกกำลังกายท่าฤๅษีตัดตนจำนวน 15 ท่า ดังนั้นหากเป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านศิลปะหรืองานสร้างสรรค์ใหม่ ผู้วิจัยควรเผื่อเวลาให้เพียงพอกับขั้นตอนการดำเนินงานในส่วนนี้

ในการระดมสมองแบ่งกลุ่มเพื่อออกแบบทำเต็นรำพื้นบ้านจากท่าฤๅษีตัดตน ถึงแม้ว่าจะทำในแต่ละกลุ่มจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่ได้จากขั้นตอนนี้ คือ ความรู้สึกการเป็นเจ้าของผลงานที่เกิดจากการริเริ่มโดยผู้สูงอายุ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สอดคล้อง

กับการศึกษาที่ผ่านมาในผู้สูงอายุด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้จากทุนชุมชนซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (จามรี พระสุนิล และคณะ, 2562)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีประโยชน์สำคัญที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุคือด้านจิตใจ (Tomioka *et al.*, 2017) สอดคล้องกับผลการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 2 จังหวัด คือ ขอนแก่นและนครราชสีมา พบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางสังคมที่ดี (Torut & Pongquan, 2012) และเป็นผลดีต่อการเสริมสร้างพลังบวกสำหรับผู้สูงอายุ (ภักศศิกรณี ชันทอง, 2567)

จากการออกแบบท่าเต้นรำโดยสมาชิกชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ไปสู่การพัฒนาท่าเต้นรำพื้นบ้านประกอบการออกกำลังกายด้วยการเต้นแอโรบิกจำนวน 44 ท่า ซึ่งมากกว่าท่าออกกำลังกายพื้นฐานฤๅษีคีตคนที่มีเพียง 15 ท่า เนื่องจากต้องมีท่าในส่วนของทำนองเพลงก่อนการร้องแล้วทำที่รำตามเนื้อเพลง เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ทำรำนฤๅษีคีตพื้นบ้านอีสานจากหมอลำเพลินได้ทำรำ 51 ท่า (นริศรา ศรีสุพล, 2563) และงานวิจัยอีกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการแสดงหมอลำเพลินแบบร่วมสมัย มีการใช้ท่าแบบบัลเลต์ และนำท่าแม่แบบมาจากนางฉวีวรรณ พันธุ ได้ทำรำจำนวน 120 ท่า เพื่อใช้ในการแสดง (รสสุคนธ์ อัมเถื่อน และคณะ, 2565)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดในการดำเนินงานหลายประการ ดังนี้ 1) เนื่องจากเป็นการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยไม่มีทุนในการดำเนินงานวิจัย แต่ผู้ร่วมวิจัยทั้งนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยและจากชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้ช่วยกันขับเคลื่อน

โดยอาศัยทั้งเครือข่ายและความช่วยเหลือจากภายนอกร่วมด้วยจึงทำให้การดำเนินงานในบางช่วงต้องรอระยะเวลาค่อนข้างนานจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ และด้านการออกแบบทั้งคำร้องและท่าเต้นรำพื้นบ้านที่ต้องใช้ทั้งความรู้แบบฝังลึก (tacit knowledge) ส่งผลต่อการวิจัยในแง่ของจำนวนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมเริ่มลดลงเมื่อใช้ระยะเวลาการศึกษาที่นานทำให้มีผู้สูงอายุ 33 คนลดลงเหลือ 26 คนในช่วงที่ออกแบบท่าและลดลงเหลือเพียง 8 คนที่ทดลองฝึกท่าและประเมินความพึงพอใจและการทำความเข้าใจการออกกำลังกายท่าฤๅษีคีตคนร่วมกัน 2) ทำต้นแบบที่พัฒนาจากโครงการวิจัยนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของท่าเต้นแอโรบิกพื้นบ้านด้วยทำนองลำเพลินจากท่าฤๅษีคีตคนซึ่งยังไม่ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อประเมินจากความพึงพอใจของอาสาสมัครผู้สูงอายุที่ทดลองฝึกซ้อมพบว่ามีความพึงพอใจเฉลี่ยที่ระดับพึงพอใจมากที่สุดเป็นส่วนใหญ่ โดยหัวข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด 2 หัวข้อ คือ ท่ารำและเพลงมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งจากการสังเกตและจดบันทึกพบว่าผู้สูงอายุเปลี่ยนท่าไม่ค่อยทันและเพลงมีจังหวะที่ค่อนข้างเร็วทำให้รู้สึกเหนื่อยและเมื่อยแขน อย่างไรก็ตามหากฝึกอย่างต่อเนื่องอาจเกิดผลดีต่อสุขภาพในระยะยาว

โดยสรุปการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างสรรค์ผลงานเชิงนวัตกรรมและบูรณาการได้ในรูปแบบที่ไม่ยากจนเกินไปแต่ก็ได้คุณค่าทางด้านวิชาการทั้งในแง่ของงานนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมจากอาสาสมัครที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานจากเพลงพื้นบ้านอีสานและยังผสมผสานกับท่าฤๅษีคีตคนเพื่อให้เพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ประจำชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วมคือมีแนวโน้มของความยั่งยืนในการดำเนินงานมากกว่าการบริการวิชาการทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่งานจะต้องหยั่งรากลึกในความต้องการเฉพาะของพื้นที่เป้าหมาย ในกรณีของการศึกษานี้ แผนการดำเนินงานได้วางแผนดำเนินการมากกว่า 1 ปี และใช้เวลาอีกเกือบปีในการปรับปรุงต้นแบบตั้งแต่การขอจริยธรรมวิจัย จนกระทั่งได้ต้นแบบทำรำพื้นบ้าน

นักวิจัยควรวางแผนกำหนดผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องและนัดหมายประชุมทำความเข้าใจให้ชัดเจน เนื่องจากเป็นการวิจัยแบบบูรณาการที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถจากสาขาวิชาต่างๆ ทั้งองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ศิลปวัฒนธรรม และสังคมศาสตร์

ส่วนด้านความมั่นคงนั้นเกี่ยวข้องกับกรมมีรายได้ในผู้สูงอายุที่มีภาวะพหุพลัง ซึ่งหากนำกิจกรรมการเดินรำแบบแอโรบิกนี้ไปถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลพลอยได้ด้านรายได้จากการเป็นวิทยากรจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นคงทั้งทางด้านการเงิน ร่างกาย และจิตใจ

ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยในขั้นถัดไปสำหรับเลือกใช้จังหวะเพลงที่ค่อนข้างเร็วควรทำการศึกษาผลการออกกำลังกายในระยะยาวเนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นเพียงการออกแบบทำในขั้นต้นและทดลองฝึกรำเพียง 3 วัน ซึ่งอาจจะเหมาะสมกับ

ผู้สูงอายุบางกลุ่ม หรืออาจทำให้เกิดอาการปวดเมื่อย หรือเป็นผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตในระยะยาว

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อยอดรูปแบบงานวิจัยในลักษณะนี้ คือ การขยายผลนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาให้ข้อเสนอแนะและพัฒนาจนเกิดความสมบูรณ์มากขึ้น เช่น ทำรำเครื่องแต่งกาย การออกแบบจากประกอบในการเดินรำเพื่อจัดทำวีดิทัศน์เผยแพร่ การศึกษาด้านประสิทธิผลการออกกำลังกายทางคลินิกกับอาสาสมัครทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการพัฒนาเป็นหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสถานที่ในการดำเนินการวิจัยจากชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีและอาสาสมัครชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะความร่วมมือจากประธานชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ขอขอบคุณวิทยากรจากคณะแพทย์แผนไทย ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภารัตน์ สุขโท และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาริณี แสงประไพ รวมทั้งวิทยากรจากชมรมกีฬาลีลาศ จังหวัดอุบลราชธานี นายอานนท์ วงศ์ศรีวิไลย์ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *สรุปจำนวนชมรมผู้สูงอายุปี 2564* (สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย). จาก <https://www.dop.go.th/th/implementation/5/14/1423>.
- จามรี พระสุนิล, เบญจมาศ เมืองเกษม, และ ณรงค์ เจนใจ. (2562). การสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้จากทุนชุมชนในวิทยาลัยผู้สูงอายุตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม*, 5(1), 53-63.

- นริศรา ศรีสุพล. (2563). นาฏยประดิษฐ์: ลีลาสาวอีสานลำเพลิน. *วารสารมนุษยสังคมศิลปศาสตร์*, 2(1), 41-55.
- ปัญญาจณ์ วิมลรัตนชัยศิริ. (2563). การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี*, 3(2), 52-75.
- พิชิต ทองชิน และ ฉลาด ส่งเสริม. (2566). หมอลำหมู่สังวาทอุบล: การก่อตัวและกระบวนการแสดงจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 7(1), 24-39.
- เพ็ญภา ทวีชัยเจริญ. (2549). 127 ท่ากายบริหารแบบไทยท่าฤๅษีตัดคน. นนทบุรี: ศูนย์พัฒนาตำราการแพทย์แผนไทย มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา.
- ภักศิจิภรณ์ ชันทอง. (2567). การฟื้นฟูผู้สูงอายุสำหรับแพทย์แผนไทย. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ:
- รสสุคนธ์ อัมเถื่อน, ระพีพันธ์ ศรีสัมพันธ์, และ รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2565). การสร้างสรรค์หมอลำเพลินร่วมสมัยจากอุปแต้มวรรณกรรมสังข์สินไช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรณ*, 9(5), 511-524.
- วิชญ์ บุญรอด, และ ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์. (2566). รูปแบบกิจกรรมการเล่นดนตรีพื้นบ้านสำหรับผู้สูงอายุโดยเน้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ยั่งยืน. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6), 173-194.
- สัณชัย ห่วงกิจ. (2563). โครงการส่งเสริมการจัดตั้งชมรมออกกำลังกายในชุมชน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 238-245.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). *ดัชนีคุณภาพผู้สูงอายุไทย*. เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัลพับลิเคชัน จำกัด. กรุงเทพฯ:
- อมรรัตน์ นระสนธิ์, ภักศิจิภรณ์ ชันทอง, และ อนุญา เตชะคำภู. (2563). ผลการออกกำลังกายด้วยฤๅษีตัดคนต่อภาวะโภชนาการและคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุ. *รามาศิบัติพยาบาลสาร*, 26(1), 90-106.
- อัครวัตร เชื่อมกลาง และ ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. (2564). อีสานสวีท: ผลงานสร้างสรรค์จากทำนองเพลงพื้นบ้านสำหรับวงซิมโฟนิค. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 8(1), 184-250.
- อัศนี วันชัย, นันทา พิริยะกุลกิจ, กัลยา ศรีมหันต์. (2563). ประสบการณ์การตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง: การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย*, 13(1), 116-128.
- Cornish, F., Breton, N., Moreno-Tabarez, U., Delgado J., Rua, M., de-Graft Aikins, A., & Hodgetts D. (2023). Participatory action research. *Nature Reviews Methods Primers*, 3(1), 34.

- Fernandes, J. B., Domingos, J., Família, C., Veríssimo, J., Castanheira, P., Menezes, C., Vicente, C., Santos, C., Marvão, E., Coelho, J., Mestre, J., Teodoro, J., Saraiva, J., Cavaco, M., Sousa, N., & Godinho, C. (2023). Adapted Portuguese folk dance intervention for subacute rehabilitation post-stroke: study protocol. *Frontiers in public health*, *11*, 1200093.
- Khanthong, P., Dechakhamphu, A., & Natason, A. (2022a). Effect of Ruesi Dadton on vital capacity, flexibility and range of motion in healthy elderly individuals. *Science, Engineering and Health Studies*, *16*, 22050003.
- Khanthong, P., Sriyakul, K., Dechakhamphu, A., Krajarng, A., Kamalashiran, C., & Tungskruthai, P. (2021). Traditional Thai exercise (Ruesi Dadton) for improving motor and cognitive functions in mild cognitive impairment: A randomized controlled trial. *Journal of Exercise Rehabilitation*, *17*(5), 331-338.
- Khanthong, P., Chaiyasat, C. and Danuwong, C. (2022b), "Lessons learnt from CBR practice at Hua Don Primary Health Care, Thailand". *Journal of Health Research*, *36*(3), 417-427.
- Mishra, S. S., & Shukla, S. (2022). Effect of Indian folk-dance therapy on physical performances and quality of life in elderly. *Biomedical Human Kinetics*, *14*(1), 244-251.
- Pacheco, E., Hoyos, D. P., Watts, W. J., Lema, L., & Arango, C. M. (2016). Feasibility study: Colombian Caribbean folk dances to increase physical fitness and health-related quality of life in older women. *Journal of Aging and Physical Activity*, *24*(2), 284-289.
- Tomioka, K., Kurumatani, N., & Hosoi, H. (2017). Positive and negative influences of social participation on physical and mental health among community-dwelling elderly aged 65-70 years: A cross-sectional study in Japan. *BMC geriatrics*, *17*(1), 111.
- Torut, B., & Pongquan, S. (2012). Impact of the elderly club on the social well-being of the rural elderly in the northeastern region of Thailand. *Poverty & Public Policy*, *4*(3), 58-78.
- Wang, S., Yin, H., Meng, X., Shang, B., Meng, Q., Zheng, L., Wang, L., & Chen, L. (2020). Effects of Chinese square dancing on older adults with mild cognitive impairment. *Geriatric nursing (New York, N.Y.)*, *41*(3), 290-296.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา งานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

Public Participation in Organizing Cultural Tourism Events: Case Study of So Remembrance Festival, Kusuman District, Sakon Nakhon Province

วรมธ ยอดบุญ¹, วีระวัตร ใจทัศน์²

Worameta Yodboon¹, Theerawat Jaitad²

Received: 30 March 2024

Revised: 05 August 2024

Accepted: 19 September 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และ (3) เพื่อให้แนวทางและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครั้งต่อไป โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีเทคนิควิจัยที่สำคัญ ได้แก่ การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน

ผลการศึกษาพบว่า (1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก โดยภาครัฐและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา โดยจะเห็นได้จากที่ภาครัฐและภาคประชาชนได้มีการจัดประชุม เพื่อรับฟังปัญหาจากทุกภาคส่วน 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยจะเห็นได้จากการจัดประชุมวางแผนเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดงานเทศกาลโล้รำลึกของแต่ละฝ่าย 3) ด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน โดยจะเห็นได้จากแต่ละหน่วยงานมีการจัดตั้งงบประมาณ เพื่อใช้ในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก ภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองชาวไทโส้ การรำบวงสรวงพระอริยวงศา การเดินขบวนวิถีชีวิตชนเผ่าไทโส้ และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผลงาน โดยจะเห็นได้จากหน่วยงานภาครัฐที่มีการจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกจากประชาชนที่มาร่วมงาน (2) ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ การติดต่อประสานงานไม่มีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง กิจกรรมภายในงานมีแต่กิจกรรมเดิมๆ การไม่ให้ความสำคัญกับผู้มาแสดงพิธีกรรมภายในงาน (3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ทางคณะกรรมการควรวางแผนการเบิกจ่ายงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดงาน 2) การแก้ไขปัญหาในการติดต่อประสานงานที่ไม่เป็นระบบ

¹ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

² คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

¹ Faculty of Liberal Art and Management Science, Kasetsart University, Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus

² Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University Chalermprakiat Sakon Nakhon Province Campus

โดยกำหนดหน้าที่และระเบียบ มีการจัดประชุมเป็นประจำ 3) นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการส่งเสริมกิจกรรม โดยการไลฟ์สด 4) ควรเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆ ภายในงาน เช่น การประกวดแข่งขันขบวนสวยงาม โดยมีถ้วยรางวัลพร้อมเงินรางวัล เพื่อดึงดูดให้มีผู้คนเข้ามาร่วมงานมากขึ้น 5) เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ในการจัดงานเทศกาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรพัฒนาเนื้อหาที่น่าสนใจบนเพจ เช่น วิดีโอสร้างสรรค์รูปภาพที่น่าสนใจ และข้อมูลที่ชัดเจนในการจัดงานเทศกาลใส่รัล็ก

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, เทศกาลใส่รัล็ก, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research has the objective of (1) study public participation in organizing the So Remembrance Festival, Kusuman District, Sakon Nakhon Province; (2) identity problems and obstacles to public participation in organizing the So Remembrance Festival, Kusuman District, Sakon Nakhon Province; and (3) to provide guidelines and suggestions for participation in the next cultural tourism event. This research used qualitative research methods, with important research techniques, including observation and in-depth interviews with 25 key informants.

The results of the study found that (1) public participation in organizing the So Remembrance Festival, the government and citizens participate in all four aspects that are; 1) participation in finding problems and their causes. This can be seen from the government and civil society meetings that have been held to listen to problems from all sectors. 2) participation in planning activities This can be seen from the planning meeting to set up a committee to organize a commemorative festival for each side. 3) Investment and operations. It can be seen that each agency has established a budget to be used in organizing the So Remembrance Festival. The government and private sectors are involved in dressing in traditional Tai So clothing, dancing in worship of Phra Aran Asa, March on the way of life of the Tai So tribe, and 4) Monitoring and evaluating work This can be seen from a government agency that has prepared a satisfaction assessment form for organizing the So Remembrance Festival from the people who attended the event. (2) There are problems and obstacles to public participation in organizing the So Remembrance Festival, such as an insufficient budget. Communication and coordination are not effective. Public relations are not thorough. Activities within the event are just the same old activities, not giving importance to those who come to perform rituals within the event. (3) Recommendations for organizing the next cultural tourism event include; 1) The committee should plan the disbursement of the budget for organizing the event. 2) Solving the problem of unsystematic coordination, by specifying duties and regulations, with regular meetings are held. 3) Bring technology in to help promote activities through live streaming. 4) New activities should be added to the event, such as a beauty parade competition with trophies and cash to

attract more people to attend the event. 5) To increase publicity for organizing the festival, the organizer should develop interesting content on the page, such as creative videos, interesting pictures, and clear information on organizing the So Remembrance Festival.

Keywords: Public participation, So Remembrance Festival, Cultural Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของหลายประเทศทั่วโลก เมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายอาณาเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าใกล้วิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น ในขณะที่แนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตในทิศทางบวก นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแบบดั้งเดิมของพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ แต่หากมีการกระจายตัวสู่ชุมชน ส่งผลให้ท้องถิ่นหลายแห่งตั้งรับการมาถึงของนักท่องเที่ยวนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันภาครัฐก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มมากขึ้นจากการประกาศให้การท่องเที่ยววิถีไทยเป็นวาระแห่งชาติ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน (TAT REVIEW MAGAZINE, 2561)

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งทางด้านศาสนา วัฒนธรรม มีชนบทรอบนิยม จารีตประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งได้รับการหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียวกันด้วยสำนึกรักแผ่นดินเกิดและสำนึกความเป็นประเทศเดียวกัน โดยพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส ซึ่งเป็กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีชนบทรอบนิยมประเพณี

และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์เฉพาะ มีภาษาพูดเป็นของตนเอง มีการละเล่นและความเชื่อที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว (คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ, 2566)

คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกในจังหวัดสกลนคร เนื่องจากงานเทศกาลโล้รำลึกยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวหมุมมาก และยังมีข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น ข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ขาดความน่าสนใจและไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก เพื่อเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดงานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างไร ตลอดจนทั้งให้ข้อเสนอแนะและเป็นแนวทางให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

3. เพื่อให้แนวทางและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกครั้งต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ โกวิทช์ พวงงาม (2545) ซึ่งสรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาว่าควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ การไม่รู้ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาทำให้กิจกรรมที่นำมาดำเนินการไม่มีประสิทธิภาพ และประชาชนจะไม่เข้าใจความสำคัญของกิจกรรมเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่

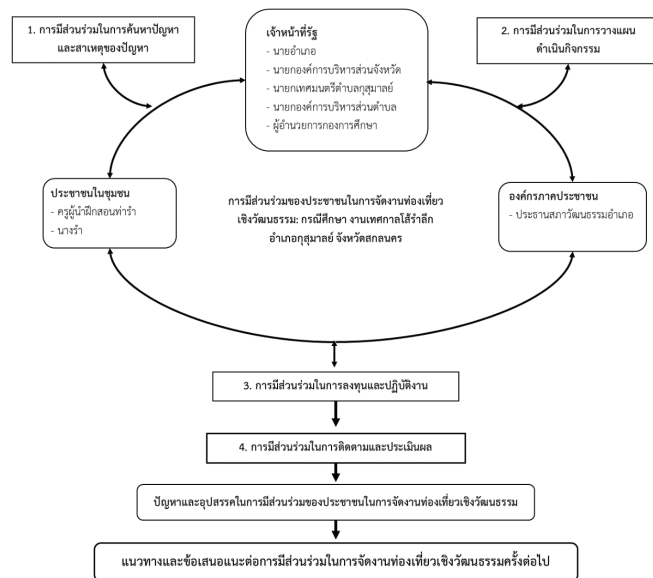
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ เพราะการวางแผนดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ประชาชนรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน แม้ประชาชนส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเป็นสิ่งสำคัญ หากไม่มีการติดตามและประเมินผลอาจทำให้ประชาชนไม่ทราบถึงผลลัพธ์ของงานที่ทำ และอาจทำให้กิจกรรมในอนาคตมีความยากลำบาก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และได้อาศัยแนวคิดของโกวิทช์ พวงงาม (2545) มาสร้างกรอบการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา งานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ หนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต แผ่นพับให้ข้อมูล เอกสารงานวิชาการ บทความทางวิชาการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยมีพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยคือ เขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลกุสุมาลย์ ตำบลนาโพธิ์ ตำบลนาเพียง ตำบลโพธิ์ไพศาล และตำบลอุ่มจาน ซึ่งเริ่มศึกษาตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2566 จนถึง วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มสัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 25 คน คือ 1) บุคลากรของที่ว่าการอำเภอกุสุมาลย์ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และบุคลากรของสภาวัฒนธรรมอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จำนวน 16 คน และ 2) ครูและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 9 คน ที่เลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องนั้นๆ ได้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกโดยตรงในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานเพื่อติดต่อขอข้อมูลและขอสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังสร้างความสนิทสนมกับประชาชนในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในงาน เช่น การเดินขบวนวิถีชีวิต และการแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองของชาวไทโส้ ผู้วิจัยยังปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ตัดสินใจอย่างอิสระในการยินยอมให้ข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลและไม่เปิดเผยข้อมูล โดยใช้รหัสแทนชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการเก็บรักษาข้อมูล ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลบนคอมพิวเตอร์ โดยมีการสร้างรหัสผ่านเพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลรั่วไหล ภายหลังเสร็จสิ้นโครงการเป็นระยะเวลา 1 ปี ผู้วิจัยจะทำลายข้อมูลทิ้งทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และการเก็บข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมและกิจกรรมต่างๆ ภายในงาน นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตมาเปรียบเทียบเพื่อดูว่ามีความเหมือนหรือมีความแตกต่างและมีความสอดคล้องกันหรือไม่ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานและปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการนำเสนอ

หลังจากนั้นจึงใช้การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล โดยใช้การตรวจสอบ “สามเส้า” ตามกรอบแนวคิดของสุมารค์ จันทวานิช (2553) โดย

การตรวจสอบเส้าด้านข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร กลุ่มที่ 2 ครูผู้ฝึกสอนด้านการรำและประชาชนในพื้นที่ ส่วนการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการนั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นการมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การเดินขบวนวิถีชีวิต การฝึกซ้อมการรำบวงสรวง และการรำบวงสรวง เป็นต้น ส่วนการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัยนั้น ผู้วิจัยทั้งสองคนได้สลับสับเปลี่ยนกันสัมภาษณ์และสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในงานเทศกาลโล้รำลึกอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือสำหรับทำความเข้าใจการมีส่วนร่วมของผู้คนกลุ่มต่างๆ

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ภาครัฐและภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม ถ้าประชาชนยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในการดำเนินงานการดำเนินงานต่างๆ ก็ไม่เกิดประโยชน์ เพราะประชาชนจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

จากการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกหลายครั้งที่ผ่านมา ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในงาน ภาครัฐและภาคประชาชนได้มองเห็นถึงปัญหาในการจัดงาน จึงได้มีการจัดประชุมวางแผนการจัดงานและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลของแต่ละตำบล ที่เป็นตัวแทนของประชาชนเข้ามาเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาเสนอในที่ประชุม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก

“มีการประชุม โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม เพราะเราก็เห็นการมีส่วนร่วมอยู่แล้ว เช่น ปีที่แล้วมีปัญหาเรื่องจัดงานช่วงกลางวัน อากาศร้อนตั้งแต่เข้ามาเดินขบวนจนถึงเที่ยง มันก็ร้อนปีนี้เราก็ปรับมาเป็นช่วงค่ำ เพราะจะไม่ได้ตื่นแต่เช้า เดินช่วง 4 โมงเย็น แต่ก็จะมีในเรื่องของคนที่มาร่วมงานจากจังหวัดอื่น พอค่ำแล้วเขาก็จะต้องรีบกลับ” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS03, 2567)

“ประชุมตลอดกับหน่วยงานของนายอำเภอ หน่วยงานในการประชุมก็จะมีโรงเรียน อบต. หน่วยงานในอำเภอ นายกทุกตำบล กำนันทุกตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และสภาวัฒนธรรมทุกตำบลมาร่วมในการประชุมอยู่ที่อำเภอ นายอำเภอเป็นคนวางแนวทางในการจัดงาน นโยบายว่าอยากได้แบบนี้วางรูปแบบ และประชุมย่อยกับเทศบาล โดยนายกเทศมนตรี” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS06, 2567)

“กะพ้อมีชาวบ้านเพื่อนเสนอเข้ามาทางโต ผู้ใหญ่บ้านนี่ละ กะรับฟังไว้ แล้วกะลิเป็นคนเสนอแทนชาวบ้านในที่ประชุม ว่าชาวบ้านเพื่อนเสนอมาแบบนี้ มีปัญหาแหว่น้อยากให้แก้ไข กะลิมีปัญหาเรื่องห้องน้ำบ่อกันเข้านี้ละ ที่เขาบอกมาหลายคน” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GP05, 2567)

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ประชาชนได้รู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

ในการวางแผนการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก ครั้งที่ 43 มีการจัดประชุมและวางแผนร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ประกอบด้วย นายอำเภอกุสุมาลย์ นายกเทศมนตรีตำบลกุสุมาลย์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5 ตำบล ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอกุสุมาลย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจ ทหาร กำนัน และผู้ใหญ่บ้านที่เป็นตัวแทนประชาชน เข้ามาประชุมวางแผน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก ครั้งที่ 43 ประจำปี 2567

“มีการประชุมวางแผนร่วมกันประมาณ 4-5 ครั้ง ในการวางแผนกับทางอำเภอ อบต.กุสุมาลย์ ก็จะเตรียมตัวให้พร้อมเกี่ยวกับการเข้าร่วม เกี่ยวกับงบประมาณที่จะไปร่วม เกี่ยวกับบุคลากรที่เข้าร่วม เตรียมไว้เรียบร้อยก่อนถึงงานก็ง่าย” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS12, 2567)

“ก็เข้าไปร่วมกับทุกส่วนที่ร่วมประชุมในคณะทำงานเพราะว่าทางเทศบาลถือว่าเป็นแกนหลัก แล้วก็ไปเป็นเจ้าของพื้นที่ในการจัดงานถือว่าเป็นเจ้าภาพหลัก พวกแผนผังในการจัดงานแผนที่ต่างๆ ส่วนมากจะเป็นทางเทศบาลนำเสนอทางคณะทำงาน” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS03, 2567)

“จะมีกรรมการทางอำเภอจะเป็นกรรมการแต่งตั้งกรรมการฝ่ายต่างๆ มีการประชุมกำหนดแผนงานร่วมกัน ทางเทศบาลจะเป็นฝ่ายเลขาคณะเอาร่างของงานแต่ละปีมาตั้ง แล้วก็เสนอในที่ประชุมประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการ ท้องถิ่นทุกแห่ง สภาวัฒนธรรมก็จะมาคุยกัน แบ่งหน้าที่กันเป็นฝ่ายๆ” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS02, 2567)

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม แม้

ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนที่สามารถเข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนครมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดงาน ของเทศบาลตำบลกุสุมาลย์มีส่วนร่วมในการจัดตั้งงบประมาณในการจัดงานและรับผิดชอบในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดงาน ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5 ตำบลมีส่วนร่วมในการจัดตั้งงบประมาณ การจัดนิทรรศการบ้านเรือนไทโส้ และภาครัฐตลอดจนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการแต่งกาย การเดินขบวนวิถีชีวิตของชาวไทโส้ การรำบวงสรวง และการแสดงแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทโส้

ภาพที่ 2 การรำบวงสรวง
ที่มา: ผู้วิจัย

“อบจ. มีส่วนร่วมในการสนับสนุน และก็นอกจากนั้นเทศบาลกุสุมาลย์จัดงบประมาณ 4 แสนบาท ในการจัดงานทั้ง 3 วัน และอบต. เทศบาลที่อยู่รอบนอกของอำเภอกุสุมาลย์ อีก 4-5 แห่งก็จัดงบประมาณมาแห่งละ 5 หมื่นบาท จัดในส่วนของตัวเอง” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS01, 2567)

“งบประมาณที่เราร่วมกับสภาวัฒนธรรมตำบลอยู่ที่ 60,000 บาท เพื่อให้กับประชาชนในการร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการจัดซุ้มบ้านเรือนไทโส้ มีการแสดงพิธีเหยาผีฟ้า และร่วมเดินขบวนวิถีชน

เผ่าไทโส้ โดยทางอบต.จะรับผิดชอบการแสดงพิธี
เหยาผีฟ้า” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS16, 2567)

“ชาวบ้านมีส่วนร่วมเยอะ เพราะ เขามี
ความภาคภูมิใจในตัวของเขาและวัฒนธรรม
ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย เวลาพูด เวลาใช้ชีวิต
ทุกคนที่มางานโส้เนี่ยภาคภูมิใจในความเป็นโส้
ของตัวเองต้องการที่จะแสดงศักยภาพถึงความเป็น
เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตัวเอง”
(รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GP06, 2567)

“มีส่วนร่วมในการสำรวจ การอนุรักษ์
ทำไร่ไถ่ทั้งบั้งและรูปแบบวิธีการทำจากครุ่รุ่นเก่า ๆ
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2560 ที่มีการปรับเปลี่ยนทำไร่ให้มัน
สอดคล้องกับยุคสมัย ครูได้มารื้อฟื้นและปรับจาก
ทำไร่จิตของโส้พะทาย และครูได้มีส่วนร่วมในการ
เผยแพร่ทำไร่” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GP02, 2567)

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและ
ประเมินผลงาน จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
ถ้าหากไม่มีการติดตามและประเมินผลอาจทำให้
ประชาชนไม่ทราบถึงผลลัพธ์ของงานที่ทำ และ
อาจทำให้กิจกรรมในอนาคตมีความยากลำบาก

โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนครมี
การติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตาม
ระเบียบข้อบังคับการเบิกจ่ายงบประมาณ ในส่วนของ
เทศบาลตำบลกุสุมาลย์มีการจัดทำแบบสอบถาม
ความพึงพอใจของประชาชน และองค์การบริหาร
ส่วนตำบลทั้ง 5 ตำบล มีการประเมินผล โดยมี
แบบสอบถามความพึงพอใจเวลามีประชามหมู่บ้าน

“ติดตามประเมินผล โดยการเสร็จงาน
แล้วมาคุยกัน คณะกรรมการสรุปงาน ประมาณว่า
งานปีนี้ตรงไหนมันบกพร่อง มีจุดอ่อน เพื่อที่จะได้
ปรับปรุงในปีหน้า การทำงานทุกครั้งจะต้องมีการ
ประเมินผล” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS04, 2567)

“ประเมินเพราะว่าพอจบงาน จะมีการให้
ไปเสนอข้อคิดเห็นต่างๆ และคุณครูมีแผนที่จะเสนอ

ในปีหน้า ก็ตั้งไว้ว่าอยากประกวดศิลปวัฒนธรรมที่
นอกเหนือจากโส้” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GP02,
2567)

“มีการติดตามประเมินผลการใช้จ่าย
งบประมาณว่าเป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับและ
กฎเกณฑ์การเบิกจ่ายงบประมาณ” (รหัสผู้ให้ข้อมูล
สำคัญ GS10, 2567)

2. ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโส้
รำลึก

1. ด้านงบประมาณแต่ละองค์การบริหาร
ส่วนตำบลมีไม่เพียงพอ ทางเทศบาลไม่มีการจัดตั้ง
งบประมาณเพื่อสนับสนุน การเบิกจ่ายงบประมาณ
มีความซับซ้อนมีหลายขั้นตอน ส่งผลทำให้บาง
หน่วยงานดำเนินงานล่าช้า

“อบต. โปธิไพศาลงบประมาณ จำนวน
50,000 บาท มีการประชุมกันแล้วก็ไม่พอ ปีหน้า
ว่าจะขออีกเป็น 80,000 บาท เราจะดูแลในเรื่อง
ของประชากรที่มาร่วมงาน และในเรื่องของการ
บริหารจัดการในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ ” (รหัสผู้
ให้ข้อมูลสำคัญ GS06, 2567)

“งบประมาณทางอบต. ต่างๆ ที่สังกัดอยู่ใน
อำเภอกุสุมาลย์ รู้สึกว่างบประมาณจำกัด มีปัญหา
เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะกิจกรรมต่าง ๆ
งบประมาณมันน้อย บริหารจัดการยาก” (รหัสผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ GS12, 2567)

2. ด้านการติดต่อประสานงานที่ไม่เป็น
ระบบ ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผล
ทำให้การดำเนินงานบางหน่วยงานเกิดความล่าช้า
เนื่องจากต้องให้นายอำเภอเป็นผู้ประสานงานหลัก
ตามสายการบังคับบัญชา ดังนั้นการติดต่อประสาน
งาน การร้องขอความอนุเคราะห์ ต้องกระทำผ่าน
นายอำเภอ จึงต้องใช้เวลานานพอสมควร

“มีปัญหาต่างๆ ในการจัดงานโล้ คือ การประสานของทางอำเภอกับหน่วยงานราชการที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรมไม่เต็มร้อย คือหน่วยงานที่ประสานกันไม่เรียบร้อยเท่าไร” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GS12, 2567)

3. กิจกรรมภายในงานมีแต่กิจกรรมรูปแบบเดิมๆ เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม การแข่งขันโล้ทั้งบั้ง การประกวดธิดาโล้ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีทุกปี ทำให้ผู้เข้าร่วมงานสนใจน้อยลง เพราะเป็นกิจกรรมที่มีมาทุกปี

“กิจกรรมในงานมันวันช่วงหลายโหดแล้วกะมีแต่อันเก่าๆ คือทุกปีละ เดียวนี้มันกะเล่นบ่ม่วนมันใช้แบบเปิดเอาบได้เล่นดนตรีสดคือสมัยแต่เก่าเลยบมีไฟค้อยอยากไปเบ็งปานไต้ดอก” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GP05, 2567)

4. ไม่ให้ความสำคัญกับคนที่มาแสดงพิธีกรรม เช่น มีการเชิญหมอเหยา มา แต่ไม่ให้ความสำคัญกับหมอเหยาที่แสดงพิธีกรรม ปล่อยให้หนังรอกเป็นเวลานานก่อนการแสดง ทำให้หมอเหยาเกิดความไม่พึงพอใจ ไม่อยากเข้าร่วมงานในครั้งถัดไปและรูปแบบประเพณีในปัจจุบันมีการจัดงานไม่เหมือนหลายครั้งที่ผ่านมา

“คนที่ไม่มาร่วม เพราะรู้สึกว่ไปก็เท่านั้นคือไปแล้วทำให้เขารู้สึกว่ไม่เห็นความสำคัญ รู้สึกน้อยใจ เหมือนวันเปิดงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ เขานั่งรออยู่แต่เจ้านายเดินรอบงานอยู่ ไม่มาดูเขา ไม่ให้ความสำคัญกับเขา รวมถึงนักปราชญ์ชุมชน เขิญเขาไปแต่ไม่ให้ความสำคัญกับเขา เขิญมาแล้วไม่ให้เกียรติเขา” (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ GP01, 2567)

3. แนวทางและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกครั้งต่อไป

1. ทางคณะกรรมการควรวางแผนการเบิกจ่ายงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนไม่เกิดความล่าช้า เพื่อให้มี

งบประมาณที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการจัดงาน

2. การแก้ไขปัญหาในการติดต่อประสานงานที่ไม่เป็นระบบและขาดความชัดเจนในการกำหนดหน้าที่และระเบียบ สามารถทำได้โดยการดำเนินการตามแนวทาง ประกอบด้วย การกำหนดหน้าที่และระเบียบ สร้างเอกสารที่ระบุหน้าที่และระเบียบของแต่ละฝ่าย, การสร้างช่องทางการสื่อสารที่เป็นระบบ เช่น การประชุมประจำ, การส่งเสริมความร่วมมือ การสร้างช่องทางสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน เช่น การใช้สื่อออนไลน์

3. ควรเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆ เช่น การประกวดแข่งขันขบวนแห่ของแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบล จากเดิมที่เป็นการเดินขบวนวิถีชีวิตธรรมดา มาเป็นการประกวดขบวนสวยงามอลังการ และการประกวดขบวนการแต่งกายที่มีความถูกต้องตามแบบดั้งเดิมของชาวไทยโล้ โดยมีถ้วยรางวัลพร้อมเงินรางวัล จะช่วยให้แต่ละตำบลมีแรงจูงใจในการจัดขบวนให้อลังการหรือมีความสวยงาม และทำให้ขบวนมีความ น่าสนใจดึงดูดให้ผู้คนเข้าร่วมงานมากขึ้น

4. เพื่อลดความไม่พึงพอใจของหมอเหยาที่เข้าร่วมพิธีกรรม ควรมีการตั้งเวลาที่เหมาะสมและประสานงานในการนัดหมาย เพื่อป้องกันการรอนานขณะที่หมอเหยาอยู่ในพื้นที่ เพิ่มช่วงเวลาที่ให้หมอเหยามีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ในงาน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความพึงพอใจทั้งฝ่ายผู้จัดและหมอเหยา

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยภาครัฐและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา โดยจะเห็นได้จากที่ภาครัฐและภาคประชาชนได้มีการจัดประชุม เพื่อรับฟัง

ปัญหาจากทุกภาคส่วน ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยจะเห็นได้จากการจัดประชุมวางแผนเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดงานเทศกาลโล้รำลึกของแต่ละฝ่าย ด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน โดยจะเห็นได้จากแต่ละหน่วยงานมีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อมาใช้ในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก ภาครัฐและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองชาวไทยโล้ การรำบวงสรวงพระอริยวงศา การเดินขบวนวิถีชีวิตชนเผ่าไทโล้ และด้านการติดตามและประเมินผลงาน โดยจะเห็นได้จาก หน่วยงานภาครัฐที่มีการจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก จากประชาชนที่มาร่วมงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ อุตส่าห์การ และ รวิภา ธรรมโชติ (2566) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและการประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยชนะ สีละมุน สุรวุฒิสายบุตร และ สุเทพ ความรัมย์ (2566) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร้อนทอง ตำบลร้อนทอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบไปด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา งานเทศกาลโล้รำลึก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอต่อ

การจัดงาน การติดต่อประสานงานไม่มีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง กิจกรรมภายในงานมีแต่กิจกรรมเดิมๆ และการไม่ให้ความสำคัญกับผู้มาแสดงพิธีกรรมภายในงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรจิตร์ ยนต์ตระกูล สมชาย ลำดวน และ ศาสตรา เหล่าอรรคะ (2558) ได้ศึกษารูปแบบการจัดงานบุญประเพณีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาประกอบด้วย การจัดงานประเพณีต่างๆ ยังยึดคติตามเดิมทำให้ขาดความน่าสนใจ ปัญหาด้านการจราจรและสถานที่จอดรถ ปัญหาด้านงบประมาณที่มีไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย และปัญหาขยะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการในครั้งต่อไป 1) ควรวางแผนการเบิกจ่ายงบประมาณในการจัดงานให้แต่ละฝ่ายเพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงาน เร่งรัดการใช้จ่ายเงินงบประมาณรายจ่ายให้เป็นไปตามแผนการจัดงาน 2) ในการแก้ไขปัญหาในการติดต่อประสานงานต้องมีการกำหนดหน้าที่และระเบียบ สร้างเอกสารที่ระบุหน้าที่และระเบียบของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน การสร้างช่องทางสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน เช่น การใช้สื่อออนไลน์ 3) ควรเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆ เช่น การประกวดแข่งขัน ขบวนสวยงาม การประกวดขบวนอลังการ และการประกวดขบวนการแต่งกายที่มีความถูกต้องแบบดั้งเดิมของชาวไทยโล้ โดยมีถ้วยรางวัลพร้อมเงินรางวัล จะช่วยให้แต่ละตำบลมีแรงจูงใจในการจัดขบวนให้อลังการหรือมีความสวยงาม และทำให้ขบวนมีความน่าสนใจดึงดูดให้มีผู้คนเข้าร่วมงานมากขึ้น 4) เพื่อลดความไม่พึงพอใจของหมอเหย้าที่เข้าร่วมพิธีกรรม ควรมีการปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดเตรียมของพิธีกรรม เช่น การตั้งเวลาที่เหมาะสมและประสานงานในการนัดหมาย เพื่อป้องกันการรอนานขณะที่หมอเหย้าอยู่ในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ควรจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สำนักงานเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ควรแต่งตั้งบุคคลที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อเข้ามาช่วยดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจัง รวมถึงทำหน้าที่ประสานงานกับประชาชน เพื่อร่วมกันรับผิดชอบในการอนุรักษ์สืบสานประเพณีและวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจะเข้าช่วยเหลือในลักษณะการเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำปรึกษา การปรับสภาพแวดล้อมของงานเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้อำเภอในการจัดงาน รวมถึงให้งบประมาณสนับสนุนในครั้งถัดไป

3. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร ควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึกให้มากขึ้น และสำนักงานเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ควรจัดงบประมาณสนับสนุนที่ได้จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนครให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5 ตำบล เพื่อให้มีงบประมาณที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการจัดงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เพิ่มเติมกิจกรรมใหม่ๆ เข้าไปในการจัดงานเทศกาลโล้รำลึก เช่น การประกวดเทพบุตรโล้ โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมในการประกวด จากเดิมที่มีแต่การประกวดธิดาโล้

2. พิธีกรรมที่ทำกิจกรรมอยู่บ้านโล้จำลอง ควรนำขึ้นไปแสดงบนเวทีหลัก เพื่อเป็นการแสดงพิธีกรรมให้คนที่เข้าร่วมงานได้รับชมอย่างทั่วถึง จากเดิมที่มีการแสดงอยู่บ้านโล้จำลอง และให้ผู้ที่มีส่วนร่วมงานได้เดินชมพิธีกรรมต่างๆ ด้วยตัวเอง ทำให้รับชมไม่ทั่วถึงทุกพิธีกรรม

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อสามารถอ้างอิงผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นๆ ได้

2. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทศกาลโล้รำลึก ควรเพิ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 2 ที่เป็นประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลและเห็นภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณบุคลากรของที่ว่ากรมอำเภอ กุสุมาลย์ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร บุคลากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอกุสุมาลย์ บุคลากรของสภาวัฒนธรรม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ครู และประชาชนในพื้นที่ ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ และเสียสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการ ศึกษา รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ อุตสาหการ, รวิภา ธรรมโชติ. (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร. *วารสารนวัตกรรมการจัดการ*, 8(1), 94-105.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ. (2566). *แผนพัฒนาอำเภอกุสุมาลย์ 5 ปี พ.ศ. 2566 - 2570*. อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร.
- ชัยชนะ สีละมุน, สุรุจณี สายบุตร และ สุเทพ ความรัมย์. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่อนทอง ตำบลร่อนทอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ*, 2(1), 19-30.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตร์ ยนต์ตระกูล, สมชาย ลำดวน และ ศาสตรา เหล่าอรรคะ. (2558). รูปแบบการจัดงานบุญประเพณี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 10(29), 31-38.
- TAT REVIEW MAGAZINE. (2561). *การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเรื่องใกล้ตัวกว่าที่คิด*. <https://tatreviewmagazine.com/article/community-based-tourism/>

ผู้ให้สัมภาษณ์ (รหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)

- GS01. (2567). นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2567.
- GS02. (2567). นายอำเภอแห่งหนึ่ง. สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2567.
- GS04. (2567). ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแห่งหนึ่ง. สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2567.
- GS06. (2567). นายกองค้การบริหารส่วนแห่งหนึ่ง. สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2567.
- GS10. (2567). ผู้อำนวยการการศึกษาแห่งหนึ่ง. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2567.
- GS12. (2567). ผู้อำนวยการการศึกษาแห่งหนึ่ง. สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2567.
- GS16. (2567). ผู้อำนวยการการศึกษาแห่งหนึ่ง. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2567.
- GP02. (2567). ประชาชนในพื้นที่. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2567.
- GP05. (2567). ประชาชนในพื้นที่. สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2567.
- GP06. (2567). ประชาชนในพื้นที่. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2567.

ต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร

Extension of Music Therapy for the Elderly to Support the Elderly Society in Sakon Nakhon Province

สายันต์ บุญใบ¹
Sayan Boonbai¹

Received: 21 October 2023

Revised: 22 December 2023

Accepted: 20 May 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อยอดและศึกษาประสิทธิผลของต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุจำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คนเพื่อศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ 2) ผู้สูงอายุจำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คนเพื่อประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบของดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ 3) ผู้สูงอายุจำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คนเพื่อสนทนากลุ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ของต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ 4) กลุ่มผู้เตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจำนวน 10 คนและผู้สูงอายุจำนวน 10 คนเพื่อทดลองใช้ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ และ 5) ผู้สนใจจำนวน 40 คนเพื่อเข้าร่วมสัมมนาต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเป็นทางการแบบมีโครงสร้างระดับกลาง 2 ฉบับ แบบบันทึกการประชุม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครเป็นการนำเอาเสียงดนตรีซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบและคุณสมบัติของดนตรีซึ่งเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นดนตรีมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานร่วมกับเครื่องดนตรีสากล ทั้งเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองและประกอบจังหวะ โดยบรรเลงในลายซึ่งเป็นศิลปะการเรียบเรียงเสียงไว้ในกลุ่มต่างๆ ให้มีความไพเราะสอดประสานกันทั้งทำนองและจังหวะไปพร้อมๆ กัน ที่ได้ประพันธ์ เรียงร้อย หรือเรียบเรียงขึ้นเพื่อการบรรเลงดนตรีเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดความไพเราะ และสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟังเพื่อการบำบัด ได้แก่ ลายใหญ่ประยุกต์ ลายไปซ้ายประยุกต์ ลายเต้ยโขงประยุกต์ ลายเต้ยพม่าประยุกต์ และลายภูไท (ภูไทสกลนคร) ประยุกต์ และ 2) ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนครส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ โดยเสียงดนตรีให้ความรู้สึกสมหวัง ลดความเหนื่อยล้าและความเครียดลงได้ จังหวะให้

¹ รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹ Associate Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

ความรู้สึกผ่อนคลาย หายใจสะดวก ร่างกายมีความสมดุล และมีสมาธิ ทำนองช่วยปลดปล่อยอารมณ์ ลดความวิตกกังวล เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การประสานเสียงสามารถกลมกลืนอารมณ์ ให้ความรู้สึกปลอดโปร่ง และมีความเป็นอิสระ สีสันเสียงสามารถรื้อฟื้นความทรงจำให้กลับดีขึ้น คำนึงถึงความเป็นจริงของชีวิต และคีตลักษณ์ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะทำให้ดนตรีที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อผู้ฟังแตกต่างกัน ทำให้ผู้สูงวัยทุเลาลงจากการอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

คำสำคัญ: ดนตรีบำบัด สังคมผู้สูงวัย

Abstract

The purpose of this research is to expand and study the effectiveness of music therapy for the elderly. To support the elderly society in Sakon Nakhon Province. The scope of the target group consists of 1) 5 elderly individuals, 5 experts, and 5 additional experts to study the strengths and weaknesses of music therapy for the elderly. 2) 3 elderly individuals, 3 experts, and 3 additional experts to evaluate the suitability and feasibility of music the rapy elements for the elderly. 3) 3 elderly individuals, and 3 experts to have a group discussion and brainstorm about the utility of extending music therapy for the elderly. 4) A group of 10 individuals preparing to enter an aging society and 10 elderly people to experiment with music therapy for the elderly. and 5) 40 people interested in attending a seminar on music therapy for the elderly. To support the elderly society in Sakon Nakhon Province. This research is a development project divided into 2 phases, with a duration of the operation is 1 year. The tools used to collect data include 2 medium-level structured formal interviews and meeting minutes. and group discussion recordings. The results of the research were as follows: 1) Expanding music therapy for the elderly to support the aging society in Sakon Nakhon Province, is a process to apply music, which consists of the elements and properties of music which are the basic important parts that make music with Isaan folk instruments are combined with international instruments, both musical instruments that carry melody and rhythm by playing in the pattern, which is the art of arranging sounds in various groups to be melodious. Harmonize both the melody and the rhythm at the same time that has been written, composed, or arranged for the sole purpose of playing music to cause laughter and create enjoyment for the listeners for treatment, including the large pattern, applied Po-Sai pattern, applied Toei Khong pattern, applied Burmese Toei pattern and applied Phu Thai (Phu Thai Sakon Nakhon) pattern. 2) Expanding music therapy for the elderly to support the aging society in Sakon Nakhon province, resulting in changes in the body, mind, and emotions, as well as various feelings and thoughts, with the sound of music giving a feeling of hope. Reduce fatigue and stress. The rhythm gives a feeling of relaxation, easy breathing, balanced body, and focus. Melodies help release emotions, reduce anxiety strengthen

creativity and imagination Harmonizing can soothe the mood, and give a feeling of freedom and independence. Colorful sounds can revive memories for the better, considering the reality of life and the style can help build self-esteem. This is a unique feature that makes the music that is produced different have different influences on listeners makes elderly people relieved from their existing unpleasant symptoms and restores the mind and body to live peacefully.

Keywords: Music Therapy, Elderly Society

บทนำ

เสียงดนตรีที่มีคุณภาพจะช่วยให้การทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายเกิดความพร้อม สมอง จะหลังสารแห่งความสุขหรือที่เรียกว่าสารเอ็นโดรฟิน เมื่อสารตัวนี้หลั่งออกมาจะทำให้ระบบต่างๆ ในร่างกาย เช่น ระบบหลอดเลือด ระบบหายใจ ระบบย่อยอาหาร ระบบขับถ่าย ระบบผิวหนัง ฯลฯ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้รู้สึกสบายกาย เมื่อกายสบายจิตใจก็เบิกบานแจ่มใส มีความสุขตามหลักพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” เสียงดนตรีที่มีคุณภาพสามารถทำให้สบายทั้งกายและใจ ทำให้เกิดความสุข สมดุล (ดุซงกี พนมยงค์ บุญทัศนกุล, 2543: 21-22) อ้างถึงใน ขวัญหทัย ยิ้มละมัย, 2547: 35-36) เสียงดนตรีที่ให้คุณค่าต่อพัฒนาการเชิงบวกจะส่งผลดีต่อจิตใจ นอกจากนี้ธรรมชาติของเสียงก็เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดทางหนึ่งที่ทำให้เกิดความสุข อบอุ่น ปลอดภัย นอกจากมีผลดีต่อจิตใจแล้วเสียงดนตรีที่ไพเราะยังช่วยกระตุ้นเซลล์สมองให้ทำงานได้ดีขึ้น ความสามารถทางดนตรีของมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของสมองซีกขวา ส่วนเวลาฟังเพลงหรือบรรเลงเพลงจะต้องใช้สมองซีกซ้าย ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมลักษณะของดนตรีที่ซับซ้อนอย่างจังหวะหรือตัวโน้ต (ขวัญหทัย ยิ้มละมัย, 2547: 30-34)

ดนตรีสามารถกระตุ้นระบบความจำและส่วนประกอบของการจินตนาการผ่านสะพานเชื่อมสมองซีกซ้ายและขวา ทำให้สมองทั้งสองข้างทำงานอย่างสมดุลและสามารถกระตุ้นภูมิคุ้มกันให้ทำงาน

ได้ตามปกติ และยังช่วยกระตุ้นให้กระบวนการสร้างฮอร์โมนแห่งความสุขชื่อเอ็นโดรฟิน ซึ่งทำให้เกิดความปิติยินดีและสามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์ความรู้สึกไปในทางที่ดีได้อีกด้วย (บุษกร สำโรงทอง และคณะ, 2551: 36) ดนตรีบำบัดมีหลากหลายประการขึ้นอยู่กับโอกาสที่นำไปประยุกต์ใช้ ดนตรีบำบัดสามารถช่วยบรรเทาความกังวลต่อความเจ็บปวด อาจใช้ควบคู่ไปกับการใช้ยาบรรเทาปวด ช่วยลดความเครียดของผู้ป่วย ช่วยในการฟื้นฟูสภาพร่างกายและอารมณ์ของผู้ป่วยระยะพักฟื้น ทำให้อ่อนหลับ ช่วยลดความกลัว ช่วยในการคลายตัวของกล้ามเนื้อ รวมทั้งช่วยกระตุ้นระบบการทำงานของสมองได้ (กันตพงศ์ พลอยदनัย, 2554:18) ดนตรีช่วยทำให้ผ่อนคลาย โดยจังหวะ ทำนอง และเสียงประสาน ที่เป็นพลวัตรมีผลต่อร่างกายและจิตใจ (Good, M. et al., 2005: 240-251) และยังพบว่าเสียงดนตรีมีประโยชน์ของต่อผู้สูงวัย ดังนี้ 1) เนื่องจากมนุษย์ใช้ประโยชน์จากเสียงดนตรีมาเป็นระยะเวลาานาน และเสียงดนตรีนั้นมีความงดงาม มีพลังอำนาจ เสียงดนตรีจึงสามารถเป็นเพื่อนกับผู้สูงวัยได้เป็นอย่างดี 2) เนื่องจากเสียงดนตรีก่อให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เมื่อชีวิตขาดจินตนาการชีวิตก็ไร้ความหมาย การฟังดนตรีจึงเป็นการยืดชีวิตออกไป ช่วยกระตุ้นและระลึกถึงความหลังของผู้สูงวัย เมื่อผู้สูงวัยมีจินตนาการอย่างไม่มีขีดจำกัด ผู้สูงวัยก็จะรู้สึกชุ่มชื่นหัวใจและรู้สึกว่าชีวิตมีความหมายมากยิ่งขึ้น สุขภาพใจก็จะดีตามไปด้วย

3) เนื่องจากเสียงดนตรีทำให้เกิดความเพลิดเพลินสดชื่น เพราะเสียงและจังหวะของดนตรีมีอิทธิพลที่จะเข้าไปกระตุ้นการเต้นของหัวใจ การไหลเวียนของโลหิต การทำงานของสมอง เมื่อผู้สูงวัยได้ฟังดนตรีก็จะทำให้สุขภาพร่างกายดีไปด้วย และ 4) เนื่องจากเสียงดนตรีเป็นเรื่องของจิตใจและธรรมชาติ บางครั้งยังมีการใช้เสียงดนตรีเพื่อการทำสมาธิ เมื่อผู้สูงวัยได้ฟังดนตรีเบาๆ เช่น เสียงพิณ ซอ แคน เชื่อว่าเมื่อฟังดนตรีแล้วกิเลสในใจจะมีน้อยและเบาตามไปด้วย (ดุष्ฎิ พนมยงค์ บุญทัศนกุล, 2539 อ้างถึงใน นาถฤติ พรหมเกาว์, 2545: 56)

จากสถิติของผู้สูงวัยในประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นไปเป็นลำดับนั้นจะพบว่ามากกว่าร้อยละ 45 ของผู้สูงวัยเหล่านี้จะเริ่มมีโรคประจำตัวบางอย่างหรือหลายอย่างสะสมขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาสุขภาพหลักของผู้สูงวัยคือการมีข้อจำกัดหรือมีความยากลำบากในการเคลื่อนไหวของร่างกาย รองลงมาคือปัญหาด้านการได้ยินหรือสื่อสาร ด้านการมองเห็น ด้านจิตใจ และที่สำคัญคือด้านที่เกี่ยวข้องกับสมอง เช่น โรคอัลไซเมอร์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่พบมากที่สุดของโรคสมองเสื่อมหรือภาวะสมองเสื่อม (Dementia) เป็นหนึ่งในสิบโรคที่เป็นปัญหาสำคัญของผู้สูงวัย ซึ่งจากการวิจัยและศึกษาจากทีมงานนักวิจัยระดับโลก พบว่าร้อยละ 66 ของผู้สูงวัยในโลกป่วยด้วยโรคสมองเสื่อม โดยประชากรส่วนใหญ่อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศที่มีประชากรผู้สูงวัย และร้อยละ 10 ของผู้สูงวัยเป็นโรคสมองเสื่อม ด้วยเหตุนี้จึงต้องเตรียมตัวรองรับสังคมผู้สูงวัยที่มีความเสี่ยงในการถดถอยทางสติปัญญาและความนึกคิดมากขึ้น (วรพรรณ เสนาณรงค์, 2559: 4) นอกจากนี้แล้วผู้สูงวัยยังเป็นโรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคข้อเข่าเสื่อม และเมื่อมีปัญหาภัยพิบัติเกิดขึ้นผู้สูงวัยเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะมีโอกาสจะได้รับอันตรายสูงมากขึ้นเพราะอยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับ

ผู้สูงวัยด้วยกัน การดูแลตนเองจะทำได้ยากขึ้น เพราะสภาพร่างกายที่มีโรคประจำตัวและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวด้วย คงถึงเวลาที่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 35 หรือ 45 หรือ 55 ปีในปัจจุบันที่จะเริ่มเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงวัยและเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยได้อย่างสง่างาม แข็งแรงทั้งร่างกาย จิตใจ และสมอง ห่างไกลจากโรคความจำเสื่อมหรือภาวะสมองเสื่อม และสามารถเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณค่าทางปัญญา สามารถหาความรู้เพิ่มเติมและดูแลบุตรหลานได้อย่างทันสมัย สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้ หารายได้เพิ่มเติมได้ สามารถค้นคิดสิ่งใหม่ๆ และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนให้อยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นปกติสุข

จากงานวิจัยเรื่องดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัยโดยสายันต์ บุญใบ (2561: บทคัดย่อ) เป็นการเพื่อศึกษาองค์ประกอบ สร้างและพัฒนา และหาประสิทธิผลของดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย พบว่า 1) ดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัยประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ แคนแปด ลาย ได้แก่ ลายใหญ่และลายไปซ้าย และองค์ประกอบและคุณสมบัติของดนตรีสำหรับผู้สูงวัย ได้แก่ เสียงดนตรีมีระดับเสียงไม่สูง-ไม่ต่ำเกินไป มีความเข้มเสียงไม่มาก-ไม่น้อยเกินไป นุ่มนวล และกังวาน ให้ความรู้สึกปลอดโปร่ง สมอง ลดความเหนื่อยล้าและความเครียดลงได้ จังหวะ ในอัตราความเร็วที่ไม่เร็ว-ไม่ช้าเกินไป ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย หายใจสะดวก ร่างกายมีความสมดุล ลักษณะจังหวะมีการจัดระเบียบความดัง-เบาและความสั้น-ยาวของเสียงที่ชัดเจน สม่่าเสมอ ให้ความรู้สึกมั่นคง และมีสมาธิ ทำนอง มีสัดส่วนพอเหมาะ ง่ายต่อการจดจำ และมีความไพเราะ ช่วยปลดปล่อยอารมณ์ ลดความวิตกกังวล ผ่อนคลายความรู้สึกในจิตใจ เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การประสานเสียง เสียงผสมกลมกลืนกันได้โดยไม่ระคายหู สามารถกลมกล่อมเกลาอารมณ์ ให้ความรู้สึก

ปลอดโปร่ง และมีความเป็นอิสระ สีสันเสียง ควรเป็นเพลงบรรเลงเพราะสามารถช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้ดี ชวนให้คิดจดจำเรื่องราวที่ดีในอดีต สามารถรื้อฟื้นความทรงจำให้กลับตีขึ้น คำนี้ถึงความเป็นจริงของชีวิต ในลักษณะการบรรเลงเดี่ยวให้ความรู้สึกลึกซึ้งผ่อนคลาย และคิดลักษณะ มีความชัดเจน มีเอกลักษณ์ และสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองได้ 2) ดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัยที่สร้างขึ้น เป็นการบรรเลงเดี่ยวแคนแปด โดยบรรเลงในลายใหญ่ ซึ่งเป็นลายต้นแบบในกลุ่มทำนองทางยาว ทำนองมีลักษณะเป็นการด้นสด (Improvisation) ในเสียง ล ต ร ม และ ซ โดยใช้เสียง ม และ ล เป็นเสียงเสฟ (Drone) จัดอยู่ในบันไดเสียงไมเนอร์ (Minor scale) และลายไปซ้ายเป็นลายต้นแบบในกลุ่มทำนองทางสั้น ทำนองมีลักษณะเป็นการด้นสดในเสียง ต ร พ ซ และ ล โดยใช้เสียง ต และ ซ เป็นเสียงเสฟ จัดอยู่ในบันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale) และ 3) ดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัยมีประสิทธิผล โดยส่งผลให้ผู้สูงวัยทุเลาลงจากอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข เกิดการผ่อนคลายความรู้สึกในจิตใจ กระตุ้นความจำและจินตนาการก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชวนให้คิดถึงเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาซึ่งเป็นการทบทวนหรือรื้อฟื้นความจำให้กลับตีขึ้น เสริมสร้างกำลังใจที่ดีในการดำเนินชีวิต มีสมาธิมากขึ้นส่งผลให้คำนี้ถึงสภาพความเป็นจริงของชีวิต เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง ความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้างและความว้าวุ่นในจิตใจลดลงส่งผลให้สามารถแก้ปัญหาที่ค้างคาให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และสร้างความสุขใจให้กับผู้สูงวัยได้โดยไม่มีผลข้างเคียงที่เป็นลบ อัตราการเต้นของหัวใจคงที่ส่งผลให้หายใจได้อย่างสะดวกและสม่ำเสมอ สามารถปลดปล่อยอารมณ์ที่ซ่อน

ลึกภายในจิตใจช่วยให้อารมณ์ดีขึ้น กระตุ้นให้แสดงความรู้สึกภายในจิตใจที่ซ่อนเร้นอยู่ได้อย่างเหมาะสม และเต็มที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกไปในทางที่ดีขึ้นส่งผลให้เกิดความคิดใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิต ป้องกันจิตใจจากความสับสน และยกระดับจิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้นได้ (สายันต์ บุญใบ, 2561: บทคัดย่อ) แสดงว่าเสียงดนตรีเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่มีอิทธิพลต่อผู้ฟังเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ เพื่อให้ทุเลาลงจากอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข โดยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุการทำงานของร่างกายย่อมถดถอยไปตามกาลเวลา ดนตรีที่เหมาะสมกับบุคคลในวัยนี้ควรมีอัตราความเร็วของจังหวะใกล้เคียงกับอัตราการเต้นของหัวใจแนวทำนองเพลงควรเป็นแบบเรียบง่าย สงบ สบายๆ แต่ฟังแล้วไพเราะ สามารถสร้างจินตนาการ และปลดปล่อยอารมณ์ให้ล่องลอยไปตามเพลงได้ เพราะผู้สูงวัยไม่ได้ต้องการความโลดโผนหรือความตื่นเต้นเร้าใจ แต่ต้องการนึกถึงความหลังของชีวิตระดับของเสียงที่ใช้ไม่ควรมีเสียงที่ต่ำหรือสูงจนเกินไป เนื่องจากระดับเสียงมีผลต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ต่อการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ การบีบรัดตัวและการเต้นของหัวใจ และควรเป็นเพลงบรรเลงมากกว่าเป็นเพลงร้อง เนื่องจากเพลงบรรเลงสามารถสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้มากกว่า ผู้สูงวัยมักลดการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบข้าง ความภาคภูมิใจในตัวเองลดลง มีอาการเหงาเศร้า เหม่อลอย การนำดนตรีมาใช้จะก่อให้เกิดการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจจากองค์ประกอบของดนตรีที่นำมาวมกัน เป็นผลให้ผู้สูงวัยอยู่ในโลกของความเป็นจริง และสามารถรื้อฟื้นความทรงจำให้กลับตีขึ้นได้

จังหวัดสกลนครเป็นจังหวัดสังคมผู้สูงวัยซึ่งมีภาระในการดูแลผู้สูงวัยมากขึ้นเป็นลำดับ จากโครงสร้างของประชากรดังกล่าวมีปัญหาตามมาหลาย ๆ ด้าน โดยหนึ่งในปัญหาสำคัญคือปัญหาด้านสาธารณสุข โดยประเทศต้องแบกรับภาระด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปีที่ผ่านมา ถึงเวลาที่ต้องหันมาให้ความสนใจในเรื่องของสังคมผู้สูงวัยอย่างจริงจัง ดนตรีบำบัดเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่ควรนำมาใช้กับผู้สูงวัย ดนตรีบำบัดเป็นการนำเอาเสียงดนตรีซึ่งประกอบด้วยมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ เพื่อให้ทุเลาลงจากการอาการที่เป็นอยู่และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข โดยเสียงดนตรีมีส่วนช่วยกระตุ้นการทำงานของเซลล์สมองให้รู้สึกสบายกาย ส่งผลให้จิตใจเบิกบานแจ่มใส ช่วยบรรเทาความเจ็บปวดและมีความสุขตามมา และทำให้ผู้สูงวัยสามารถดำเนินชีวิตตามศักยภาพของตนให้อยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นปกติสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร เพื่อให้ผู้สูงวัยบรรลุการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงวัยให้อึดต่อการใช้ชีวิต เพื่อการเป็นผู้สูงวัยที่สมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ทุเลาลงจากการอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข และมีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนครเป็นการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัยซึ่งประกอบด้วย เครื่องดนตรี ได้แก่ แคนแปด ลาย ได้แก่ ลายใหญ่ และลายไป๋ ซ้าย และองค์ประกอบและคุณสมบัติของดนตรีสำหรับผู้สูงวัย ได้แก่ เสียงดนตรี จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง ลีลาเสียง และคีตลักษณ์ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้สูงวัย 5 คน ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย

ขั้นตอนที่ 2 ประชุมตัวแทนผู้ให้ข้อมูล 9 คน โดยเป็นผู้สูงวัย 3 คน ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบของดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย ได้แก่ เครื่องดนตรี ลาย และองค์ประกอบของดนตรี เพื่อที่จะนำไปต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย โดยนำเอาเสียงดนตรีซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบและคุณสมบัติของดนตรีซึ่งเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นดนตรีมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานร่วมกับเครื่องดนตรีสากล ทั้งเครื่องดนตรีที่ดำเนินการทำนองและประกอบจังหวะ บรรเลงในลาย ซึ่งเป็นศิลปะการเรียบเรียงเสียงไว้ในกลุ่มต่างๆ ให้มีความไพเราะ สอดประสานกันทั้งทำนองและจังหวะไปพร้อมๆ กันเพื่อการบรรเลงดนตรีเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดความไพเราะ และสร้าง

ความเพลิดเพลินให้กับผู้สูงวัยเพื่อการบำบัด ได้แก่ ใหญ่ประยุกต์ ใหญ่ไปซ้ายประยุกต์ ใหญ่เตี้ย ใหญ่ประยุกต์ ใหญ่เตี้ยพม่าประยุกต์ และใหญ่ภูไท (ภูไทสกลนคร) ประยุกต์

ระยะที่ 2 ศึกษาประสิทธิผลของต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับ สังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 1 ระดมความคิดเห็นด้วยการ สทนากลุ่ม (Focus group) 9 คน โดยเป็นผู้สูงวัย 3 คน ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรณประโยชน์ ของต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับ สังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร โดยเป็นผู้สูงวัย จำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและกำหนด เกณฑ์การเลือกคือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์ 2) มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี และ 3) เป็น ที่รู้จักหรือยอมรับของสังคมในด้านวิชาการหรือ วิชาชีพ การได้มาของผู้สูงวัยใช้วิธีการเลือกแบบ เจาะจง (Purposive sampling) และตามความ สมัครใจ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยได้ พิจารณาและกำหนดเกณฑ์การเลือกคือ 1) เป็น ผู้ที่มีประสบการณ์ 2) มีความรู้ความสามารถทาง ด้านดนตรีเป็นอย่างดี และ 5) เป็นที่รู้จักหรือยอมรับ ของสังคมในด้านวิชาการหรือวิชาชีพ การได้มา ของผู้เชี่ยวชาญใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และ ตามความสมัครใจ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและกำหนดเกณฑ์การเลือก คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์ 2) มีความรู้ความ สามารถทางเป็นอย่างดี 3) เป็นที่รู้จักหรือยอมรับ ของสังคมในด้านวิชาการหรือวิชาชีพ และ 4) มี วุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือมีตำแหน่งทาง วิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ในสาขาวิชา ดนตรีหรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม การ ได้มาของผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และตามความสมัครใจ เครื่องมือได้แก่แบบบันทึก

การสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ บรรณประโยชน์ของต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับ ผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร วิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 นำดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูง วัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนครไป ทดลองใช้กับกลุ่มเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย 10 คนและผู้สูงวัย 10 คนที่อาสาสมัครเข้ามาทดลองใช้ ด้วยความสมัครใจ ด้วยการให้ผู้สูงวัยฟังดนตรีบำบัด ด้วยระยะเวลาในการทดลองใช้ 60 ชั่วโมง ซึ่งงาน วิจัยเรื่อง ต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อ รองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร (Extension of Music Therapy for the Elderly to Support the Elderly Society in Sakon Nakhon Province) ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์แบบเร็ว (Expedited Review) จากคณะกรรมการจริยธรรม วิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดย ยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยสากล รับรอง ณ 23 มกราคม 2566

ขั้นตอนที่ 3 สัมมนาต่อ ยอดดนตรีบำบัด สำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัด สกลนครโดยผู้สนใจ 40 คน ในประเด็นเครื่องดนตรี ใหญ่ และองค์ประกอบของต่อ ยอดดนตรีบำบัด สำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัด สกลนคร โดยได้ต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้ สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนคร ที่มีประสิทธิผลเพื่อนำเสนอในแวดวงวิชาการ และเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ต่อ ยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อ รองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนครเป็นการนำ เอาเสียงดนตรีซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบและ คุณสมบัติของดนตรีซึ่งเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานที่ ทำให้เกิดเป็นดนตรีมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ

ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานร่วมกับเครื่องดนตรีสากล ทั้งเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองและประกอบจังหวะ โดยบรรเลงในลายซึ่งเป็นศิลปะการเรียบเรียงเสียงไว้ในกลุ่มต่างๆ ให้มีความไพเราะ สอดประสานกันทั้งท่วงทำนองและจังหวะไปพร้อมๆ กัน ที่ได้ประพันธ์ เรียงร้อย หรือเรียบเรียงขึ้นเพื่อการบรรเลงดนตรีเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดความไพเราะ และสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้สูงวัยเพื่อการบำบัดได้แก่ ลายใหญ่ประยุกต์ ลายไปซ้ายประยุกต์ ลายเตี้ยโขงประยุกต์ ลายเตี้ยพม่าประยุกต์ และลายภูไท (ภูไทสกลนคร) ประยุกต์

2. ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยในจังหวัดสกลนครส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ โดยเสียงดนตรีให้ความรู้สึกสมหวัง ลดความเหนื่อยล้าและความเครียดลงได้ จังหวะให้ความรู้สึกผ่อนคลายหายใจสะดวก ร่างกายมีความสมดุล และมีสมาธิทำนองช่วยปลดปล่อยอารมณ์ ลดความวิตกกังวล เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การประสานเสียงสามารถกล่อมเกลารมณ์ ให้ความรู้สึกปลอดโปร่ง และมีความเป็นอิสระ สีสันเสียงสามารถรื้อฟื้นความทรงจำให้กลับดีขึ้น คำหนึ่งถึงความจริงของชีวิต และคีตลักษณ์ช่วยให้ความภาคภูมิใจในตัวเองได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะทำให้ดนตรีที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อผู้ฟังแตกต่างกัน ทำให้ผู้สูงวัยทุเลาลงจากการอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและคุณสมบัติของดนตรี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นดนตรีมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานร่วมกับเครื่องดนตรีสากล ทั้ง

เครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองและประกอบจังหวะ โดยบรรเลงในลายซึ่งเป็นศิลปะการเรียบเรียงเสียงไว้ในกลุ่มต่างๆ ให้มีความไพเราะ สอดประสานกันทั้งท่วงทำนองและจังหวะไปพร้อมๆ กัน ที่ได้ประพันธ์ เรียงร้อย หรือเรียบเรียงขึ้นเพื่อการบรรเลงดนตรีเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดความไพเราะ และสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้สูงวัยเพื่อการบำบัดได้แก่ ลายใหญ่ประยุกต์ ลายไปซ้ายประยุกต์ ลายเตี้ยโขงประยุกต์ ลายเตี้ยพม่าประยุกต์ และลายภูไท (ภูไทสกลนคร) ประยุกต์ ที่เป็นต้นนี้อาจสืบเนื่องมาจาก ดนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่อยู่คู่กับท้องถิ่นมานาน ต้นกำเนิดอาจมาจากความเชื่อเรื่องประเพณี วัฒนธรรม ที่ต้องใช้อุปกรณ์หรือเครื่องดนตรีประกอบการทำพิธีต่างๆ นอกจากนี้ในบางท้องถิ่นอาจได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทางดนตรีจากประเทศเพื่อนบ้านมาปรับปรุงแก้ไขจนกลายเป็นดนตรีเฉพาะท้องถิ่นของตนเองและการที่ลักษณะดนตรีของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน ทำให้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นแตกต่างกันไปด้วยตามลักษณะของดนตรีพื้นบ้านในท้องถิ่นนั้น ดนตรีพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจนยากจะแยกออกจากกันได้ อาจจะได้ว่าดนตรีนั้นเป็นปัจจัยที่ห้าที่สร้างขึ้นเพื่อที่จะระบายความคิด ความรู้สึก หรือสร้างมโนภาพและประสบการณ์จริง ซึ่งอาจเป็นความสุขหรือความทุกข์ ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงเป็นศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการ ดนตรียังเกี่ยวข้องกับสังคมในแต่ละท้องถิ่นซึ่งเป็นการถ่ายทอดสืบเนื่องกันมา ดนตรีพื้นบ้านจึงมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งในด้านบันเทิงใจของคนในสังคม ให้ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ช่วงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งจะสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลหรือกลุ่มชนในระยะเวลาต่างๆ ดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละ

ท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจาก ภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่นที่ถ่ายทอดให้เห็น ถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์สืบทอด ต่อไป ทั้งดนตรีและเพลงที่ปรากฏอยู่ในแต่ละท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชน ชุมชนและภูมิภาค ซึ่งสาระของ ดนตรีพื้นบ้านจะแสดงถึงภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่น นั้นๆ ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น และยึดถือปฏิบัติพัฒนา สืบทอดต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่ม สังคมและวัฒนธรรมนั้น ดนตรีพื้นบ้านมีส่วนช่วย สร้างเสริมความเข้มแข็งของชาวบ้านในชุมชน ทางด้านจิตใจ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และระบบ สังคมของชุมชน ช่วยสร้างสรรค์ความรื่นเริงบันเทิง ใจให้ทั้งกับคนเล่นและคนฟัง และสร้างความรักและ สามัคคีให้เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิด ความรักสามัคคีกันในท้องถิ่นและปฏิบัติสืบทอด ต่อมายังรุ่นลูกรุ่นหลาน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ ทางพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้นๆ สืบต่อไป ซึ่งแต่ละ กลุ่มชนยังคงรักษาไว้และนิยมเล่นกันในปัจจุบัน อย่างเช่นดนตรีพื้นบ้านอีสาน ส่วนดนตรีสากลนั้น เป็นดนตรีประเภทหนึ่งที่ชาวตะวันตกได้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก จึงทำให้ชนหลายชาติ หลายภาษาสามารถเล่นดนตรีสากลได้ เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมของชาวตะวันตก เริ่มจากการที่ ชาวยุโรปมีการบันทึกทำนองเพลงที่เป็นแบบแผน เดียวกันโดยใช้สัญลักษณ์ที่เรียกว่า โน้ตสากล และ ใช้กับเครื่องดนตรีสากลที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน การกำเนิดของเครื่องดนตรีเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมนุษย์รู้จักการสร้างเครื่องดนตรีง่าย ๆ จาก ธรรมชาติรอบข้างคือเริ่มจากการปรบมือผิวปาก เคาะหิน หรือนำกิ่งไม้มาตีกันซึ่งต่อมาได้มีการสร้างเครื่องดนตรีที่มีรูปทรงลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชนชาติ โดยมีการแลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมและลักษณะเครื่องดนตรีของชนชาติ ต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องดนตรีสากลที่เป็น

เครื่องดนตรีของชาวตะวันตกที่นำมาปฏิบัติ แพร่หลายในปัจจุบัน คุณลักษณะของเสียงที่เกิดจาก เครื่องดนตรีแต่ละชนิดย่อมแตกต่างกันด้วย องค์ประกอบ เครื่องดนตรีแต่ละชนิดมีบทบาทหน้าที่ แตกต่างกันไป การเรียนรู้ให้เข้าใจเรื่องเครื่องดนตรี แต่ละชนิดจะทำให้สามารถจำแนกเครื่องดนตรี ได้ถูกต้อง และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของเครื่อง ดนตรีแต่ละชนิดที่นำไปประสมวงเป็นวงดนตรี ประเภทต่างๆ เมื่อดนตรีของชาติตะวันตกที่คิดค้น มาจากทวีปยุโรปและอเมริกาได้รับการยอมรับ มีการนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย ดนตรีตะวันตกจึง กลายเป็นดนตรีของคนทุกชาติทุกภาษา ถือได้ว่าเป็นของสากล จึงเกิดคำว่า “ดนตรีสากล” เครื่อง ดนตรีตะวันตกก็เช่นเดียวกัน เป็นสิ่งประดิษฐ์ ที่ชาติตะวันตกได้คิดค้นขึ้นมา เครื่องดนตรีมีอยู่ หลายแบบแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ความ นิยมของแต่ละท้องถิ่น แต่ละชนชาติ และมีการนำ ไปใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก เป็นที่ยอมรับของ คนทุกชาติ ทุกภาษา ถือว่าเป็นของสากลเช่นกัน จึงเกิดคำว่า “เครื่องดนตรีสากล” ซึ่งหมายถึง เครื่องดนตรีที่ถือกำเนิดมาจากชาติตะวันตกนั่นเอง เครื่องดนตรีคือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มา เพื่อกำเนิดเสียงชนิดต่างๆ ตามที่ต้องการ เสียง ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดความหลากหลายของเสียง บทเพลง มีสีสัน มีชีวิตชีวา เสริมสร้างอารมณ์จากเสียงของ เครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เครื่องดนตรีสากลในปัจจุบัน สามารถจำแนกหรือจัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ตาม ลักษณะของเสียงที่คล้ายคลึงกันและลักษณะของ เครื่องดนตรี สอดคล้องกับ พิภพ ปิ่นแก้ว (2560: 13) ที่ได้กล่าวว่า ดนตรีพื้นบ้านศิลปวัฒนธรรมที่ แสดงออกถึงภูมิปัญญาในการรังสรรค์สิ่งอันเป็น มรดกของชาติที่ทรงคุณค่าที่สามารถตอบสนอง ต่ออารมณ์และความรู้สึก บ่งบอกถึงเชื้อชาติหรือ เผ่าพันธุ์ขนบธรรมเนียมประเพณีแต่ละท้องถิ่น ซึ่งดนตรีพื้นบ้านอีสานมีวิวัฒนาการมาเป็นเวลา

นานเริ่มจากการเลียนเสียงของธรรมชาติ โดยนำวัสดุในท้องถิ่นพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่สามารถเล่นได้ มีเสียงที่ไพเราะ ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว สอดคล้องกับ (สายันต์ บุญใบ, 2565, หน้า 124) ที่ได้กล่าวว่า ดนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่อยู่ในแต่ละท้องถิ่น สาระของดนตรีพื้นบ้านแสดงถึงภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นและยึดถือปฏิบัติพัฒนาสืบทอดต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ ดนตรีมีส่วนช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งของชาวบ้านในชุมชนทางด้านจิตใจ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และระบบสังคมของชุมชน ดนตรีมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านความเชื่อและความบันเทิง ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถพบได้ในทุกวัฒนธรรมซึ่งกำเนิดมาพร้อมกับวิวัฒนาการความเป็นมาของท้องถิ่นนั้นๆ และยังได้สอดคล้องกับ (สายันต์ บุญใบ, 2565, หน้า 148-149) ที่ได้กล่าวว่า ดนตรีพื้นบ้านเป็นการแสดงออกทางศิลปะและถ่ายทอดเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมออกมาในรูปของบทเพลงทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นงานศิลปะที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านในชุมชน เป็นสมบัติของชุมชน คนในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งเพื่อความบันเทิง หรือเพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยมุ่งสื่อสารเรื่องราวจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว มีลักษณะเรียบง่ายไม่ซับซ้อนทั้งด้านทำนองเพลง จังหวะ เนื้อร้อง และวิธีการบรรเลง ใช้ฉันทลักษณ์ที่ไม่ซับซ้อน สาระของดนตรีแสดงถึงภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่นที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น และยึดถือปฏิบัติพัฒนาสืบทอดต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์สืบทอดต่อไป

2. ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ โดยเสียงดนตรีให้ความรู้สึกสมหวัง ลดความเหนื่อยล้าและความเครียดลงได้ จังหวะให้ความรู้สึกผ่อนคลาย หายใจสะดวก ร่างกายมีความสมดุล และมีสมาธิ ทำนองช่วยปลดปล่อยอารมณ์ ลดความวิตกกังวล เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ การประสานเสียงสามารถกลมเกลียวอารมณ์ให้ความรู้สึกปลอดโปร่ง และมีความสุข เป็นอิสระ สีสันเสียงสามารถรื้อฟื้นความทรงจำให้กลับดีขึ้น คำเนื่งถึงความเป็นจริงของชีวิต และคิดลักษณะช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะทำให้นักดนตรีที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อผู้ฟังแตกต่างกัน ทำให้ผู้สูงอายุทุเลาลงจากการอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข ที่เป็นดังนี้อาจสืบเนื่องมาจาก ต่อยอดดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุได้นำเอาเสียงดนตรีซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ทางดนตรีมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นกระบวนการ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทุเลาลงจากการอาการที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่ และฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข โดยประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่เป็นอุปกรณ์ที่สร้างขึ้นมา หรือปรับจากอุปกรณ์อื่นๆ เพื่อใช้งานสำหรับการผลิตเสียงดนตรีหรือสร้างเสียงสำหรับใช้ประกอบในการบรรเลงเพื่อการบำบัด ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานร่วมกับเครื่องดนตรีสากล ทั้งเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองและประกอบจังหวะ โดยบรรเลงในลายซึ่งเป็นศิลปะการเรียบเรียงเสียงไว้ในกลุ่มต่างๆ ให้มีความไพเราะ สอดประสานกันทั้งท่วงทำนองและจังหวะไปพร้อมๆ กัน ที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์เรียบร้อย หรือเรียบเรียงขึ้นเพื่อการบรรเลงดนตรีเพียงอย่างเดียว โดยใช้เครื่องดนตรีชนิดต่างๆ

บรรเลงเป็นหลัก ทำให้เกิดความไพเราะ และสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟังเพื่อการบำบัด ได้แก่ ลายใหญ่ประยุกต์ ลายโป้ซ่ายประยุกต์ ลายเตี้ยโขงประยุกต์ ลายเตี้ยพม่าประยุกต์ และลายภูไท (ภูไทสกลนคร) ประยุกต์ ที่มีองค์ประกอบและคุณสมบัติของคนตรีซึ่งส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นคนตรีขึ้น ได้แก่ เสียงดนตรี จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง สีสนเสียง และคีตลักษณ์ ส่งผลให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ โดยเสียงดนตรีให้ความรู้สึกสมหวัง ลดความเหนื่อยล้า และความเครียดลงได้ จังหวะให้ความรู้สึกผ่อนคลายหายใจสะดวก ร่างกายมีความสมดุล และมีสมาธิ ทำนองช่วยปลดปล่อยอารมณ์ ลดความวิตกกังวล เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การประสานเสียงสามารถกล่อมเกลารมณ์ ให้ความรู้สึกปลอดโปร่ง และมีความเป็นอิสระ สีสนเสียงสามารถรื้อฟื้นความทรงจำให้กลับดีขึ้น คำนึงถึงความเป็นจริงของชีวิต และคีตลักษณ์ ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะทำให้ดนตรีที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อผู้ฟังแตกต่างกัน เพื่อให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ของผู้สูงวัย สอดคล้องกับ กันตพงศ์ พลอยदनัย (2554: 18)

ที่ได้กล่าวว่า ดนตรีมีประโยชน์มากมายขึ้นอยู่กับ การนำดนตรีไปประยุกต์ใช้ เช่นการนำดนตรีมาประยุกต์เพื่อบำบัดความกังวลต่อความเจ็บปวดโดย อาจใช้ควบคู่ไปกับการใช้ยาบรรเทาปวด ช่วยลดความเครียดของผู้ป่วยในการฟื้นฟูสภาพร่างกาย และอารมณ์ระยะพักฟื้น ทำให้อ่อนหล้าสบาย ช่วยลดความกลัว ช่วยให้อารมณ์ผ่อนคลาย และช่วยกระตุ้นระบบการทำงานของสมอง สอดคล้องกับ กัลยมา ไตกะคุณะ (2556: 45) ที่ได้กล่าวว่า ดนตรีสามารถเสริมสร้างศักยภาพทางจิตใจให้บังเกิดผล ในทางบวกต่อการทำงานของร่างกายหรืออาการต่างๆ ของโรค และยังได้สอดคล้องกับ สายันต์ บุญไพบ (2565: 127-128) ที่ได้กล่าวว่า ดนตรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความละเอียดอ่อนงดงาม และมีคุณค่า ดำรงความเป็นเอกลักษณ์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือกันว่าดนตรีเป็นภาษาชนิดหนึ่งของมนุษย์ เป็นมรดกของชนชาติหนึ่งๆ ทุกชนชาติทุกภาษาย่อมมีดนตรีเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ บ้างก็เอาไว้มิถุ้ม เอามาไว้มิถุ้มคลายความเครียด ดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ทุกชนชาติเข้าใจกันและกันได้ ผู้ที่สามารถเข้าใจดนตรีได้ดีและลึกซึ้งย่อมได้เปรียบบุคคลอื่น เพราะดนตรีสามารถกล่อมเกลาร่างกายจิตใจคนได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กันตพงศ์ พลอยदनัย. (2554). การนำการแพทย์เสริมประสานและการแพทย์ทางเลือกมาใช้ในการรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- กัลยมา ไตกะคุณะ. (2556). ผลของประเภทดนตรีบำบัดในการลดความเจ็บปวดของผู้ป่วยมะเร็งระยะประคับประคอง ในสถาบันมะเร็งแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ขวัญหทัย ยิ้มละมัย. (2547). ผลของดนตรีบำบัดและการใช้เทคนิคการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อเพื่อลดความรู้สึกเจ็บปวดภายหลังการผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดไส้เหล็กลดตามกระดูกโรงพยาบาลพิจิตร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นาถฤดี พรหมเกาว์. (2545). *ผลของดนตรีต่อความเจ็บปวดในผู้สูงอายุโรคมะเร็ง*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุษกร สำโรงทอง, พิชิต ชัยเสรี, วารุณี ฉิมวงษ์, วินัย แก้วมุ่นวงศ์ และพันทิพา พงศ์กาสอ (บรรณาธิการ). (2551). *ดนตรีบำบัด*. นนทบุรี: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.
- พิภพ ปิ่นแก้ว. (2560). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชาปฏิบัติดนตรีพื้นบ้านอีสานชั้นพื้นฐาน (Basic E-san Folk Music Practice) (MS00232)*. อุตรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุตรธานี.
- วรพรรณ เสนาณรงค์. (2559). *รู้ทันสมองเสื่อม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์เฮลท์ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สายันต์ บุญใบ. (2561). *รายงานการวิจัย เรื่อง ดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ*. สกลนคร: มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร.
- สายันต์ บุญใบ. (2565). *รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางสังคมผ่านการ เรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อสร้างสังคมคุณภาพทุกช่วงวัยรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัด สกลนคร*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Good, M et al. (2005). Relaxation and Music Reduce Pain Following Intestinal Surgery. *Research in nursing & Health*, 8(2), 240-251.

**หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(Instructions for the Authors)**

บทความและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องเป็นงานทบทวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ให้ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปนไทย ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดี่ยวบนกระดาษสัน ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New ขนาด 16 ตัวอักษรย่อนี้

3. จำนวนหน้า บทความและบทความวิจัย ไม่ควรเกิน 15 หน้า

การเรียงลำดับเนื้อหาบทความ และบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่ คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

3. บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกัน ไม่ควรเกิน 500 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

4. คำสำคัญหรือคำหลัก (Keyword) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

5. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

6. วิธีการศึกษา (Method) ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่ามาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7. ผลการศึกษา (Results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางที่ แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. ตารางที่ รูป รูปภาพ และแผนภูมิ (Table, Figure, Graph) ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นแยกออกจากเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตารางที่ คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

10. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุสั้น ๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยและความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

11. เอกสารอ้างอิง (References) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

11.1 การเขียนเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงให้เขียนตามรูปแบบ “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. หนังสือ (ในรูปแบบรูปเล่ม)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง(พิมพ์ครั้งที่). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง:

วิธาน ฐานะวุฑฒิ. (2547). หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่. ปิติศึกษา.

2. บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ-สกุล. (ปี พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เลขของปีที่ (เลขของฉบับที่), เลขหน้า. /<https://doi.org/เลขdoi>

ตัวอย่าง:

มานะ สินธุวงษานนท์. (2549). ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารครุศาสตร์, 18(2), 115-116.

3. รายงานการประชุมเชิงวิชาการ (Proceeding)

ชื่อ-สกุล. (ปี). ชื่อบทความ. ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหัวข้อการประชุม. ชื่อการประชุม (น. เลขหน้า). ฐานข้อมูล.

ตัวอย่าง:

พัชราภา ดันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี (บ.ก.), การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย. การประชุมวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติ (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อ-สกุล. (ปี, /วัน/เดือน). ชื่อคอลัมน์. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. (2561, 15 สิงหาคม). เติลนิวิสาไว้ดี: 'สื่อพิพิธภัณฑ' เชื่อม ยุคสมัย เข้าถึงด้วย 'มิติใหม่' อินเทอร์เน็ต. เติลนิวิส, 4.

5. หนังสือ (ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่). URL

ตัวอย่าง:

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3-5 ปี. http://drive.google.com/file/d/1HiTwiRh1Er73h_VYIMh1cYWzQiaNI_Vc/view

6. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง [ชื่อระดับการศึกษา, ชื่อมหาวิทยาลัย]. องค์การหรือมหาวิทยาลัยที่เผยแพร่.
กฤษณา ทรัพย์สมบูรณ์. (2560). การศึกษาการปฏิบัติบทบาทผู้นำการพยาบาลทางคลินิกของพยาบาล
วิชาชีพ หอผู้ป่วยวิกฤต โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข [วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

Reference are written in “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. Book

Mertens, D.M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (4th ed.). SAGE.

2. Academic Journal

Herbst-Damm, K.L., & Kulik, J.A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. *Health Psychology, 24*, 225-229. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225>

3. Conference Proceeding

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

4. Newspaper / Online Newspaper

Brody, J.E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com>

5. E-book

Dahlberg, G., & Moss, P. (2005). *Ethics and politics in early childhood education*. <https://epdf.tips/ethics-and-politics-in-early-childhoodeducation-contesting-early-childhood.html>

6. Thesis/Dissertation

Earnhart, C.L. (2018). *Evaluating an on-line education module for autism screening in pediatric primary care in Arizona* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. ProQuest Nursing & Allied Health Database.